

ΒΥΡΩΝ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΜΟΣ Δ'

||

ΙΟΥΝΙΟΣ 1879

||

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 4

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ ΤΟΥ ΒΟΙΚΧΙΟΥ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ.

(Συνέχεια).

Β'.

Ἀναφερόμενον δὲ τὸ ὄνομα τῆς ἐγκυκλοπαιδείας μόνον εἰς μίαν ἐπιστήμην δηλοῖ κατ' ἀκολουθίαν τὴν γενικὴν παράστασιν ταύτης τῆς ἐπιστήμης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ εἰδικὰ αὐτῆς μέρη. Ἡ δὲ συνάφεια δὲν συνδέεται ἀπαραιτήτως μετ' αὐτῶν, διό ἐμπορεῖ τις νὰ ὑποτυποῖ καὶ ὅλας ἀλφαβητικὰς Ἐγκυκλοπαιδείας. Ὁ συγγραφεὺς δὲν θέλει διὰ τούτου νὰ εἴπῃ, ὅτι Ἐγκυκλοπαιδεία τις οὐδένα δύναται νὰ ἔχῃ σύνδεσμον, ἀλλὰ μόνον ὡς ἐγκυκλοπαιδεία δὲν ἔχει αὐτόν. Ἄν δ' ἐγκυκλοπαιδεία ἐπιστήμης τινὸς μέλλει νὰ παρασταθῇ ὡς ἐπιστήμη, ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῇ ἀναντιλέκτως ἡ αὐστηροτάτη συναφή. Τοῦτο κεῖται μὲν καθόλου ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἐπιστήμης, θὰ ἐπιφανῆ δ' ἀναγκαιῶς καὶ κατ' ἔξοχον ἐπὶ τοιαύτης ἐγκυκλοπαιδείας· διότι ἐνταῦθα τὸ γενικόν, ἐφ' ᾧ ἐπερείθεται ἡ συνάφεια—ἄτε τοῦ εἰδικοῦ διὰ τοῦ γενικοῦ συνδεομένου—εἶναι τὸ ὑπερέχον. Ὅτι δ' ἡ Φιλολογία κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον θέλει ἐκτίθεσθαι ὡς ὅλον εἶναι ἐπὶ τοσοῦτον ἀναγκαιότερον, ὅσον εὐρύτερον τὰ καθ' ἕκαστα μέρη δίκην πολλῶν διεσκεδα-

σμένων ἀποσπασμάτων κατανέμονται εἰς διαφόρους κεφαλὰς. Τὸ δὲ μέτρον ἐπὶ πόσον τις ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδικῇ ἐκθέσει ὀφείλει νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, δὲν εἶναι ἐπιστημονικῶς ὀριστὸν καὶ μόνον ἡ δυνατότης καὶ ὁ σκοπὸς καθορίζουσιν αὐτό. Δυνατὸν νὰ συντάξῃ τις ἐγκυκλοπαιδείαν πολὺ διεξοδικῶς καὶ κατὰ βάθος, ὥστε νὰ διδάσκῃ καὶ τοὺς μεγίστους τῶν λογίων, τοῦναντίον πάλιν ἐμπορεῖ νὰ λογιζέται αὐτὴν μόνον διὰ τοὺς πρωτοπέρους· διότι τὸ καθολικόν ἐνταῦθα δέον νὰ ἐννοῆται σχετικῶς κατ' ἀντιθέσιν πρὸς τὴν μονογραφικὴν πραγμάτευσιν. Ἐν δὲ τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ προκειμένου ἔργου προτιθεταὶ ὁ συγγραφεὺς ν' ἀποδείξῃ τὴν συνείδησιν τῆς ἐπιστημονικῆς συναφείας τῆς φιλολογίας, ἀφορμώμενος ἐξ ὠρισμένου κέντρου καὶ ἐνδελεχῶς εἰς τὴν οὐσίαν ἐνατενίζων, οὐχὶ δ' εἰς τὴν μελέτην σημειώσεων. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ σ. 34—37. Μετὰ ταῦτα ἀπὸ σ. 38—45, ἐξετάζων ὁ συγγραφεὺς τὰ τέως δοκίμια τῆς ἐγκυκλοπαιδείας τῶν φιλολογικῶν ἐπιστημῶν ἐνδιατρίβει ἐν πρώτοις εἰς τὸ τοῦ Οὐολφίου σύστημα, καθ' ὃν ἡ Ἀρχαιογνώσια, ὡς δὴ ὑποτυποῦται ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Museum der Alterthums wissenschaft, περιλαμβάνει 24 κύρια μέρη, 1)

1) I Φιλοσοφικὴν γλωσσογνωσίαν τῶν ἀρχαίων Ἀξιώματα ἀμφοτέρων τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν II Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν III Λατινικὴν Γραμματικὴν IV Ἀξιώματα τῆς φιλολογικῆς Ἑρμηνευτικῆς V Κριτικὴν καὶ Διορθωτικὴν VI Ἀξιώματα τῆς κα-

ἀναγόμενα εἰς τέσσαρα ἰδιαίτερα συστήματα. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Βοϊκίον (σ. 40) ἐλείπει ὁ ἐπιστημονικὸς σύνδεσμος καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐν τῷ ὅλῳ¹). Ἡ τοῦ Οὐόλφιου περὶ ἐγκυκλοπαιδείας συγγραφή ἀποδείνυσι τὸν συγγραφέα πρακτικῶς γινώσκοντα τὴν ἐπιστήμην, τὸν ἀριστον ἀθλητὴν ἐν τῇ φιλολογικῇ τέχνῃ καὶ

ταλογάδην καὶ μετρικῆς Συνθέσεως ἢ θεωρίας τοῦ τρόπου τῆς λέξεως καὶ τῆς Μετρικῆς· VII Γεωγραφίαν καὶ οὐρανογραφίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· VIII Ἀρχαίαν καθολικὴν ἱστορίαν· IX Ἀξιόματα τῆς ἀρχαίας Χρονολογίας καὶ ἱστορικῆς Κριτικῆς· X Ἑλληνικὰς Ἀρχαιότητας· XI Ῥωμαϊκὰς Ἀρχαιότητας· XII Μυθολογίαν· XIII Ἱστορίαν τῆς Γραμματολογίας τῶν Ἑλλήνων (==ἐξωτερικὴν ἱστορίαν τῆς Γραμματολογίας)· XIV Παρομοίαν καὶ τῶν Ῥωμαίων· XV Ἱστορίαν τῶν λογοποιητικῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν τῶν Ἑλλήνων· XVI Παραπλησίαν καὶ τῶν Ῥωμαίων· XVII Ἱστορικὴν ἐρμηνείαν τῶν μιμητικῶν τεχνῶν καὶ τῶν δύο ἔθνῶν· XVIII Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς τέχνης καὶ τῆς τεχνικῆς, ἢ ἐξηγήσιν τῶν μνημείων καὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης τῶν ἀρχαίων· XIX Ἀρχαιολογικὴν διδασκαλίαν τῶν τεχνῶν, ἢ ἀρχὰς τῶν γραφικῶν καὶ εἰκαστικῶν τεχνῶν τῆς ἀρχαιότητος. XX Γενικὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης τῆς Ἀρχαιότητος· XXI Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν γνῶσιν καὶ ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἀρχιτεκτονικῆς· XXII Νομισματικὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· XXIII Ἐπιγραφικὴν· XXIV Γραμματολογικὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Ἀρχαιότητος μελετῶν μετὰ Βιβλιογραφίας.

1) Ἐνταῦθ' ἀνάγεται καὶ ἡ τοῦ Ἐγέλου περὶ Φιλολογίας κρίσις, ἐκδεχομένου αὐτὸν εἶναι πρὸς αθροίσατος καὶ ὑπαινισσομένου τὴν περὶ ἐκείνης θεωρίαν τοῦ Οὐόλφιου, ὅστις ἐν σ. 30 sciner Encyklopädie περιγράφει τὴν Φιλολογίαν «ὡς τὸ σύνολον τῶν γνῶσεων καὶ εἰδήσεων, αἵτινες γνωρίζουσι τῷ ἀναγνώστῃ τὰς πράξεις καὶ περιπετείας, τὴν πολιτικὴν, ἐκπαιδευτικὴν καὶ οἰκιακὴν κατάστασιν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων, τὴν λατρείαν, τὰς γλώσσας, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, τὰ ἥθη, τὴν θρησκείαν, τοὺς ἐθνικοὺς χαρακτῆρας καὶ τὸν τρόπον τοῦ διανοεῖσθαι οὕτως, ὥστε προσκτώμεθα τὴν ἐπιδειξίτητα ὅπως τὰ ὑπ' ἐκείνων ἀπολειφθέντα συγγράμματα ἐμβριθῶς καταμανθάνωμεν καὶ μετ' ἐπιστήμης ἐμβαπτίζωμεθα, οὕτως εἶπεν, εἰς τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ μετὰ παραστάσεων τοῦ ἀρχαίου βίου καὶ συγκρίσεως ἀπολαύωμεν τοῦ ἐπιγενεστέρου καὶ τοῦ νῦν.»

τὸν εὐφυᾶ ἄνδρα, ἀλλὰ πρὸς ἐποικοδομίαν τῆς ἐπιστήμης τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πόνημα οὐδεμία ψῆφος δύναται νὰ ἰδιοποιηθῆται.

Μετέπειτα λόγῳ διέρχεται τὴν περὶ Ἐγκυκλοπαιδείας ἔποψιν τοῦ Ast, ἀνευρίσκων ἐπὶ μᾶλλον ἐπιστημονικὴν τὴν τάσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔργον. Ὁ Ast λοιπὸν διαστέλλει θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν φιλολογίαν, ὑπολαμβάνων τὴν δευτέραν ὡς σπουδὴν πρὸς ἐλευθέραν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Παράδοξος δὲ φαίνεται τῷ Βοϊκίῳ ἡ διάκρισις, ἣν ὁ Bernhardy ποιεῖται ἐν τῇ ἰδίᾳ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, τῶν στοιχείων καὶ τοῦ ὄργάνου τῆς φιλολογίας. Καὶ τὰ μὲν στοιχεία, τὰ παρ' αὐτῷ τὸ πρῶτον μέρος συναπαρτιζόντα εἶναι ἡ Ἑρμηνευτικὴ καὶ ἡ Κριτικὴ τὸ δ' ὄργανον, ἦτοι τὸ δευτεροκ μέρος, εἶναι ἡ Γραμματικὴ. Τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀποτελοῦσιν αἱ πραγματικαὶ ἐπιστήμαι καὶ μάλιστα α'. ἡ ἱστορία τῆς Γραμματολογίας, β'. ἡ Γεωγραφία, γ'. ἡ ἱστορία, περιλαμβανομένης καὶ τῆς Χρονολογίας καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ δ'. ἡ Μυθολογία. Ὡς τέταρτον δὲ καὶ τελευταῖον μέρος μνημονεύει ὁ συγγραφεὺς τὰ πάρεργα (Beiwerte) τῆς Φιλολογίας τούτῃ α'. τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης πρὸς τῇ Νομισματικῇ καὶ τῇ Ἐπιγραφικῇ καὶ β'. τὴν ἱστορίαν τῆς Φιλολογίας. Πλὴν ἀλλ' ὅμως, ὁ Βοϊκίος ἐπὶ τούτων οὐδὲν παρατηρεῖ μόνιμον σύστημα καὶ καθ' ὅρισμὸν διαστολήν. Διὰ τί τάχα ἀπεκλείσθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἡ Φιλοσοφία, οὐχὶ δ' ἡ Γεωγραφία; Ξενότροπος εἶναι ἐν ἄλλοις καὶ ἡ διαφορὰ τῶν λεγομένων πραγματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν παρέργων. Εἰς τοῦτο δὲ προήχθη ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῆς μάλιστα δεδομένης ἀπόψεως, καθ' ἣν ἡ τῆς τέχνης ἀρχαιολογία δὲν ἀνήκει κυρίως εἰς τὴν Φιλολογίαν. Αὐτὴ ὅμως ἐνταῦθα εἶναι ὁμοταγῆς πρὸς τὴν τῆς φιλολογίας ἱστορίαν.

Τελευταῖον ἐξετάζει τὴν τοῦ Μαθθίου ἐγκυκλοπαιδεῖαν γινώματεύοντος, ὅτι ἡ Ἑρμηνευτικὴ καὶ ἡ Κριτικὴ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς φιλολογίας, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ χρησιμεύουσιν ἀπλῶς ὡς μέσα, καὶ τὰδε τὰ μέσα εἶναι κατ' αὐτὸν ἡ γλωσσογνωσία καὶ ἡ ἀρχαιολογία. Καὶ ἡ μὲν Ἑρμηνευτικὴ καὶ ἡ Κριτικὴ συναποτελοῦσι τὸ πρακτικὸν μέ-

ρος, τὸ δὲ σύνολον τῶν μέσων τὸ θεωρητικόν, ὅπερ συγγέει τοὺς ὀρισμοὺς· διότι ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀπλῶς τυπικῆς δραστηριότητος, δι' ἧς διεξτάζεται τὸ ὕλικόν, εἶναι μὲν θεωρία πρακτικῆς ἐνεργείας, ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ πρακτικὸν μέρος τῆς φιλολογίας, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἐφαρμογὴν αὐτῆς, καὶ ἡ ἐνάσκησις δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς, ἀλλ' οὗτος εἶναι τὸ ἐξερευνητέον, εἰς ὃ ἀφορᾷ ἡ γνῶσις. Ἡ δ' ὑποδήλωσις τοῦ ὀρισμοῦ, τῶν μέσων κρινόμενων ὡς θεωρητικῶν μέρους, ἀποβαίνει ἐτι παραδοξότερα· διότι μέσα θὰ ἦσαν μόνον λήμματα ἐξ ἄλλων ἐπιστημῶν. Πῶς δ' εἶναι δυνατόν τοιαῦτα λήμματα νὰ ὑπολαμβάνωνται θεωρία τῆς ἐπιστήμης, ἥτις δέον νὰ περιέχῃ τὴν ἑαυτῆς θεωρίαν; Ἐμφανῶς ὅθεν ἡ σχέσις εἶναι πάντῃ ἀντίθετος· διότι Ἑρμηνευτικὴ καὶ Κριτικὴ εἶναι τυπικαὶ ἐνέργειαι, χρησιμεύουσαι πράγματι ὡς μέσα πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Μαθθίου μέσα ὀνομαζόμενον, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο εἶναι θεωρητικά. Τὸ δὲ πρακτικὸν μέρος εἶναι τρίτον τι, εἰς ὃ ἐφαρμόζεται ἡ θεωρία. Ἐν τούτοις ὁ Μαθθίας δὲν ἐμπεδοῖ τὴν ἰδίαν θεωρίαν, ἀρκούμενος μόνον εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς. Ἐπανιόντες δ' εἰς τὸ τοῦ Βοϊκίου σύστημα λέγομεν, ὅτι αὐτὸ ἀποτόμως ἀντιτάσσεται πρὸς τὸ τοῦ Οὐόλφιου, τοῦ Γοδ. Ἐρμάννου, τοῦ Βερνάρδου καὶ τοῦ Καρλ. Φρεϊδ. Χάσε, εἰ καὶ εὐφύεστατα ἡρμηνεύθῃ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ὑπὸ τοῦ H. Stelthal. Ἀναμφισβητήτως ἐν τῷ συστήματι τοῦ Βοϊκίου ἡ ἐκθεσις τῶν καθ' ἕκαστα συναποτελεῖται καταφανῆς καὶ σαφῆς. Τοῖς πλείστοις τῶν τμημάτων καὶ τῶν ὑποδιαίρέσεων προσάρτᾳται μεθοδολογικὴ προσθήκη καὶ ἡ οἰκεία γραμματολογία, ἣν παρακολουθεῖ ὁ ἐκδότης μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων. Τὸ δ' ὅλον ἔργον κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Βοϊκίου προώριται νὰ καταστῇ κατ' ἐξοχὴν ἐγχειρίδιον τῆς ἀκαδημαϊκῆς νεότητος καὶ πράγματι τελεώτατα πληροῖ τὸν σκοπὸν αὐτὸν, ὃν τούτου ἕνεκα ἀξιοσύστατον τῇ νεολαίᾳ, τῇ εἰς τὴν ἐπιστήμην προαλειφομένη. Ἀλλὰ καὶ καθόλου ἅπας ὁ φιλολογικὸς κόσμος καὶ οἱ ἰδιῶται καὶ οἱ μὴ φιλολογοῦντες αὐτοὶ ἐμποροῦσιν ν' ἀρυσθῶσιν ἐντεῦθεν θαυσιπλήτην ὠφέλειαν.

Ἀναγνωστέαι, ὡς ἐν παραδείγματι, αἱ κλασικαὶ παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως περὶ πολιτείας καὶ οἰκογενείας ἐν σ. 367 κ. ε. καὶ ἡ πρὸ αὐτῆς, ἐνθα διαστῆλων, λέγει, ὅτι πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀρχαίου ἰδιωτικοῦ βίου ἀνήκουσι τὰδε τὰ παιδεύματα·

1) Μετρολογία τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων.

2) Ἱστορία τοῦ ἐξωτερικοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἢ τῆς οἰκονομίας.

α') Ἱστορία τῆς γεωργίας καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων.

β') Ἱστορία τοῦ ἐμπορίου.

γ') Ἱστορία τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας.

3) Ἱστορία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, ἢ τῆς κοινωνίας.

α') Ἱστορία τῆς συγκοινωνίας.

β') Ἱστορία τῆς τῶν ἐπιτηδευμάτων κοινωνίας.

γ') Ἱστορία τῆς ἀγωγῆς.

δ') Τὰ περὶ τοὺς νεκρούς.

Ὡς πρὸς δὲ τὸ περὶ πολιτείας, ἀσπαζόμενος τὴν ἀριστοτελικὴν θεωρίαν, ἀποφαίνεται ὅτι ἐκείνη ἔσχε τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς ἐμφύτου ἐν τῷ ἀνθρώπῳ σπουδῆς εἰς ἠθικὴν δίκαιαν, ἣτις ὀφείλει νὰ ὀφίσταται, ὀπόταν μέλλωσι νὰ ὄσιν δυνατὰ συνθηκαὶ καὶ κανονικὴ ἐπικοινωνία. Ἡ κοινωνία ἐντεῦθεν ριζοβολεῖ ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς πολιτείας καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς πολιτεῖαις τὸ πνεῦμα τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς δεσποζούσης πολιτικῆς ὀρίζει τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου. Τοῦτο ἰσχύει κατ' ἐξοχὴν ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος, ὅπου ὁ δημόσιος βίος ἐπικρατεῖ ἐν μεγίστῃ ὑπεροχῇ τοῦ κατ' οἶκον. Ἀλλ' ἡ πολιτεία ἀνεφύ ἀνάκαθεν ἀπὸ τῆς οἰκογενείας, ἐν ἣ ἡ ἠθικὴ δίκαια, ἢ ἡ τάξις τοῦ βίου, ἦν ἐκείνη προώριται νὰ διεξαγάγῃ, κείται οἶονεὶ προβλαστήσασα καὶ ὁ οἶκος παραμένει ἐνδελεχῶς τὸ φυτῶριον τῶν πολιτῶν αὐτοῦ. Ἡ δ' ἐν τῷ βίῳ τάξις λαμβάνει τὴν σύστασιν αὐτῆς μόνον διὰ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως τῶν ἀτόμων· ὁ γραπτὸς νόμος ἐφέλλεται τὴν ζωτικὴν δύναμιν ἐκ τοῦ ἀγράφου, ὅστις θείας μοίρας μετέχων ἐνοικεῖ ἐν τῷ πνεύματι ἐνὸς ἐκάστου καὶ οὐ ἔτι ἐνδότερον μέμνηται ὅσον ἀγνόητον ὡς ἀνθρώπος αἰσθάνεται. Ἡ δὲ θεραπεία τοῦ αἰσθήματος τοῦ καθαρώς ἀν-

θρώπινου είναι ὁ ὕψιστος σκοπὸς τοῦ οἴκου ἰδ. καὶ σ. 257. Ὁ δὲ σκοπὸς οὗτος ἐπι-
 τυγχάνεται ἐκ τούτου, διότι ἐν ἐκάστῳ ἀ-
 τόμῳ πᾶσαι αἱ ἀνθρώπινοι δυνάμεις ἀνα-
 πύσσονται ἁρμονικῶς, ἐπειδὴ διὰ τοῦ κοι-
 νωτικοῦ συνδέσμου καθίστανται αὐτῇ προ-
 σιταὶ οὐ μόνον τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα,
 ἀλλὰ καὶ αἱ τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης δη-
 μιουργαίαι. *Ἐν οὗτω πᾶς ἕκαστος τὸν ὅλον
 πολιτισμὸν χρησιμοποιοῖ πρὸς ἰδίαν ἐκμύρ-
 φωσιν καὶ ἀπόλαυσιν, τὰ καθολικὰ συμφέ-
 ροντα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως γίνονται
 ὑπηρετικὰ τοῖς ἀτομικοῖς. Τοῦτο ὑπεδήλω-
 σεν ὁ συγγραφεὺς ἐν σ. 58 οὐσίαν τοῦ ἰδιω-
 τικοῦ βίου. Ἐντεῦθεν συνάγεται, ὅτι ἡ τοῦ
 ἰδιωτικοῦ βίου ἱστορία, ἡ μνημόσυνα τὴν
 πρόδον αὐτοῦ, εἰ καὶ μετὰ πολλαπλῶν ἀ-
 ποπλανήσεων προσπελάζει εἰς τὸ ἰδεώδες
 αὐτοῦ, εἶναι τὸ κύριον κέντρον τῆς ἱστορίας
 τοῦ πολιτισμοῦ· πρβ. καὶ σ. 364. Ἰξιο-
 σπούδαστα λίαν εἶναι καὶ τὰ περὶ γεωρ-
 γίας, βιομηχανίας, ἐμπορίας, οἰκιακῆς οἰ-
 κονομίας, συγκοινωνίας, ἐπιτηδευματικῆς
 ἐπιμιξίας καὶ ἀγωγῆς ἐκτιθέμενα ἀπὸ σ.
 379—406, ὅπου ἐν τῷ περὶ ἀγωγῆς κε-
 φαλαίῳ ἀποφαίνεται ὅτι ἡ τῆς γυμναστι-
 κῆς καὶ τῆς μουσικῆς διδασκαλία παρὰ τὴν
 ἄλλην ἐπιδειξιότητα ἐμελλε πρὸ πάντων νὰ
 διαπλάσῃ τὴν ψυχὴν καὶ τὸν χαρακτήρα.»
 Ἡ μὲν γυμναστικὴ ἐξέφερε τοὺς νέους ἀν-
 δρείους καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀσφαλοῦς ἐπικρατή-
 σεως τοῦ σώματος παρῆγεν ἐλευθέρων αὐ-
 τοσυνηϊδῶν. Διὸ ἐκρίνετο ὡς ἰσχυρὸν προ-
 βιβαστικὸν μέσον τῆς ἐλευθερίας. Καὶ ἐν
 μὲν ταῖς ἀριστοκραταῖς οἱ δούλοι ἀπεκλεί-
 οντο τῶν γυμνασιῶν, τῶν τυράννων πει-
 ραθέντων ὅπως καταπαύσωσι τὴν γυμνα-
 στικὴν. Ἡ παλαίστρα πάλιν ἐγένετο ἡ scho-
 λῆ τοῦ σωφρονισμοῦ καὶ τῆς τάξεως, εἰς ἣν
 τὴν φυλακὴν ἡ πολιτεία ὄριζεν ἰδιαιτέρους
 ἀρχοντας ἐν τοῖς γυμνασίοις, οἵτινες ἐν
 Ἀθήναις ἐκαλοῦντο σωφρονισταὶ καὶ κο-
 σμηταὶ ἰδ. Stantshaush. d. Ath. I. 337. Τὰ δὲ
 Γυμνάσια ἦσαν παρεκτός τούτου τὰ
 κύρια φυτώρια τῆς ἀγάπης τῶν παιδῶν ἰδ.
 σ. 270, ἧτις ἐν ταῖς δωρικαῖς πόλεσιν, ὅ-
 που συνέστη, ἔσχε τέλος παιδαγωγικὸν
 χαρακτήρα καὶ ἀπανταχοῦ, ἔνθα τὸ ἀγα-
 θὸν αὐτὸ ἔθος ἐκράτησε, διμεσεῖτευσεν εὐ-

γενῆ μορφωτικὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἐν ἡ-
 λικίᾳ ὄντων πρὸς τὴν νεολαίαν, ὡσθ' ὁ τε
 Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων τὴν σχέσιν ταύ-
 τὴν ἠμπόρουσαν νὰ ἐξευγενίζωσιν ἐξαιρόντες
 εἰς τὴν καθαρῶς πνευματικὴν ἀγάπην, ἧτις
 δέον νὰ συνδέῃ τοὺς διδασκάλους καὶ μα-
 θητάς τῆς ἀληθινῆς ἐπιστήμης. . . . Εἰς τὰ
 πραγματικὰ ἀριστοτεχνήματα τάσσεται
 πρὸς τούτους τὸ περὶ λατρίας καὶ τῆς ἐ-
 ξωτερικῆς θρησκείας κεφάλαιον ἀπὸ σ. 412
 —441, καὶ ἡ τῆς ἀρχαίας Μαθηματικῆς
 καὶ Φυσιογραφίας ἀφήγησις σ. 588—599.
 Καὶ διὰ πάσης ψυχικῆς δυνάμεως ἐκφράζει
 ὁ συγγραφεὺς τὰς περὶ ἀρχαίου μύθου καὶ
 τῆς χριστιανικῆς δογματικῆς ἐννοίας, ἃς
 μεταγράφωμεν ὡδε· «Ἡ ὑπόθεσις τῶν ἀρ-
 χαιῶν μύθων κατ' οὐσίαν εἶναι τῆς αὐτῆς
 φύσεως, ὡς ἡ πάσης θετικῆς θρησκείας καὶ
 τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ ἀρχαῖοι
 ὀρθῶς διέγνωσαν, ὅτι ἡ μυθολογικὴ καὶ ἐ-
 πιστημονικὴ αὐτῶν γνῶσις διαφέρει. Ἡ δὲ
 Θεολογία, ἡ τὸ ἱερατεῖον, ἐγείρει ταυῖν τὴν
 ἀξίωσιν, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν χριστι-
 ανικῶν δογμάτων δὲν εἶναι μῦθος. Ὅθεν τὸ
 περιεχόμενον αὐτὸ ἀνάγουσιν εἰς σύστημα,
 προτιθέμενοι ὅπως ἐξ αὐτοῦ ἀποτελέσωσιν
 ἐπιστήμην, ἣν καλοῦσι *δογματικὴν*. Ἐν-
 τεῦθεν ὁ μῦθος, ὡς τοιοῦτος, ἐρμηνεύεται
 τελεία ἐπιστήμη, ἐν ᾗ πραγματικῶς ἡ ἐν
 αὐτῇ πραγματικὴ γνῶσις προσχηματίζεται
 μόνον δι' εἰκόνας τῆς φαντασίας.» Πρὸς
 ταῦτα παραβλητέαι αἱ ὠραῖαι περὶ τοῦ
 αὐτοῦ πράγματος ἰδέαι ἐν σ. 557. Λίαν
 εὐστοχος εἶναι καὶ ὁ τοῦ Κικέρωνος χαρα-
 κτηρισμὸς ἐν σ. 198 α' Ὁθ' ὁ Ὀρθήσιος με-
 τεφύτευσεν ἐν Ῥώμῃ τὸ ἄσιανόν ἐκεῖνο ὕ-
 φος, ἀνεφάνη ἀντίδρασις, ἧς ἕνεκα κατί-
 σχυσε πάλιν τὸ ἀττικόν. Ὁ δὲ Κικέρων, ὁ
 ἐν τῷ ῥοδιακῷ σχολείῳ ἐκμορφωθείς, ἀνω-
 μολόγησε πάλιν τὸν Δημοσθένην ὑπέρτατον
 ἀρχέτυπον, ζηλώσας αὐτὸν καὶ ἐν πλεί-
 στοῖς. Πλὴν ἀλλ' ὅμως, ὁ ἀττικὸς ῥήτωρ
 ὑπερέχει τούτου κατὰ τὸ σεμνὸν καὶ τὸ
 σοβαρὸν, διότι παρὰ τῷ Δημοσθένει καὶ
 αὐτὸ τὸ ἀστεῖον παρίσταται πολλῶν σοβα-
 ρώτερον τῆς βωμολοχικῆς παιδείας τοῦ Ῥω-
 μαίου μιμητοῦ. Κατὰ τὸν Ζῆλον, τὴν ζωη-
 ρότητα καὶ τὴν δραστηκότητα ὁ Κικέρων
 ἰσοῦται πρὸς τὸ ἑαυτοῦ πρότυπον. Καὶ εὐ-

μοιρεῖ μὲν λεπτοῦς ἐκμορφώσεως, πολυμα-
 θίας καὶ αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ, ἀλλ' ὑστερεῖ
 ἐμβριθείας, ἅτ' ἀνάπλωσ κενῆς ὑπεροφίας.
 Ἡ λέξις αὐτοῦ ἐντεῦθεν ἔχει αὐτάρσεσκον
 μῆκος καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ κατέστη ὁ ἔθνικὸς
 τύπος αὐτῆς, ἄμοιρος μὲν ἐκπεφρασμένων
 ἰδιωτισμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐστερημένος τῆς ἀρ-
 χαίας Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως· διότι πρὸς τῇ
 ἀμέτρῳ φιλοδοξίᾳ ἐνοῦται παρ' αὐτῷ με-
 γάλῃ ἀσθένειᾳ τοῦ χαρακτήρος καὶ τὸ θυ-
 μικὸν αὐτοῦ ὑποκύπτει εὐχερῶς εἰς πᾶσαν
 περιπέτειαν. Καὶ ὅμως εἶναι χρηστός ἀνὴρ
 (vir bonus), ὡς εὐαριθμότατος τῶν ῥητό-
 ρων. Καὶ ἐν τῷ σάλῳ τοῦ πολιτικοῦ βίου
 διετέλεσε φυλάξας ἀγνὴν, λεπτὴν καὶ ἐ-
 πιδεκτικὴν ψυχὴν, καὶ τὴν φιλοσοφικὴν
 καρτερίαν καὶ εὐστάθειαν ἀρετῶν, αἵτινες
 ἐν τῷ καθ' αὐτὸν βίῳ δὲν ἐξέλαμπον ἰσχυ-
 ρῶς, ἐπέδειξεν ἐν τῷ θανάτῳ.

Μεθ' ἡλίκου εὐρέος βλέμματος ὁ μέγας
 ἀρχαιοδίφης παρὰ τὴν ὄλην ἀκριβορημο-
 σύνην εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, ἐφ' ἣ μάλιστα
 διαπρέπει, ἐπισκοπεῖ τὸ τέρμα καὶ τὴν
 κλῆσιν τῆς φιλολογίας καὶ ὅποσον ἀπέχει
 φιλολογικῆς ἐμμονῆς εἰς τὰ παλαιὰ καὶ φι-
 λολογικῆς μικροψυχίας τεκμηρίοι τὸ ὕφος
 τοῦ ὅλου συγγράμματος! Ἀπόρροια τῆς
 γενικῆς ἐγκυκλοπαιδικότητος τοῦ ἀνδρός
 εἶναι καὶ ἡ περὶ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολο-
 γίας ἀπόφασις αὐτοῦ ἐν σ. 732 α' Ἡ ἰν-
 δογερμανικὴ παναρχαία γλώσσα διωρίσθη
 κατὰ γε τὰ οὐσιώδη αὐτῆς κεφάλαια, ἐφ'
 ὅσον διὰ γλωσσολογικῆς παραβολῆς δύνα-
 ται νὰ καθορισθῇ, καὶ χωρὶς νὰ ἐπαναδρά-
 μωμεν εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐκείνην γλώσσαν ἀ-
 δύνατον ἕνεκα τούτου ἡ Γραμματικὴ τῶν
 ἀρχαίων κλασικῶν γλωσσῶν νὰ διαμορφωθῇ
 ἐπιστημονικῶς· πρβ. καὶ σ. 746.

Ὅσοι δὲ μετὰ καταπληκτικῆς τῆς ἐπι-
 πολαυότητος, στωμύλλονται τὴν ἀποπομ-
 πὴν τοῦ λατινιστοῦ συγγραφῶν καὶ τοῦ ἐλ-
 ληνιστοῦ γράφειν, ἃς ἀναγνώσῃ τὴν δε-
 τὴν σημειώσιν τοῦ μεγάλου ἑλληνιστοῦ ἐκ-
 φράζοντος (σ. 294) ἀὲν οὐδεμιᾶ τῶν γλωσσῶ-
 νων τοῦ κόσμου ἔμπορεῖ τις μεγαλοπρεπέ-
 στερον καὶ ἐντονότερον νὰ γράφῃ καὶ νὰ
 ὀμιλῇ, ὡς ἐν τῇ λατινικῇ.» Καὶ ἐν σ. 306
 ἀποφαίνεται περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος
 τάδε· «Τεκμήριον τῆς καταπτώσεως τῆς

φιλολογίας εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς εὐχε-
 ρείας τοῦ λατινιστοῦ γράφειν, πρὸς ὃ δέον
 νὰ τεθῶσιν αἱ βάσεις ἐν τοῖς σχολείοις.»
 Τελευταῖον ἐν σ. 800 γνωματεύει περὶ με-
 ταφράσεων ὡδ' αὐταὶ ἐκ τῆς μητρικῆς εἰς
 τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν ἐπιχειροῦμε-
 ναὶ εἶναι ἀπαραίτητοι, ὡς δοκίμια ἐξετα-
 ζόμενα διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκδοχὴν τῆς τυπο-
 λογίας καὶ τῆς συντάξεως καὶ διὰ τὴν ἰδιο-
 ποιήσιν τοῦ πλούτου τῶν λέξεων. Πρὸς
 τοῦτο χρησιμεύουσιν αἱ περὶ τὴν λέξιν
 ἀσκήσεις, αἱ παρεκτός τούτου εἰς τοὺς στοι-
 χεωδεδαστάτους κανόνας τῆς ἱστορικῆς τέ-
 χνης τοῦ ὕφους χειραγωγῶσαι.» Εἶθε τὰ
 χρυσᾶ ταῦτα ῥήματα τοῦ Βοικχίου, ἐπι-
 φωνοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Γερμανίαν παιδαγω-
 γοὶ καὶ οἱ περὶ φιλολογίας ἐπαίοντες, νὰ
 ληθῶσιν ἐν σπουδαίᾳ ὕψει. Μετὰ δὲ τὴν
 ἀνωτέρω παρέκβασιν ἐπανιόντες ἐπὶ τὸ ἐξ
 οὗ ὁ λόγος ὠρμήθη ἐπιλέγομεν, ¹⁾ ὅτι ἐν
 τοιοιτοτρόπῳ συγγραφῇ, οἷα ἡ βιβλιογρα-
 φουμένη, εὐρηνται ὁμολογουμένως καὶ θεω-
 ρία ἐγείρουσαι διαφώνιαν. Μὴ σκοποῦμε-
 νων λ. χ. ἀπάντων τῶν κατ' ἀξίωμα ζη-
 τημάτων ἡ τοῦ Βοικχίου θεωρία περὶ γε-
 νέσεως τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας ἐκ τῆς μο-
 νοθείας (σ. 535 πρβ. καὶ σ. 559 κ. ἐ.), ἡ
 τῆς ἐξ ὑποβολῆς καὶ τῆς ἰδεώδους ἐνότη-
 τος τῶν ὁμηρικῶν ποιήσεων σ. 511, ἡ ἐν
 σ. 586 ἐπ' ἰσῆς κ. ἐ. ἐκτιθεμένη φιλοσο-
 φικὴ ὁμολογία καὶ ἡ ἀφήγησις τῆς σχέσεως
 τοῦ Σωκράτους, Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτω-
 νος σ. 647 δὲν ἀξιοῦνται γενικῆς ἐπιδοκι-
 μασίας. Ἐλάχιστα δὲ πάντων θὰ ἠμπόρει
 ὁ ἀναγνώστης νὰ ἀποδέχῃται ἀπάσας τὰς τοῦ
 Βοικχίου γραμματολογικὰς κρίσεις, οἷον
 τὴν περὶ Τακίτου σ. 694 ὅτι μ' ὄλην
 τὴν μεγάλην ἀπροσωπολήψιαν ἔλλειπει αὐ-
 τῷ ἡ ἀληθῆς τέχνη, ἧτις τὴν σκέψιν τοῦ
 ἱστορικοῦ ἀφίνει ν' ἀφανίζῃται ἐν τῇ ἐξ
 ἀντικειμένου ἐκθέσει.» Καὶ ἄλλα μετὰ με-
 γάλῃ τῆς πεποιθήσεως προβαλλόμενα ἐμ-
 φαίνονται πως διαπορούμενα, ὡς αἱ περὶ
 τῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἱστορίας τῆς φιλολο-
 γίας παρατηρήσεις σ. 600—614 κρίνον-

1) Ἰδ. Allg. Zeit No 83. ε. ε. ὅπου ἀρῶμεθα
 ὅλην, κατ' ἐξοχὴν ὅμως ἐκ τῆς μελέτης τοῦ συγγράμ-
 ματος αὐτοῦ.

ται ασθενείς. Ἀδόκιμος ἐν ἄλλοις φαίνεται και ὁ ἐν σ. 316 διΰσχυρισμός, καθ' ὃν ἀπὸ τῆς ληξάσης ἑκατονταετηρίδος παραληφθεῖσα μέθοδος τοῦ ἀριθμεῖν τὰς χρονολογίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἔτη δὲν εἶναι παντάπασι φυσικὴ. Ἐν τούτοις ταῦτα οὐδὲ τὸ παράπαν μειοῦσι τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου και εἶθε ἡ ἀκαδημαϊκὴ νεότης, ὑπὲρ ἧς πρώτιστα πάντων ὠρίσθη τὸ βιβλιογραφηθὲν αὐτὸ φιλοπόνημα, νάρυσθῃ ἐξ αὐτοῦ τούτου οὐ μόνον τὸν ἀφθονον πλοῦτον τῶν ἀποτεταμιευμένων γνώσεων, ἀλλὰ καὶ ἐμορφωθῇ και τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις διαπνέει και ἀνυψοῖ τὸ ὄλον ἔργον και οὗ ἐνθουσιασμοῦ μάρτυρες εἴμεθα ἅπαντες ὅσοι ἠξιώθημεν ν' ἀκροασθῶμεν τοῦ μεγάλου διδασκάλου.

N. ΠΕΤΡΗΣ.

ΜΕΛΕΤΗ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ

Ἀπόσπασμα ἀνεκδότου ἱστορίας τῶν Καλῶν Τεχνῶν

(Συνέχεια).

II

Ἀλλὰ τὸ ἀριστον ἔργον τοῦ Μαρλόου, ὅπερ ἐθαύμαζον κατὰ τὴν δεκάτην ἔκτην ἑκατονταετηρίδα και τὸ ὅποιον θὰ ἐθαυμάζετο ἴσως ἀκόμη ἐὰν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως δὲν ἔγραψεν ὁ Γκαϊτε τὸ ἀριστοῦργημα του, ἦτο τὸ δράμα αὐτοῦ τὸ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν Ὁ βίος και ὁ θάνατος τοῦ δόκτορος Φαῦστου.

Ἡ τραγωδία αὕτη εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῶν περὶ τοῦ Γερμανοῦ ἐκεῖνου φιλοσόφου και μάγου φημαγοριῶν, ὅστις εἶναι ἡ προσωποποίησις τῆς ἐπαναστάσεως, ἧτις ἐτελείτο ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπότης ἀποσκορακίζουσα τὰς μεσαιωνικὰς προλήψεις ἐζήτει νέους κόσμους, ἐφλέγετο ὑπὸ τῆς ἀκατασχέτου ἐπιθυμίας νὰ εἰσδύσῃ εἰς

τὰ μυστήρια τῆς ἐπιστήμης και ἀναζητοῦσα τὸν φιλοσοφικὸν λίθον, ἀνεκάλυπτεν τοὺς ἀγνώστους νόμους τῆς φύσεως.

Και ἰδοὺ λοιπὸν ὁ Φαῦστος διὰ νὰ διεσδύσῃ εἰς τὰ ἄδυτα ταῦτα τῶν ἑλευσινίων μυστηρίων τῆς ἐπιστήμης, διὰ νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὰ στοιχεῖα και τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, ἀλλὰ και διὰ νὰ ἀπολαύσῃ ὄλων τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν πωλεῖ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν διάβολον, ὑπογράφει αὐτὸς τὴν μετὰ θάνατον καταδίκην του ἀρκεῖ ἐπὶ εἴκοσι και τέσσαρα ἔτη νὰ ζῆσῃ τὴν ζῶην, ἣν ὠνειρεύθη.

Ἐγκαταλείπει τὴν γενέθλιον αὐτοῦ πόλιν Βιττεμβέργην και διατρέχει τὴν γῆν θαυματουργῶν και ἐκπλήσεων τὸν κόσμον ὄλον. Τώρα μὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πάππα, και χλευάζει τὸν ἀρχιερέα τῆς Ρώμης και τοὺς Καρδιναίους, ἧ διασκεδάσει ῥαπίζων αὐτοὺς εἰς τὸ πρόσωπον, τώρα δὲ τοῖς ἀρπάζει τὸν ἀντίπαππαν Βροῦνον ἀπὸ τοῦ Πύργου τοῦ Ἀγ. Ἀγγέλου και μεταφέρει αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ αὐτοκράτορος, εἰς Βιένναν, ἧτις σύσσωμος τρέχει νὰ ἴδῃ τὰς φαντασμαγορίας τοῦ δόκτορος Φαῦστου. Εἰς πᾶν δὲ αὐτοῦ βῆμα ἀκολουθεῖ ἐξόπισθεν ὁ ἀπεσταλμένος τῆς Κολάσεως Μεφιστοφληῆς.

Δύο ἔχει νὰ κορέσῃ πόθους ὁ Φαῦστος ἐπὶ γῆς, τὰς ἐπιθυμίας τῶν αἰσθήσεων και τῆς διανοίας τοὺς πόθους. Θέλει τὸν χρυσὸν τῶν Ἰνδιῶν, τοῦ Ὀκεανοῦ τοὺς μαργαρίτας και τοὺς βασιλεῖς ὑπὸ μορφήν λέοντος νὰ ἀκολουθῶσιν αὐτὸν ὡς σωματοφύλακες. Θέλει . . . τί θέλει οὐτ' αὐτὸς δὲν εἰξεύρει, ἀλλ' ἀπληστος, διότι συναισθάνεται τὴν δυνάμιν του, ζητεῖ ὅ,τι ἂν διέλθῃ ἀπὸ τῆς φαντασίας του. Και ἂν τόσας εἶχε ψυχὰς ὅσους ἀστέρας ὁ οὐρανός, ἔδιδεν αὐτὰς διὰ νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του τὸν Μεφιστοφληῆ, δι' οὗ ἠδύνατο νὰ γείνη ὁ αὐτοκράτωρ τῆς οἰκουμένης.

Had I as many souls as there be stars,
I'd give them all for Mephistophilis.
By him I'll be great emperor of the world.

Ἐν τῇ μέθῃ ταύτῃ τῆς διανοίας και τῶν αἰσθήσεων, ἐν φάσμα διέρχεται ἐνώπιόν του, τὸ φάσμα τῆς θυγατρὸς τῆς Λήδας,

ἡ ὠραία Ἑλένη. Ὁ Φαῦστος ἐν ἐκστάσει πρὸ τῆς καλλονῆς ταύτης, ἦν ἀπνηθάντισεν ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος και ἡ λύρα τοῦ Ὀμήρου, λησμονεῖ πᾶν ἄλλο ἐπίγειον κάλλος και ἐρωτεύεται τὴν σκιάν.

— Ἰδοὺ ἡ καλλονὴ δι' ἣν χίλια πλοῖα διέσχισαν τὰς θαλάσσας, δι' ἣν ἀπετεφρώθη τὸ Ἴλιον! Ὁραία Ἑλένη κατάστησόν με ἀθάνατον δι' ἐνὸς φιλήματός σου. . . Τὰ χεῖλη τῆς ἐκμυζῶσι τὴν ψυχὴν μου, ἡ ψυχὴ μου ἰδὲ φεύγει πετᾶ. Ἐπάνελθε, ἐπανελεθε, και δός μοι ἐκ νέου τὴν ψυχὴν! Θέλω νὰ μένω ἐδῶ. Ὁ οὐρανός εἶναι ἐπὶ τῶν χειλέων σου. Ὅ,τι δὲν εἶναι Ἑλένη, εἶναι πληός. Θέλω νὰ ἦμαι ὁ Πάρις, και διὰ τὸν πρὸς σὲ ἔρωτα, ἀντὶ τῆς Τροίας ἠθελον ἀνατινάξῃ τὴν Βυτεμβέργην. Ὁ πόλεμος τὸν ἀσθενῆ Μενέλαον, φέρων ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας μου λόφον τὰ χρώματά σου και θὰ πληγώσω και ἐγὼ εἰς τὸν μηρὸν τὸν Ἀχιλλέα και θὰ ἔλθω ἔπειτα νὰ ἀπολαύσω τῶν ἐναγκαλισμῶν σου. Ἄ! εἶσαι ὠραιότερα τῆς κυμαινομένης μεταξὺ τῶν ἀναριθμητῶν ἀστέρων ἐσπερινῆς αὔρας, εἶσαι λαμπρότερα τοῦ πυρφόρου Διὸς, ὅταν οὗτος ἐφάνῃ πρὸς τὴν πτωχὴν Σεμέλην, μᾶλλον ἐρατεινὴ ἢ ὁ μονάρχης τῶν νεφῶν εἰς τοὺς αἰθερίους βραχίονος τῆς φυγάδος Ἀρεθούσης. Σὺ μόνη θὰ ἦσαι ἡ ἐρωμένη μου.

Οὕτως ἐμονολόγει ὁ πτωχὸς Φαῦστος πρὸ τῆς σκιάς και, παιδίον ὁ σοφὸς τῆς Βυτεμβέργης χημικὸς, ὠνειρεύετο ἐγρηγορῶς τὰ γλυκύτερα τῶν ὀνείρων.

Ὁ Μαρλόου—ὡς μετέπειτα ὁ Γκαϊτε—ἐξακολουθεῖ τὴν ἀλληγορίαν, ἧτις ὑπάρχει εἰς τὴν παράδοσιν ἀποδίδει εἰς τὸν Φαῦστον παρὰ τὰς αἰσθητικὰς ἐπιθυμίας εἰς ἀς ὑπόκειται ὁ ἀνθρώπος, τὰς νοητικὰς ἀνάγκας ὑφ' ὧν περικυκλοῦται και διὰ τοῦ μυστικοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς ὠραίας Ἑλένης δεικνύει τὴν ἔνωσιν τοῦ μεσαιωνικοῦ πνεύματος μετὰ τὰς ἰδέας τῆς ἀρχαιότητος διὰ τῆς νεωτέρας φιλολογίας. Βεβαίως δὲν ἠδυνήθη νὰ διεσδύσῃ ὡς ὁ ἀετὸς τῆς Ἰέννης εἰς τὰ μυστήρια τῆς δημοτικῆς παραδόσεως, διείδεν ὅμως τὴν κρυπτομένην ἀλληγορίαν και ἔλαβεν ἐξ αὐτῆς τὸν ἔρωτα, ὑφ' οὗ ἐμπνέεται πρὸς τὸ ἰδανικὸν κάλ-

λος, πρὸς τὸ κάλλος ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου πατρὶς ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς.

Εἰς τὴν τραγωδίαν τοῦ Μαρλόου δύο μόνον εἶναι τὰ δρώντα πρόσωπα ὁ Φαῦστος και ὁ Μεφιστοφληῆς. Ὁ Βάγνερ, οὐτινος εἰς τὸ γερμανικὸν δράμα ἀναπτύσσεται ὁ λόκληρος ἡ ἱστορία και ὅστις κεκλεισμένος εἰς τὸ χημεῖον τοῦ Φαῦστου ζητεῖ νὰ δημιουργήσῃ τὸν ἀνθρώπον διὰ τοῦ πυρός και τῶν χημικῶν σκευασιῶν, ὅστις ἐν τῇ φρεναπάτῃ νομίζει ὅτι βλέπει ἐντὸς τῆς κρυσταλλίνης φιάλης κινούμενον τὸ δημιουργημά του και μετὰ ταῦτα ὡς ἀερώδεις τι σῶμα και ἀβαρὲς πλανώμενον εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, ὁ ἀκούρατος οὗτος ἀλημιστὴς ἐλάχιστον ἔχει μέρος ἐνταῦθα. Ὁ Μαρλόου ἐπέστησεν ὄλον αὐτοῦ τὴν προσοχὴν εἰς τὸν ἥρωά του. Και ἀληθῶς ἐκφράζει μετ' ἐνεργείας τὴν ἀγωνίαν τοῦ Φαῦστου, ὅστις ἐνῶ πολλάκις ζητεῖ νὰ μετανοήσῃ, ὀπισθοδρομεῖ φοβούμενος ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ διαφύγῃ πλέον τῶν χειρῶν τοῦ Μεφιστοφλοῦς.

Ὁ Φαῦστος ἐβλασφήμησεν, ἠρνήθη τὸν Θεόν, ἐπώλησεν ἑαυτὸν εἰς τὸν διάβολον. Τὰ εἴκοσι και τέσσαρα ἔτη παρῆλθον ὡς ἐὰν ἦσαν εἴκοσι και τέσσαρες ὥραι. Ὁ χρόνος τῆς λήξεως τοῦ συναλλάγματος ἐπέστη και ὁ διάβολος αἰτεῖ τὴν λείαν του. Ἡ τελευταία ἀγωνία εἶναι οἱ ἀριστοὶ στίχοι ὅσοι ποτὲ ἐξῆλθον τῆς γραφίδος τοῦ Μαρλόου. Ὁ Φαῦστος δὲν ἔχει ἡ μίαν ὥραν νὰ ζῆσῃ. Θέλει νὰ κρατήσῃ τὸν χρόνον, ἀλλ' οὗτος φεύγει. Θέλει νὰ προσευχηθῇ, ἀλλ' ἡ προσευχὴ δὲν φθάνει μέχρι τῶν χειλέων του.

— Ὡ Φαῦστε μία ὥρα μόνον σοι ὑπολείπεται ζωῆς και μετὰ ταῦτα ἡ αἰωνία καταδίκη! Στήθε ἀεικίνητοι οὐράνιοι σφαῖραι, διὰ νὰ στήσῃ και ὁ χρόνος τὴν κίνησίν του και νὰ μὴ ἔλθῃ ποτὲ τὸ μεσονύκτιον! Καὶ σὺ, ὁ λαμπρὸς τῆς φύσεως ὀφθαλμός, ἦλιε, ἀνάτειλε ἐκ νέου και κατάρστησον αἰωνίαν τὴν ἡμέραν ἢ κἂν παράτεινον τὴν ὥραν ταύτην ἐπὶ ἔν ἔτος, ἕνα μῆνα, μίαν ἐβδομάδα, μίαν συνῆθη ἔστω ἡμέραν, διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ Φαῦστος νὰ μετανοήσῃ και νὰ κερδήσῃ οὕτω τὴν ψυχὴν του. Ἄλλ' ὁ χρόνος ἐξακολουθεῖ τὴν πτήσιν

του καὶ ἄστρα τὴν πορείαν των, τὸ ὥρολόγιον θὰ σημάνη, ὁ δαίμων θὰ ἔλθῃ ζητῶν τῶν λείαν του καὶ ὁ Φαῦστος θὰ ἀποθάνῃ.

— "ὦ! ἤθελον νὰ πεταζῶ πρὸς τοὺς οὐρανούς! ἀλλὰ τίς με σύρει πρὸς τὰ κάτω! Ἴδὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ῥέει εἰς τὸ στερέωμα, μία σταγὼν τοῦ αἵματος ἐκείνου ἢ δύνατο νὰ με σώσῃ. ὦ Χριστέ μου... ὦ! φείσθητί μου Ἐωσφόρε, μὴ μοι σχίζῃς τὴν καρδίαν διότι ἐπρόφερα τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Θέλω νὰ τὸν καλέσω καὶ πάλιν...

Ἦθ' ἡ ἐνδεκάτη καὶ ἡμίσεια ἐσήμανε, μετ' ὀλίγον θὰ σημάνη καὶ ἡ δωδεκάτη.

— "ὦ! ἐὰν ἡ ψυχὴ μου πέρωται νὰ βασανίζηται διὰ τὸ ἁμάρτημά μου ἄς τεθῆ κἂν τέρμα τι εἰς τὴν ἀδιάσκοπον τιμωρίαν μου. Ἄς ζῆσῃ ὁ Φαῦστος εἰς τὸν ἄδην χίλια, ἑκατὸν χιλιάδας ἔτη, ἀλλὰ μετὰ τὴν παρέλευσιν αὐτῶν ἄς σωθῇ. Καὶ ὅμως οὐδὲν τέρμα ὠρίσθη εἰς τὰς καταδικασθείσας ψυχάς. Διὰ τί λοιπὸν ὦ Φαῦστε νὰ μὴ ἦσαι πλάσμα ἄνευ ψυχῆς ἢ διὰ τί αὐτῆ, τὴν ὁποίαν ἔχεις, νὰ ἦναι ἀθάνατος. Ἐὰν ἡ μετεμψύχωσίς σου, Πυθαγόρα, ἦτο ἀληθής, ἡ ψυχὴ μου θὰ ἐπέτα ἀπ' ἐμοῦ καὶ θὰ μετεμορφούμην εἰς ἄλογόν τι ζῶον. Εἶναι εὐτυχὴ τὰ ἄλογα ζῶα, διότι ὅταν θνήσκωσιν ἡ ψυχὴ των διαλύεται. Ἡ ἰδική μου ὀφείλει νὰ ζῆ ἀκόμη διὰ νὰ βασανίζηται εἰς τὸν ἄδην. Κατηραμένοι οἱ γονεῖς, οἵτινες με ἐγέννησαν! Ἄλλ' ὄχι, Φαῦστε, καταράσθητι σοῦ αὐτοῦ μᾶλλον, καταράσθητι τοῦ Ἐωσφόρου ὅστις σε ἐστέρησε τῆς χαρᾶς τοῦ οὐρανοῦ.

Τετέλεσται! Σημαίνει μεσονύκτιον. Ὁ Φαῦστος θὰ ἀποθάνῃ, οὐδὲμία τῶ ὑπολείπεται ἐλπίς. Τὸ τελευταῖον δευτερόλεπτον συνεπληρώθη καὶ ὁ κεραυνὸς διασχίζει τὸ σῶμά του. Ἀποθνήσκει χωρὶς νὰ μετανοήσῃ, ἀποθνήσκει ἀνεξιλέωτος. Οὐδεὶς δύναται νὰ σώσῃ αὐτὸν τῆς αἰωνίου καταδικῆς.

Ἴδού αἱ ἰδέαι τοῦ μεσαιῶνος. Ἐπρεπε νὰ γεννηθῇ ὁ Γκαίτε διὰ νὰ σώσῃ τὸν Φαῦστον διὰ τῆς προσευχῆς τῆς Μαργαρίτας!

Ὁ Μαυρλόου ἔγραψε δύο ἄλλα δράματα, τὴν *Σφαγὴν τῶν Παρισίων* ἦτοι τὴν νύκτα τοῦ ἁγ. Βαρθολομαίου καὶ τὴν *Διδῶ*

βασιλισσα τῆς Καρχηδόνας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Nash.

Εἶπον ὅτι ὁ Μαυρλόου ἦτο πνεῦμα ἐπαναστατικόν. Ἐπεχείρησε νὰ διαπλάσῃ τὴν τέχνην. Ἐν δὲ ἄλλο πραξικόπημα αὐτοῦ ἦτο νὰ ἐξορίσῃ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν ἀπὸ τῆς Σκηνῆς. Ἐθραυσεν οὕτω τὴν πέδην, ἣτις ἐδέσμευε τὸν δραματούργον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὅτε ἤκουσαν ἀπὸ τῆς Σκηνῆς τὸν *Ταμερλόου* πάντες ἐξεπλάγησαν καὶ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου, ἀλλ' ὁ Μαυρλόου εἶχεν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ψῆφον τοῦ λαοῦ καὶ οἱ κριτικοὶ μεθ' ὅσα καὶ ἂν εἶπον ἠττήθησαν καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ Nash καὶ Greene μεθ' ὅσας καὶ ἂν ἐξεσπενδόνισαν κατ' αὐτοῦ εἰρωνίας οὐδὲν ἐπέτυχον.

Ἡ ὁμοιοκαταληξία προεγράφη, ἡ πέδη κατέπεσε καὶ ὁ Σαίξπηρ δὲν εἶχε νὰ υποβάλλῃ τὸ δαυμόνιον αὐτοῦ πνεῦμα ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς κυριαρχοῦ ταύτης ἡγεμονίδος.

IV

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΥΡΛΟΟΥ—
Η ΙΣΠΑΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ.

I

Σύγχρονοι τοῦ Μαυρλόου ἦσαν ὁ Nash καὶ ὁ Greene. Φίλοι καὶ συνεργάται ἐσατύριζον τοὺς συγχρόνους των καὶ αὐτὸν τὸν Σαίξπηρ μόλις τότε ἀνατέλλοντα. Ὁ πρῶτος, ὅστις ἐπωνομάσθη ὁ Ἀρετίνος τῶν Ἀγγλων, διὰ τὰ πικρὰ αὐτοῦ σκώμματα καὶ τὸ σατυρικὸν πνεῦμα, ἔγραψε τὴν *Διαθήκην τοῦ Σάμμερ* γελωτοποιοῦ τοῦ Ἑρρίκου Η'. Ἐγραψε δὲ καὶ τὴν *Διδῶ* ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Μαυρλόου. Ἀλλὰ, διότι ἐτόλμησε νὰ ἀναβιάσῃ ἐπὶ τῆς Σκηνῆς ἀλληγορικὴν τινα κωμωδίαν, ἣτις ἔφερε τὸν τίτλον ἢ *Νῆσος τῶν κυνῶν*, αὐτὸς μὲν ἐφυλακίσθη, τὸ δὲ θέατρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδιδάχθη τὸ δράμα τοῦτο ἐκλείσθη. Ὁ Nash ὑπῆρξε καὶ οὗτος ὀπαδὸς τῆς ἐπικρατοῦσης τότε σχολῆς τῶν εὐφυλόγων καὶ ἐθυμίασεν ὡς οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἑρρίκου Η'.

Ὁ δεύτερος ὑπῆρξεν ἐπίσης μιμητῆς τοῦ Ἀλύου καὶ Μαυρλόου. Ἀλλὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ

ἦσαν πολλῶ κατώτερα τῶν διδασκάλων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐσατύριζε καὶ ἐμμεῖτο συγχρόνως. Προσέπαθε νὰ ἐκπλήξῃ διὰ τοῦ ὄγκου, ἡγάπα τὰς περιπλόκους σκηνάς, ἀλλ' ὀλίγον ἐκίνει τὸν ἔλεον. Ἀπ' ἐναντίας ἦτο εὐτυχέστερος, ὅσῳ ἀποδοῦμενος τὸν τραγικὸν κόθορον ἐνεδύτο τὴν προσωπίδα τῆς Θαλείας καὶ εἰσήγεν ἐπὶ τῆς Σκηνῆς τοὺς ὑπηρέτας συνδιαλεγόμενους. Ὁ *Μοναρχὸς Βάκων* τὸ παραδοξώτατον ἐκ τῶν ἔργων του εἶναι ἀπομίμησις τοῦ *Φαῦστου* τοῦ Μαυρλόου. Ἐν αὐτῷ ὁ ἀτυχὴς *Ρογῆρος Βάκων*, ὁ μέγας οὗτος τῆς Ἀλβιῶνος ἀνὴρ, ἀπὸ σοφοῦ μεταβάλλεται εἰς λαοπλάνον μάγον, ὅστις οὐδεμίαν συγγένειαν ἔχει μετὰ τὸν Γερμανὸν φιλόσοφον τῶν φημαγοριῶν, ὅστις μεταχειρίζεται τὴν μαγίαν οὐχὶ ὅπως ἱκανοποίησεν τοὺς πόθους ἐπιστήμονος, ἀλλ' ὅπως εὐστοχώτερον διευκολύνη τὸν πρίγκηπα τῆς Οὐαλλίας εἰς τοὺς ὑπόπτους ἔρωτάς του, ὅπως ταπεινώσῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐλισάβετ! Οὕτω ὁ φιλόσοφος μεταβάλλεται εἰς αὐλικὸν καὶ ὁ ποιητῆς διὰ ν' ἀρέσῃ εἰς τοὺς θεατὰς του θυσιάζει τὸ ὄνομα τοῦ Βάκωνος ὑπέικων εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς δεισιδαίμονος ἐκείνης ἐποχῆς.

Ἦτο ἀληθῶς παράδοξος χαρακτήρ ὁ Γκρήν. Ἡ νεότης αὐτοῦ ὡς ὁ ἴδιος ὡμολόγει ὑπῆρξε μεστὴ ἐπεισοδίων διὰ τὰ ὁποῖα βεβαίως δὲν ἠδύνατο νὰ καυχᾶται. Ἐξελθὼν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας διέτρεξε τὴν Ἰσπανίαν καὶ Ἰταλίαν ἐν ἄσωτείᾳ καὶ κραιπάλῃ μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Λονδίνον ἔστησε τὴν ἔδραν τῶ εἰς τὸ καπηλεῖον. Ὁ Γκρήν εἶχε κινισμὸν τινα ἐπάνω του. Ἡ μόνη εὐχαρίστησις αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο νὰ βλασφημῇ καὶ νὰ γράφῃ σατύρας, δι' ὧν ἐκέρδαινε τὸν ἄρτον του καὶ διήρχετο τὸν καιρὸν περιφερόμενος ἀπὸ καπηλείου εἰς καπηλεῖον. Ἦτο ἄθεος ὡς ὁ Μαυρλόου καὶ ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τοῦ ἄδου, καθ' ὅσον ἦτο βέβαιος ὅτι ἤθελον εὔρει ἐκεῖ συντρόφους πολλοὺς κρείττονας αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς δικαστὰς τοῦ βασιλέως, ὡς ἔλεγε, πολὺ ὀλίγον θὰ ἐφοβεῖτο τὸν Θεὸν κλέπτων τὸ βαλάντιον τῆς γείτονος του.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Γκρήν μετενόησε καὶ νυμφευθεὶς ἐνεκωμιάζεν εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ τὴν ἡσυχίαν τοῦ συζυγικοῦ βίου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον μετανόησας ἐκ δευτέρου ἐπανῆλθεν εἰς τὸν πρότερον βίον καὶ κατασπατάλησε τὴν προίκα τῆς συζύγου του μετὰ τῶν συντρόφων του. Ἐλεσινὸς θάνατος ὑπῆρξεν ἡ συνέπεια τοιούτου βίου καὶ ὡς λέγει ὁ Taine 1) ἤθελον ἐκπνεύσει εἰς τὰς ὁδοὺς, ἐὰν ἡ ξενοδόχος του δὲν περιέθαλπεν αὐτὸν κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς του. Ἡ ἀθλιότης εἰς ἣν εὐρέθη εἶναι ἀνεκδιήγητος, ἀφοῦ διὰ τὴν ταφὴν του ἐπωλήθη ἀντὶ τριῶν σελινίων τὸ ξίφος του καὶ, ἐπειδὴ τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν ἐξήρκει, ἠναγκάσθη ἡ ξενοδόχος αὐτοῦ νὰ καταβάλλῃ τὸ ὑπόλοιπον, ἦτοι τέσσαρα σελίνια διὰ τὸ φέρετρον καὶ ἕξ καὶ τέσσαρας πένας διὰ τὴν κηδείαν.

Οἱ Ἀγγλοὶ κριτικοὶ ἐν μόνον ἐκ τῶν ἔργων του θεωροῦσιν ἄξιον πλειοτέρας μνείας τὴν πολιτικὴν κωμωδίαν ὁ *Ποιμὴν τῆς Wackefield*.

Τῆς αὐτῆς Σχολῆς ἦσαν ὁ Γεώργιος Peele καὶ ὁ Lodge. Ὁ Πήλ ὑπῆρξε λεξιθῆρας καὶ τορευτῆς τῶν φράσεων ἀλλ' οὔτε ὡς δημιουργικὸν πνεῦμα, οὔτε ὡς εὐφυῆ ἀνωφέρεται ὑπὸ τῶν κριτικῶν. Ὁ Nash τῶ ἀπέδιδε τὸν τίτλον τοῦ *primus verborum artifex*, ἀλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Mézières 2) ἂν ἀπὸ τῆς φιλοφρονησεως ταύτης ἀφῆρετο ἡ πρώτη λέξις, τὸ ὑπόλοιπον θὰ ἦτο ὁ κάλλιστος ὀρισμὸς τῆς ἀξίας τοῦ Πήλ. Ὡς τὸ μᾶλλον ἄξιον λόγου μετὰ τῶν ἔργων του θεωρεῖται τὸ δράμα ὁ *Ἐρως τοῦ βασιλέως Λαβιδ* καὶ τῆς ὠραίας *Βηθεσδάς*. Ἀλλὰ ἔργα αὐτοῦ εἰσὶν ἡ *Κρίσις τοῦ Πάριδος*—*Ἡ μάχη τοῦ Ἀλκαζάρ*—*Ὁ Ἐδουάρδος Α'*—*Ὁ μῦθος τῶν γραιῶν*.

Τοῦ Lodge τὸ ὄνομα ἤθελε παρασύρει ὁ ποταμὸς τῆς λήθης, ἐὰν δὲν ἔγραφε τὸ διήγημα τῆς *Ριζολινδας*, ἐξ ἧς ὁ Σαίξπηρ ἤντησε τὴν ὑπόθεσιν τῆς κωμωδίας του *Ὅπως ἀγαπᾶτε* (As you like). Τὸ δράμα

1) Taine—Hist. de la litter. Anglaise tom II page 31—33.

2) Prédéc. et contemp. de Shakspeare. page 91.

αὐτοῦ *Αὐτὸ πλῆγαι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου*, ἐν ᾧ ἐπεχείρησε νὰ περιγράψῃ τὰς φρικαλέας σκηνὰς τῶν ἐρίδων τοῦ Σύλλα καὶ Μαρίου, ὑπὲρ τῆς ἀγρίας φιλοδοξίας ἐκατέρου τῶν ὁποίων τόσον ἔρρευσεν αἷμα, δὲν ἤρκει βεβαίως νὰ ἀσφαλίσῃ εἰς αὐτὸν τὴν ὑστεροφημίαν.

Ἦλθεν ἔπειτα ἡ περιλάλητος *Ἰσπανικὴ τραγωδία* τοῦ Κῦδ. Τῆς τραγωδίας ταύτης πρόλογος εἶναι ἕτερον δράμα τοῦ Ὁμαῖ *Κῦδ ὁ Ἰερώνυμος*.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας ἦτο ὠφειλὴς τοῦ φόρου εἰς τὸν γείτονα μονάρχην καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας ἐπεμψεν ἐκ τῆς αὐλῆς του πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀνδρέαν, εὐγενὴ Ἰσπανόν, ἵνα τῷ ζητήσῃ τὰ ὀφειλόμενα. Ἀλλ' ὁ ἀπεσταλμένος ἐπέστρεψε μὲ κενὰς τὰς χεῖρας προτείνων τὸν πόλεμον καὶ ἔτοιμος ὦν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης. Πρὸ τοῦ ἐγκαταλεῖπῃ τὴν χώραν τοῦ Πορτογαλλοῦ εἶχε προκληθῆ εἰς μίσημαχίαν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀντιβασιλέως Βαλτάσαρ καὶ ἤδη εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης οἱ δύο ἀντίπαλοι συναντηθέντες διασταυροῦσι τὰ ξίφη καὶ ἐπὶ τέλους πίπτει ὁ Ἀνδρέας ὑπὸ τὰς πληγὰς τοῦ Βαλτάσαρ.

Ἦλθεν ἕως εἶπει τις ὅτι τὸ δράμα ἐλύθη, αὐτίκ' ὁ ἦρωας, ὅστις δὲν εἶναι ὁ Ἰσπανὸς στρατηγὸς Ἰερώνυμος οὕτινος φέρει τὸ ὄνομα, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ἀνδρέας, ὁ ἦρωας οὗτος ἀπέθανε.

Ἀλλ' εἴμεθα ἀκόμη εἰς τὸν πρόλογον. Τὸν θάνατον τοῦ Ἀνδρέου ἐκδικεῖ ὁ πῖστος αὐτοῦ φίλος Ὁράτιος ὁ υἱὸς τοῦ Ἰερωνύμου συλλαμβάνων αἰχμάλωτον τὸν φονεὰν.

Ὁ Ἀνδρέας ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ τάφου ἵνα εὐχαριστήσῃ τὸν παλαιὸν του φίλον καὶ νὰ τῷ ἀναγγεῖλῃ ὅτι ὀφείλει νὰ τιμωρήσῃ ἀκόμη τὸν Λορέντζον ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως, ὅστις ζήλοτυπῶν εἶχε πειραθῆ κατὰ τῆς ζωῆς του.

Ἐνταῦθα τελευτᾷ ὁ *Ἰερώνυμος* καὶ ἀρχεται ἡ *Τραγωδία*.

Ὁ Ἀνδρέας ἠγάπα καὶ εἰς τὸν ἔρωτα αὐτοῦ, ἀνταπεκρίνετο ἡ Βελιμπέρια ἀδελφὴ τοῦ Λορέντζου. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ

ὅλος ἐκεῖνος ὁ ἔρωας ἐστράφη πρὸς τὸν Ὁράτιον. Ὁ φιλόδοξος Λορέντζος, ὅστις εἶχεν ὑποσχεθῆ τὴν χεῖρα της εἰς τὸν Βαλτάσαρ ἀνεκάλυψε τὸ μυστικὸν καὶ νύκτα τινά, ἀπαισίαν νύκτα, εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς ἀδελφῆς δολοφονεῖ τὸν Ὁράτιον βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Βαλτάσαρ. Ἡ ταραχὴ καὶ αἰ φωναὶ τοῦ θύματος ἀφυπνίζουσι τὸν πτωχὸν Ἰερώνυμον, ὅστις ἀναπηδᾷ ἀπὸ τῆς κλίνης ἵνα δράμῃ εἰς βοήθειαν τοῦ υἱοῦ, οὕτινος ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ εὗρεν ἀπὸ τινος δένδρου κρεμάμενον τὸ πτώμα του μὲ νωπὰ ἔτι τὰ αἵματα φέρον ἠνεωγμένας τὰς πληγὰς τοῦ φασγάνου.

Ὁ πατὴρ ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικήσῃ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ καὶ ἐσκέφθη καταχθονίαν σκέψιν. Ὑπεκρίθη ὅτι ἀγνοεῖ τοὺς φονεῖς του, ἔκρυψε τὸ μίσος του καὶ προσεποιεῖτο φιλίαν πρὸς τοὺς δολοφόνους καὶ τοῖς προέτεινε νὰ διδάξωσιν ἐνώπιον τῆς αὐλῆς τραγωδίαν τινά. Εἰς τοὺς δύο συναυτουργοὺς εἶχεν ἐπιφυλάξῃ τὰ μέρη δύο, οἵτινες ἐμελλον νὰ φονευθῶσιν ἐπὶ τῆς Σκηνῆς. Ἡ Βελιμπέρια καὶ οὗτος ἦσαν οἱ μέλλοντες φονεῖς.

Ἡ ὥρα τοῦ θεάματος ἔφθασεν οἱ δύο βασιλεῖς χειροκροτοῦσι τοὺς ἠθοποιούς, ἐπευφημοῦσι τὸν Λορέντζον καὶ Βαλτάσαρ, οἵτινες ἔπεσον ὑπὸ τὸ κτύπημα τοῦ στρατηγοῦ, ἐπευφημοῦσι τὴν Βελιμπέριαν αὐτοκτονοῦσαν, ὅτε αἴφνης ὁ Ἰερώνυμος ἀποκαλυπτόμενος καὶ ἐκσπῶν τὸ προσωπεῖον ὁμολογεῖ τὸ ἐγκλημά του καὶ ἀντὶ πάσης δικαιολογίας δεικνύει τὸ πτώμα τοῦ δολοφθέντος υἱοῦ του.

— Νομίζετε—λέγει—ὅτι βλέπετε εἶναι μῦθος, καθαρὸν ψεῦδος, ὅτι πράττομεν ὅ,τι καὶ οἱ ἠθοποιοὶ, ἀποθνήσκουσι σήμερον, ὡς εἶναι ἡ συνθήκη ἐπὶ τῆς Σκηνῆς, τὸν θάνατον τοῦ Αἰάντος ἢ Ῥωμαίου Γερουσιαστοῦ καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλομεν νὰ ἀνεγερθῶμεν καὶ νὰ ἀναζήσωμεν διὰ νὰ εὐχαριστήσωμεν αὐρίον πάλιν τὸ κοινόν. Οὐχί, ὦ ἠγεμόνες. Μάθετε ὅτι εἶμι ὁ Ἰερώνυμος, ὁ ἀπηλπισμένος πατὴρ ἀτυχοῦς υἱοῦ.

Καὶ εἶτα ἀποκαλύπτων τὸ καθημαγμένον σῶμα τοῦ Ὁρατίου.

— Ἰδοὺ—λέγει—ὁ παντόμιμος τοῦ δράματός μου. Ἴδετε τὸ θέαμα τοῦτο.

Ἰδοὺ ἡ τραγωδία, ἰδοὺ ἡ ἐκδίκησις!

Εἰς τὸ δράμα τοῦ Κῦδ βλέπομεν τὸν παράδοξον συνδυασμὸν τῶν δύο Σχολῶν, τὰς εὐφυολογίας τοῦ Δύλου καὶ τὰς ἀπαισίας σκηνὰς τοῦ Μαρλόου. Τοῦ συνδυασμοῦ τούτου θέλομεν ἀπαντήσῃ τὰ ἴχνη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Σαίξπηρ καὶ ἐν μέσῳ τῶν θλιβερῶν σκηνῶν ἐν μέσῳ τῶν διαμαχομένων μερίδων τῆς Βερώνης θέλομεν ἶδει τὸν Μερκούτσιον παιζοντα μὲ τὰς λέξεις καὶ εὐφυολογοῦντα.

Αἱ αὐταὶ φρικαλέαι σκηναὶ τῆς Ἰσπανικῆς τραγωδίας ἀπαντῶσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ Τσέττλ 1). Ὁ θάνατος τοῦ Ῥοβέρτου, ὅπου ἡ Καίδη Bruce καὶ τὰ τέκνα της ἀποθνήσκουσιν ἐν τῇ εἰρκτῇ τῆς πείνης ὑπενθυμίζει τὸ XXXII ἄσμα τῆς κολάσεως τοῦ Δάντου, τὸν θάνατον τοῦ Κόμητος Οὐγγολίνου καὶ τῶν τέκνων του. Εἰς τὸν *Χόφφμαν* ἐπαναλαμβάνονται αἱ σκηναὶ τῆς τραγωδίας τοῦ Κῦδ. Ὁ υἱὸς τοῦ πλοίαρχου Χόφφμαν, ὅστις κηρυχθεὶς πειρατῆς εὗρε τὸν θάνατον ἐπὶ τῆς ἀγχόνης παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Βαλτικῆς, ἐκδικεῖ τὸν θάνατόν του καταδιώκει τοὺς φονεῖς καὶ τιμωρεῖ ἀπανθρώπως τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον. Εἰς μὲν τὴν κεφαλὴν τοῦ πρώτου τίθησι σιδηροῦν στέμμα πεπυρακτωμένον, ὅμοιον μὲ ἐκεῖνο ὅπερ ἔθεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρὸς του καὶ τὸ πτώμα αὐτοῦ κρεμᾷ παρὰ τὸ πτώμα ἐκείνου. Τὸν δεύτερον παραδίδοσιν εἰς τὴν ἐκδίκησιν νεανίσκου τινος, οὕτινος ἤρπασε τὴν ἀδελφὴν καὶ ἄλλας εἰς τοὺς ἄλλους ἀναποδίδει τιμωρίας. Ἀλλὰ τελευταῖον συλλαμβάνεται καὶ ἡ μήτηρ τοῦ δουκὸς τοῦ Λυνεμβούργου ἐκδικοῦσα τὸν υἱὸν της τίθησιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸν πεπυρακτωμένον σιδηρὸν καὶ τὸ πτώμα αὐτοῦ κρεμᾷ ἐκεῖ ὅπου ὁ υἱὸς τοῦ πειρατοῦ εἶχεν ἀναρτήσῃ τὸ πτώμα τοῦ δουκὸς.

1) Henry Chettle. Ἐκ τῶν εἴκοσι δραμάτων αὐτοῦ τέσσαρα μόνον διεσώθησαν: *Χόφφμαν*, ἢ ὁ ἐκδικῶν τὸν πατέρα, — Ὁ τυφλὸς ἐπαίτης τοῦ Bettball Green, — Ὁ θάνατος τοῦ Ροβέρτου, Κόμητος τοῦ Οὐδιδιγτον — Ἡ κωμῶδία τῆς ὑπομόνου Γρισλίδος.

Δράμα τοιοῦτον ἀπὸ τῆς Σκηνῆς διδάσκόμενον ἤθελε διεγείρῃ σήμερον τὴν φρίκην καὶ ὅμως οἱ θεαταὶ τοῦ Τσέττλ ἔχειροκρότου εἰς τὸ χυνόμενον αἷμα καὶ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν θυμάτων.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πρόδρομοὶ τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοιοῦτον τὸ θέατρον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

III

Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἱστορία τῆς μακρᾶς ταύτης περιόδου κατὰ τὴν ὁποίαν εἶδομεν ἀντιμετώπους δύο σχολὰς, ἐκατέρω τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυροὺς ἠγέτας, οἱ οἱ ἦσαν ὁ Δύλου καὶ ὁ Μαρλόου.

Εἶδομεν ὅτι ἐζήτουν ἄφ' ἐνὸς μὲν νὰ συστηματοποιήσωσι τὸ δημῶδες δράμα, ἄφ' ἑτέρου δὲ νὰ εἰσαγάγῃ τὴν Ἰταλικὴν λεπτολογίαν εἰς τὸν διάλογον. Ἐπεζήτουν λεληθότως ἄφ' ἐνὸς μὲν τὴν μεγαλοπρέπειαν τοῦ Αἰσχύλου, ἄφ' ἑτέρου δὲ τοῦ Εὐριπίδου τὰ λεξίδια. Εἰς τὴν νεωτέραν Γερμανικὴν σχολὴν προτείνεται ἐνὸς φιλοσοφικοῦ αἰνίγματος ἡ λύσις. Οὗτος ἔγραψεν ὁ Λέσσιγκ, οὗτως ἐδραματούργησεν ὁ Σχίλλερ. Ἐδῶ διαγράφεται ἱστορία δόλοκληρος μὲ ὅλα της τὰ ἐπεισόδια.

Εἰς τὴν ἀρχαίαν τραγωδίαν ἡ πράξις εἶναι μία. Ἡ τραγωδία—ὡς λέγει ὁ Ταινε 1)—ἀποχωρίζεται συμμετρικῶς καὶ καθαρὰ ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὡς ναὸς τέλειος καὶ μεμονωμένος ὅστις διαγράφει τὸ εὐρυθμὸν του περίπτειρον εἰς τὸν φωτοβόλον γαλανὸν οὐρανόν.

Ἐδῶ δὲν συμβαίνει τοῦτο. Τὸ δράμα ἔχει σκηνὴν τὴν ἀγορᾶν. Ἀρχεται ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων καὶ λήγει εἰς τὸ καπηλεῖον. Ὁ ὑπηρέτης ἔχει τὴν ἱστορίαν του ὡς ὁ ἠγεμὼν. Αἱ σκηναὶ διαδέχονται ἀλλήλας πολλάκις ἀνευ συνδέσμου. Ἡ ἐνότης τοῦ τόπου καὶ χρόνου, οἱ δύο οὗτοι ἀπαράβατοι κανόνες τοῦ ἀρχαίου δράματος εἶναι ἀγνωστοί. Ἀγνωστος εἶναι ἡ ἡμέρα καὶ κανονικῶς ἀναπτυσσομένη πλοκὴ τοῦ Σοφοκλέους. Ἐδῶ ἐκπλήσσεται τὸ ὄμμα, ὁ νοῦς θαμβοῦται.

Ἀλλ' ἐν τῇ συγχύσει ταύτῃ ἐγκρύπτει

ται ἡ πραγματικότης. Οἱ Ἄγγλοι ἂν δὲν κατώρθωσαν νὰ περιγράψωσι τὴν ἐποχὴν τῶν ἠρώων, οὓς ἀναβιβάζουσιν ἐπὶ τῆς Σκηνῆς, περιέγραψαν ὅμως τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐποχὴν ἔχοντες πλῆρη τὴν εἰκόνα τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Βρεττανῶν.

Αἱ σκηναὶ τοῦ πραγματικοῦ βίου ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ φρικαλεότητι μεταφέρονται ἐπὶ τῆς Σκηνῆς τοῦ θεάτρου καὶ ἡ ἱστορία τοῦ Ἄρδεν καὶ ἡ ἐν Yorkshire τραγωδία παρίστανται ἐκεῖθεν μὲ ὅλην τὴν ἀγριότητα τῶν χρωμάτων.

Δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ ὅτι τὰ μετὰ τῶν ἀποκρύφων τοῦ Σαίξπηρ συγκατασώμενα ταῦτα δράματα ἐξῆλθον καθ' ὁλοκληρίαν ἀπὸ τῆς χειρὸς ἐκείνης, ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσι σκηναὶ τὰς ὁποίας οὐδεὶς ἄλλος ἠδύνατο νὰ γράψῃ ἢ ὁ ποιητὴς τοῦ Μάκβεθ καὶ τοῦ Ἄμλετ.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ θέατρον ὅτε μετὰ τὸν Μαρλόου ἐφάνη ἐπὶ τῆς Σκηνῆς ὁ δαιμόνιος τῆς Ἀλβιδῶνος δραματογράφος.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Ο ΣΑΙΞΠΗΡ

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ — ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΑΥΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Ἡ μεγαλοφυΐα ὁμοιάζει τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον. Ἐνόσω ἀκόμη ὑπάρχει τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ ὁ μέλας ἐκείνης πέπλος καλύπτει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, λάμπουσι μυρῖοι ἀστέρες ἐπάνω καὶ μυρῖα φῶτα σελαγίζουσιν εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις· ἀλλ' ὅταν ἡ ἡμέρα ὑποσκάσῃ, ὅταν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ διαχύσῃ τὰς ἀκτῖνάς του ὁ ἥλιος, οἱ ἀστέρες ἐξαφανίζονται πρὸ αὐτοῦ, ὁ Σείριος δὲν φαίνεται πλέον λαμπρὸς καὶ ὁ Ἐωσφόρος μένει σιωπηλὸς ἐπὶ τοῦ στερεώματος. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Σαίξπηρ καὶ ἐνώπιον τῆς μεγάλης ἐκείνης διανοίας ἐλησμο-

νήθησαν μετ' ὀλίγον οἱ πρὸ αὐτοῦ θαυμάζομενοι καὶ εἰς ἐβασίλευεν ἐπὶ τῆς Σκηνῆς, ὁ ποιητὴς τοῦ Ἄμλετ καὶ τοῦ Λήρ. Ἄπ' αὐτοῦ ἄρχεται ἄλλη περίοδος διὰ τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν, τῆς ὁποίας οὗτος ἦτο ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ὁ κυριεύων πλανήτης.

Δὲν εἶχε περπατηθῆς εὐγενείας νὰ ἐπιδείξῃ ὁ Σαίξπηρ. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἔμπορος τῶν μαλλίων. Ἐκ τῆς προικὸς τῆς συζύγου του ἀπέκτησέ τινα περιουσίαν, ἣτις ἀνεβίβασεν αὐτὸν μέχρι τῆς καθέδρας πρώτου δημοτικοῦ Παρέδρου τοῦ μικροῦ ἐκείνου πολυχνίου τῆς Stratford. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ τύχη ἐφάνη δυσμενὴς πρὸς αὐτὸν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποθηκέυσῃ τὴν προικὰ τῆς συζύγου του, νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀρχῆς, νὰ ἀποσύρῃ τὸν υἱὸν του τοῦ σχολείου εἰς ἡλικίαν μόλις δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν.

Οὕτω ὁ Σαίξπηρ ἐγκαταλείπων τὸ λύκειον μὲ ἐλάχιστά τινα λατινικά καὶ ἑλληνικά ἠναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν πατέρα εἰς τὸ ἐμπόριον τῶν μαλλίων. Οἱ βιογράφοι αὐτοῦ ἐπεσώρευσαν πλεῖστα ἀνέκδοτα ἀναφερόμενα εἰς τὴν νεότητά αὐτοῦ. Φέρεται παράδοσις τῆς, καθ' ἣν ὁ ποιητὴς τοῦ Ῥωμαίου καὶ τῆς Ἰουλίας πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς Λονδίνον ὑπῆρξε κρεοπώλης. Εἰς ἐπίμετρον διηγοῦνται ἄλλοι ὅτι πολλάκις καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἐμπήξῃ τὴν μάχαιραν εἰς τὸν λαιμὸν τοῦ θύματος ἤρχιζε ποιητικώτατον μονόλογον, τὸν ὁποῖον ἤρχοντο πολλοὶ τῶν περιέργων νὰ ἀκούσωσι, καὶ παρέβαλλεν ἑαυτὸν πρὸς θύτην ἱερέα τῆς ἀρχαιότητος ἀφιερωμένον εἰς τὴν λατρείαν τῶν θεῶν.

Εἶναι κοινὸν ἀτύχημα εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας νὰ πολλαπλασιάζωσιν ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον οἱ βιογράφοι αὐτῶν τὰ ἀνέκδοτα τοῦ βίου των καὶ νὰ πλάττωσιν ἀνύπαρκτα γεγονότα, ὅπως καταστήσωσι ῥωμαντικώτερον τὴν διήγησιν αὐτῶν. Ἀλλὰ, καὶ ἀληθὲς ἂν ᾖ τὸ ἀνέκδοτον τοῦτο τοῦ Aubrey, ὅστις ἔζη πεντήκοντα ἔτη μετὰ ταῦτα, δὲν εἶναι δικαιότερον νὰ καταλογίσωμεν αὐτὸ εἰς ἔπαινον μᾶλλον τοῦ

μέλλοντος νὰ ἐκπλήξῃ μετ' ὀλίγον τὸν κόσμον διὰ τῆς δαιμονίου αὐτοῦ φαντασίας;

Ἡ νεότης τοῦ Σαίξπηρ δὲν ὑπῆρξεν ἐντελῶς ἀπηλλαγμένη τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ἐποχῆς του. Ἀλλ' ὁ βίος αὐτοῦ ἐν γένει δὲν παρουσιάζει τὰς ὀδυνηρὰς περιπετείας τοῦ Γκρήν ἢ τοῦ Μαρλόου. Ὁ Σαίξπηρ ἦτο χαρακτήρος εὐθύμου καὶ ζωηροῦ, ἠγάπα τὰς εἰδυλλιακὰς τῶν χωριῶν παιδιὰς, ἀνεμῖγνυετο εἰς τὰς πανηγύρεις των, εἰς τοὺς πότους, καὶ εἶχε φήμην, μετὰ τῶν ἐταίρων, τολμηροῦ συμπτώτου. Μετὰ τοιαύτην τινὰ πάλην λέγουσιν ἐπιστρέφων ποτὲ ἀπὸ τὸ Bidford κλονούμενος, ἠναγκάσθη μετὰ τῶν συντρόφων του νὰ διανυκτερεύσῃ ὑπὸ τινὰ μνηεῖον παρὰ τὴν ὁδόν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ στιχουργῇ, εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ διαλάμπῃ ἡ πλαστικὴ αὐτοῦ φαντασία. Ἦτο αἰμύλος τοὺς τρόπους καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου του ἐξεκονίζετο ὅλη αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἡ ἀγαθότης καὶ τῆς διανοίας ὁ πλοῦτος.

Δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα ἀγροκόμου τινὸς τοῦ Shottery, ἑνὸς τῶν πέριξ χωριῶν, τὴν Ἄνναν Hathaway. Καὶ ἦτο μετ' ὀλίγον πατὴρ τριῶν τέκνων, ὅτε ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείπῃ τὸ πάτριον δῶμα διὰ νὰ ζητήσῃ πόρον ζωῆς καὶ ἄσυλον ἀλλαχοῦ. Δύο πρὸ πάντων γεγονότα ἠνάγκασαν αὐτὸν εἰς τοῦτο. Πρῶτον ἡ κατ' αὐτοῦ δυσμένεια τοῦ Σιρ-Θωμᾶ Lucy, ὅστις πολλάκις διέταξε νὰ τὸν μαστιγώσωσι καὶ νὰ τὸν φυλακίσωσι, διότι ἐτόλμησε νὰ καταδιώξῃ τὰς ἐλάφους καὶ τοὺς λαγῶους εἰς τὸ κτήμα του καὶ ἐπὶ τέλους ὑπεχρέωσεν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν Στρατφόρδην, ἐπειτα δὲ αὐτὴ ἡ ἀνάγκη, διότι ὁ πατὴρ του εὐρίσκετο ἤδη εἰς τὰς φυλακὰς ἕνεκα τῶν χρεῶν του, καὶ ὁ Σαίξπηρ παρ' αὐτοῦ οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ.

Οὕτω δι' ἔλλειψιν χρημάτων καὶ ἐξ ἐμφύτου τινὸς ἀγάπης πρὸς τὸ θέατρον παρορμώμενος ἐγκατέλιπε καὶ σύζυγον καὶ τέκνα καὶ ἦλθεν εἰς Λονδίνον ἵνα εὕρῃ ἐκεῖ εὐρύτερον ὄριζοντα, ἀφοῦ ἡ Στρατφόρδην ἦτο κλωδὸς διὰ τὸν ἀετὸν καὶ ἡ μεγαλοφυΐα ἐκεῖ ἠσθάνετο δύσπνοιαν.

Ἐνταῦθα ἄρχεται τὸ δεύτερον μέρος τοῦ βίου τοῦ Σαίξπηρ. Ἐκεῖ ἐσπράφη πρὸς τὸ θέατρον καὶ ἐζήλωσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὑποκριτοῦ. Κατ' ἀρχὰς—λέγουσιν αἱ παραδόσεις—διὰ νὰ κερδήσῃ τὸν ἄρτον τῆς ἡμέρας ἐκράτει τοὺς ἵππους τῶν εὐγενῶν ἐξῶθεν τῆς θύρας τοῦ θεάτρου καὶ εἶχε μισθώσει πρὸς τοῦτο πλῆθος παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἔφερον τὸ ὄνομα τὰ παιδιὰ τοῦ Σαίξπηρ. Ἀπὸ τῆς θύρας εἰσῆλθεν εἰς τὰ παρασκήνια καὶ ἐγένετο ὑποβολεὺς ἢ μᾶλλον εἰδοποιεῖ τοὺς ὑποκριτὰς, ὁσάκις ἕκαστος αὐτῶν ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Σκηνὴν, ἢ εἰσῆρχετο καὶ αὐτὸς ὡς βωδὸν πρόσωπον (figurant). Μετ' ὀλίγον διὰ διατάγματος αὐτοῦ ὁ Ἰάκωβος Α' ἐλάμβανεν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτοῦ τὸν θίασον τῆς Σφαίρας καὶ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν Fletcher, Burbage, Condel ἐμνημονεύετο καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Γουλιέλμου Σαίξπηρ, ὡς ἑνὸς τῶν μελῶν τῆς ἐταιρίας ἐκείνης. Ἀλλ' ὁ Σαίξπηρ δὲν διέπρεψεν ὡς ἠθοποιός.

Εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα ἡ τύχη δὲν ἐφάνη πρὸς αὐτὸν εὐμενής. Ἐκτεθειμένος εἰς τοὺς συριγμούς ἢ καὶ τὰ χειροκροτήματα τοῦ κοινοῦ, ὅπερ εἶχε τὰς ἀξιώσεις δικαστοῦ, χωρὶς νὰ κέκτηται τὴν αἰσθητικὴν τῶν ἀκροατῶν τοῦ Σοφοκλέους ἢ τοῦ Ἀριστοφάνους, ἠσθάνετο πολλάκις ἀπογοήτευσιν καὶ δυσθυμίαν τὴν ὁποίαν διὰ ζωηρῶν χρωμάτων περιγράφει εἰς τὰ περιπαθῆ αὐτοῦ Ἀσμάτια (Sonnets). — Φεῦ! εἶναι ἀληθές—ἔλεγεν—ὅτι ἐπλανήθην τῆδε κακείσε, ὅτι ἐγενόμην γελωτοποιὸς εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κοινοῦ, ὅτι ἠσθάνθη τῆς ψυχῆς τὴν ἀγωνίαν, πωλῶν ἀντὶ μηδαμίου τιμήματος τοὺς προσφιλεστάτους ἠθισσαυρούς μου... Ἀπόκληρος τῆς τύχης—ἐξακολουθεῖ—καὶ ἐξευτελιζόμενος, κατεδικάσθη νὰ κλαίω ἐν τῇ μοναξίᾳ τὴν εἰμαρμένην μου καὶ νὰ καταρῶμαι αὐτὴν, ὀπίτων εἰς ἑαυτὸν τὰ βλέμματα καὶ εὐχόμενος ἑμαυτὸν ὅμοιον μὲ τὸν πλουσιώτερον εἰς ἐλπίδας, εἰς κάλλος, ὅμοιον μὲ τὸν ἀριθμοῦντα τοὺς πλειότερους φίλους.

Ὁ Σαίξπηρ ἦτο τότε ἀκόμη διασκευαστὴς τῶν παλαιῶν δραμάτων, τὰ ὁποῖα

ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τῆς Σκηνῆς. Βραδύτερον ἤρχισε νὰ γράφῃ τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ἔργα τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, δι' ἃ ἐπεφυλάσσετο εἰς αὐτὸν νὰ παρακαθῆσθαι εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Παρνασσοῦ παρὰ τὸν Αἰσχύλον καὶ τὸν Σοφοκλῆ, παρὰ τὸν Εὐριπίδην καὶ τὸν Ἀριστοφάνη.

Ἐξω τῆς Σκηνῆς ἔζη, ὡς λέγει ὁ Taine, μετὰ νέων ἐξ εὐγενοῦς οἴκου, νέων τοῦ συρμοῦ, οἷοι ἦσαν ὁ Pembroke ὁ Montgomery, ὁ Southampton καὶ ἄλλοι ἀκόμη, τῶν ὁποίων ἡ θερμὴ καὶ ἀνεμιμνήνη νεότης ἐγαργάλιζε τὴν φαντασίαν του καὶ τὰς αἰσθήσεις, ὑπεθέριμναινε τοὺς πόθους του καὶ ἐνέπνεεν εἰς αὐτὸν τὴν Ἰταλικὴν χαριτοτροπίαν.

Ἐν ἦτο τὸ ὄνειρον τοῦ Σαίξπηρ, νὰ ἀποκτήσῃ περιουσίαν τινὰ καὶ ἐγκαταλείπων τὴν Σκηνὴν νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἀβῶνος ἐρημητήριόν του καὶ ἐκεῖ νὰ ζήσῃ τὰς ὑπολοιπούς τοῦ βίου του ἡμέρας εὐτυχῆς ἐν μέσῳ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, τοὺς ὁποίους καθ' ἑκάστον ἔτος μετέβαινε νὰ ἐπισκεφθῆ. Τὸν ἔρωτα αὐτοῦ πρὸς τὴν σύζυγον ἠθέλησαν νὰ ἀμφισβητήσωσιν οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ, διηγούμενοι ὅτι ὁσάκις μετέβαιναν εἰς Στρατφόρδην συνείθιζε νὰ παραμένῃ ἡμέρας τινὰς εἰς ἐν τῶν ξενοδοχείων τῆς Ὁξφόρδης πλησίον τῆς ξενοδόχου, πρὸς ἣν ἔτρεφεν ἰδιαιτέραν τινὰ ἀγάπην. Τὰ ἐπεισόδια καὶ τὰ ἀνέκδοτα ταῦτα εἶναι ἐντελῶς ξένα τοῦ θέματος. Ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ βίου ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς ἰδίως ἐκεῖνα τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι σχέσιν μὲ τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον, ἐννοῶ τὸν ποιητικόν.

Οἱ πόθοι τοῦ Σαίξπηρ ἐπληρώθησαν χάρις εἰς τὴν προστασίαν τοῦ Κόμητος τοῦ Southampton, τῆς βασιλείσης Ἐλισάβετ καὶ τοῦ Ἰακώβου, ἀλλ' ἐπληρώθησαν πολὺ ἄργά. Εἰς τοὺς κόλπους τῶν οἰκείων ἐπαυλῶν δὲν ἀπήλαυσε ἐπὶ πολὺ τοῦ εἰδυλίου ἐκεῖνου βίου, τὸν ὁποῖον ἐπλαττεν ἐν τῇ φαντασίᾳ του ἐπὶ εἴκοσι καὶ τρία ἔτη καθ' ἃ διέμενε ἐν Λονδίῳ. Διῆλθεν οὐχ ἥττον τὸν ἐλάχιστον τούτων χρόνον εὐτυχῆς.

Ἄνεκα καὶ ἐπὶ τὰ ἔτη ὑπῆρξεν ὑπακριτής. Τριάκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν εἶ-

χεν ἤδη περιουσίαν τινὰ τὴν ὁποίαν ἐκέρδησεν ἐπαγγελόμενος τὸν θεατρῶν καὶ διὰ ταύτης ἠγόρασε οἰκίαν τινὰ καὶ κτήματα ἐν Στρατφόρδῃ, ἐνύμφευσεν τὰς θυγατέρας του καὶ ἔζη τιμώμενος εἰς τὸ ἀναχωρητήριόν του. Ὑπολογίζουσιν ὅτι εἶχε περίπου τριακοσίας λίρας στερλίνας ἐτήσιον εἰσόδημα.

Καὶ εἶχεν ἤδη συμπληρώσει τὸ πεντηκοστὸν δεύτερον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ Σαίξπηρ, ὅτε ὁ θάνατος ἦλθε νὰ κρούσῃ τὴν θύραν του. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτο ἡ 23 Ἀπριλίου τοῦ 1616, ἡμέρα, καθ' ἣν καὶ ἕτερος φαινὸς ἀστὴρ κατήρχετο εἰς τὸν τάφον ὁ ποιητῆς τοῦ Δὸν Κιχότου, ὁ Μιχαὴλ Θερβάντης.

Ὅ,τι ἰδίως χαρακτηρίζει τὸν Σαίξπηρ δὲν εἶναι μόνον ἡ γονιμότης τῆς φαντασίας καὶ ἡ μεγαλοφυΐα, εἶναι ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας ἡ εὐαισθησία. Ἦτο προσφιλὴς εἰς πάντας καὶ πάντες ἐπέζητουν τὴν φιλίαν αὐτοῦ. Διεκρίνετο διὰ τὴν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν γλυκύτητα εἰς τοὺς λόγους, ὡς μαρτυροῦσιν ὁ Ἰόντων καὶ ὁ Τσέττλ, ὡς ἐμαρτύρουν οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ.

Γλυκεῖα τις μελαγχολία ἐπιπλέει—ἀν μοι εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ μεταχειρισθῶ τὴν φράσιν ταύτην—εἰς τὰ Ἀσματῖα αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ δύο του ἐπύλλια τὸν Ἀδωνιν καὶ τὴν Λουκρητίαν, τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ πρωτόλια, οὕτως εἰπεῖν, τῆς μουσῆς του, τὸ κάτοπτρον εἰς τὸ ὁποῖον ἀντανακλάται ὅλη τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἡ γλυκύτης καὶ τῶν αἰσθημάτων του ἡ περιπέθεια.

Ἐκ τῶν Ἀσματίων αὐτοῦ τὰ πλεῖστα ἀπευθύνονται εἰς ἄγνωστον τινὰ ἐρωμένην, ἣτις ὑποθέτουμεν ὅτι εἶναι ἡ ξενοδόχος τῆς Ὁξφόρδης. Ἄλλα δὲ, γεγραμμένα μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἀπευθύνονται πρὸς τὸν ἔφηβον ἔτι Κόμητα τοῦ Pembroke Γουλιέλμον Χέρβετ, ὡς θέλουσιν οἱ σχολιασταί, 1) ἢ πρὸς ἄλλην τινὰ ἄγνωστον θεότητα, τῆς ὁποίας ὁ ποιητῆς ἀπέκρυψε τὸ ὄνομα. Ἰδίως τὸ εἰκοστὸν ἄσματιον ἔ-

1) Hip. Lucas — Curiosités dram. et litt. page 73.

δωκεν ἀφορμὴν εἰς ἐρμηνείας διαφόρους. Ἄλλ' εἰς οἰονδήποτε καὶ ἀν ἀπευθύνεται τούτο οἱ τελευταῖοι αὐτοῦ στίχοι πλήρεις μελαγχολίας παρατίθενται πάντοτε ὡς ὑπόδειγμα περιπαθείας καὶ χάριτος.

—Μὴ κλαῖε μὴ δι' ἐμὲ ὅπταν ἀποθάνω, εἰμὴ τόσον μόνον, ἐφ' ὅσον θέλεις ἀκούει τὸν θλιβερόν καὶ μονότονον ἦχον τοῦ κώδωνος, ὅστις θέλει γνωστοποιήσῃ εἰς τὸν κόσμον, ὅτι ἐξέφυγον τοῦ ἀθλίου τούτου κόσμου διὰ νὰ κατοικήσω μετὰ τῶν εἰδεχθῶν σκωλήκων. Καὶ ἀν ἀναγνώσῃ ποτε τὰς γραμμάς ταύτας μὴ ἀναμνησθῆς τῆς χειρὸς, ἣτις τὰς ἔγραψε, διότι σὲ ἀγαπῶ τόσον, ὥστε θέλω νὰ λησμονηθῶ ἀπὸ τοὺς γλυκεῖς σου στοχασμοὺς, ἐάν πρέπη νὰ πιστεύω ὅτι σκεπτόμενος ἐμὲ ἤθελες θλιβῆ τὴν ψυχὴν. Ὡ! ναὶ ὅπταν θὰ μεταβληθῶ εἰς ἄργιλον, ἐάν ποτε ῥίψῃς βλέμμα ἐπὶ τῶν στίχων τούτων, μὴ κἂν ἐπαναλάβῃς τὸ πτωχόν μου ὄνομα! ἄφες μᾶλλον ὁ ἔρω σου νὰ σβεσθῇ μετὰ τῆς ζωῆς μου, μὴ οἱ φρόνιμοι εἰρωνευθῶσι τὴν θλίψιν σου καὶ γελῶσι δι' ἀμφοτέρους ἡμᾶς, ὅταν ἐγὼ πλέον δὲν θὰ ὑπάρχω. 1).

Τοιοῦτοι εἶναι οἱ περιπαθεῖς οὔτοι στίχοι. Ἄλλὰ τὸ αὐτὸ αἶσθημα μετὰ ζωηρότερων εἰκόνων ἀπαντᾷ εἰς τὸ ἐπύλλιον ὁ Ἀδωνις, οὗτινος ὑπόθεσις εἶναι ὁ γνω-

2) «The works of William Shakespeare, edited by W. G. Clark and W. A. Wright. (Globe edition) 1867. London. p. 1036. Sonnets.

LXXI.

No longer mourn for me when I am dead
Than you shall hear the surly sullen bell
Give warning to the world that I am fled
From this vile world, with vilest woe to dwell:

Nay, if you read this line, remember not
The hand that writ it; for I love you so
That I in your sweet thoughts would be forgot
If thinking on me then should make you woe.
O, if, I say, you look upon this verse
When I perhaps compounded am with clay,
Do not so much as my poor name rehearse,
But let your love even with my life decay,
Lest the wise world should look into your

moan

And mock you with me after I am gone.

σπὸς ἔρωι τοῦ πτωχοῦ ἐκεῖνου ἐραστοῦ τῆς Κύπριδος, τὸν ὁποῖον μετὰ τὸν ὀδυνηρόν θάνατον οἱ θεοὶ μετεμόρφωσαν εἰς ἀνεμώνην. Εἰς τὴν Λουκρητίαν ὁ Σαίξπηρ τούναντιον προτίθετο νὰ ἐξυμνήσῃ τὴν ἀγνότητα τῆς Ῥωμαίας κόρης. Μετεχειρίσθη δὲ ἐπίσης ζωρὰ χρώματα καὶ ὅπως εἰς τὰ δράματα αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ ἐκ τοῦ ἐνός εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον καὶ μετὰ τοὺς ἀνεμιμνήτους ἔρωτας τῆς Ἀφροδίτης νὰ εἰκονίσῃ τὴν αὐστηρὰν μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀτιμασθείσης Ῥωμαίας. 1)

Ἄλλὰ τὸν Σαίξπηρ θέλομεν ἀναζητήσῃ εἰς τὰ δράματα αὐτοῦ. Ἐκεῖ θέλομεν ἀνεύρει τὸν ἀριστοτέχνην ἐξετάζοντες ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ ἀληθῆ ταῦτα ἀριστουργήματα, ἐν οἷς ἕκαστος χαρακτήρ εἶναι καὶ μία ψυχολογία, ἐκάστη σκηνὴ μία τοῦ βίου περιπέτεια καὶ ἕκαστος στίχος ἀληθῆς μαργαρίτης.

II

ΤΟ ΔΡΑΜΑ—ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ—ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ—
Η ΚΟΡΑΗΛΙΑ.

I

Τὸ μέγα σχολεῖον τοῦ Σαίξπηρ δὲν ἦσαν τὰ βιβλία, δὲν ἦτο ὁ Σενέκας ἢ ὁ Πλάτων, ἦτο αὐτὴ ἡ κοινωνία. Ἐκεῖ ἐμελέτησε τὸν ἄνθρωπον, ἐκεῖ ἀνέγνωσεν εἰς τὰς σελίδας τῆς καρδίας του τὰ πάθη καὶ τοὺς παλμούς καὶ ἐδημιούργησε τὸν Φαλστάφ καὶ ἔπλασε τὸν Κλοτίνον καὶ ἐζωγράφησε τὸν Ἄμλετ. Καὶ ἔφερον ἔπειτα ἐπὶ τῆς Σκηνῆς ὁ ποιητῆς τῆς Ἀλβιδῶνος παλαιόντα τὰ στοιχεῖα καὶ τὸν Ἄδην ἀμιλλώμενον ὅπως νικήσῃ τὰς δραπέτιδας ψυχὰς τοῦ Παραδείσου.

Ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐκεῖνου συνηντήθησαν ὁ Ἰάγος καὶ ἡ Δεσδεμόνα, ἡ Ὀφηλία καὶ ὁ

1) Τῶν ἄσματιων αὐτοῦ ἔπονται τρία ἄλλα ποιημάτων, ὑπὸ τοὺς τίτλους:

—A lover's complaint — The passionete pilgrim — The Phoenix and the turtle.

βασιλεύς Κλαύδιος, ὁ πρίγκηψ Ἄρθουρος καὶ ὁ δολοφόνος Οὐβέρτος, ἡ σύζυγος τοῦ Κυμβελίνου καὶ ἡ Ἰμογένη—ἡ Ἀρετὴ καὶ ἡ Κακία. Ἐπὶ τοῦ πεδίου ἐκείνου συνήφθησαν αἱ φοβερώτεραι μάχαι τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ἔνιοτε μὲν ἐξῆλθε θριαμβεύουσα ἡ ἀρετὴ, ἔνιοτε δὲ ἐπεσκίαζεν αὐτὴν ὁ θρίαμβος τῆς κακίας καὶ ὁ Βρούτος ἐνικᾶτο ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ ἡ Δεσδεμόνα ὑπὸ τοῦ Ἰάγου.

Τὸ πρῶτον δράμα τοῦ Σαίξπηρ κατὰ τὸν Nathan Drake, ὁ *Περικλῆς τῆς Τύρου* ἐδιδάχθη τὸ 1590, τὸ δὲ τρικοστὸν ἑβδομον καὶ τελευταῖον—καὶ ὡς τοιοῦτον θεωρεῖται ἡ κωμωδία αὐτοῦ ἡ *Δωδεκάτη νύξ*—φέρει τὴν χρονολογίαν 1613. Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἔργα γνωστά ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀπόκρυφα τοῦ Σαίξπηρ*, τὰ ὁποῖα πολλοὶ ἀρνοῦνται νὰ ἀποδώσωσι καθ' ὄκληρίαν εἰς αὐτόν, διῆσχουρίζομενοι ὅτι εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν παλαιῶν δραμάτων, τὰ ὁποῖα διεσκέυαζεν ὁ Σαίξπηρ πρὶν ἢ ἀκόμη ἀρχίῃ νὰ γράφῃ δι' ἑαυτόν.

Εἰς δύο κατηγορίας δύνανται νὰ διακριθῶσι τὰ δράματα τοῦ Σαίξπηρ. Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνήκουσι τὰ καθαρῶς ἱστορικά, ὅσα δηλονότι εἰσὶν εἰλημμένα ἐκ τῶν Ἀγγλικῶν χρονικῶν. Ἀρχονται δὲ ταῦτα ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ ἀκτῆμονος, τοῦ ἀναξίου του τοῦ διαδόχου Ριχάρδου τοῦ Λεοντοκάρδου καὶ λήγουσι μετὰ τοῦ Ἐβρίκου Η' τοῦ ἀληθοῦς ἐκείνου *Barbe-Bleue* ἡγεμόνος τῆς Βρεττανίας. Ὁ Ἰωάννης, ὁ Ριχάρδος Β', ὁ Βορρίκος Δ' καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Βορρίκος Ε' καὶ ΣΙ', ὁ Ριχάρδος Γ' καὶ ὁ Βορρίκος Η' εἰσὶν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον οἱ ἥρωες τῆς σειρᾶς αὐτῆς.

Εἰς τὴν πρώτην ταύτην κατηγορίαν δὲν κατατάσσω τὸν Μακβέθ, οὔτε τὸν βασιλέα Ληρ, οὔτε τὸν Ἄμλετ, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία ἐλήφθη ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων παραδόσεων καὶ δημοτικῶν ἡμαρῶν.

Ἡ δευτέρα κατηγορία, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν δύνανται νὰ ὑπαχθῶσι ταῦτα, περιλαμβάνει τὰ δράματα ἐκεῖνα, ὅσα ἐλήφθησαν ἐκ τῶν διηγημάτων τοῦ Ἰταλοῦ Bandoello, τοῦ Βοκκακίου, τοῦ Cinthio, τοῦ Pecorone, ἢ τῶν μμητῶν αὐτῶν, τοῦ Γρήν, τοῦ Bellefo-

gest τοῦ Gower, ἢ τέλος τῶν σωζομένων μυθοπλαστικῶν. Ἐνταῦθα ἀνήκουσι κατὰ μέγα μέρος αἱ κωμωδίαὶ τοῦ Σαίξπηρ.

Ἦσως ὄφειλον νὰ ἀποχωρίσω εἰς ἰδιαιτέραν κατηγορίαν τὰ εἰλημμένα ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας, οἳ εἰσὶν ὁ Κοριολάνος, ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα. Ὁφείλον Ἦσως νὰ ὑπαγάγω εἰς ἰδίαν τάξιν τὸν *Τίμων* ἢ τὸν *Τρόϊλον* καὶ τὴν *Χρησίδα*. Ἄλλ' ἀντὶ τῶν ὑποδιαίρεισων τούτων θέλω προτιμήσει νὰ ἐξετάσω, ὑπάρχων ὑπὸ ἰδιαιτέρον σύστημα, τοὺς διαφορούς χαρακτῆρας, ὅσους ἐδημιούργησεν ἢ εἰς οὐς ἐνεφύσῃσεν τὴν ζωὴν παραλαβὼν ἐκ τῶν μύθων καὶ τῆς ἱστορίας ὁ ἀληθὴς ἐκεῖνος ζωγράφος τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἀφίνων τελευταῖα τὰ ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς ἱστορίας εἰλημμένα. Ὁμοίως δὲ θέλω ἀφιερῶσαι ἴδιον τμήμα διὰ τὰ ἀπόκρυφα αὐτοῦ ἔργα.

II.

Εἶπομεν ὅτι οἱ ἥρωες τοῦ Σαίξπηρ παρουσιάζουσι δύο ἀντίθετα στρατόπεδα. Δύνανται νὰ διακριθῶσι εἰς ἀγγέλους καὶ εἰς δαίμονας. Εἰς ἐκατέραν δὲ τῶν τάξεων τούτων ἀντιπροσωπεύονται ἀμφοτέρως τὰ γέννη.

Αἱ γυναῖκες παρὰ τῷ Σαίξπηρ—ὡς λέγει ὁ Taine 1). Εἶναι παιδιὰ ἐρατεινὰ ἀισθανόμενα καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἀγαπῶντα μετ' ἄλλοφροσύνης. Ἐχουσιν ὄλας τὰς ἀρετὰς ἀλλὰ καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν γυναικῶν.

Εἰς τῶν ὠραιότερων χαρακτῆρων, ὅσοι ποτὲ ἐξῆλθον ἀπὸ τῆς γραφίδος τοῦ δημοσίου ἐκείνου ζωγράφου τῶν ἀνθρώπων παθῶν, εἰκὼν ἀνταξία Παναγίας τοῦ Ῥαφαήλ, εἶναι ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀτυχοῦς βασιλέως Ληρ, εἶναι ἡ ἀγνὴ καὶ καλὴ Κορδηλία.

Ἐν μέσῳ τῶν ὑπερηφάνων καὶ κακοβούλων ἀδελφῶν τῆς Ἰσταται ὡς φᾶρος ἐν μέσῳ συμπληγάδων. Εἶναι ἡ ὄσας, ἣν ἀπαντᾷ ὁ ὁδοιπόρος ἐν μέσῳ ἀτελευτήτων ἐρήμων, ὁ ἀστὴρ ὁ ἀπὸ σχισμῆς τινος τῶν νεφῶν προκύπτων ἐν μέσῳ ἀγρίας καὶ φοβερᾶς νυκτός.

Τρέφει ἀληθῆ ἀγάπην πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις

(1) II p. 223.

τῇ ἔδωκε τὸ φῶς, ἀλλὰ δὲν ἐξαντλεῖται εἰς ματαίας ἐπιδείξεις τῆς ἐνδομύχου ταύτης ἀγάπης.—Ὅτι ἡ ψυχὴ μου αἰσθάνεται δὲν δύνανται τὰ χεῖλη μου νὰ ἐκφράσωσι. Σὲ ἀγαπῶ, ὦ πάτερ μου, ὅσον ὄφειλω νὰ σε ἀγαπῶ οὔτε πλεῖοτερον, οὔτε ὀλιγώτερον.—Ἰδοὺ ἡ φωνὴ τῆς ἀληθείας ἐξερχομένη ἀπὸ τὰ ἀγνὰ χεῖλη τῆς δειλῆς Κορδηλίας. Ἄλλ' ὁ ἄφρων βασιλεύς, ὁ συνειθισμένος νὰ ἀκούῃ τὰς πομπώδεις κολακείας τῶν περὶ αὐτόν, ὁ βασιλεύς, ὅστις οὐδέποτε ἤκουε τὴν ἀλήθειαν, ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ τοὺς ἀπερίττους τούτους λόγους, ὧν ἕκαστος βρῦνει πλεῖοτερον ἢ σάκκος χρυσοῦ.

Ἡ γλῶσσα αὕτη εἰς τὰ ὄρα τοῦ ἄφρονος Ληρ εἶναι μουσικὴ παράχορδος. Καὶ ὁ Ληρ ἀποκληροῖ ἀπηνῶς κατὰ τὴν διανομήν τοῦ βασιλείου του τὴν Κορδηλίαν.

Ἀλλὰ πολὺ ἀργὰ θὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀγάπην, τῆς μικρότερας ταύτης τῶν θυγατέρων του, ὅταν ἀστεγος καὶ πλάνης, ὅταν διωκόμενος παρὰ τῶν ἄλλων θυγατέρων του, θὰ καταράται τὴν ὥραν, καθ' ἣν τὰς ἐγέννησεν, θὰ ἐπικαλῆται τὰς θεύλλας καὶ τοὺς καταρράκτας τοῦ οὐρανοῦ νὰ κατακλύσωσι τὴν γῆν, θὰ ἐπικαλεῖται τοὺς κεραυνοῦς του νὰ πυρπολήσωσι τὰς λευκάς του τρίχας. Τότε, ὡς φᾶρος ἐν μέσῳ τοῦ ναυαγίου τούτου, θὰ ἐπιφανῆ μακρόθεν ἡ μόνη ἀγαπῶσα αὐτόν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ μισηθεῖσα θυγάτηρ. Τότε ἐν τῇ φρίκῃ τῆς ἀγρίας ταύτης νυκτός θὰ ἀνατείλῃ ὡς γλυκὺ λυκαυγὲς ἡ δειλῆ ἄλλ' εἰλικρινὲς Κορδηλία.

III.

Ὁ Ληρ ἦτο βασιλεύς τῆς μεγάλης βρεττανίας. Φθὰς εἰς ἕσχατον γῆρας καὶ βλέπων προσεγγίζον τὸ τέρμα τῆς ζωῆς του προσεκάλεσε τὰς τρεῖς του θυγατέρας καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ φιλοξενουμένους γαμβρούς του, καὶ λαβὼν τὸν χάρτην διήρσε τὸ βασιλεῖόν του εἰς τρεῖς μερίδας.—Ἐῖπατέ μοι, ἔλεγε τέκνα μου, ἀφοῦ ἡ θέλησίς μου εἶναι αὕτη νὰ παραιτηθῶ πάσης ἐξουσίας, νὰ παραιτηθῶ τῶν κτήσεών μου καὶ τῶν φροντίδων, εῖπατέ μοι τίς ἐξ ὑμῶν με ἀγαπᾷ πλεῖοτερον, ὅπως αὕτη λάβῃ τὸ κάλλιστον μέρος τῆς κληρονομίας;

Ἡ Γομερίλη ἦτο ἡ πρωτότοκος καὶ ἔλαβε πρώτη τὸν λόγον.

—Σὲ ἀγαπῶ βασιλεῦ πλεῖοτερον ἢ ὅσον ἡ γλῶσσά μου δύναται νὰ σοι τὸ ἐκφράσῃ, πλεῖοτερον τοῦ φωτός τῶν ὀφθαλμῶν, πλεῖοτερον τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἐλευθερίας, πλεῖοτερον παντός ἐν τῷ κόσμῳ πολιτιμοτάτου καὶ σπανιωτάτου. Σὲ ἀγαπῶ ὅχι ὀλιγώτερον τῆς ζωῆς μου με ὄλα ὅσα συνοδεύουσιν αὐτὴν ὑγίαν κάλλος τιμὴν καὶ πλοῦτη. Οὐδέποτε τέκνον ἠγάπησε πλεῖοτερον ἐμοῦ, οὐδέποτε πατὴρ ἐλατρεύθη πλεῖοτερον. Τὴν πρὸς σὲ ἀγάπην μου οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ εἰκονίσῃ καὶ δὲν ἔχω πρὸς τί νὰ τὴν συγκρίνω. 1)

Οὕτως ἐλάλει ἡ στρωμύλος αὕτη θυγάτηρ, εἰς ἣν ὁ πατὴρ ἐχάρισε τὸ κάλλιστον μέρος τῶν κτήσεών του.

Δευτέρα ἦλθεν ἡ Ῥηγάνη.

—Ἡ καρδία μου εἶναι ἐπίσης εὐαίσθητος ὡς ἡ τῆς ἀδελφῆς μου. Καὶ ὁμολογῶ ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ ὅτι οἱ πόθοι αὐτῆς εἶναι καὶ πόθοι μου. Ἐν τούτοις δὲν σου εἶπεν ὅσα ἠδύνατο νὰ εἶπῃ, διότι ἐγὼ ἰδοὺ κηρύττω ἑμαυτὴν ἐχθρᾶν ὄλων τῶν ἠδονῶν ὅσας παρέχουσιν αἱ αἰσθήσεις καὶ εὐρίσκω ὅτι ἡ γλυκύτερα εὐδαιμονία μου εἶναι ἡ πρὸς σὲ, τὸν βασιλέα καὶ πατέρα μου, ἀγάπη. 2)

1) King Lear. Act I, Scene I. vers. 56—62.

GON. Sir I love you more than words can wield

the matter;
Dearer than eye-sight, space, and liberty;
Beyond what can be valued, rich or rare;
No less than life, with grace, health,

beauty honour;
As much as child e'er loved, or father found;

A love that makes breath poor, and
speech unable;
Beyond all manner of so much I love you.

2) King Lear Act I. Sc. I. vers. 70—78.

REG. Sir, I am made

Of the self-same metal that my sister is,
And prize me at her worth. In my true

hearth

I find she names my very deed of love;
Only she comes too short; that I profess
Myself an enemy to all other joys,

Which the most precious square of sense
possesses;

And find I am alone felicitate
In your dear highness' love.

Καὶ ἡ Ῥηγάνη ἔλαβεν ἀνταξίαν τῆς Γονερίλλης μερίδα.

Ἄλλ' ὅταν ἦλθεν ἡ σειρά τῆς Καρδηλίας ἡ πλουσία αὐτὴ καρδία ἀλλὰ πτωχὴ εὐγλωττία δὲν εἶχε πλέον τι νὰ προσθήσῃ. — Σὲ ἀγαπῶ — ἔλεγεν — ὅσον ὀφείλω οὔτε πλείοτερον οὔτε ὀλιγώτερον· εἶναι αὐτὴ ἡ ἐλλειπρὴς μου ἀγάπη. 1)

Ἄλλ' ὁ δούξ τῆς Βουργώνας δὲν δέχεται πλέον αὐτὴν ὡς σύζυγον, εἶναι ἡ κατηραμένη τοῦ πατρὸς θυγάτηρ, καὶ ἀπόκληρος τῆς Βρεττανικῆς ἡγεμονόπου.

Ἄλλὰ τότε ὁ ἱππότης βασιλεὺς τῆς Γαλλίας προχωρεῖ εἰς τὸ μέσον.

— Ὁραία Κορδηλία, πλουσία ἐν τῇ γενεῇ σου, πολὺτιμος ἐν τῇ ἐγκαταλείψει καὶ ἀξία λατρείας ἐν τῇ περιφρονησί, σὺ καὶ αἱ ἀρεταί σου ἀς ἀνῆκουσιν εἰς ἐμέ. Ἴδου ἐπισημῶς, ἐδῶ ἀναλαμβάνω σὺ, ὅτι οἱ ἄλλοι ἀπορρίπτουσι.

Καὶ ἡ Κορδηλία ἀποχαιρετίζουσα τὰς ἀδελφὰς τῆς καὶ ἐμπιστευομένη εἰς αὐτὰς τὸν πατέρα τῆς ἐγκαταλείπει τὸν πατρικὸν οἶκον διὰ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν εὐγενῆ σύζυγον.

IV.

Πολὺς δὲν παρήλθεν ἔκτοτε χρόνος καὶ ὁ Ληρ ἔδοκίμασε τὴν ἀγάπην τῶν θυγατέρων του. Τότε ἡ μαγεία διελύθη, τότε ἡ νοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ γέροντος πατρὸς. Πρῶτῃ ἡ Γονερίλλη ἐξηνάγκαζεν αὐτὸν νὰ διαλύσῃ τὴν δαπανηρὰν ἀκολουθίαν του, προσεφέρετο πρὸς αὐτὸν μετὰ ψυχρότητος καὶ ἀδιαφορίας. Ὁ Ληρ διωκόμενος ὑπ' ἐκείνης, ἦν ἡγάπα πλείοτερον, καταφεύγει εἰς τὴν δευτέραν, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἀρνεῖται τὸ πρῶτον νὰ τὸν δεχθῇ εἰς τὸν οἶκόν της, ἔπειτα δὲ συμβουλεύει αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ πάλιν πρὸς τὴν Γονερίλλην καὶ νὰ ζητήσῃ τὸ ἕλεός της.

Οὕτω ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην κλείουσιν ἀπανθρώπως τὰς θύρας τῶν εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἐδῶκεν εἰς αὐτὰς καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν καὶ τὰ πλοῦτῃ.

Οὕτω ἐγκαταλειμμένος ὁ Ληρ περιφέ-

(1) *ibidem*.

... I love your majesty according to my bond; nor more nor less.

ρεται ὡς ἀνέστιος ἐπαίτης εἰς τὰ φύχη τοῦ χειμῶνος, ἐν μέσῳ τῶν ὑετῶν καὶ βροντῶν καὶ εἶναι τόσοι κεραυνοὶ, φοβερῶτεροι ἀκόμη καὶ αὐτῶν τοῦ οὐρανοῦ, ὅσας κατάρας ἐκσφενδονίζει κατὰ τῶν ἀστέργων θυγατέρων του, αἵτινες ἐπιβουλεύονται καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν του.

Ἐνώπιον τοῦ κολοσσοῦ τούτου τῆς συμφορᾶς ἡ ψυχὴ τοῦ Ληρ ἰλιγγιά. Καὶ ὅμως ὁ θάνατος ἡ τελευταία αὕτη παρηγορία, ἧτις ἔμεινεν εἰς τὴν πυξίδα τῆς Πανδώρας, καὶ ἐλπίς, ὁ θάνατος, ὡσὰν νὰ ἦτο καὶ οὗτος μία ἐκ τῶν θυγατέρων του, τῷ κλείει τὰς θύρας καὶ ἀρνεῖται καὶ αὐτὸς νὰ τὸν δεχθῇ εἰς τοὺς κόλπους του. Ἄλλ' ὁ Ληρ δὲν ἤσθάνετο πλέον τὴν συμφορὰν — ἦτο ἤδη παράφρων.

Ἡ πτωχὴ Κορδηλία ἔμαθε τὴν συμφορὰν τοῦ πατρὸς τῆς καὶ ἐγκαταλείπουσα καὶ σύζυγον καὶ θρόνον ἦλθε μετὰ στρατοῦ νὰ τιμωρήσῃ τὰς πατροκτόνους. Ὁ παράφρων βασιλεὺς εἰς τὴν φωνὴν τῆς θυγατρὸς του ἐπανακτᾷ τὸ λογικόν του καὶ ἀναγνωρίζει τὴν πτωχὴν του κόρη, ἢν τοσοῦτον περιεφρόνησε. Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχία δὲν στέφει νικηφόρα τὰ ὄπλα τῶν Γάλλων, καὶ ὁ Ληρ μετὰ τῆς θυγατρὸς του συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι.

Εἰς τὴν φυλακὴν αἱ καλαὶ ἀδελφαὶ ἀποστέλλουσι τὸν δῆμιον. Καὶ μετ' ὀλίγον βλέπομεν ἐπὶ τῆς Σκηνῆς τὸν ἀτυχῆ βασιλέα φέροντα εἰς τὰς ἀγκάλας του τὴν Κορδηλίαν νεκράν. Τετέλεσται! ἡ ἱστορία τοῦ Ληρ ἐτελείωσε καὶ ὁ πτωχὸς πατὴρ ἐκπνέει δίδων τὸ τελευταῖον φίλημα εἰς τὰ νεκρὰ χεῖλη τῆς θυγατρὸς του.

V.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς ἤκουσε τὴν κατάραν, ἧτις ἐξῆλθέ ποτε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ πατρὸς, ἐν ᾧ ἰσχύτης ἀπογνώσεως. Διότι ἐπὶ τῆς Σκηνῆς φέρουσιν ἐπίσης τοὺς νεκρούς τῆς Ῥηγάνης καὶ Γονερίλλης, ἐξ ὧν ἡ μία ἐδηλητηρίασε τὴν ἑτέραν καὶ μετὰ ταῦτα ὑποκτόνησε καὶ αὕτη. Εἰς κοινὸς ἔρωσ ἀθέμιτος καὶ ἡ ζήλοτυπία ἐκ τούτου ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τοῦ ὀδυνηροῦ αὐτῶν τέλους.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ ἀτυχοῦς τούτου ἡγεμόνος, ὅστις οὐδέποτε ἤνοιξε

τὴν θύραν τοῦ εἰς τὴν ἀλήθειαν, τοιαύτη ἡ ἱστορία τῶν ἀπαισιῶν ἀδελφῶν, αἵτινες ὁμοιάζον τὰς μυθολογουμένας ἀδελφὰς τῆς Ψυχῆς.

(Ἔβεται συνέχεια)

Κ. Γ. ΕΒΝΟΣ.

ΝΑΡΚΙΣΣΟΥ ΑΠΗΛΙΩΤΟΥ

Ο ΑΠΕΛΠΙΣ

(Συνέχεια).

IV

Ἕμην εὐτυχής.

Εἶθε ἡ συγκεχυμένη ἐκείνη εὐτυχία νὰ διετηρεῖτο ἐς αἰί!

Τὴν ἐνδεκάτην πρωϊνὴν ὥραν τῆς ἐπομένης ἡμέρας διηθύνθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς.

Ἕμην παράφρων! ἕκασιον ὄλος καὶ ὄλος εὐρισκόμην ὑπὸ τὸ κράτος φοβερᾶς συγκινησεως.

Ἀνῆλθον τὴν κλίμακα καὶ ἔκρουσα τὸ ῥόπτρον τῆς ἐσωτερικῆς θύρας· ἀμέσως ὑπερέτης με ὑπεδέχθη καὶ με ὠδήγησεν εἰς τὴν αἴθουσαν ἐντὸς τῆς ὁποίας πρὸ μικροῦ πολυτελοῦς κλειδοκουμβάλου, ἐπὶ μικροῦ σκίμποδος ἐκάθητο ἡ Μαρία πλήττουσα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰ πλήκτρα τοῦ πρὸ αὐτῆς ὄργάνου.

— ὦ! καλέ μου φίλε! ἀνέκραζεν μόλις με εἶδεν ἐγειρομένη καὶ πρὸς με διευθυνομένη.

Ἐρπασα τὴν χεῖρά της διὰ τῶν χειρῶν μου καὶ τὴν ἔφερον παρὰ τὰ καιόντα καὶ ὠχρά μου χεῖλη.

Δὲν ἀπέσυρε τὴν χεῖρά της, ἀλλὰ διὰ γλυκητάτης φωνῆς καὶ ῥίπτουσα βλέμματα ἐπ' ἐμοῦ πλήρη πάθους

— Λοιπὸν τὰ βλέμματά μας, μοι εἶπεν, πιστῶς καὶ μετὰ συνεννοήσεως διερμήνευσον τὰ αἰσθήματα τῶν καρδιῶν μας.;

— Ναί, Μαρία, τῇ ἀπεκρίθη. Μακρὰ σιωπῇ διεδέχθη τὴν ἐξομολόγη-

σιν ταύτην. Ἄγνοῶ τί ἐσκέπτετο. Ἔγῳ οὐδὲν. Δὶ σκέψεις μου ἦσαν συγκεχυμένα οὐδὲν ἐβλεπον ἐκτὸς τῆς Μαρίας, οὐδὲν ἐσκεπτόμην ἢ τὴν εὐτυχίαν ἣν ἡ γυνὴ ἐκείνη μοι ἐχορήγει. Τὴν ἡγάπων ὡς φίλην, τὴν ἐλάτρευον ὡς ἐρωμένην, τὴν ἐθαύμαζον ὡς γυναῖκα.

— Δυστυχῶς, φίλε μου, μοι εἶπεν διακόπτουσα τὴν σιωπὴν καὶ καθειμένη ἐπὶ τοῦ σκίμποδος τοῦ πρὸ τοῦ κλειδοκουμβάλου, ὁ πατὴρ μου δὲν θὰ λάβῃ τὴν εὐχαρίστησιν σήμερον νὰ σὰς ἴδῃ, διότι ἕνεκα ἐπικινδύνου ἀσθενείας συγγενοῦς μας τινος ἠναγκάσθη μετὰ τῆς μητρὸς μου νὰ κατέλθῃ ἀπὸ πρώτας εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Καὶ προτοῦ περὰν τοὺς λόγους τούτους ἤρχισεν νὰ πλήτη διὰ τῶν δακτύλων τῆς τὰ πλήκτρα τοῦ κλειδοκουμβάλου ἐκτελοῦσα μέρος τι τοῦ Ῥοβέρτου διαδόλου καὶ νὰ συνοδεύῃ τὴν μουσικὴν δι' ἄσματος.

— Πηλίσιασον, σὲ παρακαλῶ, εἶπε ἀκόφασα ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸ ἄσμα μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου αὐτοῦ μέρους.

Ἐβλαβον κάθησθε καὶ ἐτοποθετήθη παραπλεύρως αὐτῆς· ἐξηκολούθει νὰ ψάλλῃ μετὰ θαυμασίας χάριτος. Εἰς ἕκαστον τοῖς μισμὸν τοῦ ἄσματος, τὸ ὁποῖον ἐζήρχετο πάντοτε μειδιδώντας στόματος, ἐκλίνε πρὸς με τὴν κεφαλὴν, ἐνῶ τὰ χεῖλη τῆς ἀφινον ἐλευθέρως νὰ φαίνωνται τοὺς λευκοτάτους καὶ γαλακτοχρᾶς ὀδόντας τῆς, οἵτινες ἐστηρίζοντο ἐπὶ οὐλῶν ἐχόντων τὸ γλυκὺ χρῶμα τοῦ παρηκμασμένου ῥόδου.

— Μὲ ἀγαπᾶς λοιπὸν, καλέ μου φίλε; με ἠρώτησε διακόψασα τὸ ἄσμα δευτέραν φορὰν.

— Θεῶσον, Μαρία, τῇ ἀπεκρίθη ἐνῶ ἐπανήρχησεν αὕτη τὸ ἄσμα, τὴν χεῖρά σου ἐπὶ τῆς καρδίας μου καὶ μάντευσον τὸν παλμόν της.

Ἐλκτικῶς ἔσεισε τὴν κεφαλὴν εἰς σημεῖον ὅτι ἐπίθετο καὶ ἐξηκολούθησεν τὸ ἄσμα. Μετ' ὀλίγον καὶ πάλιν τὸ διέκοψε καὶ στραφεῖσα διὰ τοῦ σκίμποδος πρὸς με μοι προσέφερε τὰς λευκοτάτας χεῖρας τῆς συμπαθῆ ῥίπτουσα ἐπ' ἐμοῦ βλέμματα.

Ἠσπάσθη τὰς χεῖρας ἐκείνας, ἐνῶ αὕτη ἔσφιγγε δι' αὐτῶν τὰς ἰδικὰς μου καὶ σιωπῆ πηλῶς ἠγέρθη διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ.

— Βίε ἀνάμνησιν τῆς ἡμέρας ταύτης, μοι εἶπε χαιρετώσά με, λάβε ἄλλγας τρίχας τῆς κεφαλῆς μου.

Ἔλαβον τὸν εὐώδη χάρτην ὅστις περιέκλυε τὴν μέτριον τῆς στιγμῆς ταύτης πολυτιμον δι' ἐμὲ ἐκείνην παρακαταθήκην καὶ ἀπῆλθον ἀφοῦ καὶ πάλιν ἐξεμυστηρεύθη ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον τὸν ἔρωτά του καὶ ὠρκισθημεν πίστιν καὶ ἀγάπην αἰώνιον.

Ἐξῆλθον τῆς οἰκίας της οὐχὶ πλέον ἐλπίζων, ἀλλ' ἔχων ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι ἡ γυνὴ ἐκείνη μὴ ἠγάπα. Ἡ πρότερον πεποίησίς μου ἔλαβεν ὅπως ἀντίθετον καὶ βίαιον μετασχηματισμόν . . .

Τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας ἐκείνης διήλθον ὄνειροπαλῶν μὲ ὑποσχέσεις καὶ ὅρκους ἐξεληθόντας ἐκ χειλέων γυναικός!

V

Μετ' οὐ πολὺ ἐγνώρισα τὴν οἰκογενεϊάν της· ὁ πατήρ της, ἀνὴρ ἐξηκοντούτις καὶ πλέον, ἦτο εἰς τὸ ἔπακρον πεπαιδευμένος· ἡ μήτηρ της, γυνὴ κατὰ ὄκτὼ ἢ δέκα ἔτη μικρότερα τοῦ συζύγου της, ἦτο ἀγαθὴ καὶ ἐπιμεμελημένη ἀνατροφῆς.

Αἱ μετὰ τῆς οἰκογενείας ταύτης σχέσεις μου, ἐν ὅσῳ προέβαινον αἱ ἡμέραι, ἐπὶ τοσοῦτον νῆξαν· ἐπὶ τοσοῦτον δὲ νῆξαν ὥστε δὲν παρήλαθε πολὺς χρόνος καὶ ἡγάπηθην τῶσόν παρα τῶν γονέων της ὥστε σχεδὸν πάντοτε συνέτροφον μετ' αὐτῶν, συνεπεριπάτου καὶ ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν διηρχόμεν πλησίον αὐτῶν.

Τοὺς ἠγάπησα ὡς γονεῖς· ἦσαν οἱ μόνοι ἄνθρωποι οἵτινες ἐτήρουν ἐν τῇ μνήμῃ των προσφιῆ τὴν ἀνάμνησιν τῶν γονέων μου καὶ μετὰ παθαινομένης καρδίας ἀνέφερον περὶ αὐτῶν.

Οὕτω διήλθεν ἀρκετὸς χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖον νέας ἐκμυστηρεύσεις καὶ περιγραφὰς τοῦ πρὸς με ἔρωτός της ἤκουσα παρὰ τῆς Μαρίας καὶ νέους ἐπὶ τῇ αἰωνίᾳ πίστει καὶ ἀγάπῃ ἀδέχθην ὅρκους· κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἔζων μετὰ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος τοῦ ἔρωτός μου καὶ μετὰ τὰς ὄνειρο-πολήσεις τοῦ μέλλοντός του.

Ὁ τοιοῦτος βίος διήρκεσε μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Δεκεμβρίου ὅτε πρῶτα

τινα ἔλαβον ἐπιστολὴν τῆς Μαρίας, δι' ἧς με παρεκάλει νὰ τὴν περιμεῖνω ἐν τῇ οἰκίᾳ μου τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

Ἡ συνέντευξις αὕτη—ὅσον καὶ γλυκεῖα ἐάν ᾔται ἢ μετὰ εὐρωμένων συνάντησις—μὲ κατετάραξεν. Πῶς γυνὴ νεαρά, μόνη νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν νέου ἀνδρὸς μετὰ τοῦ ὁποῖου οὐδεμία συγγένεια τὴν συνδέει! Γυνή, καὶ γυνὴ μάλιστα τόσο νέα, διὰ τοιαύτης πράξεως ἀκατανομάστου, περιφρονούσα τὴν κοινὴν γνώμην καὶ κηλιδόνοσα τὴν ὑπόληψιν της δύναται νὰ ἔχη ἔθη χρηστά!

Ἰδοῦ αἱ σκέψεις αἵτινες ἐπῆλθον εἰς τὴν κεφαλὴν μου μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς της καὶ αἵτινες, ὀφείλω νὰ τὸ ὁμολογήσω, ἐμείωσαν τὰς περὶ τῶν ἠθῶν τῆς Μαρίας καλλίστας ιδέας μου.

Τοιαῦτα σκεπτόμενος τὴν ἀνέμενον. Ἡ καρδία μου ἔπαλλεν καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐνόμιζον ὅτι θὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ. Ἀνήσυχος ἐπὶ ὁλοκλήρους ὥρας, μὲ ἀπεγνωσμένα βήματα, διέτρεχον τὴν αἴθουσάν μου. Τέλος ἔφθασεν.

— Φίλτατε Ἰούλιε, μοι εἶπεν εἰσερχομένη ἰδοῦ ἐγὼ ὡς ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης γνωρίζεις καλῶς ὅτι ἡ ὑπόληψίς μου βαθὺ λαμβάνει τραῦμα· ἀλλ' ὅλα τὰ παραβλέπει ἡ καρδία μου, ἀπαξ καὶ διὰ παντός εἰς σὲ προσηλωθεῖσα. Σὺ εἶσαι πλέον τὸ γόητρον τῆς ψυχῆς μου, σὺ τὸ γλυκὺ τῆς διανοίας μου ὄνειρον.

— Ὁραῖα Μαρία, τῇ ἀπεκρίθην κύπτων γόνυ πρὸ αὐτῆς καὶ καταφιῶν τὰς λευκάς καὶ τρεμούσας χεῖράς της, καὶ δι' ἐμὲ σὺ εἶσαι ὁ εὐμενὴς ἀστὴρ πρὸς τὸν ἐνατενίζω μετὰ καρδίας παλλούσης, σὺ τὸ μόνον θέλητρον τῆς ἀθλίας μου ζωῆς.

Ταῦτα ἀποκρινόμενος φοβερόν βάρος ἠσθανόμην ἐπὶ τῆς συνειδήσεώς μου. Διὰ τὴν γυναῖκα ἐκείνην ἦτις ἐθυσίαζε τὴν ὑπόληψιν της ὑπὲρ τοῦ ἔρωτός μου, ἦτις μετὰ τοσοῦτον σφοδροῦ ἔρωτος μετὰ ἡγάπα ἐτόλμῃσα, ἔστω καὶ ἐπὶ στιγμῆν, νὰ παραδεχθῶ τὰ ἢ της, τὰ ὁποῖα καλῶς ἐγνώριζον, ἦθη φαύλου γυναικός.

Ἦμην ὁ ἔσχατος κακοῦργος!

Μόλις ἐπέρανον τὴν ἀπάντησίν μου ἔκυψε τὴν κεφαλὴν της ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ

μου ὤμου καὶ ἠναγκαλισθεῖσά με ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

Ἄν ἠδυνάμην κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ προσκολήσω τὰ χεῖλή μου ἐπὶ τῶν παρθενικῶν χειλέων της καὶ ἐνὶ φιλήματι ἢ ψυχὴ μου συναντηθεῖσα μετὰ τῆς ἰδικῆς της νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν παρὰ ταύτης δι' ὅσα ἢ κακοῦργος διάνοιά μου δι' αὐτὴν ἐσκέσθη καὶ ἀς ἀπέθνησκον.

Ἐξηκολούθει κλαίουσα. Προησθάνετο ἄρα γε τὴν θλίψιν, τὴν βαθεῖαν θλίψιν ἣν θὰ μοι ἐπροξένει; ἐγνώριζεν ἄρα γε ὅτι ἡ ἐνωσις μας ἦν ἐπὶ τοσοῦτον νύχρημν καὶ δι' ἣν ἐπροεμάντευεν τὰς περιπετείας ἀς ἔμελλον νὰ ὑποστῶ, ἦτο πρᾶγμα ἀδύνατον.

Ἄγνοῦν ἀν τοιαῦτα σκέψεις διήλθον διὰ τοῦ νοός της κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καθ' ἣν ἐδόθη ἀμφοτέρωθεν ἡ ῥητὴ ἐκείνη σιγηλὴ ἐξομολόγησις.

Τοῦτο μόνον γνωρίζω ὅτι ἐπὶ πολὺ ἀναίσθητον τὴν ἐσφιγγον εἰς τὰς ἀγκάλας μου καὶ μετὰ ταῦτα ἀπελπίς ἐρρίφθη ἐπὶ τινος ἀνακλίντρον καὶ μὲ προσέβλεπε μὲ ὄμμα πάντοτε δακρύνον καὶ ἀπηλπτισμένον.

— Διατί, φίλτάτη Μαρία, κλαῖεις; τὴν ἠρώτησα.

— Μὴ μὲ ἐρωτᾷς μὴ μὲ βιάζης νὰ σοῦ ἀποκριθῶ· ὑποσχέθητι μοι μόνον ὅτι πάντοτε θὰ μὲ ἀγαπᾷς μετὰ καρδίας σταθερᾶς, μοῦ ἀπεκρίθη, ἐνῶ δύο μεγάλα δάκρυα, λάμποντα ὡς ἀδάμαντες, ἐξέφυγον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν της καὶ ὠλισθαίνον ἐπὶ τῶν παρειῶν της.

— Ὁ! Μαρία, ἀνέκραξα ἐξω φρενῶν σχεδόν, διατί δυσπιστεῖς; ἀφοῦ οἱ μέχρι τοῦδε ὅρκιοι μου, ἀφοῦ αἱ μέχρι τοῦδε ὑποσχέσεις μου δὲν ἰσχύουν ἀφοῦ νέον ἀπαιτεῖς ὅρκον, ὀρκίζομαι εἰς τὴν ψυχὴν τῶν γονέων μου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου ὅτι πάντοτε θὰ σὲ ἀγαπῶ, ὅτι οὐδέποτε θὰ σὲ ἐγκαταλείψω, ὅτι . . .

— Ἄρκει! ἄρκει! ἀνέκραξεν ἐγερωθεῖσα καὶ προτείνασα πρὸς ἐμὲ τὸ μέτωπόν της διὰ νὰ ἐπιθέσω φίλημα.

Τὸ ἠσπᾶσθην καὶ ἐξῆλθε λέγουσα.

— Ἰούλιε, ἀγάπα μετὰ σταθερᾶς καρδίας τὴν φίλην σου ἧτις τὰ πάντα ὑπὲρ σοῦ θυσιάσει.

Καὶ ἀνεχώρησεν ἐγκατελείψασά με ἐν φοβερᾷ ἀγωνίᾳ.

Οὐδὲν ἐκ τῶν συμβάντων εἰς ἐμὲ κατὰ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τὴν διαδεχθεῖσαν αὐτὴν νύκτα ἐνθυμοῦμαι.

Σκέψεις τινες ἀόριστοι, συγκεχυμένοι τινες ὑποθέσεις κατεβασάνιζον τὴν κεφαλὴν μου τὴν ἐπαύριον πρωτῶν.

Μετ' οὐ πολὺ οἱ ἀόριστοι ἐκείνοι σκέψεις, αἱ συγκεχυμένοι ἐκείνοι ὑποθέσεις διεσκεδάσθησαν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος καὶ ὀλίγον τι ὕστερον ἀκόμη ἐξαφανίσθησαν σχεδόν ὑπὸ τοῦ χρόνου.

Καὶ νῦν ἀμυδρά τις ἐνθύμησις, γλυκεῖα καὶ προσφιλὴς διὰ τὴν δυστυχῆ μου καρδίαν, ἀπέμεινεν ἐκ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας ἐκείνης περὶ τῶν ὁποίων συχνὰ ἐρωτῶ ἑμαυτὸν ἀν ἦσαν ὄνειρον, ἀν ἦσαν χεῖμαιραι ἢ πραγματικὰ γεγονότα. Πολλάκις εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἐρῶντος τὰ ὄνειρα τῆς παρελθούσης νυκτὸς φαίνονται ὡς πραγματικὰ γεγονότα ἐκτελεσθέντα εἰς μεμακρυσμένας ἐποχάς. Καὶ πολλάκις τὰ πραγματικὰ γεγονότα εἰς τοὺς αὐτοὺς ὀφθαλμοὺς φαίνονται ὡς συγκεχυμένα ἐνύπνια παρελθουσῶν νυκτῶν.

Εὐτυχεῖς οἱ ἀπολαμβάνοντες τῶν ὀφθαλμῶν τούτων τοῦ νοός ἀπατών! Δυστυχεῖς δὲ οἱ μὴ αἰσθανθέντες τὴν γλυκύτητα ταύτην!

VI

Ἡ ἐν ἐμοὶ λοιπὸν ἀνατείλασα αὕτη ἐλπίς ἦτο ἐλπίς πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ γοητείας.

Ἄλλ' ἡ ἐλπίς αὕτη ἦτο ἐλπίς ἀληθῆς; Ἠγνόουν ὅτι ἠπατώμην καὶ εὐχαριστοῦμην νὰ βαυκαλιζώμαι ὑπὸ τῆς εὐαρέστου ταύτης ἀπάτης.

Πολλὸς παρήλθεν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης χρόνος καθ' ὃν δὲν τὴν εἶδον.

Νὰ περιγράψω τι ἡ καρδία μου ἠσθάνθη κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον. Μάταιον! Τίνα τὰ παθήματα τῆς καρδίας μου θὰ συγκινήσωσιν· τί ὠφελεῖ τοὺς δυστυχεῖς ἀν καὶ πολλοὶ ἄλλοι μάθωσι τὰ παθήματα, τὰς ἐξογκώσεις, τὰς θλίψεις τῆς καρδίας των· μὴ ἢ ἀνακρίνωσι αὕτη τὸν καθιστᾶ εὐτυχῆ, τοῦ

ἐλαφρόνει τὸ στῆθος, τοῦ διχάζει τὴν θλίψιν ;

Μετ' οὐ πολὺ τὴν ἐπανείδον.

'Ἡ ἔκφρασις τῆς μορφῆς της καὶ τῶν ὀφθαλμῶν της ἐπρόδιδον τελείαν ψυχικὴν γαλήνην.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνεφάγωμεν. Ἐν καιρῷ τοῦ γεύματος ὁ πατήρ της εἶπεν ὅτι τὴν ἐπαύριον ἀπὸ πρωίας θά κατέλθῃ μετὰ οἰκογενείας του εἰς τὸν Πειραιᾶ πρὸς διασκέδασιν.

— 'ὦ! πόσον θά διεσκέδαζον, ἀνέκραζεν, ἡ Μαρία ῥίπτουσα ἰκετευτικὸν ἐπ' ἐμοῦ βλέμμα, ἂν κατηρχόμεν ἐφιππος.

'Ὁ πατήρ της τῇ ἀπεκρίθη ὅτι τὸ πρᾶγμα ἦτο εὐκόλον ἀρκεῖ μόνον νὰ εὔρη ἵππους καὶ σύντρογον.

— 'Ὁ φίλος μας Ἰουλίος, μειδιῶσα ἀπεκρίθη, εἰς τὴν μὴ περιμενομένην τοῦ πατρὸς της συγκατάθεσιν ταύτην, δὲν πιστεύω νὰ ἀρνηθῇ νὰ μὲ συνοδεύσῃ· ὅσον δὲ ἀφορᾷ διὰ ἵππους γράφω τῆς φίλης μου Βιργινίας καὶ μοι δανεῖζει τοὺς ἰδικούς της.

'Ὁ πατήρ ἐκ νέου συγκατετέθη καὶ ἐγὼ ἀποδεχθεὶς τὴν αἴτησιν ταύτην εὐχαρίστησα τὴν Μαρίαν διὰ τὴν τιμὴν μεθ' ἧς μὲ περιέβαλεν. Ἦμην ἐνώπιον τοῦ πατρὸς της ἵσως ἂν δὲν ἦτο παρὼν ἤθελον ῥιφθεὶ πρὸ τῶν ποδῶν της καὶ μετὰ παραφορᾶς ἀσπασθεὶ αὐτούς.

'Ἡ Μαρία εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιόν της διὰ νὰ γράψῃ πρὸς τὴν Βιργινίαν ἐγὼ δὲ συνωμίλου μετὰ τοῦ πατρὸς της ῥοφῶντες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μικρὰν δόσιν οἴνου τῆς Κύπρου, περὶ τῶν ἐξοχῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἐνῶ ἡ ψυχὴ μου ἔσωθεν ἐπτερυγίζεν.

— Πολὺ θά εὐχαριστήσετε, μοῦ εἶπεν ἐγειρόμενος, τὴν θυγατέρα μου, ἀφοῦ τόσον καλῶς γνωρίζετε τὰς ἐξοχὰς τῶν Ἀθηνῶν, ἂν προτοῦ ἔλθῃτε εἰς τὸν Πειραιᾶ διέλθετε δι' ὀλίγων τερπνῶν μερῶν αὐτῆς. Ἐλθετε περὶ τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸν Πειραιᾶ. Πολὺ θά εὐχαριστήθῃ ἡ Μαρία μου ἐὰν ἀναπνεύσῃ ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον τὸν ἀθῶον τῆς ἐξοχῆς ἀέρα.

'Υπεςχέθη.

Δυστυχῆ πάτερ! ἐφρόντιζες νὰ διασκε-

δάσης τὴν θυγατέρα σου ἐνῶ ἐκείνη ἐφρόντιζε νὰ ἀπομακρυνθῇ σοῦ ὅπως εὐκόλοτερον παραδοθῇ εἰς τὰ θωπεύματα τοῦ ἐραστοῦ της καὶ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν φλογερῶν παθῶν της.

Μετ' ὀλίγον ἀνεχώρησα, ἀφοῦ προηγουμένως εἰδοποίησα τὴν Μαρίαν τὴν ὀγδόην πρωϊνὴν ὥραν τῆς ἐπομένης νὰ ἦναι ἕτοιμος.

'Ἀνεχώρησα μὲ καρδίαν σκιρτώσαν καὶ ψυχὴν πετριγύζουσαν. Ἀνεχώρησα ἔχων τὸ μειδίημα εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὸ πῦρ εἰς τὸ στῆθος.

Εὐτυχία! διατί παλινωδεῖς! διατί τόσον ταχέως ἐκλέγεις καὶ τόσον ταχέως κρύφα ἐγκαταλείπεις τοὺς θνητούς! διατί ἀπερχομένη βυθίζεις αὐτούς εἰς τὰς φοβερωτέρας τῶν δυστυχιῶν.

VII

Τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν τῆς ἐπιούσης εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν της, ἐνῶ ἐν τῇ αὐλῇ νέος ἵπποκόμος ἐκράτει ἐκ τῶν χαλινῶν δύο ἐσαγμένους μελανοὺς ἵππους οἵτινες μεθ' ὑπερηφανείας ὕψουν τὸν αὐχένα καὶ μετὰ μεγαλοπρεπείας ἐπληττον διὰ τῶν ποδῶν τὸ λιθόστρωτον ἔδαφος.

Εἰσῆλθον εἰς τὴν αἰθουσαν καὶ τὴν ἀνεμένον.

Μετ' ὀλίγον ἡ μεταξὺ τῆς αἰθούσης καὶ τοῦ δωματίου θύρα ἦνοιξεν καὶ εἰσῆλθεν ἡ Μαρία φέρουσα μελανὴν ἀμαζόνα, ὀλίγον τι ἀνοικτὴν παρὰ τὸ στῆθος, ὅπου καὶ ἀπέληγεν εἰς λευκὴν στενὴν τραχιλιᾶν καὶ μικρὸν μαλακὸν ἐκ καστορίου πῖλον μὲ μικρὸν χρυσοειδὲς πτερόν καὶ σχισμὴν πρὸς ἄνω, ἐξ οὗ ἐξέφευγε κυανὸς πέπλος ὅστις ἐν εἶδει στεφάνης ἐπιπτεν, ἀφοῦ περιέβαλε τὸν λαϊμόν, ἐπὶ τοῦ στῆθους.

— Ἴδου ἐγὼ, φίλτατε Ἰουλίε, ἀνέκραξεν μειδιῶσα καὶ μετὰ θαυμασίας χάριτος πλήττουσα τὸν ἀέρα διὰ τοῦ εὐλιγιστου μαστιγίου τὸ ὅποιον ἐκράτει εἰς τὰς χεῖρας.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἦτο ἀληθῶς θεῖα γυνή!

'Ἡ μελανὴ ἀμαζών, μεγαλοπρεπῶς καὶ μετὰ οὐρανίας χάριτος διέγραφε τὴν ἐ-

ζαισίαν ἐκείνην τοῦ σώματός της κομψότητα. Τὸ ἡγεμονικὸν της βადίσμα καὶ ἡ χάρις τῶν τρόπων συνεπλήρουν τὸ ἔζοχον ἐκεῖνο ἀνθρώπινον πλάσμα εἰς τὸ ὅποιον ὁ Πλάστης ἔθετο τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην κεφαλὴν.

'Ἰψασα τὸ μαστίγιον καὶ τὰς χειρίδας της ἐπὶ τινος τραπέζης ἔλαβε κάθησθαι καὶ ἐκάθισεν τόσον πλησίον μου, ὥστε ἐκτείνασα τοὺς βραχίονάς της περιέβαλεν τὸν λαϊμόν μου.

— Λοιπὸν, Ἰουλίε, μὲ ἀγαπᾷς! μὲ εἶπεν καὶ παράυτα ἔφερε τὰ χεῖλη της παρὰ τὰ χεῖλη μου καὶ ῥιφθεῖσα ἐπ' ἐμοῦ μὲ ἐνηγκαλίσθη διὰ τῶν δύο βραχιόνων της.

Τὸ αἷμά μου ἐκόχλαζεν καὶ τὸ στῆθος μου ὀλίγον ἔλειψε νὰ διαρραγῇ ὡς ἐκ τῶν σφοδρῶν παλμῶν τῆς καρδίας μου.

— Δάβε, μοῦ εἶπε, τὸν ἀληθῆ ὄρκον τοῦ ἀληθοῦς ἔρωτός μου· ἀντλήσον ἀπὸ τὰ χεῖλη μου τὴν ζωὴν καὶ ἐν τῷ στῆθει μου θέρμανον τὸ στῆθος σου.

'Ἐνομίζον, κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι ἐκ τοῦ σώματός της ἐξέρχεται ἀτμός ἐλαφρὸς ὅστις διέχυνε εἰς τὰ πέριξ θαυμάσιον ἄρωμα καὶ ὅτι διὰ τοῦ στόματός της ἀπέπνεεν εὐωδίαν ὁμοίαν πρὸς τὰ μῦρα τῆς Ἀνατολῆς.

Καὶ χωρὶς οὔτε τὸ ἐλάχιστον ἐρύθημα νὰ ἀνεληθῇ ἐπὶ τοῦ προσώπου της, ἀπῆλθεν ἐκ τῆς ἀγκάλης μου λέγουσά μοι

— Σοὶ ὄφειλον τὸν ὄρκον τοῦ πρὸς σὲ ἔρωτός μου· τὸν ἔλαβες· ἄγωμεν.

Καὶ περιβληθεῖσα τὰς χειρίδας της καὶ λαβούσα τὸ μαστίγιόν της κατῆλθε τὴν κλίμακα.

'Ἐστάθη πρὸ τοῦ ἵππου, ἐτακτοποίησε τὴν ἀμαζόνα της ἤρασε ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἵπποκόμου τοὺς χαλινούς, ἔθεσε τὸν πόδα της μειδιῶσα ἐπὶ τῆς χειρὸς μου καὶ ἀνῆλθεν ὑπερήφανος ὡς βασίλισσα καὶ χάρισσα ὡς ἀληθὴς ἀμαζών.

'Ἐρρίθησαν παράυτα ἐπὶ τοῦ ἵππου μου καὶ ἐντὸς ὀλίγου καλπάζοντες διηρχόμεθα τὴν πρὸς τὰ Διώσα ἄγουσαν.

'Ἄν καὶ ἦτο χειμὼν, μόλα ταῦτα ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἐκ τῶν ὠραιότερων τοῦ ἄττικτοῦ ὀρίζοντος.

'Ὅστις δὲν ἔζησε ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα τοῦτον ἀγνοεῖ τί ἐστὶ γλυκεῖα καὶ λάμπουσα ἡμέρα ἐν μέσῳ χειμῶνος.

'Ἐν τῷ μέσῳ γαλανοῦ διαυγοῦς οὐρανοῦ πλήρης λάμψεως καὶ μεγαλοπρεπείας ὁ ἥλιος διασκορπίζει ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ λόφους τὰς μαγευτικὰς ἀκτίνας του αἴττινες ἠαχυνόμεναι ἐν τῇ λεπτῇ ἐκείνῃ ἀτμοσφαίρᾳ ἐμψυχούσιν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παρατηρητοῦ ὅλα τὰ ἀψύχα πράγματα τὰ ἐν τῇ πεδιάδι· ἐκείνη κείμενα. Ἐκεῖ ξηρὸς λοφίσκος μὲ κατεσκληκυῖαν ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἑλαίαν παρουσιάζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ παρατηρητοῦ, ὑπὸ τὴν ἀτμοσφαῖραν ἐκείνην, ὡς ἔζοχον ἔργον ἐξόχου ὀπαδοῦ τῆς φλαμανδικῆς σχολῆς· ἐδῶ μικρὰ γελῶσα παιδιὰ, διατεμνομένη ὑπὸ διαυγοῦς ῥύακος ῥέοντος ὑπὸ τὴν δροσερὰν σκιάν ἀναμιξ ὀλίγων ἐλαίων καὶ ἀγρίων δένδρων σὲ θέτει εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ κρήνης ἂν, οἱ ζωγράφοι οἱ ἀπεικονίσαντες μόνην τὴν φύσιν ἄνευ οὐδενὸς ψυχικοῦ ὄντος ἐπ' αὐτῆς, ἠδυνήθησαν ν' ἀπομιμηθῶσι ἐντελῶς τὸ ἔζοχον πρωτότυπον.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ὠραία ἡμέρα ἐν καιρῷ χειμῶνος ὑπὸ τὸν ἑλληνικὸν ὀρίζοντα. Παντοῦ λάμψις, παντοῦ διαύγεια!

Καλπάζοντες λοιπὸν διερχόμεθα ὑπὸ τοιοῦτον οὐρανὸν τὴν πρὸς τὰ Διώσα ὁδόν.

Μετ' οὐ πολὺ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ χωρίον τοῦτο· ἀφιππεύσαντες περιήλθομεν αὐτὸ καὶ τὰ πέριξ αὐτοῦ.

Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν ἵππεύσαμεν ἐκ νέου· ἐπὶ μικρὸν διετρέξαμεν ἀντιθέτως τὴν ὁδὸν ἣν πρὸ ὀλίγου διήλθομεν καὶ μετὰ ταῦτα ἐλάβομεν τὴν διὰ τοῦ ἐλαιῶνος πρὸς τὸν Πειραιᾶ ἄγουσαν.

'Ἀληθῶς ἡ πορεία ἐκείνη, ἦτο γλυκεῖα. Ἐν τῷ μέσῳ βαθυτάτης σιωπῆς καὶ μυστηριώδους σκιᾶς τοῦ ἑλαιῶνος δύο ἔρασταὶ μόνοι, μὲ τὸ πῦρ τοῦ ἔρωτος ἐν τῷ στῆθει καὶ τὴν φλόγα τοῦ πάθους ἐν τῇ καρδίᾳ.

'Ὁ μὴ αἰσθανθεὶς τὴν γλυκίτητα τῆς τοιαύτης ἀπομονώσεως ἀδυνατεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τί ἡ ψυχὴ μου κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἠσθάνετο.

Ἦτον ἀκριβῶς μεσημβρία ὅτε πάντοτε προχωροῦντες παρετηρήσαμεν ὀλίγον τι ἀποτέρω τῆς ὁδοῦ, μεταξύ τοῦ Ἐλαιῶνος, μικρὰν κατάφυτον πεδιάδα ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ὡς δεσπότης ὑπερήφανος, ὑψοῦτο μεγίστη πλάτανος.

— Δὲν ἀναπαύομεθα ὀλίγον ὑπὸ τὴν δροσερὰν σκιάν τῆς πλατάνου ταύτης; μοῦ εἶπεν ἡ Μαρία.

Συγκατετέθη. Ἄφωπύσαντες ἐδέσαμεν τοὺς χαλινοὺς τῶν ἵππων μας ἐκ τινῶν πλησίον ἐκεῖ ἑλαιῶν.

— Πόσον εὐχάριστος εἶναι ἡ ἐλαφρὰ αὕτη αὔρα τῆς σκιάς ταύτης! ἀνέκραξε ῥίπτουσα πρὸς τὰ ὀπισθεν τὸν πέπλον τῆς ἡ Μαρίας μὲν ἐφθάσαμεν ὑπὸ τὴν πλάτανον.

— Καὶ τί θαυμαστὸς ὁ φυσικὸς οὗτος τάπις, προσέθηκε μετ' ὀλίγον παρατηροῦσα τὴν πρὸ τῶν ποδῶν τῆς χλόης. Ἐγὼ, φίλε μου, θὰ ἀναπαύσω ἐπ' ὀλίγον τὰ κεκμηκότα μέλη μου ἐπὶ τῆς χλόης ταύτης ὀφθῶν τοιαύτην κλίνην.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἐξέβαλλε τὸν πῖλον τῆς, τὸν ἀνῆρτισεν ἐκ μικροῦ ξηροῦ ἐξωγκόματος τοῦ κορμοῦ τῆς πλατάνου καὶ ἐξεπλώθη ἐπὶ τῆς χλόης στηριχάσα τὴν κεφαλὴν τῆς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς.

— Θαυμάσια! Θαυμάσια! ἡ ταλάντευσις καὶ τὸ ἀναρίπισμα τῆς χλόης ταύτης ἀποτελοῦν, φίλε μου, συμφωνίαν πολὺ μελαγχολικὴν, μουσικὴν ἣτις μετρωρίζει τὴν ψυχὴν μου. Εἶνε πολὺ μυστηριώδης ἡ φωνὴ τῆς φύσεως καὶ πολὺ γλυκὴ τὸ πρὸς τοὺς θνητοὺς νηνοῦριμά τῆς, ἔλεγεν ἡμέμα διὰ τῆς ἐλευθερᾶς χειρὸς τῆς καὶ τῶν ποδῶν τῆς ἐπληττε τὴν χλόην.

Ὀλίγον τι ἀποτέρω ἐπὶ χαμαὶ ἐριμένου κορμοῦ ἑλαίας τινος ἐκάθισα θαυμάζων τὴν μεγαλοπρεπῆ ἡρμίαν τῆς φύσεως.

Ὅτε ἔριψα τὰ βλέμματά μου ἐπὶ τῆς Μαρίας αὕτη ἐκοιμάτο. Εἶχε τὴν κεφαλὴν κεκλιμμένην ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἐπὶ τοῦ στήθους, τὰ χεῖλη μειδιώντα, τοὺς πόδας συνεσταλμένους καὶ διὰ τῆς ἐλευθερᾶς χειρὸς ἐκράτει χρυσὴν λεπτὴν ἀλυσσον ἐκφεύγουσαν τοῦ στηθοδέσμου τῆς.

Χωρὶς νὰ ταράξω τὸν ὕπνον τῆς ἐπλησίασα πρὸς αὐτὴν καὶ ἐστάθην θαυμάζων

τὴν καλλονὴν τῆς, τῆς ὁποίας διὰ νὰ περιγράψω ἀκριβῶς τὴν τε θέσιν καὶ τὴν ὠραιότητα ὀφείλω νὰ εἶπω ὅτι ὠμοίαζε κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς ἄγγελον ὅστις λαμβάνει τὴν πτήσιν του πρὸς τοὺς οὐρανοὺς.

Ἐπὶ πολὺ ἐσταυρωμένης ἔχων τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους τὴν παρετήρουν ἔνω ἡ αὔρα ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν δυνατωτέρα ἀποκαθισταμένη, μετὰ χάριτος ἀνερίπιζε μέρη τινὰ τῆς κακεῖσε ἐκφεύγοντα τῆς κόμης τῆς.

Μετ' οὐ πολὺ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἡμῖνοι-χθησαν, στεναγμοὺς διέφυγε τῶν χειλέων τῆς καὶ θλιβερὸν καὶ θελκτικὸν, ταῦτοχρόνως, μειδίωμα περιεπλανήθη ἐπ' αὐτῶν.

Ἐσπευσα πρὸς αὐτὴν καὶ ἐπέθηκα ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς, πρὸ τοῦ σέβου τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τρέμον μειδίωμα, φίλημα θερμὸν.

Ἠγέρθη χαρίεσσα. Μετ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ μετὰ ὠδήγησε πρὸς τὸν χαμαὶ κείμενον ἐκεῖνον κορμόν, ἐφ' οὗ πρὸ ὀλίγον ἐκαθήμην.

Ἐκαθίσταμεν.

Τὸ στήθος μου ἦτο ἐξωγχομένον καὶ ἐζήτην ἀνακούφισιν. Ἀνακούφισιν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐκείνῃ οὐδεμίαν ἀλλὴν ἡδύνατο νὰ λάβῃ εἰμὴ τὴν ἀνακούφισιν τῆς ἐξομολογήσεως.

— Ἐξομολόγησις λοιπὸν ἐξομολόγησις εἶπον καθ' ἑαυτὸν ἄλλ' ἂν ἡ ἐξομολόγησις αὕτη ἐπιφέρει τοὺς καγχασμοὺς καὶ τοὺς γέλωτας τῆς Μαρίας...

Διέκοψα τὰς ὀχληρὰς αὐτὰς σκέψεις καὶ ἐξομολογήθην. Ἡ ἐξομολόγησις μου ἐκείνη ἦτο πλήρης πάθους, πλήρης ἀθωότητος. Ἐζήτουν δι' αὐτῆς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μόνον διὰ τῶν χειλέων μου εἶπε κατὰ τὴν πρῶταν ἐκείνην ἡ Μαρία ἐζήτουν ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὰ στήθη τῆς νὰ θερμάνω τὰ παγωμένα στήθη μου.

Ἄλλὰ, φεῦ! τὰ χεῖλη τῆς εὔρον δηλητηριασμένα καὶ τὸ στήθος τῆς ψυχρότερον τῆς χιόνος!

Μετὰ κατανυκτικῆς σιωπῆς ἤκουσε τὴν ἐξομολόγησίν μου καὶ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας δακρύουσα ἠσπάσθη τὸ μέτωπόν μου μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς.

Ὁ ἀσπασμὸς ἐκεῖνος ἦτο γλυκὺς, ἦτο

μυστηριώδης διότι ἦτο ὁ ἄραβων τῆς ἐν τῷ μέλλοντι πίστεώς τῆς.

Μετ' ὀλίγον σιωπηλοὶ ἐρίφθημεν ἐπὶ τῶν νότων τῶν ἵππων μας.

Ἐν Πειραιεῖ ἀπηντήσαμεν τοὺς γονεῖς τῆς καὶ μετ' αὐτῶν βραδέως, ὀπισθεν τῆς ἀμάξης τῶν βαδιζόντες ἀνήλθομεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐμπροσθεν τῆς οἰκίας τῆς ἀπεχωρίσθη αὐτῶν μετὰ τὴν χαρὰν ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τὴν ἀνακούφισιν ἐν τῷ στήθει.

Ἡμεν εὐτυχῆς! εὐρέθη τέλος ψυχὴ ἥτις νὰ με ἀγαπήσῃ, νὰ με ὠνομάσει φίλον τῆς! δὲν ἦμην πλέον ὀρφανός! ἡ ἀνθρωπότης, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον με ἐμίσησε, μ' ὑιοθέτησε διὰ τῆς ἐκχύσεως ἐν τῇ ψυχῇ μου τῆς ψυχῆς ἐνὸς ἀποστόλου τῆς, ἐνὸς ἀγγέλου τῆς!

Πλὴν πόσον ἠπατώμην! . . .

VIII

Ἀλλ' ἡ εὐτυχία αὕτη ἡδύνατο νὰ διαρκέσῃ! Ὁχι! Ἀδύνατον! ἡ εὐτυχῆς ἐκείνη ἐποχὴ τῆς ζωῆς καθ' ἣν ἡ ἀνθρώπινος καρδιά δι' ἐνὸς βλέμματος, δι' ἐνὸς στεναγμοῦ, δι' ἐνὸς φιλήματος ἀποκαθίσταται εὐτυχῆς καὶ εὐδαίμων δὲν διαρκεῖ ἐπὶ πολὺ ταχέως ἐπέρχεται ἡ δύσις αὐτῆς!

Ἀλλ' ἡ νῦν εὐτυχία μου εἶναι ἄρα γε ἀληθῆς εὐτυχία! Μήπως εἶναι ὄνειρον, μήπως εἶναι παραλογισμὸς, μήπως εἶναι παρὰφροσύνη!

Πῶς χθὲς ἔτι μεμονωμένος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, χωρὶς οὐδεὶς δεσμὸς νὰ μὴ συνδέῃ μετὰ τὴν ζωὴν, μετὰ τοὺς ὁμοίους μου, ἀπελπὶς ἔφερον τὸ βῆμα εἰς ἐρήμους πεδιάδας ἀποφύγων τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων κοινωνίαν!

Πῶς σήμερον πλήρης χαρᾶς καὶ ἐλπίδος, πλήρης ζωῆς ἀποφεύγω τοὺς ἄλλοτε προσφιλεῖς ἐρήμους ἐκεῖνους τόπους καὶ ζητῶ τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων κοινωνίαν!

Ποῖα μεταβολή!

Μὴ εἶναι ἀπάτη;

Ἐστὼ καὶ ἀπάτη ἐὰν ᾔνε, εἶναι πάντοτε ἀπάτη εὐάρεστος καὶ ἐπιθυμὴ νὰ βαυκαλιζώμαι ὑπὸ τοιαύτης ἀπάτης.

Ὅσον βραδέως διέρχονται οἱ δυστυχεῖς

χρόνοι τόσοι ταχέως διέρχονται οἱ εὐτυχεῖς.

Οὕτω συνέβη καὶ εἰς ἐμέ. Μετὰ τὴν ὑπεριτάτην ταχύτητα διέρρευσε ὁ μέχρι τῶν ἀποκρῶν τοῦ ἔτους ἐκεῖνου χρόνος, ἐν μέσῳ νέων ὄρκων, νέων ὑποσχέσεων, νέων μετ' ἀπατημάτων, νέων φιλημάτων.

Ἦλθον αἱ ἀποκρῶν, ἡ χαρμόσυτος αὕτη στιγμὴ καθ' ἣν γυναῖκες καὶ ἄνδρες, γέροντες καὶ νέοι, πλούσιοι καὶ πένητες λησμονοῦντες οἱ μὲν τὴν αἰδῶν, τὸ γῆρας τῶν, τὴν πενίαν τῶν, οἱ δὲ τὴν σοβαρότητα τῶν, τὰς μέχρι τῆς χθὲς χεμερινὰς διασκεδάσεις τῶν καὶ τὰς παρελθούσας παραφορὰς τῶν, ῥίπτονται εἰς τὴν κυματίζουσαν ἐκείνην τύρβην ἄγνωστοι, οἱ μὲν κρυπτόμενοι ὑπὸ μεταξίνην ἐφεστρίδα, οἱ δὲ ὑπὸ μεσαιωνικὴν στολήν.

Μετὰ εὖρε λοιπὸν καὶ ἡ στιγμὴ αὕτη ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιπαθεστέρων ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν γλυκητέρων ὄνειροπαλῶσεων περὶ τοῦ μέλλοντος.

Καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ τὴν ἐνοήσω ἄλλ' ἀπρόοπτον συμβεβηκὸς μετὰ ἐκάμε περὶ τὰ τέλη τῶν ἑορτῶν τούτων νὰ αἰσθανθῶ ὅτι εὐρισκόμην κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀποκρῶν.

Ἦτον ἡ τελευταία κυριακὴ τῶν ἑορτῶν τούτων ὅτε περὶ τὸ ἀπόγευμα ἐξῆλθον τῆς οἰκίας μου.

Αἱ ὁδοὶ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Αἰόλου ἦσαν πλήρεις. Οἱ προσωπιδοφόροι, προσωπιδοφορικῶν δικαιοῦματι, ὠθοῦντες τοὺς ἑνασμενίζομένους εἰς τὸ τερπνὸν ἐκεῖνο θέαμα κατ' οἰκίους τῆς πρωτεύουσας καὶ οὗτοι ὠθοόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἀπεπέλουν τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα κύματα τοῦ λαοῦ τὰ ὁποῖα παρέχουσι διαρκῆ καὶ ποικίλην τὴν τέρψιν εἰς τὸν παρατηροῦντα ὀφθαλμόν.

Ἰθῶν καὶ ὠθόμενος λοιπὸν κατῶρθωσα μετὰ πολλὴν ἀγωνία, τὸ μέτωπον περιβροχκτον ἔχων ἐξ ἰδρώτους, νὰ φθάσω εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Συντάγματος.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἐφθασα εἰς τὴν πλατείαν ταύτην ὁ ἥλιος ἔδυε καὶ μετὰ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου ἐξέπνεε καὶ ὁ βάρβαρος μὲν πλὴν προσφιλὴς ἤχος τοῦ τυμπάνου τῶν ἀποκρῶν. Ὁ ὄχλος κουρασθεὶς ἀπῆρχετο ἤδη καθ' ὁμάδας οἰκοὶ ὅπως ἐν ἀνέ-

σει ψυχῆς καὶ σώματος ἀποχαιρέτησιν τὰς τέρψεις διὰ τεσσαράκοντα ὀλοκλήρους ἡμέρας, ἀφίωνα οὕτω ἐλεύθερον τὸ στάδιον τῆς προσωποδορίας εἰς τοὺς ἀριστοκράτας τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου.

Ἐν τῷ ἅμα τὴν ταραχὴν διεδέχθη ἡ γαλήνη καὶ μελαγχολία φοβερά ἀντεκατέστησεν τὴν ὡραῖαν ἐντύπωσιν τῶν πρότερον κοχλαζόντων νῦν δὲ ἐρημωθέντων ὁδῶν.

Ἐκεῖ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς αἰφνιδίου ταύτης μεταβολῆς ἀπῆντησα ἀρχαῖόν μου γνώριμον ὅστις μὲ παρεκίνησε νὰ μετεμφισθῶ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην.

Ἐδέχθη καὶ μετ' ὀλίγον ὑπὸ πλουσιότητας μεσαιωνικῆν ἰσπανικὴν στολὴν περιερχομένη τὰς οἰκίας εἰς ἃς οἱ σύντροφοί μου μὲ ὠδήγουν.

Ἐμεινον πάντοτε ὑπὸ τὴν προσωπίδα οὐδεὶς μὲ ἠννόησεν.

Τέλος ἀφοῦ ἐπεσκεπόμεθα πολλὰς οἰκίας, εἰς τῶν συντρόφων μου ἐπρότεινε νὰ ὑπάγωμεν καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῆς Μαρίας. — Ἔχουσι κλειδοκύμβαλον, ὡραῖαν θυγατέρα, μεγάλην αἰθουσαν διὰ νὰ χορεύσωμεν ἀνέτως καὶ συναναστροφὴν κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην· θὰ εὐρωμεν δεσποινίδας πολλὰς, ἀνέκραξε μετ' ὀλίγον ὑπεστηρίζων τὴν πρότασίν του.

Ὅτε κατ' ἀρχὰς ἤκουσα τὴν πρότασιν ταύτην—ὀφείλω νὰ τὸ δημολογήσω—ἐταράχην; Ἦτον ἀδύνατον, ἐνόμιζον, νὰ ὑποφέρω βλέπων τὴν Μαρίαν, τὴν ὡραῖαν θυγατέρα, ὡς τὴν ἀπεκάλεσεν ὁ σύντροφός μου πρό μικροῦ, περιστοιχιζομένην ὑπὸ δέκα νέων, σκωπτομένων ὑπ' αὐτῶν, παραδιδομένην εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν καὶ χορεύουσαν μετ' αὐτῶν.

Προτοῦ ἔλθωσιν ὁμῶς αἱ σκέψεις αὐταὶ εἰς τὴν διάνοιάν μου ἢ πρότασις ἐγένετο δεκτὴ καὶ ὁ μικρὸς ὁμιλος ἐστράφη πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς τῆς Μαρίας.

Ἦκολούθησα ὀλίγον βραδυπατιῶν. Αἰθιθέρα! ἐκείναι σκέψεις ἢ μία διεδέχθη τὴν ἄλλην, ὅλαι δὲ συσφρευθεῖσαι κατεβασάνιζον τὴν ψυχὴν μου . . . καὶ ὁμῶς ἡ αἰτία τῶν θλιβερῶν τούτων σκέψεων ἦτον ἡ τύρβη τῆς κοινωνίας, τὸ πολυτάραχον τοῦ βίου, πράγματα τὰ ὁποῖα τόσο ἐπεθύμησα, διὰ τὰ ὁποῖα τόσο ἔκλαυσα καὶ διὰ τὰ ὁ-

ποῖα, ὅτε τὰ ἀπέκτησα, τόσο ἐχάρην. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος ἀγνοεῖ τὴν ἐπιθυμίαν· εὐτυχὴς ὡν φθονεῖ τὴν ἀπλότητα τοῦ δυστυχοῦς, δυστυχὴς δὲ ἐπιθυμεῖ τὸ πολυτάραχον τοῦ εὐτυχοῦς.

Ἄλλ' ὅτε ἐφθάσαμεν πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας τῆς Μαρίας ἐν ἀκαρδίαι σκέψεις μου μετεβλήθησαν. Ἐπεθύμουν τότε νὰ ἴδω τὴν Μαρίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν νέων, χαριεντιζομένην καὶ χορεύουσαν μετ' αὐτῶν. Ἐπεθύμουν ἐξ ὅλης ψυχῆς νὰ μελετήσω ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τὸν διαγωγὴν της.

Ἐδραμον λοιπὸν καὶ πρῶτος εἰσῆλθον εἰς τὴν κατάφωτον αἰθουσαν, ἐνῶ οἱ σύντροφοί μου, σκώπτοντες τὸν ἕνα καὶ ζωτοῦντες παρὰ τοῦ ἄλλου νὰ γνωρισθῶσι παρ' αὐτῶν ἀποτελοῦν φοβερὸν θόρυβον.

Καθ' ἣν στιγμὴν εἰσῆλθον ἡ Μαρία ἐκάθετο πρὸ τοῦ κλειδοκύμβου συνοδεύουσα διὰ τῆς μουσικῆς τὸν τετράχορον τὸν ὁποῖον ἐχόρευον μετὰ χάριτος μετημρισμένοι καὶ μὴ, ὑποτασόμενοι εἰς τὰς, διὰ βροντώδους καὶ ὀλίγον προστακτικῆς φωνῆς, προσταγὰς ἀνδρὸς μέσης ἡλικίας, ἑριδόμενου ἐπὶ τῆς πρὸς γωνίαν τινα τῆς αἰθούσης μεταφερθείσης ὠειδοῦς τραπέζης.

Ἐπλησίασα πρὸς τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ ἐστάθην παρατηρῶν τὴν Μαρίαν.

— Σὲ γνωρίζω, ὡραῖά μου δεσποινίς, ἀνέκραξεν πλησιάζοντας τὴν Μαρίαν, εἰς ἕκ τῶν συντρόφων μου.

Ἡ καρδία μου ἐπαλλε παρὰ ποτε σφοδρότερον περιμένουσα τὴν ἀπάντησιν τῆς Μαρίας — Τὸ πιστεύω, ἀπῆντησεν αὐτὴ ἐξακολουθοῦσα νὰ πληττῇ τὰ πλεῖκτρα τοῦ κλειδοκύμβου διὰ τῶν δακτύλων της καὶ ἀνακράζουσα, ντό, ῤέ, ῤέ, μή, ντό.

Δυσανεστηθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ὁ προσωποδοφὸρος ἤρεμα ἀπεσύρθη σείων τὴν κεφαλὴν.

Ἄλλὰ προτοῦ ἀπομακρυνθῆ οὗτος τὴν πλησιάζει ἕτερος καὶ διὰ προσπεποιημένης γυναικείας φωνῆς

— Ἀ! τὴν καλὴν Μαρίαν! ἀνέκραξε, σὰς ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ μικρῶ παιδί καὶ σεῖς δὲν μὲ ἀναγνωρίζετε! Δὲν ἐνθυμείσθε ὅπου ἐπηγόναμεν μαζὶ εἰς τὸ σχολεῖον· οὕτω λησμονεῖτε τὰς φίλας σας.

Ἡ καρδία μου τότε ἔτι ἰσχυρότερον ἐ-

παλλε διότι καλῶς ἐγνώριζον ὅτι ὁ κρυπτόμενος ὑπὸ τὴν ἐφειδρίδα ἐκείνην ἦτο ἀνὴρ καὶ ὄχι γυνὴ.

Ἡ Μαρία τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν πλήκτρων ἐχούσα ἐστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς αὐτὸν καὶ διὰ γλυκειάς φωνῆς.

— Δὲν ἐπούδασα κύριε, τῷ εἶπεν, εἰς ἕκ παιδευτήριον.

Καὶ οὗτος μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἀπεσύρθη δυσηρεστημένος.

Τότε δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσω ἐμαυτόν. Πυρέτων ἐξ ἔρωτος καὶ τρέμων ἐκ χαρᾶς ὄρμησα πρὸς τὸ χρυσοῦν ἴνδαλμά μου.

Ἦτον ἡ στιγμή καθ' ἣν ἔπαυεν ὁ τετράχορος καὶ ἡ Μαρία ἀπεμακρίνετο τοῦ κλειδοκύμβου.

— Μίαν χάριν, ἀνέκραξα διὰ προσπεποιημένης φωνῆς σταθεῖς πρὸ αὐτῆς, μίαν χάριν, δεσποινίς Μαρία!

Ἡ Μαρία, ταραχθεῖσα ὀλίγον ἐκ τῆς ἀποτόμου ἐκείνης ἐφόδου, ἐπανεκάθισεν ἐπὶ τοῦ πρὸ τοῦ κλειδοκύμβου σκίμποδος ψιθυρίζουσα.

— Τὶ ζητεῖτε, κύριε!

— Μὴ ταραττεσθε, δεσποινίς, τῇ ἀπεκρίθη, διὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς. Ἡ χάρις εἶναι ἀπλουστάτη· θερμῶς σὰς παρακαλῶ ἐκτελέσατε τὸ γνωστὸν ἐκείνο μέρος ἐκ τοῦ μελοδράματος *Ῥοβέρτου* διαβόλου καὶ συνωδούσατέ το καὶ διὰ φωνητικῆς μουσικῆς εἶναι λίαν λυπρὸν τὴν θαυμασίαν ἐκείνην μελωδίαν ν' ἀκούωμεν μόνον διερχόμενοι πρὸ τῆς οἰκίας σας. . .

— Δι' ἐσὲ, Ἰούλιε, μοὶ ἀπεκρίθη, μειδιῶσα καὶ πρὸς με ὑψούσα ὀφθαλμούς· γλυκεῖς καὶ λάμποντας, καθ' ὅποιανδήποτε στιγμήν καὶ ἂν τὸ ἀπαιτήσης τὸ ἐκτελεῖω, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην μὴ ἐπιμένης.

— Σοὶ τὸ ὑπόσχομαι, προσέθηκε μετ' ὀλίγον ἐκ δευτέρου ὑψώσασα πρὸς με τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ δίδουσά μοι τὴν χεῖρά της.

Τὴν ἤρπασα καὶ ἤρχισα μετ' αὐτῆς νὰ χορεύω ἐνῶ εἰς ἕκ τῶν συντρόφων μου ἐσυνόδευε τὸν χορὸν μας διὰ τῆς μουσικῆς.

Μόλις ἐτελείωσεν ὁ στρόβιλος ἐκείνος τὴν ἔφερον ὑπὸ τὸ παραπέτασμα ἐνός τῶν παραθύρων καὶ ἐκεῖ ἐν ἀνάσει κατεφίλησα

τὰς χεῖράς της ἐνῶ ἐκείνη θεωροῦσα τὴν στολήν μου μοὶ ἔλεγεν·

— Ἰσπανός ἱππότης, Ἰούλιε, τὴν ἐνδυμασίαν, ἰσπανός ἱππότης τὴν καρδίαν καὶ τὸν ἔρωτα· τί εὐτυχεῖς θὰ εἴμεθα ἐὰν ἐζώμεν κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας τοῦ ἱποτισμοῦ.

— Καὶ διατί, Μαρία, θὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς ἐὰν ἐζώμεν κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας; τὴν ἠρώτησα.

— Διότι, μοὶ ἀπεκρίθη μετὰ περιπαθείας, ὁ ἔρωας μας πρὸ πολλοῦ . . . ἀλλὰ περὶ τοῦτου ἄλλοτε ἢ μᾶλλον αὐριοῦν ὁμιλοῦμεν· σὲ περιμένω τὴν δεκάτην πρωϊνὴν ὥραν· ἔχομεν πολλὰ νὰ εἴπωμεν, ἔχομεν περὶ πολλῶν νὰ ἀποφασίσωμεν.

Καὶ ταῦτα εἰπούσα μοὶ ἐσφιγξε τὴν χεῖρα καὶ ἀπεσύρθη.

Ἐπὶ πολὺ ἀκίνητος ἔμεινον ὑπὸ τὸ παχὺ ἐκείνο παραπέτασμα. Ἐρρίψα ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ παρελθόντος τοῦ ἔρωτος ἐκείνου καὶ εἶτα ἔκυψα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους ἀναμνησκόμενος τὰς τελευταίας τῆς Μαρίας λέξεις.

Ἐν τῷ ἅμα ἐπέσθην ὅτι ἡ γυνὴ ἐκείνη μὲ ἠγάπα, ἐν τῷ ἅμα ἐπέσθην ὅτι ἦμην εὐτυχής.

Ἡγεῖρα ὑπερηφάνως τὴν κεφαλὴν καὶ ἐρρίφθη ἐντὸς τῆς αἰθούσης ἐκείνης, ἐντὸς τῆς ὁποίας πάντες ἐσκίρτων, πάντες ἐγέλων, πάντες ὑψαίνοντο.

Ἐγέλασα, ἐσκίρτησα, ἠφράνθην.

Ἐπραξα, κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, πᾶν ὅτι δύναται νὰ πράξῃ καρδία μέχρι μὲν τῆς χθὲς οὐδὲν ἄλλο διαβλέπουσα ἐν τῷ μέλλοντι ἢ τὴν ἀπελπισίαν καὶ τὸν θάνατον, νῦν δὲ τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν γαλήνην.

Πλησίον τῶν νέων ἤνωσα τοὺς καρχασιμούς μου μετὰ τῶν καρχασμῶν τῶν, καὶ πλησίον τῶν νεάνιδων τὸ ἄσμα μου μετὰ τὸ χαρμόσυνον καὶ ἠδουπαθὲς ἄσμα τῶν.

Τέλος ἔπραξα πᾶν ὅτι δύναται νὰ πράξῃ νέος διελθὼν τὸν ὀλίγον του βίον ἐν τῷ μέσῳ παραφορῶν, ἔρώτων, καρχασμῶν καὶ γελῶτων.

Πλὴν καὶ ἡ νύξ ἐκείνη ἔληξε καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου μὲ ἐπανέφερεν εἰς τὰς περὶ τῆς φίλης μου σκέψεις.

Ἡ μέθη τῆς νυκτὸς ἐκείνης παρήλθε καὶ

τὸ μνημονικόν μου μετὰ μεγίστης εὐκολίας ἠδυνήθη νὰ ἀναπολήσῃ τοὺς τελευταίους τῆς Μαρίας λόγους.

Ἔσπευσα λοιπὸν πρὸς αὐτὴν· τὴν εὖρον μόνον· τῇ ἀνέμνησα τὰ κατὰ τὴν παρελθούσαν νύκτα λεχθέντα.

Ἔσυζητήσαμεν ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ἀπεφασίσαμεν περὶ τῶν πολλῶν.

Τίς ἡ ἀνάγκη ν' ἀναφέρω τὰ πολλὰ ἐκεῖνα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀπεφασίσαμεν.

Μήπως, εἰν τὰ ἀναφέρω, θὰ προσθέσω εἰς τὰ τυχόν χυθησόμενα, ὡς ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ τεύχους τούτου δάκρυα τοῦ ἀναγνώστου, ἐν ἔτι παρήγορον διὰ τὴν μνήμην μου δάκρυ.

Ἀπῆλθον ἐκεῖθεν οὐδόλως ἀμφιδάλλων περὶ τῆς εὐτυχίας μου.

Ἀπῆλθον πεπειθὸς εἰς τοὺς πλάνους τῆς Μαρίας λόγους οἵτινες με διεδεδβαίουν περὶ τῆς μελλούσης διαρκούς εὐτυχίας μου.

IX.

Λοιπὸν μετὰ ἐν ἔτος δοναμαὶ νὰ ζητήσω παρ' αὐτῆς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεών της· δύναμαι νὰ τῇ εἴπω·

— Μαρία, δός μοι ὅτι μοὶ ὑπεσχέθης. Μαρία δός μοι τὴν χεῖρά σου καὶ ἐλθὲ νὰ ἐνώσης μετ' ἐμοῦ τὸ ὄνομά σου, τὴν τιμὴν σου, τὴν τύχην σου. Μαρία, ἀνήκεις ἤδη εἰς ἐμέ!

Αἱ φράσεις αὗται καθεκάστην ἤρχοντο εἰς τὴν διανοίαν μου ὡς γλυκὺ ἄρωμα τῆς ἀνεπιστρεπτῆς διερχομένης εὐτυχούς ἐκείνης ἐποχῆς.

Παρῆλθον πρὸς μῆνες οὕτω.

Γλυκεῖα ἐποχὴ! διατὶ ἐς αἰεὶ ἀπελθούσα ἐγκατέλειψας δολοφόνους διὰ τὴν μνήμην μου γλυκείας ἀναμνήσεις!

Ἄνετελλεν ὁ Μάιος διαχέων ἐφ' ὅλου τοῦ κόσμου τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαρὰν· ἡ φύσις, ἡ μόνη αὐτῇ ἀληθῆς τοῦ κόσμου βασιλισσα, περιβληθεῖσα τὸ μεμυρωμένον τοῦ σύμπαντος στέμμα, μεθ' ὑπερφανείας καὶ ἡρεμίας ἐνταυτῷ ἐχαιρέτα τοὺς ἐξερχομένους διὰ νὰ τὴν θαυμάσωσι θνητούς.

Πόσα κρύφια αἰσθήματα ἐκρύπτωντο ὑπὸ τὰ στήθη τῶν θνητῶν ἐκείνων!

Πόσων τὰ στήθη νὰ ἐκρυπτον τὸν ἔρωτα,

πόσων τὴν θλίψιν, πόσων τὴν ἀπελπίσιν καὶ πόσων τὴν χαρὰν.

Ἐξῆλθον καὶ ἐγὼ τὸ βῆμά μου με ἔφερε πρὸς τὰς στήλας τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Πρὸ τῆς χαμαὶ ἔρριμένης στήλης τοῦ ναοῦ τούτου ἔσπιν καὶ ἔρριψα πῆριξ τὸ βλέμμα μου. Τί μεγαλοπρεπὲς θέαμα! ἡ Ἀκρόπολις, οἱ πῆριξ λοφίσκοι, οἱ παρὰ τὸν Ἰλισσὸν κῆποι, ὁ βασιλικὸς κήπος, ἡ ἐξήραμένη κοιτίς τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ αὐτὴ ἡ γέφυρα τῶν στεναγμῶν καὶ αὐτὴ ἡ πρὸς τὸ κοιμητήριον ἀγούσα, τὰ πάντα ἐγέλων ὑπὸ τὰς λεπτάς τοῦ Μαῖου ἡλιακὰς ἀκτίνας· ἡ φύσις χαρίεσσα ἐώρταζε τὴν ἐπέτειον ἐορτῆν· οὐδόλως μεριμνώσα ἂν ἐν ἔτι τῆς ἀπεκόπη ἔτος· νέα ἐν τῷ παρελθόντι, νέα ἐν τῷ ἐνεστῶτι, νέα ἐν τῷ μέλλοντι· νόμφη χθὲς, νόμφη σήμερον, νόμφη αὔριον. Αἱ ῥυτίδες τοῦ γήρατος δὲν θὰ μαράνωσι τὸ κάλος της· ὠραῖα, χαρίεσσα, γλυκεῖα καὶ ἀβρά θὰ ἐμφανίζεται πάντοτε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας.

Ἐπὶ τῇ θεᾷ ταύτῃ εἰς στεναγμὸς διέφυγε τοῦ στήθους μου· ἀγνωὸν διατὶ ἐν μυστηρίῳ ἐγεννήθη, ἐν μυστηρίῳ ἐξῆλθε τοῦ στήθους μου καὶ ἐν μυστηρίῳ ἐσβέσθη.

Ἐστράφη καὶ ἐβάδισα πρὸς τοὺς κήπους τοῦ Ἰλισσοῦ ἐντὸς τῶν ὁποίων πολλοὶ ὁμιλοὶ ἀνθρώπων ἐώρταζον τὴν στέψιν ταύτην τῆς φύσεως.

Εἰσῆλθον εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν καὶ ῥεμβάζων παρετήρουν τὸν μεγαλοπρεπῆ ἐκείνον ἐκ χλόης τάπητα—εἶχε ὀλίγα ἀνθη, ἀνθη— τί λέγω, ὀλίγοι συμπαθεῖς μύκωνες μόνον τὸν ἐποικίλον, πλὴν ἦτο μεγαλοπρεπεῖς, πλὴν εἶχε ζώην!

Τὴν προσοχήν μου ἀπησχόλει κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ποτὲ μεν ὁμιλος γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ἀφελῶς καθήμενων ἐπὶ τοῦ ἐκ δροσερᾶς χλόης τάπητος ἐκείνου, ποτὲ δὲ μικρὸν παιδίον τρέχον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατόπιν ποικιλοχρόου ἀθῶας πεταλούδας.

Ἐθαύμαζα τῶν μεν τὴν γαλήνην τῶν δὲ τὴν χαρὰν καὶ ἐμακάριζα τὸν ἑαυτόν μου ὅτι τέλος ἀπέκτεινε τὰ δῶα ταῦτα αἰσθήματα, πρὸς τὰ ὁποῖα πρὸ τοσούτων ἔτων μετὰ παθαινομένης καρδίας ἐνατένιζον.

Ἐξῆλθον τοῦ κήπου ἐκείνου καὶ διημ-

θύνθην διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν πόλιν.

Διερχόμενος ἔμπροσθεν τοῦ κήπου τῶν Χαρίτων παρετήρησα μέγα ἀνηρημένον πίνακα πρὸ τῆς θύρας αὐτοῦ.

Ἐπλησίασα καὶ ἀνέγνωσα· ἦτο τὸ πρόγραμμα τῆς ἐνάρξεως τῶν θερινῶν παραστάσεων τοῦ ἐν τῷ κήπῳ ἐκείνῳ θεάτρου Ἀπόλλωνος.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, κατὰ τὸ πρόγραμμα, ἐδίδετο τὸ μελοδράμα Ἐρνώνας.

Μετ' οὐ πολὺ ἀπῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν μου ἐν τῇ ὁποίᾳ καὶ ἔμεινα μέχρι τῆς ἐσπέρας.

Περὶ τὴν ὀγδόην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν ἐξῆλθον καὶ διευθύνθην πρὸς τὸ θερινὸν ἐκεῖνο θεάτρον, ὅπου οὐδόλως ἀμφέβαλα ὅτι θὰ ἀπαντήσω τὰ ἠδυπαθῆ καὶ μάγα βλέμματ᾽ αἰς τῆς περιλαμποῦς ἐκείνης κόρης.

Ἐπεθύμουν πρὸς στιγμὴν νὰ στηριχθῶ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ δένδρου τινος τοῦ κήπου ἐκεῖνου καὶ κρυπτόμενος ὑπὸ τὰ σκότη τοῦ φυλλώματός του νὰ ρίψω βαθέα βλέμματα ἐπὶ τῆς γλυκείας ἐκείνης νηριτῆδος μου· ἐπεθύμουν ἐκεῖ ἐν σιγῇ βαθεῖα καὶ ψυχικῇ γαλήνῃ τελεία νὰ ἀνακούσω τοὺς παλμούς τῆς καρδίας μου· ἐπεθύμουν... ὦ! καὶ τί δὲν ἐπεθύμησα κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην... τί δὲν ἐπιθυμῆι ψυχὴ ἐρωτευμένη!

Εἰσῆλθον λοιπὸν εἰς τὸν προσφιλεῖ ἐκείνον περίβολον ἀκριβῶς τὴν ἐνάτην ἐσπερινὴν ὥραν, ὀλίγα τούτέστι λεπτὰ προτοῦ ὕψωθῆ ἡ αὐλαία.

Ὁ περίβολος ἐκεῖνος ἦτο πλήρης· ὁμοιάζε, κατὰ πάντα, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, μυρμηκίαν, διότι ἄλλοι μεν ἤρεμοι καὶ εἰρηνευόμενοι τοὺς μὴ δυνηθέντας νὰ εὔρωσι θέσεις ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν ἐδωλίων των, ἄλλοι δὲ περιεφέροντο ζητοῦντες θέσεις· ἐκεῖ συντηπαντῶντο ἀρχαῖοι φίλοι, ἔνθερμοι θιασῶται τῆς Ἰταλικῆς μουσικῆς, καὶ ἐχαιρετῶντο μετὰ ἐλαφροῦ μειδιάματος, ἐδῶ νεανίδες καυχάζουσαι ἀνεπόλου τούς πρὸ ἐνός ἔτους, ἐν τῷ περιβόλῳ ἐκείνῳ, ἔρωτάς των· ὀλίγον τι ἀποτέρω νέοι ἐν ὁμίλῳ, ἀνεμνησκονται μετὰ θλιβερᾶς παρηγορίας καὶ ἀνοήτου εἰρωνείας τὰ κατὰ σειράν, κατὰ τὰ προλαβόντα ἔτη, ὕψωθέντα ἐν τῷ περιβόλῳ ἐκείνῳ ἐρωτικὰ τρόπαιά των καὶ οἱ περιφερόμενοι εἰς τὰ κενὰ μέρη μετὰ παλ-

λούσης καρδίας ἔφερον τὸ βλέμμα εἰς τὰς μακρὰς σειρὰς τῶν θεατῶν ζητοῦντες ἄλλοι τοὺς φίλους των, ἄλλοι τοὺς οἰκείους των καὶ ἄλλοι τὸ γόητρον τῶν ἰδεῶν των.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ κήπου ἐκείνου ὅτε εἰσῆλθον.

Τέλος ὁ διευθυντῆς τῆς ὀρχήστρας κατέλαβε τὴν θέσιν του καὶ τὰ πάντα εἰσῆλθον.

Μετ' ὀλίγον ὕψωθη ἡ αὐλαία καὶ ἤρχισε νὰ πλέκῃται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν θεατῶν τὸ ἐξοχὸν ἐκεῖνο δρᾶμα τῶν ποτέ μεν εὐτυχῶν, ποτέ δε δυστυχῶν ἐρώτων τοῦ αἰσθηματικοῦ ἐκείνου συνομμώτου.

Διευθύνθην πρὸς τὴν πλευρὰν τὴν πρὸς τὸν Ἰλισσὸν καὶ ἔστην πλησίον τῆς σκηνῆς· ἡ ὄψις μου κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν δὲν ἦτο, ὡς κατὰ τὰς ἐσπέρας τῶν παρελθουσῶν θεατρικῶν θερινῶν περιόδων, μελαγχολικὴ, τὸ βάδισμά μου κωθρόν καὶ τὸ βλέμμα μου ἀπλανές. Ὅχι! ἡ ὄψις μου ἦτο χαρωπῆ, τὸ βάδισμά μου ἔδεικνυεν τί ἡ καρδία μου κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἠσθάνετο καὶ τὸ βλέμμα, ἀψευδῆς μάρτυς τῆς ψυχικῆς μου καταστάσεως, ἦτο γοργόν καὶ ἀπαστράπττον. Ἐγινώριζον ὅτι ἐκεῖ, ἐν τῷ προσφιλεῖ ἐκείνῳ περιβόλῳ, εὔρισκετο ἡ γυνὴ ἐκείνη διὰ τὴν ὁποίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ καρδιά μου ἐπαλλεν.

Ἐρριψα λοιπὸν ἐκ τῆς θέσεώς μου ἐκείνης τὰ βλέμματά μου ἐπὶ τῶν θεατῶν. Μετὰ μικρὰς περιπλανήσεις εἰς τὰ πρῶτα σχεδὸν καθίσματα ἀπήντησαν τὰ βλέμματά μου τὴν μορφήν ἐκείνην ἧτις τοσάκις ἐν ἡμέραις ἀπελπησίας παρήγαγε γαλήνην καὶ ἐλπίδας ἱερὰς ἐν ἐμοὶ, τὴν μορφήν ἐκείνην ἧτις ἐπέχει δι' ἐμέ τὸν τόπον ὃν ἀπέχει δι' ἄλλου ἡ εἰκὼν τῆς Παρθένου, τὴν μορφήν τέλος ἐκείνην ἧν ὁσάκις ἀτενίζω μοὶ φαίνεται ὅτι μοὶ λέγει θάρρει!

Ἐφερε τὴν λευκὴν τῆς αἰσθητᾶ μετὰ τῆς μετὰ χάριτος πιπτούσης πρὸς τὰ ὀπισθεν μεταξίνης μελανῆς ζώνης καὶ τὸν ὡς ἐκ χιόνος καὶ ἀφροῦ λευκὸν κογχώδη πῖλόν της.

Μόλις τὴν ἠτένιστα τὰ πάντα ἐν ἐμοὶ βιαιῶς ἐταράχθησαν καὶ ὁ νοῦς μου ἔστροβίλισεν.

ὦ! ὁμοιάζε κατὰ πάντα πρὸς ἀγγελὸν δραπετεύσαντα ἐκ τῶν οὐρανίων τάξεων καὶ κατελθόντα εἰς τὴν γῆν ὅπως ἀναπαύ-

ση ἐπὶ τινά χρόνον τὰς ἀποκαμωμένας πτέρυγας του.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὐρισκόμην ὅτε ὁ βαρύτερος ἔψαλλε τὸ περιπαθέστατον ἔκεινό ᾠσμα *Vieni meco, sol di rose* κτλ. Τότε ὑπενεθόρισα καὶ ἐγὼ τὴν περιπαθῆ τοῦ προσφιλοῦς ἔθνικοῦ ἡμῶν ποιητοῦ στροφὴν.

Ἔλα φίλη τῆς ψυχῆς μου

Πρὶν ἢ μοῖρα μᾶς φθονήσῃ

Λυκαυγὲς εἶν' ἢ νεότης

Καὶ ὁ ἔρωσ τὴν χρυσόνει

Πλὴν ἐξαίφνης ζημαϊρόνει

Καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν ζῆ.

Ἰσως ἢ ἐλαφρὰ μυρόεσσα ἐκείνη αὖρα μετέφερε τὸ ὑποτονθόρισμά μου ἐκεῖνο παρὰ τὰ ὦτα της· ἴσως τὸ ἤκουσε, καθότι ἀμέσως ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν της πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἰστάμην· ἴσως ἠννόησε τὴν σημασίαν του διότι μειδίαμα, μειδίαμα γλυκὺ καὶ πληρὲς ἀφελείας, περιεπλανήθη ἥρέμα ἐπὶ τῶν χειλέων της.

Τότε δὲν ἠδυνήθη νὰ δεσπόσω τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἔδραμα πρὸς αὐτὴν· εὐτυχῶς κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἔπιπτεν ἡ σκηνή.

— Λοιπὸν, φίλτατε Ἰούλιε, μοὶ εἶπεν σφίγγουσα τὴν χεῖρά μου, ποῖαν ἰδέαν ἔχεις περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Ἑρνάνη κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην· ἢ τὸ πρόσωπον τῆς Ἐλβίρας ὑποκρινομένη δὲν εἶναι χαριτωμένη αἰοιδός;

— Ὅλοι ἀνεξαιρέτως, τῇ ἀπεκρίθη, ἀρκετὰ καλὰ ὑποκρίνονται τὰ μέρη των· ἀναμφιβόλως ὁμοῦς πρωτεύει ἡ ὑποκρινομένη τὴν Ἐλβίραν.

Μακρὰ σιωπὴ διεδέχθη τὴν ἐρωταπόκρισιν ταύτην καθ' ἣν ἡ Μαρία ἐσημμένῃ ἔχουσα τὴν κεφαλὴν συνέπτυσσε διὰ τῶν χειρῶν τὸ ἄκρον τοῦ ἐπανωφορίου της.

Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ διέμεινε μέχρι τῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποῖαν ἤχησεν ὁ κώδων τῆς σκηνῆς.

Ἐπρεπε ν' ἀναχωρήσω.

Ὁ ἦχος ἐκεῖνος τοῦ κώδωνος ὅστις ἄλλοτε ἦτο δι' ἐμὲ τὸσον εὐχάριστος τὴν ἐσπέραν ἐκείνην παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ φοβεράν αἰσθησιν.

Ἀάβε, ἀναγνώστα, τὴν θέσιν μου διὰ νὰ μὲ δικαιώσης.

Ὁ ἦχος ἐκεῖνος μὲ διέτασσε νὰ ἐγκαταλείψω τὴν θέσιν ἐκείνην.

Ἄλλὰ πὼς νὰ τὴν ἐγκαταλείψω!

Μὲ τὸ ἄλγος εἰς τὴν ψυχὴν, μὲ τὸ σκότος εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν ἀρὰν εἰς τὰ χεῖλη!

Τὰ χεῖλη τῆς Μαρίας, τὰ ἀγνὰ καὶ παρθενικά ἐκεῖνα χεῖλη τὰ τοσαύκις προφέροντα τὰς γλυκειὰς ἐκείνας ἐξομολογήσεις, τὰς ἱεράς ἐκείνας ὑποσχέσεις, διατὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐσίγησαν, διατὶ ἐσφραγίσθησαν ὑπὸ τῆς κατηραμένης ἐκείνης σιωπῆς!

Μὴ ἐπαυσαν νὰ χύνωσιν ἐπὶ τῆς ψυχῆς μου βάλσαμον! μὴ δὲν ἔχουσι πλέον γλυκεῖς δι' ἐμὲ λόγους!

Τι φοβερότερον κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις τοῦ χωρισμοῦ!

Ἐκινήθην διὰ νὰ τὴν χαιρετίσω καὶ ἀπέλθω εἰς τὴν θέσιν μου.

Μοὶ ἔδωκε τὴν χεῖρά της καὶ ταυτοχρόνως ὕψωσε τοὺς ὄφθαλμούς της πρὸς με ἐνῶ γλυκεῖα σεληνῆς ἀκτίς ἐπιπτεν ἐπὶ τοῦ προσώπου της.

— Εἰζεύρεις, μοὶ εἶπε κρατοῦσα τὴν χεῖρά μου, τὸ διὰ Παρισίους ταξειδίόν μας, περὶ τοῦ ὁποίου ὀμιλοῦσε κατὰ τινὰ ἐσπέραν ὁ πατὴρ μου ἀπεφασίσθη· μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναχωροῦμεν.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἀπέσυρε τὴν χεῖρά της ἐκ τῆς χειρὸς μου ἐπαφίσασα ἐντὸς αὐτῆς τεμάχιον χάπτου περιμαζωμένον ἐν ἡδῆ σφαίρας. Ἐρέμα ἀπεσύρθη μὲ τεταραγμένην ψυχὴν καὶ ἐξεστικυῖας φρένας.

Ἐν εἰς ἐμπόδιον· μία μακρὰ ἀπουσία τίς δύναται νὰ υποθέσῃ ὁποῖον ἀποτέλεσμα δύναται νὰ ἐπιφέρῃ!

Τοιαῦται σκέψεις διήλθον διὰ τοῦ νοῦς μου καθ' ἣν στιγμὴν ἐπορευόμην πρὸς τὴν θέσιν μου.

Ἀλλὰ μόλις ἐφθασα ἐκεῖ καὶ ἔρριψα ἐν ἀπελπεῖ βλέμμα πρὸς τὴν Μαρῖαν πάραυτα ἀνεπώλησε τοὺς μάγους της ὄρκους, τὰς χρυσᾶς της ὑποσχέσεις καὶ πάραυτα διελύθησαν, ὡς πυκνὰ νέφη καπνοῦ ὑπὸ σφοδροῦ διαλύονται ἐν τῷ ἄμα ἀνέμου, ὅλοι αἱ ὀλέθριαι ἐκεῖναι σκέψεις.

Τότε ἠρθάμην τὸν χάρτην ἐν πρὸς τῇ

τάρτου σχεδὸν ὥρας ἐπεφῆκεν ἐντὸς τῆς χειρὸς μου ἡ χεὶρ τῆς Μαρίας καὶ ἄν ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης περιστρεφον ἐντὸς τῶν χειρῶν μου χωρὶς ποσῶς νὰ λάβω τὴν περιέρχουσαν νὰ μάθω τί περιείχεν.

Πολλάκις ὁ ἄνθρωπος τὸσον ὑπὸ τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἀπελπισίας συναρπάζεται ὥστε λησμονεῖ καὶ τὰ προσφιλέστερα ἀντικείμενα καὶ τὰ ἀγαπητότερα πράγματα.

Ἡ ψυχὴ ἅπαξ προσβληθεῖσα ὑπὸ τῆς θλίψεως προσκολλάται εἰς αὐτὴν, καὶ δι' αὐτῆς τέρπεται, καὶ δι' αὐτῆς τρέφεται καὶ δι' αὐτῆς ἐξακολουθεῖ ὑπάρχουσα.

Ἦνοιξα λοιπὸν τὸν χάρτην καὶ εἰς τὸ πῶς πλησίον ἐκεῖ φωτίζοντος φανοῦ ἀνέγνωσα.

Ἀὔριον τὴν δεκάτην πρωΐνην ὥραν σε ἀναμένω εἰς τὴν οἰκίαν μου· θὰ εἶμαι μόνη. Ἐλθέ.

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις ἐπέπληον ὡς ὑποστήριξις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τῆς Μαρίας σκέψεών μου.

Αἱ ὀλίγαι αὐταὶ λέξεις ῥητῶς ἀπέδιωκον πᾶσαν δραπέτιδα ἐκ τῆς κοιλάδος τῆς ἀπελπισίας σκέψιν.

Ἐσπάρθην τὸν μικρὸν ἐκείνον χάρτην χιλιάκις κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην.

Κατὰ τὰς ἐπιλοίπους διακοπὰς εἶδον πολλάκις τὴν Μαρῖαν. Ἐλαλήσαμεν περὶ πολλῶν πραγμάτων καὶ πρὸ πάντων περὶ θεατρικῶν· μεγάλως εὐχαιριστεῖτο νὰ με ἀκοῦῃ ἀποκρινόμενον εἰς τὰς περὶ γυναικῶν ὡς ἡθοποῶν ἐρωτήσεις της.

Ἐπεστρέψαμεν ὁμοῦ.

Καὶ μετ' ὀλίγον ἤσυχος ὡς ἡρεμοῦσα θάλασσα, γαλήνιος ὡς τὰ ὕδατα τῆς λίμνης, παρεδόθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μορφῶος τὴν Μαρῖαν ἐν τῇ καρδίᾳ ἔχων, τὴν Μαρῖαν ἐν τῇ ψυχῇ, τὴν Μαρῖαν ἐν τῇ διανοίᾳ.

X.

Εὐτυχῆς ἐγκατέλειψα τὴν ἐπαύριον πρῶταν τὴν κλίνην μου.

Μόλις ὁ ὕπνος ἐκλείσει τὰ ἀποκαμωμένα βλέφαρά μου εὐρέθη ἀπέναντι τῆς Μαρίας. Τὴν ἰκέτευσα ἐπὶ πολὺ νὰ μὴ με λησμονήσῃ κατὰ τὴν μακρὰν της ἀπουσίαν. Μοὶ τὸ ὑποσχέθη καὶ ὡς ἐπέχειρον τῆς ὑ-

ποσχέσεώς της μὲ ἠσπάρθη ἐπὶ τοῦ μετώπου. Τῇ ἀνταπέδωκα τὸ φίλημα καὶ ἐξυπνήσα μὲ τὸν σπασμὸν τοῦ φιλήματος εἰς τὰ χεῖλη.

Εἴπατέ μοι δύναται θνητὸς νὰ διέλθῃ καλῆτεράν νύκτα! Ὁχι, ἀλλ' ἡ νύξ ἐκείνη ἦτο ἡ παραμονὴ φοβερῶν νυκτῶν, ἀπασις ἄγρυπνιῶν· τὸ πλάνον καὶ ἡδυπαθὲς ἐκεῖνο ὄνειρον ἦτο ὁ προάγγελος τρομερῶν ἐνυπνίων, ἀγρίων ἐξεγέρσεων.

Ἡ ὑπερτάτη δύναμις προτοῦ ἐκσπενδονίστη τὸν καταστροπικὸν της κεραυνοῦν κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ θνητοῦ, τὸν βραίνει πρότερον καὶ τὸν θωπεύει διὰ γλυκειὰς δρόσου.

Μὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν τὴν ἀπεμιμήθη! μὴ τὰ χεῖλη τοῦ περιέχοντος τὰ πικρῶτερα φάρμακα κυπέλου δὲν ἐπιχροεῖ διὰ γλυκῶν καὶ ἄρωματωδῶν οὐσιῶν.

Καὶ ὁμοῦς ἤμην εὐτυχῆς!

Καὶ πὼς νὰ μὴν ἤμουν εὐτυχῆς, ἀφοῦ τὰ χεῖλη μου δὲν ἤγγισαν παρὰ μόνον τὰ διὰ μέλιτος κεχυσμένα καὶ δι' ἄρωματος βαντισθέντα χεῖλη τοῦ κυπέλου ἐκείνου τοῦ περιέχοντος τὴν ἀπελπισίαν, τὴν θλίψιν, τὸν θάνατον τέλος.

Ἠγέρθη καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μαρῖαν. Τὴν εὖρον, ἦτον ἀληθῶς μόνη.

— Ἀ! φίλε μου, μοὶ εἶπεν μειδιῶσα μόλις εἰσηλθὼν, σοὶ ὀφείλω κάτι τι! ἄς πληρώσω τὴν ὀφειλήν μου διότι δὲν ἐπιθυμῶ τὸ ὄνομά μου νὰ ᾔται γεγραμμένον εἰς τὰ κατὰστικὰ τῶν δανειστῶν μου.

Καὶ ταῦτα λέγουσα διευθύνθη πρὸς τὸ κλειδοκύμβαλον.

Ἐκεῖ σταθεῖσα ἐστράφη πρὸς με, χαίνοντα τότε, καὶ διὰ φωνῆς ἀληθῶς γλυκντέρας ἀηδόνος, μοὶ εἶπεν

— Δὲν ἐνθυμεῖσαι! σοὶ ὀφείλω τὴν ἐκτέλεισιν τεμαχίου τινος ἐκ τοῦ Ῥοβέρτου Διαβόλου· τὸ ὑπεσχέθη, ἐκπληρῶ τὴν ὑπόσχεσίν μου.

Καὶ διὰ μιᾶς τὰ πλῆκτρα τοῦ ὄργάνου ὑποχωροῦντα μικρὸν ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν κινήσεων τῶν δακτύλων της παρήγαγον τὴν γλυκειὰν ἐκείνην τοῦ τεμαχίου ἐκείνου μελωδίαν, ἐνῶ φωνὴ εὐστροφος καὶ μελωδική, ἐξερχομένη μειδιῶντων ῥοδινῶν χειλέων, σὺνεπλήρουν τὸ θαυμαστὸν τῆς συνθέσεως.

— Ἀπόλειπον λοιπὸν τὸ ὄνομά μου, μοὶ

εἶπεν ἐγκαταλείπουσα τὸν πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου σκίμποδα, ἐκ τῶν κατασείχων σου διότι ὅ,τι σοὶ ὤφειλα σοὶ τὸ ἐπλήρωσα.

— Ναί, τῆ ἀπεκρίσθην, ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο· ἀλλὰ . . .

— Τὶ ἀνέκραξε, διακρότουσά με, σοὶ ὁ φείλω καὶ ἄλλο τι λέγε μοι διότι ἐπιθυμῶ ἀμέσως νὰ σοῦ τὸ πληρῶσω· δὲν ἐπιθυμῶ νὰ παραβαίνω τὰς ὑποσχέσεις μου.

— Μὴ ἀνησυχεῖς, Μαρία, διότι τὸ συνάλλαγμα σου δὲν ἐλήξεν ἔτι· ἅμα τῇ λήξει ἀμέσως βεβαιωθῆτε θὰ ζητήσω τὴν πληρωμὴν του· ὦ! τότε θὰ γίνω φορτικός δανειστής.

— Συνάλλαγμα! συνάλλαγμα! ἀνέκραξε φέρουσα τὸν λιχανὸν τῆς δεξιᾶς παρὰ τὰ χεῖλη καὶ κλείουσα ὀλίγον τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὡσεὶ θέλουσα νὰ ἀναπωλήσῃ τι.

— Ναί! Μαρία, ναί! ἐπιβοηθῶ τὴν μνήμην σου.

Ἡ Μαρία ὕψωσε μετὰ περιεργίας τοὺς ὀφθαλμοὺς της πρὸς μέ.

— Μία, ἐξηκολούθησα ὑπόσχσεις, εἰς ὅρκος . . .

— Ἄ! ἄ! καὶ τί σὰς ὑπεσχέθην, διατί σὰς ὠρκίσθην, ἀνέκραξε τὰ αὐτὰ σχήματα ἐκτελοῦσα πλὴν γλυκῆτατα μειδιῶσα διότι εἶχεν ἤδη ἔννοήσει.

— Τὴν χεῖρά σου, Μαρία, τὴν χεῖρά σου.

— Ναί! ναί, πλὴν μετὰ ἔτος ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀφ' ἧς σοὶ τὸ ὑπεσχέθην· δυστυχῶς δὲν παρήλθον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰμὴ μόνον ὀκτὼ ἡμέραι. Πόσον ἀργεῖ ὁ χρόνος· πότε νὰ διέλθῃ. Τί εὐτυχεῖς θὰ ἦναι ἡ στιγμή τῆς λέξεως τοῦ συναλλάγματός μου τοῦτου.

— Καὶ ἅμα τῇ λήξει . . .

— Ἄ! τί ἅμα τῇ λήξει! ἀμφιβάλλεις . . . ἡ χεῖρ τῆς Μαρίας θὰ ἀνήκει εἰς σέ . . . τί λέγω ἡ χεῖρ τῆς Μαρίας . . . ἡ Μαρία θὰ ἀνήκει εἰς σέ!

— Καὶ ἡ θέλησις τῶν γονέων σου Μαρία . . .

— Ὄ! τί σὲ μέλλει ἐὰν τοὺς καταπέσω καλῶς, ἐὰν ὄχι μήπως δὲν εἶμαι κυρία νὰ ἐκλέξω ἓνα σύζυγον.

— Καὶ ἡ μακρὰ ἐν τῇ ξένῃ ἀπουσία σου δὲν θὰ μεταβάλλῃ τὴν καρδίαν σου.

— Ὄ! πολὺ ὀλίγον φαίνεται ἐμελέτησες

τὴν καρδίαν μου. Τί λέγεις! ὅσον δύναται νὰ ὑπάρξῃ σελήνη ἄνευ ἡλίου τόσον δύναται νὰ ζήσῃ καὶ ἡ Μαρία ἄνευ σοῦ. Δὲν πιστεύω, Ἰούλιε, νὰ μὲ θεωρῆς γυναῖκα προδότιδα· ὑπεσχέθην, ὠρκίσθην· συνειθίζω νὰ ζυγίσω τὰ πράγματα προτοῦ δώσω ὑπόσχσεις, προτοῦ δώσω ὄρκον· ἅπαξ ὑποσχεθεῖσα ἐκτελῶ τὰς ὑποσχέσεις μου· ἅπαξ ὠρκισθεῖσα σεβομαι τοὺς ὄρκους μου.

— Συγχώρησον, Μαρία, εἰς ψυχὴν ἐρώσαν τοὺς δισταγμούς· οὐδὲ ὅπως ἀμφιδάλλω διὰ τὰς ὑποσχέσεις σου καὶ οὐδὲ ὅπως δισπισῶ εἰς τοὺς ὄρκους σου· ἂν τὰ χεῖλη μου ἐπρόφρασαν τι ὅπερ σὲ ἐλύπησεν, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν δυστυχῆ αὐτὴν καρδίαν ἣτις καὶ τὸν ἔσχατον παλμόν της καὶ ἐκείνον ὑπὲρ σοῦ ἀφιέρωσεν, λησμόνησον καὶ ἐξακολουθή νὰ μὲ κρατῆς ἐν τῇ ὑπάρξει διὰ τῶν εὐεργετικῶν ἀκτινῶν τοῦ ἔρωτός σου.

— Ἐχε πεποίθησιν εἰς ἐμέ.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἐλαφρὰ βαδίζουσα ἔφθασε πλησίον τῆς θύρας εἰς τὴν σχισμὴν τῆς ὁποίας ἔθεσε τὸ οὖς της καὶ ἠκρόασθη ἐπὶ στιγμὴν.

— Σιωπή! ἀνέκραξεν δι' ἐλαφρῶν πηδημάτων διευθυνομένη πρὸς τὸν κλειδοκυμβάλο . . . ἔρχεται ὁ πατήρ μου.

Ἐκάθισεν πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ ἤρχισε νὰ γυμνάζεται εἰς τεμάχιον τι τοῦ ὁποίου ἡ σύνθεσις ἔκειτο ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτῆς ἀναλογίου τοῦ κλειδοκυμβάλου.

Μετ' ὀλίγον ἡ θύρα ἠμιανοίχθη καὶ ὁ πατήρ της εἰσῆλθε κρᾶζων

— Ἐλθε, Μαρία μου, νὰ κάμωμεν ἓνα μικρὸν περίπατον πρὸ τοῦ προγεύματος.

Μόλις μὲ εἶδε μὲ ἐχαιρέτησε εὐγενέστατα λέγων

— Ἄ! τί καλὴ εὐκαιρία· θὰ μάς συνοδεύσῃ καὶ ὁ καλὸς μας φίλος.

Ἡ Μαρία ἐπεσῦρθη ἐπ' ὀλίγον εἰς παρακείμενον ἐκ τοῦ ὁποίου μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων δευτερολέπτων ἐξῆλθεν ἔτοιμος πρὸς περίπατον.

Ἐξήλθομεν της οἰκίας· πρὸ τῆς θύρας αὐτῆς ἀνέμενον ὄχημα ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκάθητο ἡ μήτηρ τῆς Μαρίας.

(Ἀκολουθεῖ).

ΜΕΛΕΤΗ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ.

(Συνέχεια· ἴδε φυλλ. Γ.)

εὐρίσκω ξένα καὶ ἐπέισακτα, νεώτερα καὶ παράγωγα, ἐποουσιώδη καὶ πάρεργα, τὸ μὲν *σλαβικὸν καὶ τουρκικόν*, ὧν τὸ μὲν πρῶτον καθόλου *σπάνιον*, τὸ δ' ἕτερον πολὺ παρὰ Γεγκκαίς, παραμείναντα ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκ τῶν ὁμωνύμων ἐθνῶν, ἅπερ ἐδυνάστευσαν καὶ κατέθλιψαν τὴν Ἄλβανίαν, οἱ μὲν Σλάβοι ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀπὸ πέντε αἰῶνων μέχρι τῆς σήμερον. Τὸ δὲ *ιταλικὸν καὶ νεοελληνικὸν* εἰρηνικῶς εἰσαχθέντα ἐκ τῶν ὁμωνύμων ἐθνῶν, ὧν ἐν μέσῳ ἀπώκησαν πυκνὰ στίφη Ἄλβανῶν, καὶ πρὸς ἃ ὡς ὄμορα ἡ γεγονομένη ὑπάρχει ἐπιμιξία καὶ ἐμπορεία, τὸ μὲν ἰταλικὸν ἐπικρατοῦν μᾶλλον παρὰ τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Ἄλβανοῖς, τὸ δὲ νεοελληνικὸν παρὰ τοῖς ἐν Ἑλλάδι. Εὐρίσκεται δὲ καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης μικρὸν τι μέρος ἐν τῇ Ἄλβανικῇ οὐχὶ ἐκ τῆς ἀρχικῆς συγγενείας προερχόμενον, ἀλλὰ νεώτερον καὶ ἐπέισακτον, ὑπὸ τῆς καταθλιπτικῆς δεσποτείας τῶν Ῥωμαίων ἐπέισαχθέν, ὅτε οὗτοι ἐπὶ αἰῶνάς τινες ἐκυριάρχησαν τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῆς Ἠπείρου· διότι λατινικαὶ τινες λέξεις εὐρίσκονται σχεδὸν ἀμετάβλητοι ἐν τῇ Ἄλβανικῇ γλώσσῃ (1) ὡς καὶ αἱ *σλαβικαὶ καὶ τουρκικαί*.

§ 92. Παρίσταται δὲ τὸ πελασγικὸν ἢ γραικοϊταλικὸν καὶ προελληνολατινικὸν σοικεῖον τῆς Ἄλβανικῆς γλώσσης τὸ ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα καὶ τὸ θεμέλιον, ἐφ' οὗ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα ἐναπετέθησαν, οὐχὶ διακεκρι-

νεωτέρων καθόλου *γεργμανικῶν* γλωσσῶν· καὶ τέλος καὶ τὰ *Κελτικὰ* ἔθνη, ὧν αἱ γλώσσαι, ὅσον δύναται νὰ κρίνωσιν οἱ γλωσσολόγοι ἐκ τῶν σφόδρα παρεφθαρμένων λειψάνων, ἀφίστανται μὲν ἐν τισι τοῦ καθολικοῦ τύπου, ὑπάγονται ὅμως ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν αὐτὴν τῶν γλωσσῶν *ὁμοφυλίαν*.

(1) ἴδε *Εὐκλάνδρου* σελ. 290.

μένον ὡς ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις καὶ κχωρισμένον εἰς ἐλληνικὸν καὶ λατινικόν, ἀλλὰ *κεκραμένον καθ' ὕλην τε καὶ εἶδος καὶ ἀνάμικτον* καὶ ἐν ταῖς ῥίζαις τῶν λέξεων καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσι τῶν μερῶν τοῦ Ἄλβανικοῦ λόγου, ὡς ἀποσχισθὲν καὶ ἀποχωρισθὲν ἀπὸ τοῦ προϊστορικοῦ ἐκείνου πελασγικοῦ ἢ γραικοϊταλικοῦ κλάδου πρὶν ἢ διακλαδωθῆ καὶ διακριθῆ εἰς ἐλληνικὸν καὶ λατινικόν, καὶ τούτων ἐκάτερον εἰς τὰς διαλέκτους (1). Παρέμειναν δ' ἐντεῦθεν καὶ

(1) αὐτὸ Ῥοῦμᾶνοι, Δάκοι, Θράκες, Βλάχοι ἢ ὀτιδήποτε τοῖς δώσωμεν ὄνομα, εἶναι ἤδη ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐποψὶν ὁ μᾶλλον ἴσως ἐνδιαφερόμενος λαὸς ἐκ πάντων τῶν Βυζαντινῶν λαῶν. Καθόσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν περὶ φυλῆς καὶ γλώσσης ἐποψὶν, ἡμεῖς ἐνδιαφερόμεθα μᾶλλον πρὸς τοὺς παλαιοὺς φίλους μας τοὺς Ἄλβανούς. Εἶναι τῶ ὄντι ψηλαφητὸν γεγονός· ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι Ἄλβανοὶ συνέπραξαν πρὸς κοινὴν ἀνεξαρτησίαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων τοσοῦτον, ὅσον οὐδὲν τῶν ἐθνῶν οὐδέποτε. Ἡ ἐπανάστασις ἦτο σχεδὸν ἐξίσου Ἀλβανικὴ ὅσον καὶ Ἑλληνική· καὶ κατὰ τὸ τρίτον τοῦλάχιστον μέρος τοῦ νεωτέρου βασιλείου, οἱ Ἄλβανοὶ εἰσὶν ὑπεράριθμοι τῶν Ἑλλήνων. Εἰς νίκας τε καὶ ἥττας, εἰς πᾶν τι καλὸν ἢ τι κακόν, κατὰ τε τὴν ἐποχὴν τῆς Ἑπαναστάσεως καὶ τὴν μετέπειτα ὑπαρξὶν τῆς βασιλείας, ἐκάτεροι, Ἀλβανοὶ τε καὶ Ἑλληνες, ἐξίσου συνεμερίστησαν τούτων. Οὐδέποτε δὲ οἶδαμεν *δειγμὰ τι* διακεκριμένον *ἀντιπαθείας ἢ δυσαρσεκειας*, προκειμένων μυρίων ἀφορμῶν τοπικῆς ἀντιζητίας καὶ συμφέροντος, μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἄλβανῶν κατὰ φυλὴν χωριστῆν θεωρουμένων. Ὡς πρὸς τὴν γλώσσαν ὅμως οἱ Ἄλβανοὶ ἀφίστανται τῶν Ἑλλήνων πολὺ πλείον τῶν ἄλλων ὁμῶρων λαῶν. Ἡ Ἄλβανικὴ γλώσσα, ὡς εἶναι τοῖς πᾶσι δεκτὸν ἤδη, εἶναι Ἰνδο-Εὐρωπαϊκὴ. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν φιλόλογων ἀμφιδάλλουσι ὡς πρὸς τὸν Ἰνδοευρωπαϊκὸν χαρακτήρα της, τοῦτο εἰσέτι δεικνύει ὅτι ἡ συνάφειά της εἶναι ἐλάσσων τῆς συναφείας Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν Δακικὴν ἢ τὴν Σλαβωνικὴν. Ἐν ταῦθα ὑπάρχει τι φαινόμενον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ

γερμανικοί τινες και γαλλικοί ιδιωτισμοί, καθ' ὅσον δ κλάδος οὗτος μετείχε και τούτων.

§ 93. Οὕτως οὖν ἡ ἄλβανική γλῶσσα κατά τὴν ἔμην γνώμην ἐστὶ παναρχαία πελασγική ἢ γραικοϊταλική, τοῦ γραικοϊταλικοῦ ἢ προελληνολατινικοῦ κλάδου πρώτη παραφυάς, ἀδελφὴ πρεσβυτέρα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς και λατινικῆς, ὁμοία αὐταῖς κα-

αὐτὸ ἀξιοσημείωτον, παρέχον ποικίλας θεωρίας. Οἱ Ἄλβανοι οὗτοι εἶναι ἄρα γε οἱ ποτὲ Μακεδόνες και Ἠπειρώται, οἵτινες τοσοῦτον πασιφανῶς ἀνεδείχθησαν ἐλληνίζοντες, ἢ εἶναι μᾶλλον οἱ μηδὲ ἕνεδειξαντες ἐλληνομιξὸν Ἰλλυριοί; Εἰς τοῦτο τὸ ζήτημα δὲν ἀπολείπονται και λόγοι ἀντιτίθεντες. Οἱ Ἄλβανοι και οἱ Ἑλληνες ἀδελφίασαν, καίτοι τῆς γλώσσης ἐκατέρων διαφερούσης. Ἡ ἄλβανική λαλεῖται μέχρι τοῦ νῦν και ἐν Ἀττικῇ ἐπίσης. Ἡ Ἑλλάς εἶχεν ὑπερασπιστάς και μάλιστα Ἰππουργοὺς διοικήσαντας, οἵτινες μόλις ἠδύναντο τὴν γλῶσσαν αὐτῆς ὁμιλεῖν. Ἄλλ' ὅταν ὁ Ἡρόδοτος, παρὰ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν συγχρόνων του, κατέλεγε τοὺς Ἠπειρώτας μεταξὺ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, τοῦτο θὰ προήρχετο μόνον ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς γλώσσης. Ἐνταῦθα παρέχονται ἐνστάσεις δυσχερεῖς περὶ ὧν ὁ ἌΓΓΕΛΟΣ ἀμυδρῶς ἀποφαινεται, λέγων ὅτι ὁ Βότσαρης, ὁ Μιαιούλης και οἱ ἄλλοι Ἄλβανοι ἡρώς ἦσαν πάντες Γραικοί, και ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ὀμήρου Σελλοί, ἐπέζησαν μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν Σουλιωτῶν. Ἐκ τῆς Σαββατιανῆς Ἐπιθεωρήσεως, ἐφημερίδος ἀγγλικῆς, εἰς ἣν ἀπήνητησεν ὡς ἐξῆς ὁ Ἄγγελος τῶν Βυζαντινῶν λαῶν.

«Ἡ συγχώνευσις τῶν Γραικικῶν λαῶν κατά τὴν ἀρχικὴν και εὐρείαν ἐθνολογικὴν σημασίαν, ὑπάρχει και ὑπῆρχε πάντοτε. Οἱ Ἄλβανοι ἦσαν και πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως Ἑλληνες, καίτοι διαφόρου διαλέκτου, και μετὰ τὴν ἐπανάστασιν εἶναι τοιοῦτοι. Ἡ Ἀστούρια τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἢ τῆς Ἰσπανίας, ἦτον ὁ Ὀλυμπος, ὁ Πίνδος, ὁ Ταύγετος, ἡ πέτρα τῆς Ἰδρας, και ἡ πέτρα τῶν Σελλῶν τῆς Ἠπείρου, ὅπου ἢ Ἐλευθερία μετ' ἡμίγρονον χιτῶνα διῆγεν ἐπι-

τὰ τε τὴν ὕλην και τὸ εἶδος, ὁμορίζους και ὁμοστέλεχος αὐταῖς, ὁμοιότερα μάλιστα τῇ ἐλληνικῇ κατ' εἶδος ἢ κατ' ὕλην, τῆς δὲ λατινικῆς τῇ ὕλῃ τῶν λέξεων μᾶλλον ἢ τῷ εἶδει ἐπιμίκτος, τῆς δὲ γερμανικῆς και γαλλικῆς γλώσσης μέτοχος τοσοῦτον μέρος, ὅσον μετείχε και ὁ κλάδος αὐτός, τῆς δὲ ἰαφεθικῆς και ἰνδευρωπαϊκῆς τῶν γλωσσῶν ὁμοφυλίας τοσοῦτον συγγενῆς, ὅσον και ἡ

σκοποῦσα ἅπασαν τὴν Γραικικὴν γῆν. Ἡμεῖς θεωροῦμεν εὐλόγως τὸν λαὸν τοῦτον τὸν λευκὸν (Ἄλβανὸν), ὡς λαὸν Γραικο-Πελασγικὸν ἀρχαιοτάτον· ἦτοι τὸν αὐτὸν ἔκκεινον Γραικικὸν λαὸν, ὅστις φεύγων τὴν νέαν δυναστείαν τῶν Δευκαλιωνιδῶν, διῆγε βιῶν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων και ἐπὶ παντός βράχου ἀπομεινόμενου, μεταβαίνων ἀπὸ τὴν ὄρεινὴν Ἀρκαδίαν εἰς ἄλλας ὄρεινὰς και πετρώδεις Ἀρκαδίας τῆς Γραικικῆς γῆς. Δὲν ἀναγνωρίζει τις εἰς τὸν λεγόμενον Ἄλβανὸν τὴν φυὴν, τὴν κόμην και τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ Λοκροῦ και τοῦ Τελαμωνίου Αἰάντος, ὅπως ἀναγνωρίζει τις τὸν Ὀδυσσεὺς εἰς τὸν Ἰθακήσιον, τὸν Ζακύνθιον και Κερκυραῖον; Ἐὰν οἱ ἄλλοδαποὶ θεωρῶσι διαφορὰν μεταξὺ Ἀλβανῶν και τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἡμεῖς, ἡμεδαποί, βλέποντες τὴν διαφορὰν εἰς πᾶσαν κόμην, εἰς πᾶν χωρίον τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, οὐδεμίαν ἐποψίν λαμβάνομεν τῶν διαφορῶν τούτων, ἐθνολογοῦντες ἀλλοιοτρόπως τοὺς κατοίκους τούτους. Τὸ κλίμα τῶν ἐλληνικῶν γαιῶν, ἡ ἀνωμαλία και ἡ ἀμετρος και ἀντίθετος ποικιλία τῶν τόπων, παρέχουσι ἀμέτρος ποικιλίας ἐνωτισμῶν γλώσσης και τρόπων τῶν κατοικῶν. Ὁ κάτοικος τῶν Καρδαμύλων ἢ τῆς Ὀμηρικῆς Βολισσοῦ ἐν Χίῳ, διαφέρει, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν και τοὺς τρόπους ἀπὸ τῶν κατοικῶν τῶν Φανῶν πρὸς τὰ δυτικὰ μέρη τῆς νήσου, τοσοῦτον ἴσως ὅσον ὁ Ἄλβανός τῆς Ἰδρας ἀπὸ τῶν Ἰωνῶν τῆς Χίου. Ἡ συγχώνευσις δὲν νοεῖται ὑπὸ τὴν ἐποψίν στολῆς ἢ τρόπων κτλ.» Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ἀγγέλου τῶν Βυζαντινῶν λαῶν, ἐφημερίδος ἐν Ἀγγλίᾳ, ἀριθ. 10 τῆς 25 Ἰανουαρίου (8 Φεβρουαρίου) 1862.

ἀρχαία ἐλληνική και λατινική (1). Ὅθεν ἡ φύσις και ὁ κύριος χαρακτῆρ τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης ἐστὶν ὁ πελασγικὸς ἢ γραικο-ϊταλικός, ἦτοι ὁ προελληνολατινισμός. Οἱ δὲ Ἄλβανοι εἰσι παναρχαῖον πελασγικὸν ἢ γραικοϊταλικὸν φύλον, ἀπὸ τῆς ἐλληνολατινικῆς τῶν ἔθνων ὁμοφυλίας ἀποσπασθὲν πρὸ τῆς ἀπ' ἀλλήλων διακρίσεως εἰς Ἑλληνας και Ῥωμαίους και τῆς ἐκατέρωθεν ὑποδιαίρεσεως εἰς τὰς φυλάς (2). Αὐτόχθονες δὲ και παναρχαῖοι κάτοικοι τῆς ἐτι και νῦν πατρίδος αὐτῶν, τῆς ἐν Βυρῶπῃ Ἄλβανίας, ὅπου εὗρεν αὐτοὺς οἰκοῦντας ἢ ἱστορία. Ἄλλ' ἐπισκοπήσωμεν και ἄλλων γνώμας.

§ 94. Ἰλλυρικὴν ἐκάλεσάν τινες τὴν ἄλβανικὴν γλῶσσαν, ὡς ἐν τοῖς ἠγουμένοις ἀνεγνώσθη, και τοὺς Ἄλβανούς Ἰλλυριοὺς, τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν ἀπογόνους, διότι

(1) Ἐκ τούτου εὐρίσκονται πλεῖσται λέξεις τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης συγγενεῖς πρὸς ὁμορίζους τῆς σανσκριτικῆς. Ἴδε Ζύλανδρον σελ. 298. Βόππιον πολλαχοῦ ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐν § 75 συγγράμματι αὐτοῦ. Θεόφιλον Στεῖρον σποράδην ἐν τῷ ἄλβανολατινικῷ λεξιλογίῳ τῷ ἐν τέλει τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἐν Βρουνοβίγῃ 1856 μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως πέντε ἀλβανικῶν ποιημάτων Ἰερωνύμου Ῥάδου (Hieronymi de Bada), ποιητοῦ ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Ἀλβανῶν.

(2) Ἀπομάζει δὲ ἡ ἐλληνική μάλιστα πᾶσων τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν τῇ λατινικῇ. Διὸ φαίνεται ὅτι, ἀφοῦ ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τῆς κοινῆς ρίζης, ἀμφοτέραι ὁμοῦ ἱκανὸν χρόνον ὡς μία και ἀδιαίρετος γλῶσσα διετέλεσαν. Και ἀφοῦ διεκρίθησαν ἀλλήλων, ἡ ἐλληνική ἱκανὸν χρόνον διέμεινε, ὡς εἰκότως, μία, και ἀδιαίρετος και ὁμοειδής, ἐν ὅσῳ οἱ Ἑλληνες, μία ἀκόμη ὀλιγάριθμος φυλὴ ὄντες, μίαν και ὁμοειδῆ χώραν κατέκον και δὲν ἦσαν διεσπαρμένοι ἀκόμη εἰς διαφόρους χώρας. Μετὰ δὲ τῆς διασπᾶς και εἰς διαφόρους χώρας ἐγκαταστάσεως τῶν Ἑλλήνων ἤρχισε και ἡ γλῶσσά των νὰ διαφέρῃ ἐαυτῆς, νὰ ἀντιδιαστέλληται πρὸς ἑαυτὴν, ἐν ἐνὶ λόγῳ, νὰ διαιρῆται εἰς διαλέκτους. Φιλίστ. τόμ. α. σελ. 116.

ἐξ ὅτου ἐγνώσθησαν ἐν τῇ ἱστορίᾳ οἱ Ἄλβανοι οἰκοῦσιν ἐν τῇ χωρᾷ τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν (1). Ἄλλ' ἢ ἐπὶ κλησις αὐτῆ ἀρμόζει, ἐὰν τις ὑπολαμβάνῃ τοὺς Ἰλλυριοὺς φύλον ἐλληνολατινικὸν και τὴν Ἰλλυρικὴν γλῶσσαν κλάδον τοῦ ἐλληνολατινικοῦ στελέχους (2). Βίδέ τις πρεσβεῦει ὅτι οἱ Ἰλλυριοὶ ἦσαν βάρβαροι και οὐδεμίαν εἶχον φυλετικὴν συγγένειαν πρὸς τοὺς Ἑλληνας και Λατίνους οὔτε ἡ γλῶσσα ἐκείνων πρὸς ταύτας, τότε οἱ Ἀλβανοὶ κατ' οὐδένα τρόπον εἰσιν ἀπόγονοι τῶν Ἰλλυριῶν οὐδὲ Ἰλλυρικὸν φύλον (3). Διότι ἡ νῦν ἀλβανικὴ

(1) «Εἰ δὲ μὴ τοῦνομα αὐτὸ (Ἰλλυριοί) ἐς γένος τοῦτο ὀρθῶς εἴρηται, διὰ δὲ τὴν χώραν, ἣν ἐνοικοῦν φαίνεται τὴν Ἰλλυριῶν, ἄξιόν ἐστι φέρεσθαι οἱ τοῦνομα τοῦτο.» Λαόν. Χαλκοκονδ. βιβλ. ι', ἐκδ. Βόννης σελ. 532. Τούτοις προσθετέον και ταῦτα· «Τὰ Ἰλλυρικὰ ἔθνη, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἐν μέρει μὲν ἠφανίσθησαν, ἐν μέρει δὲ ἀνέμιχθησαν μετὰ ἔθνων ἑτέρας καταγωγῆς· μόνου δὲ οἱ Ἄλβανοὶ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν πλείστων νεωτέρων ἐρευνητῶν γνήσιον τῆς φυλῆς ἐκείνης (τῆς Ἰλλυρικῆς) λείψανον, ὡς ἐκ τῆς παραθέσεως τῆς γλώσσης αὐτῶν μετὰ τῶν περισωθεισῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἰλλυρικῆς λέξεων.» Κ. Παπαρρηγοπ. ἐγχειρ. γεν. ἱστορ. τόμ. α, σελ. 96.

(2) Ἀνάγοντες δὲ εἰς μίαν εἰκόνα τοὺς ὀλίγους περισωθέντας χαρακτῆρας αὐτῶν (τῶν Ἰλλυριῶν), δὲν δυνάμεθα ὀριστικῶς νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι αὐτοὶ ἦσαν ἐντελῶς μὴ ἐλληνικὸν ἔθνος.» Ἄβελ. ἱστορ. τῶν Μακεδόνων σελ. τῆς μεταφρ. 98.

(3) «Προσοικοῦσι δ' αὐτὴν (τὴν Ἐπίδαμνον, τὸ νῦν Δυράχιον) Ταυλάντιοι βάρβαροι Ἰλλυρικὸν ἔθνος.» Θουκ. 1, 24. «Ἰλλυριοί, βάρβαροι Ὀρακίκοι· οἱ δὲ Περσίδος (δηλ. Πέρσας) αὐτοὺς φασιν.» Σουΐδας ἐκ λ. Ἀριστοφάνης δ' ἐν Ὀρνισί 5. 1520 λέγει· «οἱ δὲ βάρβαροι θεοὶ πεινῶντες ὥσπερ Ἰλλυριοὶ κερκίγότες.» Ὁ δὲ σχολιαστής αὐτόθι παρατηρεῖ· «Δίδυμος· ὥσπερ βάρβαροι· ἀνέπλασε δέ τι γένος θεῶν βαρβάρων Τριβαλλῶν ἀνώτατον, οἷον ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων βάρβαρα ἔθνη πορρωτάτω καθεστήκασι· περὶ δὲ Ὁράκη»

γλώσσα δεικνύται συγγενεστάτη τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ, καὶ ἐλέγχει ψευδῆ τὴν δοξασίαν ταύτην. Εἰ δέ τις ποθεῖ τὴν ἐκ τῆς Ἰλλυρικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἀλβανικὴν παραβαλλομένης ἀπόδειξιν ὡς τὴν μόνην ἀσφαλῆ, τοῦτό ἐστὶν ἀδύνατον. Διότι τῆς ἀρχαίας Ἰλλυρικῆς γλώσσης λείψανα ἢ λέξεις, καθ' ὅσον ἐγὼ γινώσκω, δὲν σώζονται σήμερον πολλαὶ τινες καὶ ἀναμφισβήτητοι, ὅπως παραβλήθῃ πρὸς αὐτὰς ἢ ἀλβανικὴ γλώσσα καὶ ὀρισθῇ ὁ βελθμός τῆς συγγενείας αὐτῆς· τρεῖς δὲ μόνας εὐρίσκω, ἅς καὶ παραβάλλω εὐθὺς πρὸς ἀλβανικὰς (1).

§ 95. Τῆς Ἰλλυρικῆς καὶ Παννονικῆς ἄμα καὶ Δαλματικῆς λέξεως sabaja καὶ sabajum ὀρίζει τὸ σημαζόμενον ὃ διασώσας αὐτὴν Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος ὡδε· *aest autem sabaja ex hordeo vel frumento in liquorem conversis paupertinus in Illyrico potus* (Amm. Marcell. 26. 8. 2); *quod genus est potionis ex frugibus aquaque confectum et vulgo in Dalmatiae Panoniaeque provinciis gentili barbaroque sermone appellatur sabajum* ταῦτα μεθερμῆ εὖω χάριν τῶν ἀδατημῶν τῆς λατινικῆς γλώσσης· «ἐστὶ δὲ σαβαζία ποτὸν τῶν ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ πενήτων ἐκ κριθῆς ἢ καρπῶν εἰς ὕγρον μεταβεσημέων (Ἀμμ. Μαρκελλ. 26. 8. 2)· εἶδος ποτοῦ κατεσκευασμένου ἐκ καρπῶν καὶ ὕδατος ὀνομάζεται κοινῶς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τῆς Δαλματίας καὶ Παννονίας κατὰ τὴν ἐθνικὴν καὶ βάρβαρον αὐτῶν διάλεκτον *sabātor*»

εἰσὶν οἱ Ἰλλυριοί· τὸ δὲ κεκριγότες» μίμησις ἐστὶν οὐκ εἰς τὸν ἦχον, ἀλλ' εἰς τὴν ἀσάφειαν τῶν βαρβαρικῶν διαλέκτων.» Καὶ Πλούταρχος περὶ παίδων ἀγωγῆς κεφ. 13· «ζηλώσαντας τὴν Εὐρυδικὴν, ἧτις Ἰλλυρίοι οὔσα καὶ τρισβάρβαροι, ὅμως κτλ.» (1) Σλάβους ὑπολαμβάνουσιν ἄλλοι καὶ τοὺς ἀρχαίους Ἰλλυριοὺς καὶ Δαλματεῖς διὰ τὴν ἐν Δαλματίᾳ πόλιν Σάλωνα ἢ Slavona.» Κ. Σχινᾶ ἱστορ. τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν σελ. 322. «Ὁμῶνυμος κατέστη τῇ Δαλματικῇ ταύτῃ Σάλωνι καὶ ἢ Ἀμφισσα μετὰ τὴν τῶν Σλάβων ἐπιδρομὴν.» Στράβ. Ζ, ἐ, 6. Σχινᾶ ἱστορ. σελ. 326. Ἄλλ' ἢ δοξασία αὕτη φαίνεται ἀσύστατος.

§ 96. Παραβάλλω δ' αὐτὴν ἐγὼ πρὸς τὴν ἀλβανικὴν τὸν δὲ τὸν τρόπον· ἐάν ὑποθεθῇ ὅτι διὰ πίσεως καὶ ἐκθλίψεως μετεβάλλετο εἰς ὕγρον τὸ πενιχρὸν τοῦτο ποτὸν, ἐπεὶ δὴ κατεσκευάζετο ἀδιαφόρως ἐκ κριθῆς ἢ καρπῶν καὶ ὕδατος, ἢ λέξεις ἐσήμαινε κυρίως *πισάνην*, *ἐκθλίμμα*. Καὶ ἐπεὶ δὴ τὸ *θλίβω* εἶτε *θλώ* καὶ *ἐκθλίβω*, *πίσω* καὶ *ἐκπίσω* ἀλβανιστὶ λέγεται ἐντε τῇ ὑδραϊκῇ καὶ τοσκικῇ *σεμπ*, τοσκιστὶ δὲ καὶ *σεμβῶ*, οἶον, *θλίβω* ἐλαίας = *σεμπ* (καὶ *σεμβῶ*) οὐλὴν (1), τὸ δὲ *ἐκθλίμμα* καὶ *ἐκπίσμα* λέγεται *σεμβίμ* υ, ἢ Ἰλλυρικῇ λέξει *sabaja* καὶ *sabajum* φαίνεται οὔσα αὐτὴ ἢ ἀλβανικῇ *σεμβίμ*, πρὸς τὴν ταυτίζεται καὶ ἢ *ρίζα* καὶ ἢ *σημασία*, ἀλλ' ὑπὸ τὸν τύπον *σεμβί: je ja* ἢ *σεμβέ ja*, ἢν κατάληξιν πλεῖσται ἀλβανικαὶ λέξεις ἔχουσιν, ἀντὶ τῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν κατάληξιν *μα* ἀντιστοιχοῦσης καὶ τὸ ἀποτέλεσμα δηλούσης *σεμβί-μ-υ* = *πισάνην* *ἐκθλίμμα*, καὶ ἐντεῦθεν *ζῆθος*. Τὴν δ' ἐναλλαγὴν τοῦ *α* καὶ *ε* ἢ *ε* παρατηρεῖ τις καὶ ἐν ταῖς μετὰ ταύτην δύο Ἰλλυρικαῖς λέξεσι καὶ τὸν λόγον μανθάνει.

§ 97. Ἀλλὰ τί οἱ περὶ Ἰλλυρικῆς ἢ παννονικῆς ἢ Δαλματικῆς γλώσσης γράψαντες λέγουσι περὶ αὐτῆς; πρὸς τίνα τίνος ἑλληνικῆς ἢ λατινικῆς ἢ ἄλλης λέξεως ῥίζαν παραβλητέα ἐστὶν ἢ *sabaja* εἶτε *sabajum*? Ἐνταῦθα ὁ νεώτατος συλλογεὺς τῶν ζένων λέξεων σιωπᾷ, καὶ οὐδὲν λέγει περὶ τῆς παραγωγῆς αὐτῆς. Ἄλωπίος, δηλαδὴ Βανίκεκος ὁ συναγαγὼν τὰς ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ λατινικῇ ξένας λέξεις καὶ ἐκδοῦς αὐτάς· ἐν ἰδίῳ λεξιλογίῳ (*Fremdwörter in griechischen und lateinischen. Von Alois Vanicek. Leipzig, 1878*), παρ' ᾧ ἐγὼ εὐρον τὴν λέξιν καὶ τὰ χωρία τοῦ Μαρκελλίου παρέλαθον, οὐδεμίαν ἄλλην περιλαμβάνει Ἰλλυρικὴν λέξιν. Διότι, ὡς λέγει ἐν τῷ προλόγῳ, συνήγαγε τὰς ξένας λέξεις ὅσαι προσέτυχον αὐτῷ ἐν τῇ συντάξει τοῦ ἐτυμολογικοῦ λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, καὶ οὐ συνέγραψεν ἐπίτηδες τοιοῦτον λεξικόν. Ἄλλ' ἐγὼ γε, ὡς ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ λεξιλογίου τούτου, ἤλπισα

(1) Hahn Alban. Stud. ἐν λ.

πολύ· ὅτι ἤθελον εὖρεϊ ἐν αὐτῷ συνηγμένας εἰς ἐν ἀπάσας τὰς Ἰλλυρικὰς λέξεις ὅσας Ἑλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς διέσωσαν, καὶ προσθεθεμένον αὐταῖς πᾶν ὅ τι οἱ μόχοι καὶ αἱ ἐρευναι τῶν νεωτέρων τῆς συγκριτικῆς τῶν γλωσσῶν φιλολογίας λογίων παρήγαγον, ὅπερ ἐφ' ἀπασῶν σχεδόν τῶν λέξεων ποιεῖ ἐπιμελῶς, ἀλλὰ Ἰλλυρικὴν λέξιν ἄλλην οὐδεμίαν εὐρον, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ *sabaja* οὐδὲν ἄλλο προσθεθεμένον, πλὴν ὅτι τοῦτό ἐστι τὸ ὄνομα τοῦ ζῆθου παρ' Ἰλλυριοῦς καὶ Παννονίοις. Περιλαμβάνονται δ' ἐν αὐτῷ σκυθικαῖ, αἴγυπτιακαῖ, περσικαῖ, φρυγικαῖ, θρακικαῖ, σανσκριτικαῖ, Ἰνδικαῖ, σημιτικαῖ, φοινικικαῖ καὶ ἄλλαι ὑπὲρ τὰς τριακοσίας λέξεις τὸ ὅλον ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ περὶ τὰς εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐν τῇ λατινικῇ. Ταῦτα περὶ τῆς Ἰλλυρικῆς ταύτης λέξεως, ἧτις ἀήθλον πρὸς τίνα ἑλληνικὴν ἢ λατινικὴν ἀντιστοιχεῖ.

§ 98. Ἐκ δύο δὲ λέξεων Ἰλλυρικῶν, ὧν ἡ μὲν σώζεται παρ' Ἑσυχίῳ, ἢ δὲ παρ' Βύσταθιῳ, ἄγομαι εἰς σχέσεις πρὸς τὴν ἑλληνικὴν. Τούτων δ' ἡ παρ' Ἑσυχίῳ *σωζο* μὲνη ἐστὶν ἤδε.

«*Δευάδαι*· οἱ Σάτιοι, ὑπ' Ἰλλυριῶν.»

Οὕτως· ἐγράψεν ὀρθῶς ὁ τελευταῖος ἐκδότης τοῦ Ἑσυχίου Μαυρίκιος Σμιδίτος, ἀντὶ τῆς τῶν χειρογράφων γραφῆς «*Σατοί*» καὶ τῆς ὑπ' ἄλλων ἐρμηνείας «*σάτυροι* παρ' Ἰλλυριοῦς.» Παραβάλλουσι δὲ πρὸς τὸ μικρὸν κατωτέρω

«*Δευκαλίδαι*· οἱ Σάτυροι.»

καὶ πρὸς τὰ

«*σαυάδαι*· *σαῦδοι*. Ἄνερίας τοὺς σειλείνους οὕτω καλεῖσθαι φησὶν ὑπὸ Μακεδόνων.» Ἄλλ' ἐνταῦθα ὑποσημειοῖ μὲν καὶ πάλιν ὁ εἰρημένος ἐκδότης, ὅτι παραβάλλουσι καὶ τᾶνάπαλιν, ἐπιλέγει ὅμως ἀγνωστὴ ἐν τίνι δικαιομάτι παραβάλλουσι τὰ «*σαυάδαι*» καὶ «*σαῦδοι*» πρὸς τὰ «*Δευάδαι*» καὶ «*Δευκαλίδαι*.» Καὶ εὐλόγως· διότι τὸ «*σαυάδαι*» καὶ «*σαῦδοι*» ὑπολαμβάνονται ὁμόρριζα τοῖς «*σαῦλος*, «*σαυλοῦμαι*», ὃ δὲ Ἑσυχίος ἐρμηνεύει «*σαυλοῦσθαι*» τρυφᾶν, θρύπτεσθαι, ἐναβρύνεσθαι.» Ἐπεὶ δὲ ἢ λέξις «*Δευάδαι*» ἐστὶ κυρία καὶ ἐν κυρίου ὀνόματος σημασία ἢ ἐν χρήσει παρ' Ἰλλυριοῦς, διότι, ὡς

εἴρηται, «*Δευάδαι*» ἐκαλοῦντο οἱ Σάτιοι ὑπ' Ἰλλυριῶν,» δύσκολόν ἐστιν εἰπεῖν εἰς τίνα ῥίζαν ἀνήκει καὶ τί ἐσημαίνει κατὰ τοὺς Ἰλλυριοὺς, σιγῶντων τῶν ἐκδοτῶν καὶ τῶν λεξικῶν.

§ 99. Ἐμοὶ δ' ἐπέρχεται παραβαλεῖν τὴν Ἰλλυρικὴν λέξιν «*Δευάδαι*» πρὸς τὴν νῦν ἀλβανικὴν ὡς ἐξῆς· εἰ οἱ Σάτιοι ὡς ἀρχαῖοι λαὸς τῆς Θράκης ἦσαν φίλοινοι καὶ συχνάκις βρεχόμενοι οἶνω ἦτοι μεθύσκομενοι, ἴσως ὑπ' Ἰλλυριῶν σκωπτικῶς παρωνομάσθησαν «*Δευάδαι*», ὡς εἶ τις εἶποι *Μεθυσιάδαι*, παρὰ τὸ «*δεῦσθαι*» ἦτοι βρέχεσθαι αὐτοὺς οἶνω, μεθύσκεσθαι. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν σημασίαν δύναται οἱ «*Δευάδαι*» παραβληθῆναι ὡς πρὸς συνώνυμον τὸ «*Δευκαλίδαι*» οἱ Σάτυροι,» παρὰ τὸ αἰτωλιστὶ λεγόμενον «*δεῦκος*» ἀντὶ «*γλυεύκος*» ὅθεν τὸ λατινικόν *dulcis* = γλυκύς καὶ παρ' Ἑσυχίῳ «*ἀδευκής*» πικρός.» Ἀλβανιστὶ δ' ὁ μέθυσος λέγεται *τοσκιστὶ* *δέμ-υ* καὶ *δέρ-υ*, ὑδραϊστὶ δὲ καὶ κατὰ τοὺς ἐν Σικελίᾳ Ἀλβανούς *δέμ-υ*, *δέμ-ε ja* καὶ *δέμ-ε a* = μέθυσος, μεθύση, ὃ καὶ ἢ μέθυσος· γκεχιστὶ *ι-δέμ-ε* *τσκε*, τοσκιστὶ *ι-δέμ-ε* *τσκε*, *ι-δέμ-ε* *τσκε*, ἢ *ι-δέμ-ε* *τσκε*. ἢ *ι-δέμ-ε* *τσκε*, ἢ *ι-δέμ-ε* *τσκε*. Καὶ παράγεται παρὰ τὸ ὑδραϊκόν *δέν-ε*, *τοσκ. δέμ-ε*, γκ. *δέμ-ε*, κατὰ δὲ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Ἀλβανούς καὶ *δέμ-ε* καὶ *δέμ-ε* = μεθύσκω (τινὰ), γκ. καὶ ὑδρ. *δέμ-ε*, *τοσκ. δέμ-ε* = μεθύω, μεθύσκομαι. Τὸ δὲ φωνῆεν τῆς ῥίζης τοῦ ῥήματος τούτου μακρὸν ἐστὶ πανταχοῦ, ὃ καὶ σημειοῦσιν οἱ ἐκδοταί.

§ 100. Παράγουσι δὲ τὸ *δέν-ε* = μεθύσκω καὶ *δέμ-ε* = μεθύω, μεθύσκομαι Βόππιος (1) καὶ Θεόφ. Στεῖρος (2) παρὰ τὴν ῥίζαν *θη* τοῦ ἀχρήστου θάω = *θηλάζω*, ὅθεν, «*θησαι*» θρῆψαι, «*θηλάσαι*» (Ἑσυχίος), «*θήσασαι*» θρῆψαι, «*θηλάσαι*» (Ἑσυχίος), «*θήσασαι*» (Ἑσυχίος) = ἐθήλασε, σανσκριτ. *dhā* (Βόππ. καὶ Στεῖρος *dhē*) = πίνειν. Ἄλλ' ἴσως κατὰ τὴν αὐτὴν τροπὴν παρακτέον μᾶλλον ἀπὸ τῆς ῥίζης θάω καὶ θω ῥήμα-

(1) Σελ. 81, σημ. 51 τοῦ ἐν § 75 συγγράμματος.

(2) Σελ. 37 τοῦ ἐν σημ. 1η τῆς § 93 καὶ 106 μνημονευομένου συγγράμματος.

του, δωρικού σημαίνοντος μεθύω· ὅθεν τὰ παρ' Ἑσυχίου «θ ε ξ α ι' μεθύσαι.» «α κ α τ θ ε ξ α ι' παρακονῆσαι' μεθύσαι» (1) «τ ε θ α γ μ ε ν ο ι' μεμεθυσμένοι.» «α τ ε θ ω γ μ ε ν ο ι' μεμεθυσμένοι.» (2) Εἰς ταύτην ἴσως τὴν ρίζαν ἀνήκει καὶ τὸ παρ' Ἑσυχίου.

«θ ω χ θ ε ἴ ς' θωρηθεῖς' μεθυθείς.» Σοφοκλέους Διονυσιακῶν.

§ 101. Εἰς τὸ σατυρικὸν δὲ τοῦτο δράμα τὸ καλούμενον «Διονυσιακός» καὶ ἴδια εἰς τούτου τὸν ἐκ Σατύρων χορὸν ἀποδίδονται καὶ αὐτοὶ ὁ στίχος καὶ οἱ ἐξῆς δύο, οὓς διέσωσεν ὁ παρὰ Βεσκέρφω γραμματικὸς (σελ. 385, 18). «Ἄλυπον ἄνθος ἄνις' εἰ θέλοις εἰπεῖν ἐπὶ τινας πράγματος δ' ἄλυπος ἀπαλλάττει, οὕτως ἂν χρήσαιο, ὡς καὶ Σοφοκλῆς ἐν τῷ Διονυσιακῷ σατυρικῷ ἐπὶ οἴνου πρώτων γευσασμένων τῶν κατὰ τὸν χορὸν σατύρων

Πόθεν ποτ' ἄλυπον ὠδε
εὔρον ἄνθος ἄνις.

ὁλον δὲ τὸ μελύδριον πολιτικὸν ἄγαν γέγονε' μετὰ γὰρ τῆς ἄλλης ἐναργείας λελυμένην ἔχει τὴν ἔρμηνειαν καὶ μεθύουσιν ἀρμόττουσαν.» Ἦν ἄρα ὁ λόγος ἐν τῷ μελύδριον τούτῳ καὶ ἐν τῷ δράματι περὶ τῆς τοῦ οἴνου εὐρέσεως καὶ τῆς ἐκ τούτου μέθεως. Ἀλλὰ δύναται τέλος νὰ παραχθῇ τὸ δὲν καὶ δέησι καὶ παρὰ τὸ ἀδεύεσθαι αὐτὸ ἀνευ οὐδεμιᾶς γραμμάτων τροπῆς καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ «βρέχεσθαι οἴνω» μεταφορὰν, καθ' ἣν ἀνωτέρω παρεβλήθη πρὸς τὸ «Δευδάδι» ἀλλὰ τούτου τὴν ρίζαν ἀναφέρουσι ἄλλοι μὲν εἰς τὴν σανσκρ. ρίζαν *dih*, ἕτερος δὲ τις εἰς τὴν *duch*, ἀδελφὸν δὲ ἂν μακρὰν ἢ βραχεῖαν. Ἀμφοτέρως ὁ μὲν τὰς προειρημένους δύο παραγωγὰς, τὴν τε ἀπὸ τῆς ρίζης θη=θηλάζω καὶ τὴν παρὰ τὴν θω=μεθύω, συνιστᾷ προσέτι καὶ τὸ δεδηλωμένον μακρὸν τῆς ρίζης τῆς τε

(1) Δωρικά καὶ ταῦτα ἀντι θῶξαι, καθῶξαι.

(2) Τούτου προτείνεται ἀρμολιωτέρα πρὸς τὴν ἀλφαθητικὴν τάξιν γραφὴ «τεθωχμένοι.»

σανσκρτικῆς *dhā* ἢ *dhē* καὶ τῆς διπλῆς ἁλβανικῆς δὲ μετὰ μακροῦ *e* ἢ *dai* καὶ *dē* ὡς καὶ τῆς ἐλληνικῆς.

§ 102. Ἡ δὲ ἑτέρα λέξις ἢ καὶ δωρική, ἣν εὐρίσκω μαρτυρουμένην ὑπὸ τοῦ Εὐστάθίου σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ὡς ἱλλυρικὴν κατὰ τοὺς παλαιούς, παρ' Ὀμηρῶ δὲ προσφυέστατα ἐρμηνευομένην διὰ τῆς παρ' ἱλλυριοῦ πάλαι καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς παρὰ τοῖς νῦν ἁλβανοῖς σημασίας, μὲ καθοδηγεῖ μᾶλλον ὠρισμένως εἰς ἐλληνικὰς σκέψεις. Ἐν τῇ ῥαψωδίᾳ εἰς τῆς Ὀδυσσεΐας στίχῳ 281

αἰῆσατο δ' ὡς ὅτε ρινὸν ἐν ἥροειδῆ ῥόντῳ
ἀπαντᾷ ἢ λέξις *ρῖ ν ο ν*, πάλαι μὲν παρὰ τοῖς ἱλλυριοῖς ἀχλὺν σημαίνουσα (1), παρὰ δὲ τοῖς νῦν ἁλβανοῖς (καὶ κατὰ τοὺς πάλαι Οἰνωτροῦς) *νέφος*. Κατ' ἀμφοτέρως δὲ τὰς σημασίας ὀρθῶς ἐρμηνεύεται ὁ δωρικός οὗτος στίχος

αἰῆσατο δ' ὡς ὅτε ρινὸν (δηλ. εἶδεται) ἐν

[ἥροειδῆ ῥόντῳ,]

κατὰ μὲν τὴν ἱλλυρικὴν ἀφάνη δὲ (τῷ Ὀδυσσεὶ ἢ γῆ τῶν Φαιάκων) ὡς ὅτε (φαίνεται) ἀχλὺς ἐν ὀμιχλώδει ῥόντῳ,]

καὶ κατ' Εὐστάθιον ἐν ταῖς παρεκβολαῖς ἐρμηνεύοντα τὸν στίχον κατὰ ταύτην τὴν σημασίαν

Ἀφάνη γοῦν τῷ Ὀδυσσεὶ ὡς ἀχλὺς ἢ γῆ, κατὰ δὲ τὴν ἁλβανικὴν (καὶ παρ' Οἰνωτροῖς) σημασίαν ἔτι ὀρθότερον ἐρμηνεύεται

Ἐ οὐ-δουκ σὶ κοῦρ (δοῦξέτε) ρῖ ἐ ν τε
δὲτ τε-μνηέκετε=καὶ ἐφάνη ὡς ὅτε (φαίνεται) νέφος ἐν ῥόντῳ ὀμιχλώδει.

§ 103. Σημαίνει δὲ ἢ *ρῖ ν ο ν* παρ' Ἑλληνιστοῦ δέριμα εἶτε βύρσαν καὶ ἐκ τοῦ μέρους τὸ ὅλον ἀσπίδα, λέγεται κατὰ θηλυκὸν γένος ἰωνικῶς (2) κατ' Εὐστάθιον (3) καὶ δι-

(1) «Οἱ δ' αὐτοὶ (οἱ παλαιοὶ) φασι καὶ ὅτι *ρῖ ν ο ν* ἱλλυριοὶ λέγουσι τὴν ἀχλὺν.» Εὐστάθιος ἐν Παρεκβ. 1536, 15.

(2) Κατὰ Γοιτλίγγιον δ' ἐν Ἀσπίδι Ἡρακλέους στ. 152 θηλυκῶς λέγεται ἢ *ρινός* καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐπικοῖς, ὡς παρ' Ἀπολλ. Ῥοδίῳ 2, 58. Ἐν οὐδετέρῳ δὲ γένει τὸ *ρινόν* φέρεται ἐν Ἴλ. Κ. 155 καὶ ἐν τῷ μνημονευθέντι στίχῳ Ὀδ. ε 281.

(3) Ἐν τῷ Πίνακι τῶν Παρεκβολῶν ἀκαὶ

γαμμα φέρει πρὸ τοῦ ρ, οἷον *φρινός*· διότι ἐν πολλοῖς τοῦ Ὀμήρου χωρίοις ἢ ἐν θέσει ποδὸς βραχεῖα πρὸ τοῦ ρ συλλαβῆ ἐκτείνεται εἰς μακρὰν διὰ τοῦ νοσημένου διγάμματος. Οὕτω δὲ κεῖται ἐν τοῖς Ε 308, Η 474, Κ 155, Μ 263, Ν 406, Π 636 τῆς Ἰλιάδος, ε 426, μ 46, χ 278 τῆς Ὀδυσσεΐας· οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς· διότι ἐν ε 435, ξ 134 κεῖται ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου, ἐν δὲ τοῖς μ 394, Δ 447, Κ 334 κατόπιν συλλαβῆς καταληγούσης εἰς σύμφωνον, καὶ διὰ τοῦτο θέσει μακρὰς καὶ ἀνευ τοῦ διγάμματος, ἐν δὲ Η 248 κατόπιν μακρὰς φύσει συλλαβῆς. Ἐρμηνεύεται δὲ πανταχοῦ ὀρθῶς πάνυ διὰ μιᾶς τῶν τριῶν εἰρημένων σημασιῶν, δέριματος ἢ βύρσης ἢ ἀσπίδος.

§ 104. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδεμία τῶν σημασιῶν τούτων ἀρμόζει τῇ παραβολῇ τοῦ ἄρτι ἐρμηνευθέντος στίχου (1) εἰκάζουσιν οἱ νεώτεροι ὅτι τὸ *ρῖ ν ο ν* ἐνταῦθα ἢ γραφὴν ἢ σημασίαν ἔχει διάφορον, διεφώνουν δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ κατ' ἀμφοτέρω. Καὶ ὁ μὲν Φαίσις προτείνει ὡς ὅτε τε *ρίον* ἥρπυιαν γραφὴν προφανῶς ἀνεπιτυχῆ, ὁ δὲ Λαρόχης προτιμᾷ τὴν ἐντιστοιχογράφου καὶ σχολίους εὐρεθεῖσαν γραφὴν ὡς τε *ρῖ ν ο ν*. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν γραφὴν νοεῖται μὲν μετὰ διγάμματος καὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἢ πρὸ τοῦ ρ βραχεῖα συλλαβῆ ἐκτείνεται ἐνταῦθα ἐν ἄρσει καὶ οὐχὶ ἐν θέσει ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω χωρίοις ἐδείχθη. Κατὰ δὲ τὴν κοινὴν γραφὴν αἰῆσατο δ' ὡς ὅτε *ρινόν* ἐν ἥροειδῆ ῥόντῳ τὸ *ρινόν* φέρεται ἐν τούτῳ τῷ στίχῳ ἀνευ διγάμματος. Ὁ δὲ Εὐστάθιος ἱστορῶν τὰς τῶν παλαιῶν γνώμας καὶ ἰδίας ὑποσυνάπτων λέγει· «Ἐνταῦθα δὲ οἱ μὲν *ρινόν* εἶπον, ὃ ἐστὶ βύρσαν ὡς τὸ ἀπὸ δ' ἐστρωτο *ρινόν βοός*» (2), ἵνα λέγῃ ὅτι ἔδοξε βλέπειν ὡς *ρινόν* Ὀδυσσεὺς ἤγουν ἀσπίδα ἢ βύρσαν ἅπλως, περὶ μέσην τὴν θάλασσαν ἐφηλωμένην. Ὁ βτεροὶ δὲ γράφουσιν ἐρινόν, ὃ ἐστὶ καρπὸν ἀγρίας *συχῆς*· τοῦτο δ' ἐγγύς ἐστι γελίου, τὰ τε ἄλλα καὶ διὰ τὴν βραχυτέραν τοῦ καρποῦ.

ὅτι κατὰ θηλυκὸν γένος λέγεται ἰωνικῶς σελ. 679, 45 καὶ 1926, 54.

(1) Ὀδ. ε 281.

(2) Ἴλ. Κ. 155.

Ἀριστάρχος δὲ ἐρινὸν γράφει αὐτὴν τὴν *συχῆν*, ἵνα φαίνηται τηλόθεν ἢ νῆσος ὡσεὶ καὶ τοιαύτη τις *συχῆ*. Φασι δὲ οἱ παλαιοὶ καὶ ὅτι ἀρσεικῶς μὲν ἐρινός λέγεται τὸ δένδρον, οὐδετέρως δὲ ὁ καρπός· οἱ καὶ ἡ κέδρος φασι θηλυκῶς τὸ φυτὸν, τὸ κέδρον δὲ ὁ καρπός. Οἱ δ' αὐτοὶ φασι καὶ ὅτι *ρινόν* ἱλλυριοὶ λέγουσι τὴν ἀχλὺν. Ἐφάνη γοῦν τῷ Ὀδυσσεὶ, ὡς ἀχλὺς ἢ γῆ. Εἰ δὲ προὔπαρχει ὁ ἐρινός τοῦ ἐρινοῦ ὡς παρὰ Λυκόφρονι ὁ *συχῆς* τοῦ *συχέου*, οὐκ ἔστι σταθερῶς φάναι. Μνεῖα δ' ἐρινοῦ καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι. Μνηστέον δ' ἐνταῦθα καὶ τοῦ ἐπιπόντος παλαιοῦ, ἦν δ' αὐτὸς ὁ Φιλόπονος, ὅτι ἐρινεὸς μὲν τὸ δένδρον, ἐρινεὸς δὲ προπαροξυτόνως ὁ καρπός. (1)

§ 105. Ὁ δὲ Ἑσυχίος ἔχων ὑπ' ὄψει βεβαίως τοῦτο τὸ χωρίον παρέλαβε τὴν λέξιν «*ρῖ ν ο ν*» κατὰ τὴν τοῦ Ἀριστάρχου γραφὴν «*εῖ ρ ι ν ο ν*» (2) καὶ ἐρμηνεύει αὐτὴν ἀνέφος καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν συνῆθη ἑλληνικὴν, καθ' ἣν τετρακτῆς ἐρμηνεύει αὐτὴν ἀδέρμα, βύρσαν, ἀσπίδα» (3). Καὶ πολλοὶ μὲν καὶ νῦν πειρῶνται νὰ ἐρμηνεύσωσι καὶ τοῦτο τὸ χωρίον διὰ μιᾶς τῶν τριῶν τούτων σημασιῶν, ἀλλ' ἢ κατὰ τοὺς Οἰνωτροῦς καὶ τοὺς νῦν ἁλβανούς σημασία *ρῖ ν ο ν* = νέφος ἐστὶν ἢ μόνη ἀρμόζουσα τῇ

(1) Εὐστάθιος ἐν Παρεκβολαῖς, σελ. 1536, στ. 13.

(2) Οὕτω τονίζει καὶ ὁ τελευταῖος τοῦ Ἑσυχίου ἐκδότης Μαυρίκιος Σμιθίτος (Maur. Schmidt), ὅστις ἀναγινώσκει «*εῖ ρ ι ν ο ν*» ἀντὶ «*ρῖ ν ο ν*», καὶ παραπέμπει εἰς Μέρκελον ἐν τοῖς εἰς Ἀπολλῶν. Ῥόδιον προλεγόμενοις σελ. 138. Ὁ δὲ Εὐστάθιος (σελ. 1536, στ. 15) τονίζει κατ' Ἀριστάρχον «*εῖ ρ ι ν ο ν*» καὶ ἐρμηνεύει αὐτὴν τὴν *συχῆν*. «*Τονίζεται δὲ καὶ ἐν τοῖς ΡQΤ σχολίοις ἢ κατ' Ἀριστάρχον γραφὴ «εῖ ρ ι ν ο ν», καὶ ἐρμηνεύεται αὐτὴν τὴν *συχῆν* κατὰ μεταβολὴν γένους. τὸν γὰρ καρπὸν μὴ νοεῖσθαι, ἐπεὶ βραχὺς ἐστὶ πάνυ.»*

(3) *ρῖ ν ο ν*· δέρμα.

ρῖ ν ο ν· τὴν βύρσαν· τὸ δέρμα.
ρῖ ν ο ν· βύρσαν, δέρματα, ἀσπίδας.
ρῖ ν ο ν· δέρματι, βύρση.

ἐνταῦθα παραβολῇ (1). Διότι πολλάκις ἐν ὀμιχλώδει πελάγει ὄρη σκιερά ἐν τῷ ὄριζοντι φαίνονται μακρόθεν τοῖς πλέουσιν ὡς νέφη· καὶ τοιαῦτα ἐφάνησαν καὶ τῷ Ὀδυσσεὶ τηλόθεν τὰ σκιδέντα ὄρη τῆς νήσου τῶν Φαιάκων. Ἄλλα καὶ νῦν ἔτι ὡς τινα νέφη φαίνονται μακρόθεν τοῖς ναυτιλλομένοις τὰ τοιαῦτα ὄρη ἐν τοιούτῳ πελάγει, καὶ μέχρι παροιμίας ἐξενίκησεν ἡ συνθεστάτῃ τοῖς ναυτικοῖς τῶν Ἀλβανῶν ἐν τοιούτῳ καιρῷ φράσις « σὶ δέ, σὶ ῥέ » ὡς γῆ, ὡς νέφος. Καὶ λέγουσι τοῦτο ὁσάκις τὰ μακρόθεν φαινόμενα περὶ τὸν ὄριζοντα τοσοῦτον συγχέονται ἐν ὀμιχλώδει πελάγει, ὥστε ἀδυνατοῦσι νὰ διακρίνωσιν αὐτὰ, εἰ ὄρη εἰσὶν ἢ νέφη.

§ 106. Παράγουσι δὲ οἱ παλαιοὶ τὴν ῥινδρ = τὸ δέρμα παρὰ τὸ ῥέειν· διότι διὰ τοῦ δέρματος ἐκρέουσι οἱ ἰδρώτες (2). Ὀμόρριζον δὲ ὑπολαμβάνουσι καὶ τὴν ῥίνα, καὶ παράγουσι καὶ ταύτην ἀπὸ τοῦ ῥέω· διότι ἐκ τῆς ρινδρ ῥέουσι καὶ κατέρχονται τὰ περιττώματα (3). Συμφωνεῖ δὲ καὶ Πίκτητος κατὰ Κούρτιον ἐν τῇ ἐλληνικῇ ἐτυμολογίᾳ ἐν λέξει ῥέω, ἔνθα καὶ ὁ ῥῶθων παράγεται παρὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ῥέω ῥίζαν ῥω, ὅθεν καὶ βῶρωτας ὡς εὔροσ· τῆς δὲ ρινδρ οὐδεμία παρὰ Κουρτίῳ μνεῖται. Ἄλλα πρόδηλον ὅτι ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ῥίζης ῥρι, αἰολικῶς γρι (4) σανσκριτιστὶ var, παράγεται καὶ τὸ ῥινδρ καὶ τὸ ὄμορριζον ἀλβανικὸν οὐσιαστικὸν ἀνάρθρως ῥέ, ἐνάρθρως ῥέ-ἰα καὶ ῥέ α = ῥινδρ, νέφος.

(1) «Scolies P, Q et T: ἐνιοὶ δὲ ῥινδρ κατὰ τοὺς Οἰνωτροὺς τὸ νέφος. Scolies P et Q: ἐφάνη ὡς ἀχλύς ἢ γῆ.» Ἴδε Ὁδ. ε, στ. 281 τῆς Ὀμήρου ἐκδόσεως τοῦ Pierron ἐν Παρισηίοις 1875.

(2) «Ἐκ τοῦ ῥέειν δὲ ἢ ρινδρ, καθὰ καὶ ἢ ρινδρ διὰ τοῦ δέρματος γὰρ οἱ ἰδρώτες ἐκρέουσι.» Εὐστάθιος 692, 14, 18.

(3) «Ἀπὸ τοῦ ῥέω ρινδρ ἐκ γὰρ τῆς ρινδρ ῥέουσι καὶ κατέρχονται τὰ περιττώματα.» Ἴω. Ζωναρῆς ἐν λ. ρίν.

(4) «ῥρινος» δέρμα. «Ἠσύχιος ἐν λέξει. Αἰολικὴ δὲ ἢ λέξις καὶ Λεσβιακὴ κατὰ τὴν τοῦ Ἀρέντου (Ahrens) κρίσιν.

§ 107. Ὁ δὲ Θεόφιλος Στεῖρος (1) παράγει τὸ ἀλβανικὸν ῥέ παρὰ τὸ νέφος τροπῇ τοῦ ν εἰς ρ, ὥσπερ καὶ τὸ ὀμόφθογγον ῥέ = προσοχή παρὰ τὸ νόθος (ὅθεν ἢ συνήθης φράσις βέ ῥέ = προσέχω τὸν νοῦν, προσέχω), καὶ τὸ ἐπίθετον ἰ-ῥῆ, ἰ-ῥέα παρὰ τὸ νέος, νέος, ὃ καὶ σημαίνει. Ἄλλ' ἔμοιγε ἀρέσκει ἢ παραγωγή τοῦ ῥέ = νέφος παρὰ τὸ ῥινδρ· τὸ μὲν ὅτι καὶ Ἰλλυρικὴ ἔστιν ἡ λέξις καὶ ἡ σημασία αὐτῆς, τὸ δὲ ὅτι καὶ τὸ ῥέ αὐτὸ καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παράγωγα καὶ τὸ δίγαμμα διατηροῦσι πρὸ τοῦ ρ καὶ τὸ ν τῆς πληρεστέρως ῥίζης βριν ποῦ μὲν ὡς ν, ὅπερ φιλοῦσιν οἱ Γεγκκαί, ποῦ δὲ εἰς ρ τετραμμένον, ὅπερ ἀρέσκει τοῖς Τόσκοις. Ὀθεν ἀπαντᾷ βρενί = νέφη (2) καὶ βρενία = νέφος (3)· παράγωγα δὲ γεγκκιστὶ βράνε-τε, τσοκιστὶ βρε καὶ βρέρε-τε, ὑδραῖστὶ ἰ-βρέρε-τε, ἰ-βρερετούαρε, ἰ-βρερετούαμ = νεφελώδης, συννεφώδης, συννεφιασμένος, σκοτεινός, σκυθρωπός· γεγκκ. βρανεσύνε-α, ὑδρ. βρερεσύνε-α (4) καὶ βρέρε-τε = συννεφία, συννεφία· γκ. βρανδρ, τσοκ. βρέϋ, ὑδρ. βρερετόνϋ = συννεφῶ, συννεφιάζω, σκυθρωπάζω· ὑδρ. βρερετίμ·ν = συννεφίασμα, συννεφιασμός, σκυθρωπασμός. Ἐκ δὲ τῆς σανσκριτικῆς ῥί-

(1) Hieronymi de Rada carmina Italoalbanica quinque transcripsit, vertit, glossario notisque instruxit Theophilus Stier. Brunsvigae. 1856. σελ. 48.

(2) Αὐτόθι σελ. 30, στίχ. 788.

(3) Saggio di Grammatologia comparata sulla lingua Albanese per Demetrio Camarda. Livorno. 1864. σελ. 157 καὶ 178, σημ. 63.

(4) Γράφω διὰ τοῦ υ· διότι ἡ κατάληξις τῶν ἀφρημένων γεγκκικῶν οὐσιαστικῶν ἀνάρθρως *συνε*, ἐνάρθρως *συνα* ἐστὶν αὐτὴ ἢ ἐλληνικὴ κατάληξις *συνη*. Οἱ δὲ πρὸ ἐμοῦ οὐκ ὀρθῶς γράφουσι *σινε* διὰ τοῦ ι. Ὀμοίως διὰ τοῦ υ γραπτόν καὶ τὸ ἀρσενικὸν ἀλβανικὸν ἄρθρον κατὰ τὴν γνωστὴν αἰολικὴν τροπὴν τοῦ ο εἰς υ, σιωζομένην καὶ νῦν ἐν τῇ τῶν Θεσσαλῶν καὶ Λεσβίων διαλέκτῳ, π. χ. ὁ ἀδερφός μ' ὁ Γιάννης = ὁ ἀδελφός μου ὁ Ἰωάννης.

ζης var παράγονται τὸ γεγκκικὸν βερέρ υ, τὸ τσοκ. βερέρ-υ καὶ βερέρ-υ, τὸ ὑδρ. βερέρ καὶ συνήθως βερέρ υ = χολλή, λύπη, θλίψις· ὅθεν ὑδρ. βερέρδνϋ = βερέρδονϋ· 2) = λυπῶ, πικραίνω, θλίβω (1).

§ 108. Εἰ μὲν λοιπὸν ἐσώζοντο, καθ' ὅσον ἐγὼ τοῦλάχιστον γινώσκω, καὶ ἄλλαι Ἰλλυρικαὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς λέξεις οὕτω σαφῶς μεμαρτυρημέναι καὶ τοσοῦτον ἐλληνίζουσαι ὅσον ἢ ρινδρ (2), οὐδαμῶς ἤθελον ἀποκνήσει νὰ παραβάω καὶ αὐτὰς πρὸς τὴν ἀλβανικὴν, ὅπως ἔτι φανερώτερον καταδειχθῇ ἡ συγγένεια τῆς ἀρχαίας Ἰλλυρικῆς πρὸς τὴν νῦν ἀλβανικὴν. Ἄλλα καὶ ἐκ τῶν παρατεθειμένων συμπεραίνεται, νομίζω, ὅτι ἡ Ἰλλυρικὴ γλῶσσα ἦν οὐχὶ ἄλλοτρία τῆς ἐλληνικῆς ἀλλὰ διάλεκτος αὐτῆς ἀπωτέρα τῶν ἄλλων καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ ἐλληνικὸν φῶλον. Διότι Ἰλλυρικὴ καὶ ἡπειρωτικὴ διάλεκτος, αἱ λαλούμεναι ποτὲ ἔνθα ἢ νῦν ἀλβανικὴ, ἀποχωρισθεῖσαι πρωταίτατα ἐκ τῆς ἐλληνικῆς καὶ τοῦ λοι-

(1) Ἐπειδὴ τὸ φωνῆεν τῆς ῥίζης αὐτῆς ποικίλλει κατὰ τὸ Ἑλληνολατινικὸν Ἐτυμολογικὸν λεξικὸν τοῦ Ἀλοῦσιου Βανικέλου (Griechisch-Lateinisches Etymologisches Wörterbuch von Alois Vanicek. Leipzig. 1877), ὅστις παράγει (Far-vo, Fir-vo μετα βραχέος α καὶ ι, ῥρι-vo) ῥρι-νός (ῥρι-νος αἰολ. Ἠσύχ.), ὃ Ἐβελίγγιος ἐν τῷ Ὀμηρικῷ αὐτοῦ λεξικῷ (Lexicon Homericum edidit H. Ebeling. Lipsiae. 1878.) ἐν τῇ λέξει ῥινδρ ἢ καὶ ῥινδρ τὸ ἀνεγράφε τὴν ῥίζαν ἀνεφωνήεντος ῥρ, αἰολ. γρ. Ἠσύχ., skr. var. Ἐκ δὲ τῶν ῥιζικῶν τούτων φωνηέντων ἢ ἀλβανικὴ διετήρησε τὸ α, ἀντι δὲ τοῦ βραχέος καὶ μακροῦ ἰ ἐχρήσατο τῷ ε καὶ ε. Καὶ τῷ μὲν α χρῆται ἢ ἀρχαιότερα τῆς ἀλβανικῆς διάλεκτος ἢ γεγκκικὴ, τῷ δὲ ε καὶ ε ἢ τσοκικὴ. Ἀντιστοιχεῖ δὲ τὸ ε καὶ ε τῆς ἀλβανικῆς εἰς τὸ ἐλληνικὸν ε τῆς αὐτῆς ἐλληνικῆς ῥίζης *ῥερ*, ὅθεν ἰωνικῶς καὶ ἐπικῶς *εἶρος*, *εἶριον*, ἰωνικῶς καὶ ἐπικῶς *εἶριον*, *εἶροϋς*, *εἶριεος* κτλ.

(2) «Οἱ δ' αὐτοὶ (οἱ παλαιοὶ) φασι καὶ ὅτι ῥινδρ Ἰλλυριοὶ λέγουσι τὴν ἀχλύν.» Εὐστάθ. 1536, 15.

ποῦ ἀνεπίμικτοι πρὸς αὐτὴν πέραν τοῦ Πίνδου μένουσαι, πρὸς δὲ καὶ μετ' ὀθνηίων στοιχείαν συμπυραθεῖσαι, ἄπελθθησαν τῆς προόδου καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κομψότερον ἀναπτύξεως τῆς ἐλληνικῆς, καὶ ἀπέβησαν διὰ τοῦτο ἦττον συγγενεῖς ἢ αἱ ἄλλαι διάλεκτοι τῆς ἐλληνικῆς, ἢ δὲ Ἰλλυρικὴ ὡς ἀπωτέρω κειμένη ἀπέβη ἦττον συγγενῆς καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς, ὡς πλησιεστέρας. Τοσαῦτα περὶ τῆς ἀνεξανθήτου ταύτης δοξασίας, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ εἰσι λειψανὸν τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν.

§ 109. Θρακικὸν δ' ὑπέλαβον ἕτεροι φῶλον τὸ ἀλβανικὸν ἔθνος καὶ τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν ὁμοιοτάτην τῇ ἀρχαιοτάτῃ θρακικῇ καὶ οἶονεὶ διάλεκτον αὐτῆς (1). Καὶ ἐπειδὴ τὸ τῶν Θρακῶν ἔθνος πάλαι ἦν μέγιστον πάντων ἀνθρώπων μετὰ τοὺς Ἰνδοὺς (2), καὶ ἐξετείνετο πρὸς ἄρκτον μέχρι τοῦ Ἰστρου καὶ πέραν αὐτοῦ, ἴσως, λέγουσι, καὶ πρὸς δυσμὰς ἐξετείνετο μέχρι τῆς Ἰλλυρίδος, ἔνθα κατωκισμένοι εἰσὶν οἱ Ἀλβανοὶ. Ἄλλα τοὺς Θρακῆας διακρίνουσιν ἤδη εἰς ἀρχαιότερους καὶ νεωτέρους, καὶ ἐκείνους μὲν νομίζουσιν Ἑλληνας, τούτους δὲ βαρβάρους καὶ οὐδεμίαν συγγένειαν ἔχοντας πρὸς τοὺς Ἑλληνας (3). Δῆλον δ' ἐντεῦθεν ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ

(1) Ἴδε Εὐλανδρον σελ. 319.

(2) «Θρηκίων δὲ ἔθνος μέγιστόν ἐστι, μετὰ γε Ἰνδοῦς, πάντων ἀνθρώπων.» Ἡροδ. 5, 3.

(3) Ἡ ὡς θρακικὴ ἐκτιθεμένη διάλεκτος ὑποφατέρου οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἡ ἀρχαιοτάτη ἐλληνικὴ: Rask über die thrakische Sprach classe, von Vater. Ἐν Ἑλλάδι, 1822. α' ὁ δὲ Ἄβελ ἱστορ. τῶν Μακεδόνων σελ. 46 καὶ 85 περὶ μὲν τῶν ἀρχαίων Θρακῶν λέγει· α' Ἡ μεταλλαγὴ τούτων τῶν ἀρχαίων Θρακῶν φέρεται ἀναγκαίως εἰς μεγάλα σφάλματα, κατωτέρω δὲ σαφῶς ἐκτεθῆσεται ὅτι εἶναι ὅλως δύο διάφορα ἔθνη διὰ τῆς ἐθνικότητος καὶ ἱστορίας, καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀντιθέτου ἔκδοχῆς ἢ ἀρχαία ἱστορία μεταβάλλεται εἰς ὄντως ἀνεστραμμένην εἰκόνα. Διαλυομένης ταύτης τῆς ψευδοῦς συναρμογῆς, παρίστανται οἱ ἡμέτεροι Θρακῆες καθ' ὅλους τοὺς χαρακτήρας αὐτῶν ὡς ἄλλοι.

δύνανται κληθῆναι ὁμόφυλοι καὶ ὁμόγλω-
σοὶ τῶν ἀρχαιοτάτων Θρακῶν τῶν ἐν τοῖς
Ἑλληνικοῖς ὁμολογουμένως καταγεγραμμένων,
οὐχὶ δὲ καὶ τῶν νεωτέρων, οἵτινες νομι-
ζοῦνται βάρβαροι.

§ 110. Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἄλθανογρά-
φων, διὰ τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν
καὶ λατινικὴν γλῶσσαν συγγένειαν καὶ τὸ
ἀρχαιοειδὲς καὶ τὴν εὐπεινίαν τῆς ἀλθανι-
κῆς γλώσσης, ταύτην μὲν ὠνόμασαν *πελα-
σιγικήν*, τοὺς δ' ἄλθανοὺς προσηγόρευσαν
Πελασγοὺς, καθ' εὐθείαν ἀπογόνους τοῦ
παναρχαίου ἔθνους τῶν Πελασγῶν διότι
«Πελασγοὶ τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα δυνα-
στευσάντων ἀρχαιοτάτοι λέγονται» (1)·
καὶ «Τοὺς δὲ Πελασγοὺς, οἳ μὲν ἀρχαίον
τὸ φῦλον κατὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐπιπο-
λάσαν καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι τοῖς
κατὰ Θεσσαλίαν, ὁμολογοῦσιν ἅπαντες σχε-

κῶν ἔθνος. Αὐτοὶ διέδωσαν τὴν σπουδαίαν
καὶ βαθύως ἐπενεργήσαν ἐπὶ τε τοῦ δια-
φονητικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἑλ-
ληνῶν λατρίαν τοῦ Διονύσου καὶ τῶν Μου-
σῶν, καὶ . . . διὰ τοῦ αἰοιοῦ αὐτῶν Ὀρ-
φέως καὶ ἄλλων ἐκπροσωποῦσι τὰς ἀρχὰς
τῆς ἐλληνικῆς ποιήσεως, καὶ δὴ «οἱ πατέ-
ρες» αὐτῆς εἰσιν. Δὲν εἶναι δὲ ἄτοπον, καὶ
μάλιστα διττῶς ἄτοπον τοῖς Ἑλλησι, τὸ
να παραλάβωσι τὸ κάλλιστον τῆς γλώσσης,
τὴν ποίησιν, παρὰ τινος ἔθνους πάντη ξε-
νικοῦ;» Περὶ δὲ τῶν νεωτέρων Θρακῶν λέ-
γει· «Μεταβαίνοντες εἰς τὴν γλῶσσαν, τὰ
ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν τοῦ ἔθνους δὲν εὐ-
ρίσκομεν *κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἕλκρον*, ἀλλ' ἰδίως
βαρβαρικά καὶ σκυθικά· καὶ ἐκ μὲν τῆς
γλώσσης, ἐκ τὸς ὀλίγων πάντη ξενοφάνων
λέξεων, οὐδὲν ἄλλο περιήλθεν ἡμῖν· ἀλλ'
ὅμως δύναται τις ν' ἀποποιηθῆ μετὰ βε-
βαιότητος πᾶσαν συγγένειαν αὐτῆς πρὸς
τὴν ἐλληνικὴν.» Καὶ Κωνστ. Σχινᾶς ἐν τῇ
ἱστορίᾳ τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν σελ. 437 λέγει·
«Θρακῆς οἱ ἀρχαιότεροι καὶ οἱ νεώτεροι,
ὄντες ὅλως διαφορετοῦ φύλου (οἱ πρῶτοι Ἑλ-
ληνες, οἱ δεύτεροι βάρβαροι), συγγέονται
πρὸς ἀλλήλους ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διὰ τὸ ὁ-
μοιῶδες τοῦ ὀνόματος ἀμφοτέρων».

(1) Στράβ. Ζ, 7, 10.

δόν τι» (1). Ἄλλ' αἰ περὶ τῶν Πελασγῶν
δοξαίαι τῶν σοφῶν καὶ πάλαι ἀντικείμε-
ναι ἦσαν ἀλλήλαις καὶ νῦν. Οἶον δ' ἀρχη-
γοὶ τῶν ἀντιθέτων τούτων γνώμων φαί-
νονται δύο ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, οἱ ἄλικαρ-
νασσεῖς Ἡρόδοτος καὶ Διονύσιος, ὅτι οὐδὲ
εὐχερῶς δύναται χαχθῆναι καὶ οἱ νεώτεροι
πάντες. Καὶ ὁ μὲν αὐτῶν λέγει τοὺς Πε-
λασγοὺς ἔθνος *βάρβαρον*, ἦτοι ξένον καὶ
ἀλλότριον τοῦ ἐλληνικοῦ (2), ὁ δὲ τὸ τῶν
Πελασγῶν γένος *ἐλληνικόν*, ἐκ Πελοποννή-
σου τὸ ἀρχαῖον (3). Καὶ καθ' ὅσον ἢ τοῦ
Ἡροδότου ἀξιοπιστία φαίνεται πολλῶν κρείσ-
σων τῆς τοῦ πολὺ ὕστερον ζήσαντος Διο-
νυσίου, κατὰ τοσοῦτον οἱ νεώτεροι ἀποκλί-
νουσι πρὸς τὴν τοῦ Ἡροδότου γνώμην. Δι-
ευκρινεῖν οὖν τὸ βάρβαρον τοῦτο τῶν
Πελασγῶν καὶ ἀναζητοῦντες τὴν ἐκ τῆς
Ἀσίας καταγωγὴν αὐτῶν καὶ κατάβασιν
εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς διάφορα κατήνησαν
συμπεράσματα καὶ ἀλλήλοις ἀντικείμενα.
Οἱ μὲν Ἀρῖοι νομίζουσι τοὺς Πελασγοὺς,
ἐκ τῆς ἐνδοτέρας Ἀσίας προελθόντας, οἱ δὲ
Φοίνικας ἐξ Αἰγύπτου διωχθέντας καὶ Φι-
λισταίους, Σημιτικὸν γένος (4)· ἕτεροι δὲ
μέχρις Ἰνδίας χωρήσαντες Ἰνδογερμανικὸν
ὑπολαμβάνουσι καὶ ἐκείθεν κατελθόντες
εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ τῶν Πελασγῶν ἔθνος.

§ 111. Ἀλλὰ πολλοὶ τῶν λογίων Ἑλ-
ληνῶν καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν ἀλλογενῶν δο-
ξάζουσι ὅτι οἱ Ἑλληνες προῆλθον ἐκ τῶν

(1) Αὐτ. Ε', 2, 4.

(2) Ἦσαν δὲ οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον
γλῶσσαν ἰέντες.» Ἡροδ. 1, 57.

(3) Ἦν γὰρ δὴ καὶ τὸ τῶν Πελασγῶν
γένος ἐλληνικόν, ἐκ Πελοποννήσου τὸ ἀρ-
χαιοῦ. Διον. Ἄλικ. ῥομ. ἀρχ. 1, 17.

(4) Ἀτὸ ὄνομα *Πελασγοὶ*, κυρίως ταύ-
τὸν ὄν τῶ Φιλισταῖοι, ὅ ἐστι μετανάσται,
καὶ καθ' ἀρχὰς μόνον τοὺς σημιτικούς
λαοὺς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν δυτικῶν πα-
ραλιῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας σημαῖνον, ὕστε-
ρον μετεφέρθη, καθὼς καὶ τινα τῶν μερι-
κωτέρων ἐκείνων, καὶ εἰς τοὺς ἀρχαιοτά-
τους Ἑλληνας. Συνέβη δὲ τοῦτο διὰ τὴν
κατ' ὀλίγον ἐξελθῆσιν πολλῶν τε πελα-
σιγικῶν μύθων καὶ αὐτῶν τῶν Πελασγῶν.»
Φιλιστ. τόμ. Α', σελ. 6.

Πελασγῶν καὶ συγγενῆ ἡγοῦνται τὰ δύο
ταῦτα φύλα (1), συμφωνοῦντες κατὰ τοῦτο
καὶ ἀποδεχόμενοι τὴν τοῦ Διονυσίου γνώ-
μην, τὸ δὲ βάρβαρον τοῦ Ἡροδότου ἄλ-
λως ἐρμηνεύοντες. Ὑπολαμβάνουσι δηλα-
δὴ τὸ «βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες» (2)
ὡς διαφορὰν διαλέκτων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς
γλώσσης, οἷα τότε ἦν μεγάλη ἢ διαφορὰ
τῆς ἀρχαιοτάτης πελασιγικῆς πρὸς τὴν κατὰ
τοὺς ἐνδόξους τῆς Ἑλλάδος χρόνους γλῶσ-
σαν τῶν Ἑλλήνων. Διότι ἢ μὲν πελασιγικὴ
διάλεκτος ἀπολειφθεῖσα ὤμη καὶ ἀκαλλώπι-
στος, ὡς ἀνεκάθην ἦν, διέφερεν ἐπὶ Ἡροδό-
του πολὺ τῆς τετορνευμένης ἀττικῆς καὶ
μαλθακῆς Ἰωνικῆς, αἵτινες ἐπὶ τοσοῦτους
αἰῶνας ἀναπτυσσόμεναι καὶ τελειοποιούμε-
ναι μεταβλήθησαν ἐπὶ τὸ τεχνικώτερον καὶ
κοιμώτερον, καθ' ὅσον προώδυσαν εἰς τὴν
παιδείαν καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ ἔτελειο-

(1) «Ὅτι δὲ οἱ αὐτοὶ Πελασγοὶ καὶ
Ἀργεῖοι, καὶ Σοφοκλῆς ἐν Ἰνάχῳ μαρτυρεῖ
καὶ οἱ Τυρρηνοὶ δὲ Πελασγοί.» Σχολιαστῆς
Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου 580. Τὸ δ' ἐκ τοῦ
Ἰνάχου ἀποσπασμάτιον τοῦ Σοφοκλέους ἔχει
ὧδε.

«Ἰναχε γεννῆτορ, παῖ τοῦ κρηνῶν
πατρός Ὀκεανοῦ, μέγα πρεσβυῶν
Ἀργούς τε γύναις Ἐρας τε πάγοις
καὶ Τυρρηνοῖσι Πελασγοῖς.»

Ἀποσπ. 677. Δηλαδὴ αἰ Ἰναχε γεννῆτορ,
οὐδὲ τοῦ πατρὸς τῶν κρηνῶν Ὀκεανοῦ, ὁ
ἰσχυρῶς βασιλεύων καὶ τῶν ἀγρῶν τοῦ
Ἀργούς καὶ τῶν λόφων τῆς Ἐρας καὶ
τῶν Τυρρηνικῶν Πελασγῶν. Ἦ δὲ πελασι-
γικὴ γλῶσσα ἀδελφὴ ἦν πρεσβυτέρα τῆς ἐλ-
ληνικῆς, εἶπερ Πελασγοὶ, Ἑλληνες δηλ.
καὶ Ἴταλοι, ἀδελφοὶ ὁμαίμονες. . . Ἐν τοῖς
πλείστοις οὖν τιθέμεθα τὴν πελασιγικὴν ὁ-
μοίαν τῇ ἐλληνικῇ κατὰ τε τὴν ὕλην καὶ τὸ
εἶδος. Φιλολογ. ἐν Κων)λει Σύλλ. τευχ.
B', σελ. 75. «Πελασγοὶ Τυρρηνοὶ, φῦλον
συγγενὲς τῶ μετὰ ταῦτα Ἑλληνικῶ, διε-
σπαρμένον κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Ἑλά-
σσος Ἀσίας καὶ ἀνά τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἰ-
ταλίαν.» Κ. Σχινᾶ ἱστορ. τῶν ἀρχ. ἐθνῶν
σελ. 478.

(2) Ἡροδ. 1, 57.

ποιήθησαν εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας οἱ
λαλοῦντες αὐτὰς λαοί.

§ 112. Ὅτι δ' ἐν χρόνῳ αἱ γλώσσαι
μεταβάλλονται, δηλον. Διόπερ ὁ Πλάτων
οὐδόλως θαυμάζει ὅτι ἡ παλαιὰ γλῶσσα
παραβαλλομένη πρὸς τὴν τότε τῶν Ἀθη-
ναίων κατ' οὐδὲν διέφερε τῆς βαρβαρικῆς·
«διὰ γὰρ τὸ πανταχῇ στρέφεσθαι τὰ ὀνό-
ματα οὐδὲν θαυμαστόν ἐν εἴη, εἰ ἡ παλαιὰ
φωνὴ πρὸς τὴν νυνὶ βαρβαρικῆς μηδὲν δια-
φέρει» (1). Πάντως δ' ὑπὸ ταύτην τὴν
σημασίαν εἰσάγει ὁ Πλάτων τὸν Πρόδικον
ἰποκαλοῦντα βάρβαρον τὴν τῶν Αἰσβίων
φωνὴν, τὴν αἰολικὴν δηλ. διάλεκτον, τὴν
ἀναμφισβητήτως ἐλληνικὴν, ὅτι τὰ ὀνό-
ματα οὐκ ἠπίστατο ὀρθῶς διαιρεῖν, ἄτε Αἰ-
σβίος ὢν καὶ ἐν φωνῇ βαρβάρῳ τετραμμέ-
νος» (2) Ἀέξεις δὲ καὶ τύπους τῆς αἰολι-
κῆς διαλέκτου ὀνομάζει ἀλλαχού *ἄεσι-
κὰ ὀνόματα*» (3). Λέγει δὲ καὶ Στράβων
ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας καὶ τὸ βαρβα-
ρίζειν λέγεται· καὶ γὰρ τοῦτο ἐπὶ τῶν κακῶς
ἐλληνίζόντων εἰώθασμεν λέγειν» (4). Κατὰ
ταύτην ἄρα τὴν ἐρμηνείαν δύναται τις εἰ-
πεῖν ἀνενδοξιάτως ὅτι οἱ μὲν Πελασγοὶ ἦ-
σαν Ἑλληνες βάρβαροι κακῶς ἐλληνίζον-
τες, οἱ δὲ Ἑλληνες ἦσαν Πελασγοὶ ἐξηγε-
νισμένοι ὀρθῶς ἐλληνίζοντες. Οὕτω δὲ λύε-
ται καὶ ἡ ἀναφυομένη ἀπορία ἐκ τῆς τοῦ
Ἡροδότου διηγήσεως, καθ' ἣν καὶ Ἀρῖοι πε-
καὶ Ἀωρεῖς καὶ Ἴωνες καὶ Ἀθηναῖοι κα-
τήγοντο πάντες ἐκ Πελασγῶν (5), καὶ ἡ
Ἑλλάς ἅπασα ἐκαλεῖτο πρότερον Πελα-
σιγική (6).

§ 113. Ταύτην δὲ τὴν γνώμην δεχόμε-
νος καὶ ἐγὼ καὶ τοὺς Πελασγοὺς ὑπολαμ-
βάνων ἀδελφοὺς πρεσβυτέρους τῶν Ἑλλή-
νων καὶ Λατίνων, καλῶ τοὺς ἄλθανοὺς
ὑπὸ ταύτη τῇ σημασίᾳ Πελασγοῦ· καὶ πε-
λασιγικὴν τὴν ἀλθανικὴν γλῶσσαν (7). Συν-

(1) Κρατύλ. κεφ. 33.

(2) Πρωταγ. κεφ. 27.

(3) Κρατύλ. κεφ. 18.

(4) Στράβ. 14, 2, 28.

(5) Ἡροδ. 1, 56 καὶ 7, 94 καὶ 8, 44.

(6) Ἡροδ. 2, 56.

(7) Ἦ πρὸ τῆς διακρίσεως τῆς ἐλληνι-
κῆς (γλώσσης) πρὸς ἑαυτὴν (δηλ. ἢ πρὸ τῆς

ωνύμως δὲ λέγω τὴν ἄλβανικὴν γλῶσσαν πελασγικὴν ἢ γρακοῖταλικὴν, καὶ ὀνομάζω οὕτω τὴν προελληνολατινικὴν ὁμοφυλίαν τῶν Γραικῶν καὶ Ἰταλῶν πρὸ τῆς διακρίσεως αὐτῶν εἰς Ἑλλήνας καὶ Ῥωμαίους, τοὺς δ' Ἄλβανοὺς πελασγικὸν ἦτοι γρακοῖταλικὸν καὶ προελληνολατινικὸν φύλον. Διότι ἢ κατὰ τε τὴν ὕλην καὶ τὸ εἶδος ἀντιπαράθεσις τῆς ἀλβανικῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν, τὰς σωζομένας ἀρχαίας γλῶσσας, ἀποδεικνύει τρανότερα τοῦτο. Δεῖψανα δὲ τῆς πελασγικῆς γλώσσης, ὅσον ἐμοὶ γνωστὸν, οὐδεὶς τῶν συγγραφέων διέσωσε.

§ 114. Πελασγίς ἄρα οὐσα ἢ ἀλβανικὴ γλῶσσα εἰκότως μικτὴ ἐστὶν ἐξ ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς. Διότι οἱ Πελασγοὶ τὸ μὲν ἦσαν γένος ἀνεκάθεν ἑλληνικόν, καὶ διὰ τὴν σύγγενεαν ταύτην ἐδέξαντο αὐτοὺς οἱ Ἀβοριγίνες καὶ οὐνοῖοι ἐγένοντο (1), τὸ δὲ μετὰ τῶν Ἀβοριγίνων πολιτευόμενοι ἐν τούτοις ὑπελείφθησαν τοῖς χωρίοις, ὅπου σὺν χρόνῳ τὴν Ῥώμην ἔκτισαν οἱ ἔκγονοι αὐτῶν σὺν τοῖς Ἀλβανοῖς (2). Ὀρθῶς δ'

διαίρεσεως αὐτῆς εἰς τὰς διαλέκτους, ἢ προϊστορικῇ ἡλικίᾳ καλεῖται παρὰ τισὶ πελασγικῇ. Δ. Μαυροφύδου Ἱστορ. τῆς ἑλλ. γλώσσης σελ. 6.

(1) «Ἐπειτα Πελασγῶν τινες τῶν οἰκούντων ἐν τῇ καλουμένῃ νῦν Θεσσαλίᾳ τὴν ἑαυτῶν ἀναγκασθέντες ἐκλιπεῖν οὐνοῖοι γίνονται τοῖς Ἀβοριγίνσιν. . . Ἐδέξαντο δὲ αὐτοὺς οἱ Ἀβοριγίνες, ἴσως μὲν καὶ κατὰ τὴν τοῦ ὠφελήθησθεῖν ἐλπίδα, ὡς δ' ἐγὼ πείθομαι κατὰ τὸ συγγενὲς μάστα. Ἦν γάρ δὴ καὶ τὸ τῶν Πελασγῶν γένος Ἑλληνικὸν ἐκ Πελοποννήσου τὸ ἀρχαῖον.» Διον. Ἀλικ. 1, 17. «Ἐἰ τῷ ὄντι Ἑλληνικὸν φύλον ἦν τὸ τῶν Ἀβοριγίνων, ὡς Κάτωνι καὶ Σμπρωνίῳ καὶ πολλοῖς ἄλλοις εἴρηται, τοῦτο ἔγγονον αὐτῶν τῶν Οἰνότρων πείθομαι. Τὸ γὰρ δὴ Πελασγικὸν καὶ τὸ Κρητικὸν καὶ ὅσα ἄλλα ἐν Ἰταλίᾳ ἔκησεν, ὑστέροις εὐρίσκω χρόνοις ἀφικόμενα». Αὐτόθι 1, 13.

(2) «Τὸ δ' οὖν Πελασγικὸν φύλον, ὅσον μὴ διεφθάρη τε καὶ κατὰ τὰς ἀποικίας διεσπάρθη, διέμεινε δὲ ὀλίγον ἀπὸ πολλοῦ,

ἐντεῦθεν εἰκάζεται, ὅτι ὁ χαρακτὴρ τῆς πελασγικῆς γλώσσης ἦν ἑλληνολατινικὸς ἢ αἰολικὸς, οἷος καὶ ὁ τῆς νῦν ἀλβανικῆς γλώσσης. Ὅθεν παραφράζων τὰ ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῖος (1) περὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης εἰρημένα, λέγω κἀγὼ κατ' αὐτὸν περὶ τῆς ἀλβανικῆς· «Ἄλβαροι φωνὴν μὲν τὴν ἀλβανίδα, οὐτ' ἄκρω βάρβαρον οὐτ' ἀπρητισμένως ἐλλάδα ἢ λατινίδα φθέγγονται, μικτὴν δὲ τινα ἐξ ἀμφοῖν, εἰτ' οὖν πελασγίδα, ἧς ἐστὶν ἡ πλείων αἰολίς, τοῦτο μόνον ἀπολαύσαντες ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιμύξαον τὸ μὴ πᾶσι τοῖς φθόγοις ὀρθοσπεῖν». Ταῦτα καὶ περὶ ταύτης τῆς ἐπικρατούσης δοξασίας καὶ τὰ μάλιστα διαδεδομένης.

§ 115. Ἄλλα καὶ Ἡπειρωτικῶν τις ἔθνος ἐὰν καλέσῃ τοὺς Ἀλβανοὺς, λείψανον τῶν ἀρχαίων Ἡπειρωτῶν, καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἀλβανῶν ἠπειρωτικὴν, οὐδὲν ἄλλο λέγει ἢ Πελασγικὸν ἔθνος τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν πελασγικὴν. Διότι κατὰ Στράβωνα (2) «Πολλοὶ καὶ τὰ Ἡπειρωτικὰ ἔθνη Πελασγικὰ εἰρήκασιν.» Τὸ δὲ Πελασγικὸν ἔθνος ὅτι συγγενὲς ἦν τῷ μετὰ ταῦτα ἑλληνικῷ, προεῖρηται· δεικνύουσι δὲ τοῦτο καὶ αἱ περισθεῖσαι τῶν Ἡπειρωτῶν λέξεις, ἑλληνικαὶ οὐσαί. Ἀναμφισβήτητοι δὲ καὶ μεμαρτυρημένοι ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων λέξεις τῆς ἠπειρωτικῆς διαλέκτου σώζονται πέντε, ὧν οὐχὶ πασῶν διεσώθη ἀντίστοιχος ἢ ὁμόρριζος ἐν τῇ ἀλβανικῇ λέξις. Παρ' Ἡσυχίῳ τῷ γλωσσογράφῳ ἐπιχωριάζουσαι τοῖς πάσαι Ἡπειρώταις λέξεις εἴτε γλῶσσαι φέρονται αἱ ἐξῆς. αἰ. Ἄσπετος. δάξα. λυρτόν (πρὸβλ. γυρτόν). πε-

μετὰ τῶν Ἀβοριγίνων πολιτευόμενον ἐν τούτοις ὑπελείφθη τοῖς χωρίοις, ὅπου σὺν χρόνῳ τὴν Ῥώμην οἱ ἔκγονοι αὐτῶν σὺν τοῖς Ἀλβανοῖς ἐπόλισαντο.» Διον. Ἀλικ. 1, 30. «Γένος δὲ τὸ Ἀλβανῶν μικτὸν ἦν ἐκ τε Ἀρκάδων καὶ Ἐπειῶν τῶν ἐξ Ἠλιδος ἐλθόντων καὶ Πελασγῶν, τελευταίων δὲ τῶν μετὰ Ἰλίου ἄλωσιν ἀφικόμενων εἰς Ἰταλίαν Τρώων, οὓς ἤγεν Αἰνείας ὁ Ἀγγίλου καὶ Ἀφροδίτης.» Αὐτόθι 2, 2.

(1) 1, 90.

(2) 5, 2, 4.

λείους. Πυρριάδαι.» Παραβάλωμεν οὖν ταύτας πρὸς ἀντιστοιχοὺς ἀλβανικὰς κατὰ τὰ ξὶν ἐναντίαν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς τελευταίας.

§ 116. Πυρριάδαι καὶ Πυρριῖδαι. Αὕτη παρὰ μὲν τῷ Ἡσυχίῳ (ἐν λ.) ἐρμηνεύεται ὧδε. «Πυρριάδαι· οὕτως ἐκαλοῦντο οἱ νῦν Μολοσσοὶ ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἡπειρώτου.» Παρὰ δὲ Πλουτάρχῳ (ἐν βίῳ Πύρρου ἐν ἀρχῇ) «Πυρριῖδαι» ἐκαλεῖτο ἢ ἀπὸ Νεοπτολέμου τοῦ Ἀχιλλέως διαδοχῇ τῶν βασιλέων· «Θεσπρωτῶν καὶ Μολοσσῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἱστοροῦσι Φαέθοντα βασιλεῦσαι πρῶτον, ἕνα τῶν μετὰ Πελασγοῦ παραγενομένων εἰς τὴν Ἡπειρον· ἐνιοὶ δὲ Δευκαλίωνα καὶ Πύρραν εἰσαμένους τὸ περὶ Δωδώνην ἱερόν αὐτόθι κατοικεῖν ἐν Μολοσσοῖς. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Νεοπτόλεμος ὁ Ἀχιλλέως λαὸν ἀγαγὼν αὐτὸς τε τὴν χώραν κατέσχε καὶ διαδοχῇ βασιλέων ἀφ' αὐτοῦ κατέλιπε Πυρριῖδας ἐπικαλούμενους· καὶ γὰρ αὐτῷ Πύρρος ἦν παιδικὸν ἐπωνύμιον, καὶ τῶν γνησίων παιδῶν ἐκ Δανάσσης τῆς Κλεοδαίου τοῦ Ὑλλου γενομένων ἕνα Πύρρον ὠνόμασε.» Πρὸς τὸ λατινικὸν δὲ Βιργίλιος ἀντί Ρυργίου, ἑλληνιστὴ Πύρρος, ἐξ οὗ Πυρριῖδαι καὶ Πυρριῖδαι, τινὲς παραβάλωσι τὸ ἀλβανικὸν βούρη=ἄνηρ, ἄνδρας, ὃ δὲ Βόππιος πρὸς τὸ σανσκρ. varas, ὃπερ ὁ Κούρτιος ἐρμηνεύει eximius, ἐξαιρετοί. Τὸ δὲ Πύρρος δῆλον ὅτι παρήκται παρὰ τὸ πυρρός=πυρρόωτης, πυρρίχως, κοκκινωπός, ξανθοκόκκινος.

§ 117. πελειός. Καθ' Ἡσύχιον (ἐν λ.) ἐκάλουν «πελειός Κῶοι καὶ Ἡπειρώται τοὺς γέροντας καὶ τὰς πρεσβυτίδας.» Καὶ ἦν ἄρα ἢ λέξις αὕτη κοινὴ Κῶοις τε καὶ Ἡπειρώταις καὶ οὐχὶ μόνοις τοῖς Ἡπειρώταις ἐπιχωριάζουσα. Ταύτη δὲ συγγενὲς καὶ αἱ ἐξῆς· Κατὰ Κοραῆν παρὰ Στράβωνι (ἐν τῷ πίνακι ἐν λ.) λέγεται «Πέλιος, ὁ γέρον, κατὰ Θεσπρωτῶν γλῶσσαν, καὶ Πελία, ἢ γραῖα· ὅθεν καὶ αἱ ἐν Δωδώνῃ Πελιάδες, τρεῖς γραῖαι.» Ὁ δὲ Ἡσύχιος «πέλειαι» περιστεραί· καὶ αἱ ἐν Δωδώνῃ θεσπιζουσαι μάντιες.» Καθ' Ἡρόδοτον δὲ (1) πελειάδες ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν Δωδω-

(1) Βιβλ. 6', § 57.

ναίων αἱ γυναῖκες. Πρὸς ταύτας τὰς λέξεις παραβάλωσι τινὲς τὰ ἀλβανικὰ πελάκ καὶ πλάκ=γέρον, καὶ πελάκε καὶ πλάκε=γραῖα, γερώντισσα· ἀλλὰ κατ' ἐμὲ παραβλητέα μᾶλλον πρὸς τὸ «Πηλαγόνας» γέροντες, παλαιοί, γηγενεῖς· καὶ πρὸς τὸ «Πελιγᾶνες» οἱ ἔνδοξοι· παρὰ δὲ Σύροις οἱ βουλευταί. («Ἡσύχ. ἐν ταῖς λ.». Ἄλλοι ὁμοῦς ἄλλως παράγουσιν αὐτάς· ὃ μὲν Καμάρδας παρὰ τὸ παλαιῖός, ὃ δὲ Θεόφιλος Στεῖρος παρὰ τὸ παλαιάκης (;)· ἕτεροι δὲ παρὰ τὸ Πελασγός.

§ 118. λυρτόν ἢ λυρτός. Ἐν τῇ σειρά τῶν λέξεων αὕτη παρ' Ἡσυχίῳ οὐκ εὐρίσκειται, γίνεται δὲ μνεῖα αὐτῆς ἐν τῇ ὑπόστυμνωσει τῆς λέξεως αἴγυρτόν, ἔνθα καὶ διορθοῦται ἀλυρτός.» Καὶ ἀληθῶς κατὰ Σέλευκον ὁ Ἀθήναιος (1) λέγει. «Καλεῖται δ' ὁ σκύφος ὑπὸ Ἡπειρωτῶν, ὡς φησι Σέλευκος, λυρτός, ὑπὸ δὲ Μηθυμναίων, ὡς Παρμενίων φησὶν ἐν τῷ περὶ διαλέκτου σκύθος.» λυρτός γράφεται καὶ ἐν τῷ Θεσαυρῷ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης Ἑρρ. Στεφάνου. Τῆς λέξεως ταύτης οὐδεμίαν εὐρίσκω ἀντίστοιχον ἐν τῇ ἀλβανικῇ.

§ 119. δάξα. Τοῦτο ἐρμηνεύεται παρ' Ἡσυχίῳ ἀδάξα· θάλασσα. Ἡπειρώται. Ὁ δὲ Δινδόρριος (ἐν Θεσαυρῷ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης) παραβάλλει αὐτὴν πρὸς τὴν παρὰ τῷ αὐτῷ Ἡσυχίῳ «δαλάγχα· θάλασσαν»· ὃ ὁ Κούρτιος (σελ. 619) «δαλάγχα» προπαροξύνει. Φαίνεται δὲ μακεδονικὴ ἢ λέξις τῷ τε Κουρτίῳ καὶ τῷ τοῦ Ἡσυχίου ἐκδότῃ Σμιδίτῳ· μακεδονικὸν γὰρ τὸ δ' ἀντὶ τοῦ θ ἐν τοῖς ἀδὴρ ἀδαλός, δάνος. Ἄλλ' ἢ ἀντίστοιχος ἀλβανικὴ λέξις δέτ=θάλασσα πολὺ ὀρθῶς παράγεται παρὰ τὸ θέτ-ις, κατὰ τὴν μακεδονικὴν τοῦ θ εἰς δ τροπήν.

§ 120. Ἄσπετος. Οὕτω προσηγορεύετο ὁ Ἀχιλλεὺς ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν ὡς θεῶς τιμώμενος. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖται ὑπὸ πολλῶν συγγραφέων. Καὶ ὁ μὲν Ἡσύχιος παραλαβὼν τὴν λέξιν ἐκ τῆς Ἀριστοτέλους πολιτείας τῶν Ὀπουνητίων, συγγραμματος ἀπολεσθέντος, λέγει· «Ἄσπετος· ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἡπειρῷ, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν Ὀπουνητίων πολιτείᾳ.» Πλούταρχος δ'

(1) Βιβλ. 1Α', σελ. 500.

ἐν βίῳ Πύρρου ἐν ἀρχῇ λέγει· «Ἐκ τούτου δὲ καὶ Ἀχιλλεύς ἐν Ἡπειρῷ τιμὰς ἰσοθέους ἔσχεν, ἄσπετος ἐπιχωρῶ φωνῇ προσαγορευόμενος.» Πτολεμαῖος δ' Ἡφαιστίων (1) παρὰ Φωτίῳ (2) κατ' Ἀριστόνικον τὸν Ταραντίνον ἀναφέρει καὶ ταύτην καὶ ἄλλα τοῦ Ἀχιλλεύος προσηγορίας λέγων· «Ὡς Ἀχιλλέα μὲν Ἀριστόνικος ὁ Ταραντίνος, διατρίβοντα ἐν ταῖς παρθένου παρὰ Λυκομήδει, *Κερκυσεραν* καλεῖσθαι φησί. Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ *Ἰσσάν* καὶ *Πυρράν* καὶ *Ἄσπετος* καὶ *Προμηθεύς*.» Παρὰ δὲ Νόννῳ τῷ Πανοπολίτῃ (3) τὸ «Ἄσπετος» φέρεται ὡς κύριον ὄνομα ἀνδρός· ἰδοὺ οἱ στίχοι·

τοῖσι συνστράτωντο καὶ ἀνέρες Ὀλυτοκοῖται
οἷσι θέμις δολιχάσιν ἐπ' οὐσίαισιν ὕπνον ἱάθειν
τοῖς μὲν Φρίγγος ἔκανε καὶ Ἄ σ π ε τ ο ς εἰς μέθον

[ἔλικον]

αὐχέις τε Δόρυκλος ὁμόστολος, οἷς ἅμα βαίμων
Ἱππουρῶ συνάεθλος ἐκηδόλος ἔστιχεν Ἐγρέυς·
καὶ νόον Ἰσον ἔχοντες ὄλον στρατὸν Ὀλυτοκοῖτην
πέντε σαφοῖν ἔντες ἐκόσμεον ἠγεμονῆς (4).

§ 121. Πρὸς τοῦτο δὲ τοῦ Ἀχιλλεύος τὸ ἐπωνύμιον «Ἄσπετος» πολλοὶ τῶν ἄλβανογράφων παραβάλλουσι τὸ ἄλβανικὸν ἐπίθετον αἰ-σπέιτε ἢ ἰ-σπέιτε»=ὠκύς, ταχύς. Ἐπειδὴ δὲ παρ' Ὀμήρῳ ὁ Ἀχιλλεύς χαρακτηρίζεται μάλιστα ἀποδώκης, ποδάρκης, πόδας ὠκύς, πόδας ταχύς» καὶ ἀπλῶς ατχύς, ὠκύς,» πολὺ πιθανὸν ὅτι καὶ ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν προσηγορεύετο «Ἄσπετος» διὰ τὴν ποδώκειαν. Καὶ τότε ἴσως θεωρητέον τὸ «Ἄσπετος»=ἄσπευστος, πολὺσπευστος, καίτοι τὸ ἄλβανικὸν ἐπίθετον αἰ-σπέιτε παρὰ γὰρ μάλλον παρὰ τὸ σπευστός κατ' ἀνάγνωστον τῆς διφθόγγου παρ' ἄλβανοῖς, ὡς καὶ τὸ ἄλβανικὸν ἐπίρρημα «σπεύτ ἢ σπέιτ» παρὰ τὸ σπευστός, σπουδῆ, ταχύς. Φέρεται δὲ εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ἡ συνήθεια τοῦ ἄσπετος παραγωγή, καθ' ἣν νομίζεται σύνθετον ἐκ τοῦ α καὶ σπετός,

(1) Περὶ τῆς εἰς πολυμαθίαν καινῆς ἱστορίας λόγοι 15'.

(2) Β.βλ. ο.θ. σελ. 473, ἐκδ. Hoesche, lii, 1653.

(3) Διονυσ. 26, 96.

(4) Ἐκδ. Τευβερῆ στερέοτυπος, 1857,

ὅ παρὰ τὸ σπέσθαι, ἀόριστον τοῦ ἐπομαι, καὶ ἐρμηνεύεται ἀάσπετος· οὐ οὐκ ἄν τις ἐφίκοιτο» καὶ ἀάσπετα· ἀπαρακολούθητα». Ὡστε ὁ διὰ τὸ τάχος ἀπαρακολούθητος καὶ ἀνέφικτος Ἀχιλλεύς εἰκότως πάνυ προσηγορεύετο ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν Ἄσπετος, ἢ τοι ἀφθαστος εἰς τὸ τρέξιμον. Τόσαυτα καὶ περὶ τῆς δοξασίας ταύτης.

§ 122. Ἐπειδὴ δὲ τὴν ἑμολογουμένην συγγένειαν τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν ἀπεπειράθησαν νὰ ἐρμηνεύσωσιν ὡς ἐπίσρακτον διὰ τῶν πάλαι πολλῶν εἰς Ἡπειρον καὶ Ἰλλυρίαν, τὴν μετέπειτα Ἀλβανίαν, γενομένων ἀποικιῶν ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν (1). Ἀλλ' ἐγὼ μὴ ἀνευρίσκων εἰς τὰς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἢ λατινικὴν δημορίζους λέξεις τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης οὔτε τι θηνεῖον ἢ ξενίζον ἐν τοῖς τύποις καὶ μὴ γνήσιον ἄλβανικόν, οἷός ἐστι πολλῶν ὁ χαρακτήρ τῶν ξένων λέξεων, οὔτε ἐπουσιωδῶν καὶ δευτερευόντων πραγμάτων τὰς λέξεις ἐκείνας δηλωτικῆς, οἷαι εἰσιν αἱ ἐπίσρακτοι, ἢ τοι αἱ ἐξωθεν προσειλημμένοι καὶ μὴ ἀνεκαθεν ἐν τῇ γλώσσῃ ὑπάρχουσαι, ἀλλὰ τοῦναντίον εὐρίσκων αὐτὰς καὶ κατὰ τοὺς τύπους γνησιωτάτας καὶ αὐτῶν τῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης πραγμάτων σημαντικῶν, τοσαύτας τε τὸ πλήθος οὕσας, ὥστε τούτων ἀφαιρουμένων συναφαιρεῖται σχεδὸν ἡ γλώσσα ἢ τοῦλάχιστον τὰ τρία τέταρτα αὐτῆς, καὶ γνήσιον ἄλλο στοιχεῖον οὐδὲν ὑπολείπεται, παραδέχομαι ἀρχικὴν τὴν συγγένειαν ταύτην, ἢ τοι φύσει ὑπάρχουσαν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ ἄλβανικῇ γλώσσῃ, διὰ δὲ τῶν ἀποικιῶν τούτων διατηρηθεῖσαν μόνον καὶ κρατυνθεῖσαν (2).

(1) Ἴδε Θεατὴν τῆς Ἀνατολῆς φυλλ. 19, σελ. 235. Spectateur de l' Orient, tom. second, 19 e livrais. pag. 235.

(2) «Ἐστῶσαν οἱ Ἀλβανοὶ Πελαγοὶ ἢ Ἰλλυριοὶ, διὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης λαβόντες τὸν χριστιανισμόν, ἔλαβον καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἥθος, καὶ ἐν γένει ὁ χριστιανισμὸς διαδεχθεὶς τὸν ἑλληνισμόν ἐκράτυνε τὸν ἀρχαῖον χαρακτήρα ὅπου εὐρέθη, καὶ ἐνεποίησεν αὐτὸν ὅπου ἑλληνιστὶ ἐκνήρυθη τὸ ἰσρὸν Εὐαγγέλιον.» Λόγος Ἀσωπίου περὶ

§ 123. Ἐπειδὴ δὲ νῦν ἀπαντῶνται ἐν τῇ ἄλβανικῇ γλώσσῃ καὶ λέξεις μὴ ἄλβανικαὶ ἤτοι ξέναι, ἄς καὶ σημειοῦσιν οἱ λεξικογράφοι, δὴλον ὅτι καὶ αὕτη οὐκ ἀπέφυγε τὰς ἐκ τῆς ἐπιμιξίας καὶ γειτνιασεως ἄλλων ἔθνων ἐπενεργείας, ἀλλὰ προσέλαβε μετὰ τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ πολλὰς ξέναις λέξεις, ἰδίαις δὲ τινὰς παρηγώνισεν, ὅπερ καὶ ἡ νεοελληνικὴ αὐτῇ καὶ ἄλλαι γλώσσαι ὡσαύτως ἐπαθον. Προσέλαβε δὲ ἡ ἄλβανικὴ οὐ μόνον *τουρκικὰς* καὶ *ιταλικὰς*, ὡς καὶ ἡ νεοελληνικὴ, ἀλλὰ καὶ *νεοελληνικὰς* σπανιώτατα δὲ *σλαβικὰς*. Καὶ τούτων τῶν γλωσσῶν καὶ τῶν ἐθνῶν αἱ λέξεις ἀποτελοῦσι κατ' ἐμὲ τὸ ξένον καὶ ἐπίσρακτον μέρος τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης.

§ 124. Ἡ δὲ συγγένεια τῆς ἄλβανικῆς γλώσσης πρὸς τὸν γραικοϊταλικὸν ἢ προελληνολατινικὸν κλάδον τοῦ ἱαφεθικοῦ ἢ ἱνδογερμανικοῦ τῶν γλωσσῶν στελέχους ὅτι πάσαι ἦν πολὺ μείζων καὶ πλησιέστερα, δὴλον. Διότι ἡ ἑλληνικὴ καὶ λατινικὴ, αἱ ἐπικρατήσασαι τῶν ἄλλων ὁμοφύλων γλωσσῶν καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς συγγενέστεραι οὐσαὶ ἢ ὕστερον (1), γραπταὶ γλώσσαι γενομένης, ἢ μὲν ἀπὸ Ὀμήρου καὶ ἐφεξῆς, ἢ δὲ πολλῶ ὕστερον, μεταβάλλοντο πάντοτε καὶ μετεμορφούντο ἕνεκεν τῆς αὐξήσεως ἢ ἐλαττώσεως, τῆς τροπολογίας ἢ ποικιλίας τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν κατὰ τὰς διαφόρους φάσεις τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ οὕτως ἑτέρων μὲν λέξεων ἀπαρχαίουμένων καὶ ἀχρηστούμενων (2), ἑτέρων δὲ δημιουργουμένων ἢ ἀ-

Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Ἀθήνησι, 1858. σελ. 324.

(1) Καθ' ἣν Πλούταρχος μαρτυρεῖ ἐν βίῳ Ῥωμύλου, κεφ. 15 «Οὐπω τότε τοῖς Ἑλληνικοῖς ὀνόμασι τῶν Ἰταλικῶν ἐπιγεχυμένων.» Καὶ Νομᾶ κεφ. 7 «Τῶν Ἑλληνικῶν ὀνομάτων τότε μάλλον ἢ νῦν τοῖς Λατίνοις ἀνακεκραμένων.»

(2) Ut silvae foliis pronos mutantur
[in annos,
prima cadunt; ita verborum vetus interit
[aetas,
et juvenum ritu florent modo nata vigent.]
[quem] Horat. art. poet. στ. 60 — 63. ἢ τοι

ναβίουσῶν, καὶ πολλῶν μὲν ἐξ ἐτέρων εἰς ἕτερα σημαίνοντα μεταπιπτουσῶν (1), πολλῶν δ' εἰς πολλοὺς καὶ ποικίλους τύπους καὶ συντάξεις ἀναπτυσσομένων, διετυχεῶς προήγοντο καλλιεργούμεναι καὶ βελτιούμεναι, πλουτιζόμεναι καὶ τελειοποιούμεναι, καθ' ὅσον προῦχώρουν εἰς τὴν παιδείαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὰς τέχνας καὶ τὸν πολιτισμὸν τὰ λαλοῦντα καὶ γράφοντα αὐτὰς ἔθνη (2).

§ 125. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματος ἡ μὲν ἀρχαιοτέρα ἑλληνικὴ γλώσσα, ἐν ἣ ὁ νόμος τοῦ Σόλωνος ἐγράφησαν τοσοῦτον μεταβλήθη ἀπὸ τοῦ νομοθέτου τούτου μέχρι Λυσίου τοῦ ρήτορος ἐντὸς διακοσίων περιπύτων ἔτων, ὥστε λέξεις καὶ ὅροι τινὲς τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος ἐχρηζον ἐρμηνείας ἐπὶ Λυσίου, καὶ ὁ ρήτωρ ἀναγκάζεται νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτὰ ἐνώπιον τῶν δικαστῶν. Καὶ λέγει μετὰ ξύ τῶν ἄλλων ὅτι «δρασκάζει μὲν ἐστὶν ὁ νῦν ἀποδιδράσκων ὀνομαζόμενος, ἀπείλκει δὲ τὸ ἀποκτείνει νομίζεται.» Καὶ μετ' ὀλίγον ἐπικαλούμενος τὴν προσοχὴν αὐτῶν λέγει καθ' ἐρμηνείαν καὶ ταῦτα, «ὅτι ἀπεφασμένως ἐστὶ τὸ φανερῶς, πολεῖσθαι δὲ τὸ βαδίζειν, οἰκῆος δὲ τὸ θεράπωντος», εἶτα διαβεβαίωσι τοὺς δικαστὰς ὅτι ἀπολλᾶ τοιαῦτα καὶ ἄλλα ἐστίν.» Διότι, εἰ καὶ «τὰ πράγματα», ὡς λέγει, «αὐτὰ ἐστὶν νῦν τε καὶ πάλαι», ὁμῶς «τῶν ὀνομάτων

«Ὡσπερ τὰ δάση ἀλλοιοῦνται φυλλορροῦντα κατὰ τοὺς περιτρεπομένους ἐνιαυτοὺς, οὕτως οἴχεται μὲν ἡ παλαιὰ τῶν λέξεων ἡλικία, ἀνοθεῖσι δὲ καὶ ἀκμάζουσι δίκην νεανίσκων αἱ νεωστὶ γεννηθεῖσαι.»

(1) «Multa renascentur, quae jam ceciderunt, quae nunc sunt in honore vocabula, si quis volet usus, quem penes arbitrium est et jus et norma loquendi.»

Αὐτόθι στ. 70—72. ἢ τοι «Πολλὰ μὲν τῶν λέξεων ἤδη ἐκπεπτωκυῖαι ἀναγεννηθήσονται, αἱ δὲ νῦν εὐδοκίμοι αἱ ἐκπεσοῦνται, εἰ ἀπαιτήσαι αὐτὸ ἢ χρῆσις, ἢ κριτικὴ ἐστὶ καὶ νόμος καὶ γνώμων τοῦ λέγειν.»

(2) Γνωστὸν ὅτι γλώσσαι γραπταὶ μεταβλήθησαν οὕτως οὐσιωδῶς ἐντὸς χιλιετηρίδος,

ένιοις οὐ τοῖς αὐτοῖς χρώμεθα νῦν τε καὶ πρότερον» (1). Ἡ δὲ παλαιὰ λατινικὴ γλῶσσα ὡσαύτως οὕτω πολὺ διέφερε τῆς γλώσσης, ἣ οἱ Ῥωμαῖοι ἐχρῶντο ἐπὶ Πολυβίου τοῦ ἱστοριογράφου, ὥστε μετὰ διακόσια πεντήκοντα ἔτη περίπου μόλις οἱ ἐμπεριότατοι τῶν Ῥωμαίων μετ' ἐπιστάσιος ἐγκύψαντες ἠδύνατο νὰ διευκρινήσωσι μέρη τινὰ τῆς συνθήκης, ἣτις συνήθη μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων ὀκτώ καὶ εἴκοσι ἔτη πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἑλλάδα. «Τηλικαύτη γὰρ διαφορά γέγονε τῆς διαλέκτου καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτάτους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν» (2).

§ 126. Ἡ δὲ ἀλβανικὴ γλῶσσα, διανύσασα ἀγραφὸς τοὺς μακροὺς αἰῶνας καὶ διατηρηθεῖσα μόνον ὡς γλῶσσα ζῶσα καὶ λαλουμένη ὑπὸ τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους, διέμεινε ἀείποτε στάσιμος, ἀκαλλιέργητος, ἀβελτίωτος, ἀπλούτιστος καὶ ἀναύξητος (3). Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἴσως ὑπάρχει καὶ νῦν, οἷα ὑπῆρξεν ἀνεκαθεν, παναρχαϊκωτάτη, προσέληνος καὶ παμπαλαῖα, ὡς καὶ τὸ λαλοῦν αὐτὴν ἀλβανικὸν ἔθνος διετέλεσε πάντοτε στάσιμον, ἀπαίδευτον καὶ ἀπολίτευτον, ἀλλ' ἀρχαϊκὸν, ἀνδρείον καὶ μάχιμον. Βί δὲ ἐτροποποιήθη καὶ μικρὸν τι ἀπὸ τῆς, εἰς ἣν ἀνέρχεται ἡ ἡλικία τῆς γλώσσης, πολιωτάτης ἀρχαιότητος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, ἐπεὶ οὐδὲν ἔχνος σώζεται ἀρχαίου γραπτῶ ἀλβανικοῦ μνημείου, οὐ μόνον πόσον καὶ πότε ἐτροποποιήθη ἀδύνατον ὀρίσθηναι, ἀλλ' ἀγνοεῖται παντάπασιν ὅποια ἦν ἡ μορφή, εἰ διέφερε, καὶ οἱ τύποι τῆς γλώσσης ταύτης ἐπὶ Ὀμήρου, ἐπὶ τῆς ἐνδοξοῦ ἐποχῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ

τῶν μέσων αἰώνων καὶ καθόλου ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Πᾶσα δὲ κρίσις περὶ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης στηρίζεται ἐπὶ τῆς νῦν παρούσης μορφῆς αὐτῆς μέχρι πρὸ πεντηκονταετίας, ἣτοι ἀφ' οὗτου ἡ Καινὴ Διαθήκη εἰς τὴν ἀλβανικὴν μεθρμηνεύθη γλῶσσαν (1), ὡς τῶν πρότερον ἐκδεδομένων, ὧν τινὰ καὶ ἐμνημονεύθησαν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, λίαν ἀτελῶν ὄντων καὶ ἑλλειπῶν (2).

§ 127. Ἐπὶ δὲ τῆς νῦν παρούσης μορφῆς τῆς γλώσσης παρατηρεῖται ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων πολλακίς τύπων οἱ ἀρχαιότεροι ὡς τὰ πολλὰ μᾶλλον συμφωνοῦσι τοῖς ὁμορρίζοις ἑλληνικοῖς καὶ λατινικοῖς ἢ οἱ νεώτεροι. Διετήρησε δὲ καθόλου ἡ ἀλβανικὴ γλῶσσα γραμματικὰς καταλήξεις (πτώσεων, ἐγκλίσεων, χρόνων) ὀλιγωτέρας μὲν τῶν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς (φθίσειν δὲ τινες (3) τοῦτο καὶ ἡ

(1) Πᾶσα ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐκ νεοελληνικῆς μεταφράσεως μεθρμηνευθεῖσα εἰς τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν καὶ ἐνθεν μὲν φέρουσα τὴν νεοελληνικὴν μετάφρασιν, ἐνθεν δὲ τὴν ἀλβανικὴν, ἐξεδόθη ἐν Κερκύρα ἐπιστάσιος Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Βυβόιας καὶ Προέδρου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος ἐν ἔτει 1827. Τὸ δὲ πρῶτον μέρος αὐτῆς, περιέχων τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἐξεδόθη συγχρόνως καὶ ἰδίᾳ. Μεθρμηνεύεται δὲ μάλιστα ἐν τῇ Ἀργυροκαστρικῇ τῆς ἀλβανικῆς διαλέκτῳ.

(2) Ἴδε § 7—16 τῆς παρούσης πραγματείας.

(3) Ἄν γένει παρετηρήθη ὅτι καθ' ὅσον προχωρεῖ ἡ ἡλικία τῶν γλωσσῶν, κατὰ τοσοῦτον ἐλαττοῦνται καὶ ὀλιγοστεύουσιν αἱ καταλήξεις τῶν πτώσεων, τῶν ἐγκλίσεων καὶ τῶν χρόνων· τοῦτο δύναται τις νὰ ἴδῃ μάλιστα μὲν εἰς τὰς γλώσσας τὰς γεννηθείσας ἐκ τῆς Λατινικῆς (δηλ. ἰταλικὴν, γαλλικὴν, ἰσπανικὴν), εἶτα δὲ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Γερμανικὰς, πῶς δηλ. ὀργανισμὸς γλώσσης εὐρωστὸς ποτε καὶ ἀκμαῖος, φθίνει κατὰ μικρὸν καὶ ἀπομαραινεται, ἕως

Π. ΚΟΥΠΙΤΩΡΗΣ.

(Ἀκολουθεῖ).

EMILE PAGÈS

ΟΜΟΙΟΠΑΘΗΤΙΚΗ ΕΚΔΙΚΗΣΙΣ

(Συνέχεια ἴδε φυλλ. Α'.)

Ἡ συνδιάλεξις ἣτις ἐφαίνετο ὅτι ἐμελλε νὰ ἀποβῇ ἐνδιαφέρουσα κάπως, διεκόπη ὡς ἐκ τῆς ἐμφανήσεως, ἐπὶ τοῦ διὰ τοὺς ἀοιδούς ὀρισμένου κρητιδώματος, κυρίου τινος φέροντος τὸ ἐπίσημον μέλαν ἔνδυμα καὶ κυανὰ διόπτρα. Ἐχαιρέτισε τρεῖς ὡς διευθυντῆς τις τοῦ θεάτρου καὶ ἤρχισε τὴν προσλαλίαν δι' ἐκφράσεως ὀλιγώτερον εὐγενῶς ἢ γραμματικῶς ὀρθῆς, ὅπου τὸ ἄρρεν γένος προτάσσεται τοῦ θηλυκοῦ.

— Κύριοι καὶ Κυρίαι!

Ἡ συνάθροισις τείνει τὸ οὖς περιέργως νὰ μάθῃ τί συμβαίνει. Οἱ μᾶλλον ἀνυπόμονοι ἐγείροντο ἐξ ἡμισείας, διὰ ν' ἀκούσωσι κάλλιον, ἄλλοι ἐγείρονται ἐξ ὀλοκλήρου. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ἦτο καὶ ὁ κ. Δουράνδ.

Ὁ ῥήτωρ, ὅστις ἀνέπνευσε ἀλλ' ἔχασεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ θάρρος, ἐξηκολούθησε τὸ speech του μὲ συγκεκινημένην φωνήν.

— Ἐὰν ἡ μουσικὴ μας δειλῇ ὀρισμένην διὰ τὰς δύο δὲν ἤρχισε πρὸ εἴκοσι πέντε λεπτῶν τοῦτο ἐγένετο διότι ἀνεμένομεν εἰς μάτην μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τὸν περίφημον κ. Frschtzmann, οὗτινος τὸ ὄνομα βλέπετε ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ προγράμματος. Ταύτην τὴν στιγμὴν ἐμάθομεν ὅτι ἀνεχώρησεν, ὅπως παρουσιασθῆ πρὸς τὸν μέγαδουκα τοῦ Lippe-Lichthensstah. Ὁ διάσημος κ. Ἀττραπίνης ἔσχε τὴν καλωσύνην νὰ τὸν ἀναπληρώσῃ.

Εἰς τὰς λέξεις ταύτας πανταχόθεν ἀκούονται χεῖροκροτήσεις ἐν τῇ αἰθούσῃ, μᾶλλον ὅτι διὰ τοὺς πλείστους τῶν θεατῶν ἡ ἱκανότης τοῦ κ. Ἀττραπίνης εἶναι μυστήριον. Τὰ χεῖροκροτήματα ταῦτα δὲν εἶναι πολὺ κολακευτικά διὰ τὸν περιλάλητον κ. Frschtzmann, ἀλλὰ ἡ αἰσιοδοξία τῶν μελομανῶν δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τὰς μικροδόγους ταύτας, ὅσες σκεψεῖς, ἐκτὸς τούτου εἶναι

αἰώνιον προνόμιον τῶν ἀπόντων τὸ νὰ ἔχωσιν ἀδικον.

Ἡ συναυλία ἤρχισεν, ὁ κ. Δουράνδ ζητεῖ ἀπὸ τῆς θυγατρὸς του τὸ πρόγραμμα, ἣτις προσποιεῖται ὅτι ζητεῖ νὰ τὸ εὕρῃ μετὰ τοσοῦτον πλείονος προθυμίας ὅσον εἶναι βεβαία ὅτι δὲν θὰ τὸ εὕρῃ.

— Τί διάβολον! εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ ἔχασες—παρατηρεῖ ὁ πατὴρ τῆς ὀργισμένος διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ἱκανοποιηθῆ ἀμέσως τὴν ἀνυπόμονον περιέργειάν του—τὸ ἐδίπλωσες ἐνώπιόν μου καὶ τὸ ἔβαλες εἰς τὸ βαλάντιον σου.

— Εἶναι ἀληθές, πάτερ μου, ἀλλὰ τὸ ἐλησμόνησα, ὑπετραύλισεν ἡ Λεονή, ἣς αἰ παρειαὶ εἰς τὸ ἀθῶον τοῦτο ψεῦδος ἐκαλύφθησαν ἐξαίφνης ὑπὸ ζωηροῦ ἐρυθροῦ χρώματος.

— Ἀσυγχώρητος ἀφαίρεσις! ὑπέλαβεν ὁ κ. Δουράνδ κτυπῶν θορυβῶδῶς τὸν πόδα του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ὁ Ἀλφρέδος ἐξέβαλε κρυφίως ἐκ τοῦ θυλακίου του τὸ βαλάντιον, ἀλλ' οὕτως ὥστε ἡ Λεονή νὰ τὸ ἴδῃ καὶ τὸ ἀναγνωρίσῃ, καὶ ἔλαβε τὸ πρόγραμμα τὸ ὅποῖον ἔσπευσε νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν κ. Δουράνδ, ἀφοῦ πρῶτον τὸ ἐξεδίπλωσεν ὅσον ἠδύνατο κάλλιον, καὶ ἐζήτησεν εὐγενῶς συγγνώμην διὰ τὴν κατάστασιν εἰς ἣν τὸ εἶχε.

Ἡ γαλήνη διεχύθη τότε εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Δουράνδ, ὅστις δὲν εἴδερε πῶς νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ. Ἡ Λεονή, τεταραγμένη ἠρυθρία ἐτι μᾶλλον καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ εἰρήψῃ τὸ πρόσωπον, οὔτε κρυφίως ἀκόμη, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀλφρέδου, οὔτινος ἐφοβεῖτο μὴ συναντήσῃ τὸ βλέμμα.

Ὁ φόβος οὗτος δὲν ἦτο μάταιος, διότι βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ἔκστασιν εἰς ἣν ἦτο βεβυθισμένος ὁ κ. Δουράνδ, ὅστις, τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στήθος κλίνουσαν, καὶ τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν του κεκρυμμένον, ἐφαίνετο ὅτι ἀφοσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν μουσικὴν καὶ ἀνέπνευε τὴν ἀρμονίαν δι' ὄλων του τῶν πόρων, ὁ Ἀλφρέδος ἐθεώρει τὴν νεάνίδα ὡς ὑπὸ τὸ κράτος μαγίας διατελῶν.

Ἐένος πρὸς τὸ περικυκλοῦν αὐτὸν πληθος, κωφὸς εἰς τὴν ἀντηχοῦσαν ὑπὸ τοὺς ἠχέοντας ὄλους θορυβῶδη μουσικὴν, μίαν σκέψιν ἔχει, ἡ μᾶλλον ἐν ὄραμα, διότι τῆ

ἀκριβῶς συμβαίνει ἐν αὐτῷ οὐδ' αὐτὸς εἰ-
ξέυρει. Εἶναι βασκανία, μαγνητισμός, ἀλ-
λοφροσύνη.

— Πόσον εἶναι ὠραῖον! — ἀναφωνεῖ ἀφ-
φνης ὁ γέρον θερμανθείς ὑπὸ τοῦ ἐνθουσια-
σμοῦ τοῦ καὶ ἀδυνατῶν νὰ κρατήσῃ ἐπι-
πλέον τὴν ἔκκρηξιν.

— Πόσον εἶναι ὠραία! — ἀναφωνεῖ καθ' ἑ-
αυτὸν ὁ νεανίας.

Εὐτυχῶς, ἡ φωνὴ τοῦ Ἀλφρέδου ἐκαλύ-
φθη ὑπὸ παραφύρων χειροκροτημάτων, καὶ ὁ κ. Δουράνδ, διὰ νὰ δείξῃ εἰς τὸν νεανίαν ἐτοιμότητα πνεύματος ἐζήτησεν ἐπὶ τέλος με ὕψος ὅπως διόλου πεζὸν ἀπὸ τὴν Λεονὴν μανδύλιον διὰ νὰ σφογγίσῃ τὸν ἰδρωτὰ, ὅ-
στις κατέκλυζε τὸ μέτωπόν του καὶ ἐκυ-
λίετο ἐπὶ τῶν παρειῶν του.

Ὁ δεύτερος ἀριστοτέχνης κατὰ τὸ πρό-
γραμμα εἶναι ἡ Κυρία Strpfnzerr, πρώτη ἢ
δευτέρα, ἀρποκρούστρια τῆς Α. Μ. τοῦ
βασιλέως τῆς Πρωσίας. Καί' αὐτὴν τὴν
στιγμὴν ἡ περιφανὴς αὐτὴ γυνὴ φαίνεται
ὅτι καταγίνεται νὰ τέρψῃ τὸν σεβαστὸν της
μονάρχην, διότι ἰδοὺ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀνα-
φαίνεται ὁ κύριος με τὸ μέλαν ἔνδυμα καὶ
τὰ κυανᾶ διόπτρα, ὅστις χαιρετίζει τρίς
πάλιν τὴν ἔντιμον ὁμήγουρον καὶ τὴν παρα-
καλεῖ νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως ἀντὶ τῆς Κυρίας
Strpfnzerr, τῆ παρουσιάσωσιν ἓνα ἀρι-
στοτέχνην τοῦ βαρουάλου (basson). Ἡ
ὁμήγουρις χειροκροτεῖ πάλιν, ἐνθουσιωδέ-
στερον ἢ πρὸ τοῦ, καὶ ὁ εὐτυχὴς βαρουα-
λήτης ἀφανίζεται πρὸ τοῦ τέλους τοῦ δευ-
τέρου μουσικοῦ τεμαχίου ἐν μέσω τοῦ ὑπὸ
χιλίων στομάτων ἐπαναλαμβανομένου br-
vo καὶ τῶν ἀνεκφράστων ποδοκτυπημάτων.
Ὁ κ. Δουράνδ μόνος θορυβεῖ ὅσον θὰ ἐθορύ-
βουν τέσσαρες, οἱ πόδες του, αἱ χεῖρές του,
τὸ ραβδίον του καὶ τὸ στόμα του λαμβά-
νουσιν ἀλληλοδιαδόχως μέρος. Τὸ ὄλον του
εἶναι παρατεταμένον χειροκρότημα, φρε-
νητιῶσα ἐνδείξις συμπαθείας, ἐνσάρκωσις
θαυμαστικοῦ ἐν μεγαλογραφίᾳ. Ἡ κυρία
του ἐνασχολησὶς τὸν ἐμποδίζει νὰ ἴδῃ εἰς
τί ἐνασχολεῖται ὁ Ἀλφρέδος, ὅστις ἔχει ἀ-
ληθῶς ὄχι ὀλιγώτερον ζωηρὰν ἐνασχόλησιν,
μόλον ὅτι ἄλλης φύσεως. Οἱ ἄθεοι οὐδέποτε
ἠγάπησαν, διότι εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι
ὑπάρχει θεός τις διὰ τοὺς ἐραστὰς.

Μετὰ διάλειμμά τινων λεπτῶν, ἀνεφάνη
διὰ τρίτην οὐχὶ τελευταίαν φοράν, ὁ ἀνα-
πόφευκτος μέλας ῥήτωρ, ὅστις ἤρχετο νὰ
ζητήσῃ τὴν ἐπιείκειαν ἐξ ὀνόματος τῆς συ-
νάγγχης, ὑφ' ἧς ἐνόμιζεν ὅτι κατελήφθη
μία αἰοῖδος (Chanteuse des roulades) τῶν
τροχαλῶν. Ἡ Γαλλικὴ εὐγένεια πρὸς τὸ ὠ-
ραῖον φύλον, ἐξεργάη εἰς ἐνδείξεις συμπα-
θείας ἀμέσως, καὶ ἡ μετριόφρων τραγωδίστρια,
ἀναλαβοῦσα θάρρος ἀπὸ τὰς ἐνδείξεις ταύ-
τας, ἔδραττε μετὰ τόλμης ἀξίας κρείτονος
τύχης τοὺς ὀξυτέρους ἤχους καὶ ἀνηλεῶς
κατέσχιζε τὰ ὄτα τῶν ἀκροατῶν. Ὁ κ.
Δουράνδ συνεκινήθη μέχρι θακρῶν ἀπὸ τὸ
ἄσμά της, ὅπερ ἠδύνατό τις γραμματικῶς
ν' ἀποκαλέσῃ ὠτιοσχίστην.

Ὁ Ἀλφρέδος ἀπηλπισμένος διότι διε-
κόπη ὑπὸ ἀνωτέρας δυνάμεως τῶν θελιτι-
κῶν του ῥεμβασμῶν, ἤρχισε τὸ πρῶτον ἡδὴ
ἐπὶ τῆς ζωῆς του νὰ σκέπτηται ὅτι τὸ σύ-
στημα τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Azais ἐπινοηθειῶν
ἐξισώσεων δύναται, ἐνίοτε, νὰ ἐφαρμοσθῇ
ἐπιτυχῶς ἐπὶ τῆς ἀσθενείας τῶν κεφαλά-
λων.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ συναυλῖαι ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον διακροῦνται εἰς δύο μέρη με-
ταξὺ τῶν ὁποίων παρεμπίπτει διάλειμμα
δεκαπέντε μέχρις εἴκοσι λεπτῶν. Σκοπὸς
αὐτῶν εἶναι νὰ ἀναπαυθῇ ὁ λάρυξ ἐκείνων
οἵτινες θὰ ψάλωσιν ἐκ δευτέρου καὶ νὰ δώ-
σωσιν καιρὸν εἰς τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ κοι-
νοῦ νὰ ἀναπνεύσῃ.

Τὸ πρῶτον μέρος τῆς συναυλίας ἐτελείω-
σεν. Ὁ κ. Δουράνδ δὲν ἀπῆκε νὰ τῷ διαφύ-
γῃ ἡ εὐκαιρία ὅπως ἀποσπασθῇ τῆς ἐπαχ-
θοῦς σιωπῆς. Ἀνεκεφαλαίωσεν ὅλας αὐτοῦ
τὰς πολυαριθμοὺς ἐντυπώσεις εἰς τὸν Ἀλ-
φρέδον, καὶ εἰς ἕκαστον τεμαχίον ὅπερ ἀ-
νέφεραν ἔλεγε στρεφόμενος πρὸς τὴν κόρην
του ἀρετὰ δύνατὰ ὥστε ν' ἀκουσθῇ παρὰ
τῶν παρακαθημένων.

— Λεονή, θὰ μοι τὸ παῖξῃς αὐτὸ τὸ
ἐσπέρας. Εἶναι δύσκολον ἀλλ' ὄχι καὶ διὰ
σέ, διὰ σέ δὲν εἶναι τίποτε τόσο δύσκο-
λον.

Ἡ Λεονή, ἐντροπομένη διότι ἔβλεπε νὰ
ἐπισύρεται ἡ προσοχὴ ἐπ' αὐτῆς, ἀπεκρίθη
τὸ πρῶτον δι' ἐπινεύσεως τῆς κεφαλῆς,
ἀλλὰ τὴν δευτέραν πρόκλησιν ἐδέχθη με-

τά κινήσεως δυσαρσεκείας, καὶ ἐπεζήτησε
δι' ἐνὸς βλέμματος τὴν σιγὴν τοῦ πατρός
της. Ὁ κ. Δουράνδ, οὔτινος ἡ πατρικὴ ὑπε-
ροψία ἐπληρώθη καιρῶς ἐπανελάβε μάλ-
λον μεγαλοφῶνως.

— Ὅταν σοι λέγω ὅτι δὲν εἶναι ἀνωτέ-
τερον τῶν δυνάμεών σου! Ἔχω τὴν ἀξίω-
σιν ὅτι ἐννοῶ ἀπὸ μουσικὴν, τί διάβολον!

Ὁ Ἀλφρέδος ἐλυπήθη τὴν νεάνίδα εἰς
ἣν στενοχωρίαν εὐρέθη καὶ ἠθέλησε νὰ δια-
κόψῃ τὰς ἐπαχθεῖς παρατηρήσεις τοῦ κ. Δου-
ράνδ, ἐρωτῶν αὐτῶν διαφόρους ἐρωτήσεις
ἐπὶ τοῦ δευτέρου μέρους τῆς συναυλίας. Ὁ
μελομανὴς ἔσπευσε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν πε-
ριέργειάν του, οὐχὶ ἀποδίδων τὸ πρόγραμ-
μα, οὔτινος δὲν ἀπεχωρίσθη οὐδὲ πρὸς
στιγμὴν, ἀλλ' ἀναγινώσκων αὐτὸ καὶ συ-
νοδεύων τὴν ἀνάγνωσιν διὰ σχολίων με-
τρίως ἐνδιαφερόντων ἐπὶ τοῦ προσωπικοῦ
τῶν αἰοιδῶν καὶ μουσικῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἐ-
κλογῆς τῶν τεμαχίων. Ὁ Ἀλφρέδος προ-
σεποιεῖτο ὅτι τὸν ἤκουσε μετὰ θρησκευτι-
κῆς εὐλαθείας καὶ ὅτι συνεμερίζετο πληρῆ-
στα τὰς ἐντυπώσεις του. Ὁ κ. Δουράνδ
συνεπέρανεν ἐπὶ τέλος ὅτι ὁ νέος εἶχε
καλλαισθησίαν καὶ ὅτι εἶναι γνώστης τῆς
μουσικῆς. Οὕτω δὲν ἐδίστασε νὰ τῷ εἴπῃ

— Μόλον ὅτι ποτὲ δὲν συνέπεσε πρὸ
τῆς ἡμέρας ταύτης ν' ἀνταλλάξωμεν λέ-
ξιν, βλέπω εὐχαρίστως ὅτι δὲν εἴμεθα ξέ-
νοι ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον. Εἶναι ἴδιον τῶν
καλλιτεχνῶν νὰ συνδέωνται ἐν ἀγνοίᾳ των
διὰ κοινῶν ἐμπνεύσεων καὶ συμπαθειῶν ἐν
ἐνὶ λόγῳ νὰ ἐννοῶνται χωρὶς ποτε νὰ συν-
διαλεχθῶσι.

— Τοῦτο ἴσα ἴσα με ὑποχρεοῖ νὰ πι-
στεύω, ἀπῆντησεν ὁ Ἀλφρέδος προσπαθῶν
νὰ φανῇ σοβαρὸς, ὅτι δὲν συναντῶμεθα σή-
μερον κατὰ πρῶτον.

— Ἀληθῶς, ἐπανελάβεν ὁ κ. Δουράνδ,
οὔτινος ἡ ἀπλοϊκότης δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπο-
πιευσθῇ παγίδα τινὰ, ὅσον σὰς παρατηρῶ,
τόσον πείθομαι ὅτι ἡ τύχη μᾶς εἶχεν ἡδὴ
καὶ ἄλλοτε προσεγγίσει.

— Ἡμῖν βέβαιος! Συννητήθημεν εἰς
διασκεδάσεις, συναναστροφάς.

— Συναναστροφάς . . . δὲν εἶναι πιθα-
νόν. Ἡ κόρην μου καὶ ἐγὼ πηγαίνομεν τό-
σον ὀλίγον . . . δηλαδή δὲν πηγαίνομεν διό-

λου. Δὲν συχνάζομεν ἢ εἰς τὰς μουσικὰς
συναναστροφάς. Δὲν εἶναι ἀληθές, Λεονή;

— Ναὶ πάτερ μου, ὑπέλαβε μετ' ἐμπι-
στοσύνης ἡ νεάνις, ἥτις ἀφηρημένη ὡς ἐκ
τοῦ μονολόγου τὸν ὁποῖον ἔκαμνεν ἐνδομύ-
χως, ἠγνοεῖ ἐπὶ τίνος θέματος ἐζητεῖτο ἡ
μαρτυρία της.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς ἠθέλον νὰ εἶπω, εἶπεν
ὁ Ἀλφρέδος μετὰ εὐσταθείας ἀκαταμαχή-
του. Συννητήθημεν εἰς τὴν Ὀπέρα εἰς τὸ
Ἴταλικὸν εἰς τὴν Ὀπέρα-Comique. Συχνά-
ζετε εἰς τὰς πρώτας παραστάσεις.

— Ὅχι ἀκριβῶς ὑπέλαβε δυσθύμως ὁ
κ. Δουράνδ. Αἱ πρώται παραστάσεις, Κύριέ
μου, εἶναι ἀπροσπέλαστοι, διὰ νὰ εἰσέλθῃ
τις πρέπει νὰ ἦναι δημοσιογράφος, φίλος
τοῦ ποιητοῦ, c l a q u e u r, ἢ ἑκατομμυ-
ριούχος!

— Συγγνώμην, παρετήρησεν ὁ Ἀλφρέ-
δος ὀλίγον παραχθεὶς ἀπὸ τὴν ὑπερχείλι-
σιν τῆς δυσθυμίας δὲν ἐννοῶ . . .

— Καὶ ἐν ταῦτοις τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐε-
ξήγητον τί διάβολον! Δίδουν τὰ θεωρεῖα
εἰς τοὺς δημοσιογράφους, τὰ πρῶτα καθί-
σματα εἰς τοὺς φίλους τὸ parterre εἰς τοὺς
claqueurs. . .

— Μετ' αὐτὴν τὴν διανομὴν, εἶπεν ὁ
νεανίας μειδιῶν, δὲν βλέπω πλέον τί μένει
διὰ τοὺς ἑκατομμυριούχους.

— Ὀλίγαί ἐλείπειν θέσεις, τὰς ὁποίας δὲν
θέλουσιν οἱ ἄλλοι, θεωρεῖα ἐπὶ τῆς σκηνῆς
ὅπου σὰς τυφλοὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ λάμπις
τῶν φώτων τοῦ προσκηνίου, σὰς κωφαίνει
ἡ φωνὴ τοῦ ὑποβολέως, ἡ b a i g n o i g e s
παράπλευρα, ἅτινα δύναται τις νὰ ὀνομά-
σῃ ἀληθῶς λουτρά καὶ σημειώσατε ὅτι ὅλα
αὐτὰ πωλοῦνται πρὸ τῆς θύρας πεντάκις
ἀκριβώτερα ἢ εἰς τὸ b u r e a u, χάρις εἰς
τοὺς μεταπωλητὰς τῶν πεζοδρομίων οἵτι-
νες ἀγοράζουσι ἓνα μῆνα πρὶν τὰ εἰσιτήρια.
Οὕτω δὲν βλέπω τὰς νέας παραστάσεις ἢ
τὴν δευτέραν καὶ τρίτην φοράν, καὶ τοῦτο
εἶναι φοβερὸν δι' ἀληθῆ ἐραστὴν τῆς τέ-
χνης ἀφιερωμένον εἰς τὴν δόξαν τῆς πα-
τρίδος του καὶ τὴν πρόοδον τῆς ἐθνικῆς
καλλιτεχνίας.

— Ἀλλὰ αἱ συναυλῖαι . . .

(ἀκολουθεῖ)

ΤΕΜΑΧΙΑ ΤΙΝΑ

ΕΚ ΤΩΝ ΛΑΤΙΝΙΚΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Β. ΠΙΝΙΑΤΩΡΟΥ

διδάκτορας τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαϊκογερμανικῶν γλωσσῶν.

Ibat caelatis exercitus omnis in armis;
Intrepidis bello stabat configere Daunis.

Lucet Ulyssiadis sub pectore Martius ardor,
Maternas inter curas, ac ubera quondam
Blanditiis animum mollem palpatus ineptis
Indociles flecti mores, et dura doceri
Nutrit corda sinu. Sonipes seu nescius uno
Stare loco, luduntque jubae per colla: per armos:
Aut nova brata petit, vel flumina corpore tranat,
Non retinent scopuli cautes, non rupta profundae
Ardua convallis; solum stat voce vocantis
Stansque auscultat herum: sic versus Mentore Princeps
Obsequitur, jussisque Magistri pronus obedit.
Non prior asperitas animi, nam lumina dulcis
Servat temperies, facundia Palladis ore est.

Sanguineo subigens aliquos discrimine victos
Castra redux proles invicta petebat Ulyssis:
Indignans laudes praedae contendit honorem
Urbem molitus magnam, populumque Phalantes.
Dum sic luctantur Juvenes, partosque triumphos
Quisque ambit: Ferventque animis ardentibus irae.
Abstulit e visu non advertentibus illis
Captivos, patria conjunctus stirpe Phalanti
Hippias, ablatosque nova tegit urbe Tarento.
Non expectatos fremit indignatus ad ausus
Dux Ithacae; qualis fremit horridus ore cruento
Dirus aper, tantique auctorem vulneris optat
Sternere, et injecto rimari viscera dente.

Vidit Dux; talique invadit voce: sub astris
Ultima faex! modo siste gradum: defendere fas est:

Sive manu nostra victum descendere ad undas;
Et tranare levi novies tibi flumina cymba est.
Poplite subsidens telum dein mittit ab arcu,
Ingenti stridore illud transverberat auras:
Et veniens magno concussit pondere terram.
Imbelles jactus iras, et inania verba
Conspiciens Heros, gladio velocior Euro
Instruit armatam dextram, memorabile donum
Quod fuerat, dum Laertes melioribus annis
Bella sequebatur citior, quam praevidet Heros.
Hippias obtinuit capulum mucronis, et inter
Ferventes Pugilum conatus frangitur ensis,
Et divisa manus certantum frustra tenebant.

Mox ventum ad pugnas: membrorum robora tentant
Cominus, et librant sua corpora mutuo nexi:
Inseritur digitus digito, crus compede cruri
Iungitur, et geminos visum est coalere sub unum
Impos Ulyssiades transverso corpore victum
Sternere. maturis provector Hippias annis
Viribus exsuperat major, juvenisque triumphat
Ausa super. fractos ducis aeger anhelitus artus
Verberat, exhaustas oppugnat corpore vires
Acrior, infensusque omni latere Hippias urget;
Incassum Princeps luis vim viribus exit,
Victus: Ni media incedat miserata Minerva;
Nam celeri curru provectora apparuit Iris.
(Huic Dea jussa dedit, curamque injungit habere
Principis, ipsa recens Salentum lege colebat)
Aegros conatus nequicquam et paene cadentem
Prospiciens Virgo bene dixerat aegide nisus
Principis, ille suae persentit pectore Matris
Subsidium, extemplo reduces in praelia vires
Colligit: obstupuit, nescit: quid credat, et haeret
Hippias. attonitum dextra nunc ille sinistra
Persequitur, campique agitabat in aequore circum.
Nec mora: nec requies: donec conamine toto
Sublatum dedit obliquum, vastaue cadentis
Mole sonat tellus. quem supra corpore raptus
Insequitur simul, et victor dux incubat armis.
Victorem puduit tanti sine monte furoris.
Non rabiem fido insanam didicisse Magistro
Nam subit: audacesque sequi discrimine palmas.
Surgit, converso stetit erga corpore victum,
Fatus; cede Deo: praesentia Numina sensi,

Magne animis! clara virtute, et viribus audax
 Hippia! inexpertus nunquam Juvenilibus annis
 Vanum lude: ferens vidisti: praestat honorem
 Te victo salvasse meum. jam surge! ferosque
 In Daunus vires adhibe, nec defice Marti.
 His dictis multo conspersus pulvere, et atro
 Membra pudenda levat maculatus sanguine vultu
 Hippias. obstupuere Duces mea robora membris
 Tam teneris, nec Marte pari certamen acerbum.

Hos inter casus, animosque agitante tumultu
 Allatus citior ventis, ac fulminis alis
 Dux aciem trahit Adrastus, caecasque latebras
 Ignotasque vias aperit, montisque cacumen
 Obsidet. insolitum factu! et mirabile visu
 Prodigium! stupuere Duces, stupuere Phalanges;
 Montis inaccessos apices superasse, viasque
 Qua locus obruere, et magna confundere clade:
 Obsedis viros, labor improbus omnia vincit:
 Credite mortales; non parcit prodigus auro
 Adrastus, largo corruptit munere castra.

Eurimachus de gente dolops, cum Nestore Martis
 Bella sequebatur; vir praeditus arte sub aulis
 Versari, rapiens Magnatum pectora miris
 Irretita modis studuit servare favorem,
 Inventoque nihil medio defecit: amoenis
 Alternat nugis, elusaque tempora fallit.
 Observare fuit quosdam, quos major in aula
 Concomitatur honos. gestit servire dolosus
 Eurimachus, laudem, cui convenientia summa;
 Qui meruere, dabat, nec verbis blandus inaurat.
 Cum gravibus gravis, oblectans, dum ludere vidit
 Se circum lepidos animos, nugisque facetos:
 Proteus in cunctis formas sibi sumpserat omnes.

Adrastus multo corruptit providus auro
 Ingeniumque viri donis mercatur avarum.
 Callidus Eurimachus capiebat saepe senilem
 Arte Philocteten, cordisque sub ima videbat
 Vexans fraude virum, bellique pericula jactat.
 Dein excerpta viro fide delegat ad aures
 Adraști Regis, nec chartis signa ferebat.

ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΕΦΕΥΡΕΣΕΙΣ

ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΝ ΦΩΣ

ΤΟΥ

ΘΩΜΑ ΕΛΙΣΣΗΝΟΥ

Μέγας πάταγος ἐγένετο πρὸ ἐνὸς ἔτους μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐταιριῶν Λονδίνου καὶ Ἀμερικῆς καὶ ἄλλων βιομηχανικῶν πόλεων, τοῦ ἀερίοφωτος, διὰ τὴν ἐφεύρεσιν νέου μέσου φωτισμοῦ διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτός. Βεβαίως ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τοῦ Θωμᾶ Ἐδισσῶνος μεγάλην χαλάρωσιν ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἀερίοφωτος θέλει ἐπιφέρει ἔάν καλῶς ἐφαρμοσθῇ ὡς μέσον φωτισμοῦ, διότι καὶ φῶς κατὰ πολλὰ ἰσχυρὸν θέλομεν ἔχει, καὶ δὲν θέλει παρουσιάζει τὰ ἐλατώματα ἃ τὸ ἐν χρῆσει ἀερίοφως, δηλαδὴ τὸν κίνδυνον τῆς ἀναφλέξεως, καὶ τῆς βλαβερᾶς κατὰ τῆς υἱείας ὁσμῆς.

Ἐὰν πράγματι ὁ Ἀμερικανὸς ἐφευρέτης τελειοποιήσῃ τὴν ἐφεύρεσίν του, μέγα πρόβλημα λύεται εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, εἰς τὸ ὁποῖον χιλιάδες τῶν ἠλεκτριστῶν ἀενάως καταγίνονται πρὸ πολλῶν ἐτῶν.

Τὸ διὰ τοῦ δυναμικοῦ ἠλεκτρισμοῦ κατασκευαζόμενον ἠλεκτρικὸν φῶς, διὰ πειράματα ὀπτικά, καὶ πολλάκις πρὸς μερικὸν φωτισμὸν τῶν πόλεων κατὰ τὰς τελετὰς, παρουσιάζει πλείστα ὅσα ἐλατώματα πρῶτον διότι τὸ φῶς αὐτὸ δὲν διατηρεῖ τὴν κανονικότητά του ἕνεκεν τῆς ιδιότητος τῶν σιτηλῶν, (καὶ ἰδίως τῆς τοῦ Bunsen) καὶ δευτέρου, τὸ φῶς αὐτὸ βλάπτει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἕνεκεν τῆς μεγάλης ζωηρότητός του ἕνεκα τοῦ Ἐδισσῶνος τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, ἂν καὶ ζωηρὸν, μόλαταῦτα εἶναι ἥπιον καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ τὸ σπουδαιότερον πάντων ὅτι ἡ ἀξία του εἶναι κατὰ τὸ τρίτον κατωτέρα, ἀπὸ τῆς τοῦ Φωταερίου.

Δὲν δυνάμεθα λεπτομερείας νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν ἐφεύρεσιν ταύτην, διότι ὁ Ἀμερικανὸς φυλάττει μεγάλην ἐχεμύθειαν τοῦ

φωτός του, ἕως οὐ λάβει προνόμιον τῆς ἐφευρέσεώς του, καθ' ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ πάθῃ ὅ,τι ἔπαθεν κατὰ τὰς ἄλλας τοῦ ἐφευρέσει, ἀρίνων ἐλεύθερον τὸ χημεῖόν του τοῖς πᾶσι, νὰ τὸ ἐπισκέπτωνται. Τὸ Τηλέφωνον ἐτέθη ἐν χρῆσει ὑπὸ χιλιάδων ἀνθρώπων, πρὶν ἢ ὁ Ἐδισσῶν λάβει τὸ προνόμιον, τοῦτ' αὐτὸ συνέβει καὶ ἐπὶ τοῦ Φωτογράφου.

Ὡς περιγράφουν τὰ εὐρωπαϊκὰ περιοδικὰ, ἐν τῷ χημεῖον του δὲν ἐπιτρέπει εἰς οὐδένα τὴν εἴσοδον, εἰμὴ ἐξαιρετικῶς εἰς τινὰς μόνον φίλους του στενοῦς, καὶ εἰς ἐκείνους ἐπιφυλακτικῶς ἐκφράζεται καὶ λακωνικῶς. Τὸ σπουδαστήριον τοῦ καθηγητοῦ παρουσιάζει τι τὸ μηστουριῶδες, δὲν βλέπει τις εἰς αὐτὸ εἰμὴ μέλανα κιβώτια κλεισιμμένα, συνδεσμολογίας ἠλεκτρικῶν συρμάτων πολυπλόκου, μεγάλην τινα κινητήριον ἀτμομηχανὴν κινουσαν ἠλεκτρομαγνητικὰς ἀτράκτους, βομβισμοὺς ὑπογείους, δωμάτια τινὰ σκοτεινὰ, μικρὸν σιδηρουργεῖον, μικρὸν χυτήριον, καὶ τέλος σατανικὸν τι ἐργαστήριον. Τὴν 5ην τῆς πρωίας μεταβαίνει εἰς τὸ σπουδαστήριόν του, καὶ τὴν 12ην τοῦ μεσονυκτίου ἀναπαύεται.

Ἐπισκέπτης τις, (γράφει ὁ Κῆρυξ τῆς Νέας Ὑόρκης) τοῦ σπουδαστηρίου τοῦ Ἐδισσῶνος περιγράφει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Μηχανήματος αὐτοῦ καὶ τῆς συνδιαλέξεως, ἣτις ἔλαβεν χώραν μετ' αὐτοῦ.

Ἐάν μοι δοθῶσιν τὰ προνόμια ἅτινα ζητῶ παρὰ τῶν κυβερνήσεων, τότε θέλω φωταγωγῆσαι ἀπάσας τὰς ὁδοὺς διὰ τοῦ νέου μου φωτισμοῦ, ὡς καὶ τὰς οἰκίας, ἐπίσης δύναμαι νὰ μεταφέρω τὸ φῶς μου εἰς μιλίων ἀπόστασιν, ἢ ὑπὸ τὴν γῆν ἐντὸς σωλήνων ὑδραγωγίου νὰ θέσω τὰ σύρματά μου, ἢ ἐναερίως διὰ πασσάλων. Τὸ φῶς θέλει κανονίζεσθαι ἐκ τοῦ χημεῖου μου, οἱ νῦν ἐν χρῆσει φανοὶ οὐδόλως θέλουσιν ἀφαιρεθῆ ἄλλὰ τοῦναντίον θέλουσιν χρησιμεῦσαι ὅπως συνθηκέω τὰ σύρματά μου· τὸ δημόσιον δὲν θέλει ἐπιβαρυνθῆ ὑπὸ ὑπαλλήλων φαναπτῶν, καθότι ἐκ τοῦ γραφείου δι' ἐνὸς κομβίου, ἅπαντες οἱ φανοὶ τῶν ὁδῶν ἀνάπτωσιν συγχρόνως, ἐκτὸς τῶν οἰκίῶν; τῶν καταστημάτων καὶ θεάτρων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔχωσιν ἰδιαίτερα κομβία. Τὸ φῶς θὰ δια-

κλαδίζονται ίσοεντατικῶς εἰς ὅλους τοὺς φανούς, πυρίων διὰ τὴν ἀνάφλεξιν τοῦ φωτός δὲν θὰ ἔχωμεν ἀνάγκην, καθ' ὅτι διὰ τῆς πίεσεως τοῦ πρώτου κομβίου ἀνάπτει, καὶ διὰ τῆς πίεσεως δευτέρου τοιούτου πάλιν ἀποσβαίνει». Τὸν ξένον τοῦτον ἐπισκέπτῃ τὸν παρεκάλεσεν ὅπως τὸ ἐσπέρας ἐὰν εὐαρεστήται, ἴδῃ πειράματα ἐπὶ τῆς ἀνακαλύψεώς του. Πράγματι πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐπεσκέφθη καὶ πάλιν τὸν δαιμόνιον Ἀμερικανὸν ὄντινα εὖρεν ἐργαζόμενον.

Εἰσήγαγεν αὐτὸν εἰς ἰδιαίτερον δομάτιον, καὶ τοῦ ἐπαρουσίασεν τράπεζάν τινα μετὰ διαφόρων μηχανημάτων, καὶ μιᾶς λάμπας* ἐπίσεν ἀκολουθῶς ἐν κομβίον ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ πάραυτα ἔλαθεν χώραν φῶς ζωηρότατον γλυκῆτατον λευκὸν καὶ ἄνευ θερμότητος* ἕκαστος φανὸς κατὰ τὰς φωτομετρικὰς του παρατηρήσεις, θέλει εἰσοδυναμῆ με φῶς 15 λαμπάδων* ἀκολουθῶς ἐπίσεν ἕτερον κομβίον καὶ παραχρῆμα σκότος βαθύτατον ἐκάλυψεν τὸ σπουδαστήριόν του ἀνάψας εἶτα τὸν φανὸν τοῦ φωταερίου ἀμέσως ἐφάνει διαφορά φωτός* ἦναψεν ἀκολουθῶς καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς, καὶ ἡ διαφορά ἐγένετο καταφανής. Τὸ μὲν ἠλεκτρικὸν φῶς ἦτο λευκὸν καὶ ἀκούραστον διὰ τὸν ὀφθαλμὸν, ἐνῶ τὸ τοῦ φωταερίου κιτρινωπὸν. Πάντες ὅσοι ἐπεσκέφθησαν τὸ σπουδαστήριόν του, ὁμολογοῦσιν τὴν ἐφεύρεσιν θαυμασίαν.

Νῦν δὲ καταγίνεται νὰ εὕρῃ κατάλληλον μηχανισμόν ὅπως καταμετρηθῆται ἡ κατανάλωσις τοῦ φωτός.

Τὸ μηχανῆμα, ὡς λέγει, ἔχει καλῶς δὲν ἀπαιτοῦνται τίποτε ἄλλο, εἰμὴ λεπτομέρειαι τινες ὡς πρὸς τὸν φανόν.

Κατ' αὐτὰς ἠγόρασεν ἀτμομηχανὴν 50 ἵππων δυνάμεως διότι ὡς λέγει ἡ δύναμις τῆς μηχανῆς του δὲν τοῦ ἐξαρκεῖ.

Ὡς συμβοηθὸν του ἔχει τὸν καθηγητὴν κύριον Bakelor Griffin ὡς λέγει οὗτος, ὁ Ἐδισῶν εὖρεν περισσοτέρας δυσκολίας εἰς τὸ Τηλέφωνον παρὰ εἰς τὸν φωνογράφον εἰς τὸ ἠλεκτρικὸν φῶς.

*Ἐν Ἀγγλίᾳ ἰσχηματίσθη ἑταιρία ἐκ κεφαλαίουχων πρὸς κατασκευὴν καὶ εἰσαγωγὴν τοιούτου φωτός εἰς τὴν δημοσιότητα.

Αἱ Ἠνωμέναι πολιτεῖαι παρεχώρησαν τὰ

διπλώματα πρὸς τὸν Ὁωμῶν Ἐδισῶνα, ἡ δὲ Εὐρώπη ἀκόμη σκέπτεται περὶ τούτου, καὶ τοῦτο διότι οἱ καταστηματαρχαὶ τῶν διαφόρων ἑταιριῶν, μέγαν πόλεμον ἐκίνησαν κατὰ τῆς ἐφευρέσεως αὐτῆς.

*Ἐλπίζομεν ὅταν καὶ ἡ Εὐρώπη δώσει τὰ προνόμια, νὰ δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς νὰ γράψωμεν τὰς λεπτομερείας καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ φωτός αὐτοῦ.

ΑΜΑΞΑΙ ΚΑΙ ΤΡΟΧΗΛΑΤΑ ΑΤΜΟΚΙ-

ΝΗΤΑ. — Ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν Παρισίων ἐξετέθησαν μεταξύ τῶν ἄλλων περιέργων, ἄμαξαι ἀτμοκίνητοι καὶ τροχήλατα (velocipedes) ἀτμοκίνητα. Ἡ ἀτμοκίνητος ἄμαξα τοῦ Bollée δύναται νὰ διατρέχῃ ἐφ' ὄλων τῶν ὁδῶν καὶ δι' ὄλων τῶν ἀνωμαλιῶν ἄνευ παραμικρᾶς δυσκολίας, ὀδηγούμενη ὑπὸ τοῦ τυχόντος διὰ τοῦ δακτύλου, διέτρεξε δὲ ἤδη δοκιμασθεῖσα ἀπόστασιν 6 χιλιομέτρων. Δύναται νὰ φέρῃ δέκα περιπυ ἀνθρώπους ἀνέτως καθημένους καὶ διατρέχει 25 χιλιομέτρα καθ' ἑκάστην ὥραν. Ἡ ἄξια τῶν ἄμαξῶν τούτων παραλάσσει ἀπὸ 10—15,000 φράγκων. Ἐπίσης, ὡς ἄνω ἔρρηθη, ὁ κ. Perreux ἐξέθεσεν τροχήλατον (velocipede) ἀτμοκίνητον κατορθώσας νὰ τοποθετήσῃ ἐπ' αὐτοῦ ἐστίαν, λέβητα καὶ μηχανὴν ὅπισθεν τοῦ καθίσματος τοῦ τροχήλατου, ὡς οἱ ἵππεῖς ὅπισθεν τοῦ ἐπιπέδιου θέτουσι τὸν μανδύαν των, ἄλυτος δὲ μεταδίδει τὴν κίνησιν εἰς τοὺς τροχοὺς. Ταῦτα πάντα εἰσὶν εὐφυέστατα τοποθετημένα. Ὁ λέβηθς εἶναι μικρὸς κύλινδρος καὶ περιέχει τρεῖς λίτρας ὕδατος, παραπλευρῶς δ' αὐτοῦ κεῖνται δύο δοχεῖα περιέχοντα προμήθειαν ὕδατος διὰ δύο ἢ τρεῖς ὥρας. Τὸ ἔμβολον τῆς μηχανῆς ἔχει διάμετρον 22 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου, τὸ δὲ διάστημα τῆς κινήσεώς του εἶναι ὀγδοήκοντα χιλιοστά τοῦ μέτρου.

Βεβαίως ἡ μηχανὴ φαίνεται ὡς ἀπλοῦν παίγνιον, ἐν τούτοις ὑπὸ πίεσιν 3 1)2 ἀτμοσφαιρῶν δίδει ταχύτητα εἰς τὸ τροχήλατον 25—30 χιλιομέτρων καθ' ἑκάστην ὥραν. Ἐν τῷ μηχανισμῷ τούτῳ τὸ περιεργότατον πάντων εἶναι ἡ ἐστία δι' ἧς θερμαίνεται ὁ λέβηθς. Εἶναι μικρὸν γαζόμετρον

τροφοδοτούμενον ὑπὸ πνεύματος ξύλων. Ὁ ἀτμὸς τοῦ πνεύματος τούτου ἐξέρχεται δι' ὀπῶν καὶ δίδει φλόγα μεγάλης θερμαντικῆς δυνάμεως* ἡ φλόξ αὕτη ἀνάπτεται κατὰ βούλησιν καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ὁ λέβηθς εὐρίσκεται εἰς ἀνάλογον πίεσιν. Δι' ἰδιαίτερου μηχανισμοῦ κανονίζεται ἐπὶ πλέον ἢ ἔλαττον ἡ ἐξοδος τοῦ πνεύματος καὶ συνεπῶς ἡ ἔντασις τῆς φλογός* ὁ λέβηθς περικυλῶνται ὑπὸ ἐλικοειδῶς τοποθετημένων σωλήνων καὶ εὐρισκομένων ἀναγκαίως ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς ἐστίας, δι' ὧν διέρχεται ὁ ἀτμὸς πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὴν μηχανήν. Ὁ ἀτμὸς ἀναθερμαίνεται, ἡ δὲ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς 2—2 1)2 φράγκων καθ' ἑκάστην ὥραν.

*Ἐκτὸς τοῦ καθ' αὐτὸ τροχήλατου, ὅπερ στηρίζεται, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ συστήματος δύο τροχῶν, τοῦ ἐνὸς ἀκριβῶς ὅπισθεν τοῦ ἑτέρου καὶ ἐφ' οὗ ἵνα σταθῇ τις ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερα ἐκγύμνασις, ὑπάρχουσι καὶ τροχήλατα ἐρειδόμενα ἐπὶ τριῶν τροχῶν καὶ κινούμενα ἐπίσης διὰ τοῦ αὐτοῦ συστήματος τῆς ἀτμομηχανῆς με μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ δαπάνη ἀνέρχεται δι' αὐτὰ ἀπὸ 3—3 1)2 φρ. καὶ ἑκάστην ὥραν. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἀτμομηχανῆς εἶναι ὑπὸ πολλὰς ὄψεις σπουδαῖον, καθ' ὅσον εἶναι δυνατὸν δι' αὐτοῦ νὰ κινήθῃσι μικραὶ ἄμαξαι.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ. ΚΟΚΟΛΗΣ.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ *

ΕΠΑΜΙΝΩΝΔΑΣ ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

*Ὁ θάνατος τοῦ ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὸ μνημόσυνον τελοῦμεν σήμερον, μαρτυρεῖ μεγάλην τινὰ ἀλήθειαν. Μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔχει συνείδησιν, καὶ συνείδησιν ἀκριβῆ, τῶν πραγμάτων τῆς καθ' ἡμᾶς πολιτείας.

* Ἀπηγγέθη ὡς λόγος ὑπὸ Π. Ι. Χαλκιοπούλου ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως τῆς 24 Ἰουνίου 1879 κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ μνημοσύνου τοῦ ἐπιφανοῦς πολίτου.

Μαρτυρία πένθιμος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ λίαν παρήγορος καὶ λίαν διδακτικὴ.

Εἶδατέ ποτε κηδεῖαν ὁμοίαν τῆς κηδεῖας τοῦ Ἐπαμινώνδα Δεληγεώργη; Ἀντελήφθητε ἄλλοτε συμπαθειῶν τοσοῦτων ὑπὲρ θανόντος πολιτικοῦ ἀνδρός; Ἐδακρύσατε ἄλλοτε εἰς τὸν τάφον ἑναρέτου πολίτου, ὅσον ἐθρηνήσατε ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Δεληγεώργη; Ἠκούσατέ ποτε τὸν βαθὺν στεναγμὸν ὅλου τοῦ ἔθνους; Τίς ἦτον ὁ βαθὺς αὐτὸς στεναγμὸς; Ὡ! τί ἦτον! Ἦτον ἡ φωνὴ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Καὶ ὁ Δεληγεώργης ἀπέθανεν οὐχὶ ἄρχων, οὐχὶ παρὰ τῇ ἐξουσίᾳ δυνατὸς, οὐχὶ πολιτευόμενος. Ἀπέθανον ἐρημίτης τῆς ὁδοῦ τῶν φιλελλήνων, ἀπέθανεν ἐν ὥρᾳ ἀκμαίᾳ μὲν, ἐν ἐκουσίᾳ ὅμως ἀπομαχίᾳ πολιτικῇ καὶ ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἀπομονώσεως, τὴν ὁποίαν, ἀπὸ τινος χρόνου, ἐνθέρμως ἐπεθύμησε καὶ μεγαλοφρόνως ἐπεδίωξε.

Καὶ ὅμως, καὶ ἐν τῇ ἀπολύτῳ ταύτῃ ἀπομονώσῃ, ὁ ἀνὴρ ὑπῆρξεν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ δυνατὸς, παρ' ὅτε διετέλει δρῶν πρόσωπον ἐν τῇ πολιτείᾳ. Αἱ ἡμέραι τῆς ἀπραξίας τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός εἶναι ἡ λυδία λίθος τῆς περὶ αὐτοῦ γνώμης τοῦ κοινοῦ. Δὲν ὑπῆρξεν ἀνθρωπος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωνίᾳ, ὅστις νὰ μὴν ἠρώτα, καὶ νὰ μὴν ἐπόθει νὰ μάθῃ, διατι ὁ Δεληγεώργης ἀπεφάσισε ν' ἀνακωχέσῃ. Ἀλλ' ἦτον ἀνακωχῆ, ἡ ἦτο βαρυθυμία, ἀναπτυχθεῖσα μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰς τὴν εὐγενῆ αὐτοῦ καρδίαν, διὰ τὴν χυδαίωσιν εἰς τὴν ἐτράπη, παρ' ἡμῖν, ἡ πολιτικὴ σταδιοδρομία! Ἀφαιρέσατε τὸ θέλημα τὸ παρηγοροῦν τὰς εὐγενεῖς ψυχὰς ἐν τῷ πολυμύχῳ αὐτῶν, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ, ἀγῶνι, καταστρέψατε τὸ ἰδανικὸν τὸ λατρεῖον τὴν ἐν τοῖς θεοφιλέσι καὶ φιλανθρώποις ἔργοις τελειότητα, καὶ θέλετε ἰδεῖ τὸν νοήμονα καὶ τίμιον ἐργάτην τοῦ καλοῦ ἀπογοητευόμενον καὶ ἀπομαραινόμενον, ἐν ποικίλαις λυπηραῖς συναισθήσεσι, προτιμῶντα δὲ τὴν θέσιν τοῦ ἀθώου θύματος παρὰ τὴν θέσιν τοῦ ματαιοπονοῦντος ἥρωος.

Νεαρὸς ἔτι ὢν, καὶ μόλις περάνας τὰς ἐπιφανεῖς αὐτοῦ σπουδὰς, εὐρέθη ἀπροσδοκῆτως ἀπέναντι μιᾶς τῶν μεγάλων καὶ σπασιμῶν ἐκείνων πολιτικῶν περιπετειῶν, αἵτι-

νες καταντῶσιν ἀναπόφευκτοι εἰς ἔθνη μαραινόμενα ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀνομίας, τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀπελπισίας τοῦ μέλλοντος. Ψυχὴ ὀργῶσα, καὶ, ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς αὐταπαρνήσει, ὑπὲρ τῶν εὐγενῶν ἀγῶνων παθαινομένη, δὲν ὑπέφερε νὰ μείνῃ ἀδιάφορος εἰς τὴν ἐπιμόνον καὶ πολυχρόνιον ἐκείνην ὑπὲρ τῶν ἔθνικῶν ἐλευθεριῶν πάλην, τὴν ἀπολήζασαν εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ 1862. Πρέπει νὰ ἴναί τις νέος, καὶ νέος καλῶς προπαρασκευασμένος, ὅπως δυνηθῇ δεόντως νὰ καταμετρήσῃ τοὺς ἐκ τινος ἐκρύθμου καταστάσεως ἀπειλουμένους κινδύνους, διὰ νὰ αἰσθανθῇ τὸν σφοδρὸν ἐκείνον παλμὸν τῆς καρδίας, τὸν ἀνυψοῦντα τὸ φρόνημα καὶ παρῶρωντᾶ τὸν ζῆλον καὶ πρὸς αὐτὰς ἀκόμη τὰς μᾶλλον μεγαλεπήβολους καὶ τὰς μᾶλλον ριψοκινδύνους ἐπιχειρήσεις. Καὶ διὰ τοῦτο, εὐσυνειδήτως ἠρέυνησε τὴν κατάστασιν ἔθνους καὶ τῆς πολιτείας, καὶ ἐπισταμένως ἐμελέτησε τὰς διαθέσεις τῶν πνευμάτων, καὶ βλοσυρῶς προσέβλεψεν εἰς τὴν ἀναίδῃ τῶν νόμων καταπάτησιν, καὶ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἐφοίτησε, πρῶτον τότε ἐκλεχθεὶς βουλευτῆς, καὶ εὐθαρσῶς παρέστη τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ἐξ ὅλων τούτων ἀπεκόμισε τὴν ἀπελπισίαν τῆς διορθώσεως, καὶ τὴν ἀπαραίτητον ἀνάγκην τῆς παρά πάντων ποθυμένης μεταβολῆς. Καταδιωχθεὶς καὶ ἐξορισθεὶς, ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη ἐκ τῆς βαρβαρίου καὶ σπαραξικαρδίου σφαγῆς τῆς Κύθου, αὐτόπτης τοῦ φοβεροῦ μαρτυρίου γενόμενος. Ἐπῆρξεν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀνθρωποὶ, οἵτινες καὶ εἶπᾶν καὶ ἔγραψαν: «τί σημαίνει ἂν ἐχύθη μία δακτυλὴ «θρα αἵματος εἰς τὴν Κύθον!» Οἱ ἀνθρώποι οὗτοι ἦσαν ἀνίκανοι νὰ προαισθανθῶσιν, ὅτι ἡ δακτυλὴ θρα ἐκείνη τοῦ νεανικοῦ αἵματος ἠδύνατο, μετ' ὀλίγον, νὰ μεταβληθῇ εἰς τρικυμιώδη ὠκεανὸν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦτο προσωρισμένον νὰ καταποντισθῇ μία βασιλεία! Ἦσαν ἀπρονοήτοι, καὶ δὲν προσείδον ὅτι ὁ μάρτυς τοῦ δλοκαυτώματος Δεληγεώργης, μετ' ὀλίγους μῆνας, ἔμελλε νὰ καύσῃ θυμιάμα εὐοσμον εἰς τὸ ἀθῶον αἷμα, καταλύσας διὰ τῆς κοινῆς ψήφου δυναστείαν ἧτις, ἀπὸ σφάλματος εἰς σφάλμα περιπεσοῦσα, κατήγησεν ἀνίκανος νὰ σώσῃ ἑαυτήν.

Ἦτο λοιπὸν ὁ Δεληγεώργης τέκνον πολυπαθὲς μιᾶς δικαίας ἔθνικῆς ἐπαναστάσεως, κυοφορηθείσης ἐν τῇ φιλοπάτριδι μερίμνῃ τῆς διασώσεως τῶν ἔθνικῶν ἐλευθεριῶν, καὶ τῆς συμφωνοτέρας πρὸς τιμίαν ἔθνικὴν ἀγωγὴν καὶ πρὸς κοινὴν εὐμερίαν ὀργανώσεως τοῦ τόπου. Ἄλλ' ἡ ἐπανάστασις αὐτῆ ἀπέτυχε, διότι δὲν ἐπραξεν ὅ,τι ἐπηγγέθη. Τὴν ἔθνικὴν συνέλευσιν τοῦ 1862, ἐκτὸς τοῦ πολυπροσώπου αὐτῆς, καὶ τῆς μακρᾶς αὐτῆς διαρκείας, κομρᾶ ἀλλὰ ἄλλη τὴν ἐταλαιπώρισαν. Τὰ κομρατικὰ πάθη, πάθη καλὰ καὶ κακὰ συγχρόνως, οἱ ἔθνικοι τῆς ἐπαναστάσεως λόγιοι καὶ τὸ αἶσθημα τῶν προσωπικῶν φιλοτιμιῶν καὶ ἐκδικήσεων, ὁ πρὸς τὴν νέαν τάξιν ὑπερβολικὸς ζῆλος καὶ αἱ δικαιολογημένοι καὶ ἀδικαιολόγητοι ὑποψίαι, ἡ ἐπαναστατικὴ ἐξαψίς καὶ ὁ φόβος τοῦ μέλλοντος, ἡ ἐκ πεποιθήσεως ἢ πάθους ἐπιμονὴ καὶ ἡ αἰφνιδία καὶ ἀπροσδόκητος ὑποχώρησις, ἐπὶ τῶν προσωπικῶν μάλιστα ζητημάτων, ἡ ἐπιθυμία τῆς τελείας καταστροφῆς τοῦ παλαιοῦ οἰκοδομήματος καὶ ἡ ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν γνώμων καὶ τῆς πλημμύρας τῶν προτάσεων, περὶ ἀνεγέρσεως νέου, προκύψασα σύγχυσις, ὅλα ταῦτα τὰ ἄλλα κατεπόνησαν τὴν ἔθνικὴν διάνοιαν καὶ τὴν ἠνάγκασαν εἰς σιωπηρὰν ὑποχώρησιν ἀπέναντι τῆς ἀνυπερβλήτου ἀνάγκης τῆς συντομύσεως τοῦ βίου συνέλευσεως, ἧτις, περισσότερον παρατεινομένη, ἠδύνατο νὰ γείνη παραίτιος συμφορῶν ἀνιάτων, καὶ ἡ Ἑλλάς εὐρέθη ὑποχρεωμένη νὰ σταματήσῃ ἀπέναντι τῆς σκιᾶς νέου πολιτεύματος, ἡ μὴ πιστεῦσασα, ὅτι τὰ δύο ταῦτα νομοθετήματα ἔκλεισαν τὸ στόμιον τοῦ βαράθρου! Καὶ οὕτω μὲν ἡ ἡμετέρα πατρίς προσέθετο σελίδας τινὰς ἐν τῇ συγχρόνῳ αὐτῆς ἱστορίᾳ, ἀπολείπεται ὅμως εἰσέτι τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον τῶν ἔργων, ὅσα ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἐπηγγέθη, τοῦτέστι νὰ δημιουργήσῃ σώφρονα καὶ προοδευτικὴν διοίκησιν.

Ἐν τῇ θορυβῶδει ταύτῃ καὶ ἀστάτῳ συνελύσει, ἧτις ἐκούρασεν ὅλας σχεδὸν τὰς πεφωτισμένας διανοίας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ ἀνὴρ τὸν ὁποῖον, τὴν στιγμὴν ταύτην, μετὰ πόθου εὐλαβοῦς, ἀναμνησκόμεθα,

ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως, διήγειρε τὴν κοινὴν προσοχὴν, δοὺς δείγματα ἀναφισθῆτητα ἀπαραμίλλου ὑπεροχῆς, διότι ἦτον ἐκ τῆς φύσεως προητομασμένος εἰς τοὺς κοινοβουλευτικούς ἀγῶνας, καὶ πύμοιρος τῆς παρρησίας ἐκείνης ἧτις, εἰς περιστάσεις ἀνωμάλους, καταφανεῖς καθιστᾶ τοὺς μεγάλους πολιτικούς χαρακτήρας. Κοινὴ ἀμέσως πεποιθήσις ἐσχηματίσθη περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἀνδρός, καὶ κοινὴ ἐπίσης ἡ προσδοκία. Ὅσον ὅμως μεγάλαι καὶ ἂν ἦσαν αἱ ἠθικαὶ αὐτοῦ δυνάμεις, ἄλλο τόσον ἡ κλίμαξ τῆς ἀνόδου τοῦ ἦτον ἀνάντης. Καὶ ὅμως, τάχιστα, διὰ μόνης τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀναπτυχθείσης κοινῆς γνώμης, ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὑπατά τῆς πολιτείας ἀξιώματα, πολλάκις κληθεὶς εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐν δυσχερεστάταις μάλιστα περιστάσεσιν, αἵτινες αὐτὸν ὑπέδειξαν ὡς τὸν καταλληλότερον πρὸς διευθέτησιν τῶν κοινῶν.

Καὶ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, καὶ ἐν τῇ κυβερνήσει, τὸ στάδιον αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἐναγωνίον, διότι ποτὲ δὲν κατεδέχθη νὰ λησμονήσῃ τοὺς ἠθικούς καὶ πραγματικούς λόγους τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐπεσχέθη νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν παγίωσιν νέας τάξεως πραγμάτων, εἶρη δομένης εἰς τὴν ἐν τῇ νομίμῳ ἐλευθερίᾳ ἀνάπτυξιν τῶν ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους, εἰς τὴν ἀδιάφορον τῶν νόμων ἐφαρμογὴν, καὶ εἰς τὴν ὑπεύθυνον μὲν, ἀλλ' ἐλευθέραν καὶ ἀπρόσκοπτον ἐνάσκησιν τοῦ καθήκοντος, καὶ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ αὐτῆ ὑπῆρξε τὸ σταθερὸν αὐτοῦ πολιτικὸν πρόγραμμα. Ἐνώσας τὴν τύχην του μετ' ὑπόθεσιν ἀπαιτοῦσαν ἐνθουσιασμόν, δυσανεσχετῶν δὲ ἐπὶ τῇ, ἡμέρα τῇ ἡμέρα, προβαίνουσῃ χαλαρώσει, ἐπέσυρεν εἰς ἑαυτὸν, ἐκ μέρους τῶν ἀντιφρονούντων, δυσμενῆ τινα καὶ δύσπιστον προσοχὴν, ἕνεκα τοῦ ἄκρου ζήλου αὐτοῦ πρὸς πληρεστάτην ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ στηριχθῇ ἡ νέα τῶν πραγμάτων τάξις. Ἐκθύμως δὲ πρὸς τοῦτο ἐργαζόμενος, ἀδυσώπητος μὲν ἐφάνη, πάντοτε, εἰς ὑποχωρήσεις, ἀπροσπέλαστον δὲ ὑπῆρξεν εἰς συμβιβασμοὺς ταπεινωτικούς τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀνεξαρτησίας. Καὶ ὅσον ἡ ἀντίδρασις ἦτον ἐπιβλητικώτερα, καὶ τὰ ἐμπόδια μεγαλειότερα,

τοσοῦτο μᾶλλον αἱ ἰσχυραὶ πεποιθήσεις του ἐλάμβανον ἐπίτασιν διαρκεστέραν. Ἐπιχειρηματικώτατος τὸν λόγον, καὶ διὰ τοῦτο ἀκατάβλητος, μέγας δὲ τὸ φρόνημα, καὶ δυνατὸς τῷ ἀξιώματι καὶ τῇ γνώμῃ, ἀπεκδέχτο τὴν πάλην μετὰ ψυχικῆς ἠρεμίας, χαρακτηριστικῶς τὸν ἐξαισιον ρήτορα καὶ τὸν ἔμφρονα πολιτικόν. Ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ ἦτον εὐθεία, ἐπίστευεν ἀδιστακτικῶς ὅτι δι' αὐτῆς ἠθέλαμεν φθάσει εἰς λιμέρα σωτηρίας, ἀλλὰ μετὰ μεγίστων προσπαθειῶν, καὶ δοκιμασιῶν οὐχὶ μικροτέρων τὴν τιμὴν τοῦ ἀγῶνος ἐζήλου, καὶ οὐχὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἀποτελέσματος, ἐξαρτωμένου, ὡσεπιτοπλεῖστον, ἐκ τυχαίων περιστάσεων, ἢ ταπεινῶν ἐλατηρίων. Ἡ φύσις καὶ ἡ ἐμβριθὴς μελέτη ἐδημιούργησαν ἀνδρα καρτερικώτατον καὶ μεγαλοφρονέστατον. Ἐρητορεύον ἐν τῇ βουλῇ ἐμάγευεν οὐχὶ τὴν ἀκοὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν σοβαρότεραν διάνοιαν, διότι δὲν ἦτο μόνον ῥήτωρ εὐφραδῆς, ἀλλὰ καὶ δεινός, δεινότητος. Ὅταν δ' ἀνῆρχετο εἰς τὸ βῆμα, μόνῃ ἡ παρουσία σου ἐπέβαλε καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ἐχθροὺς σιγὴν μυστηριώδη καὶ ἀκράσιν εὐλαβῆ. Καὶ ἐνῶ, ἐν τῷ προσώπῳ, εἶχε τὴν ὀχρότητα τοῦ θανάτου καὶ τὴν αἴγλην τῆς ἐλπίδος, ἐν ταῖς χείλεσιν ἔφερε τὴν δυνάμιν ζωῆς σφριγώσης ἐκ τοῦ ζωπῆρου τῶν ἀδιασείστων καὶ ἀφιλοκερδῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων. Ἡ οἰκονομία τοῦ λόγου του εἶχεν ὅλην τὴν καλλιτεχνικὴν χάριν, διότι, ἐνῶ αἱ ἐξηγούμεναι ἰδέαι διετήρουν πλήρη τὸν εἰρμόν καὶ τὴν συμπύκνωσιν τῆς βαθείας αὐτοῦ σκέψεως, ἄφιναν συγχρόνως εἰς τὸν ἀκροατὴν τὴν ἀνάλογον ἀνεσιν, ὅπως δυνηθῇ νὰ θαυμάσῃ τὴν φιλοτεχνουμένην ἁρμονίαν τῶν ἐννοιῶν καὶ τοῦ ὅφους, ὡς ὁ ἀριστος καλλιτέχνης ἐπιμελεῖται ν' ἀφήσῃ ἐλεύθερον τὸ βλέμμα ὅπως εὐκόλως διακρίνῃ τὰς καλλονὰς τοῦ ἔργου. Διὰ τοῦτο, ἐπὶ μακρὸν, πολλάκις, λαλήσας, δὲν ἐγένετο πώποτε φορτικὸς, ἄφινε δὲ εἰς τοὺς ἀκροατὰς τὴν θλίψιν διατὶ νὰ μὴ ἐξακολουθήσῃ. Ἐπλανᾶτο ἐνίοτε, ὅτι ἐζήτηι τὴν κατάλληλον λέξιν, καὶ ἡ λέξις ἦτο ἤδη ἐτοιμῆ εἰς τὰ χεῖλη του, ὅτε, ἐν τῷ ἀκαριαίῳ καὶ ἀνεπαίσθητῳ τούτῳ σημείῳ, διαρκούσης ἐτι τῆς γλυκειᾶς ἀπῆχῆσεως τῆς

μελοδικωτάτης αὐτοῦ φωνῆς, διήρευνα, διὰ τοῦ ὄξυδερκοῦς καὶ ἑταστικοῦ ὀφθαλμοῦ του, τὴν ψυχολογικὴν τοῦ κοινοβουλίου κατάστασιν, καὶ, κατὰ τὰς ἐντιπώσεις του, ἐρυθμίξει τὰ περαιτέρω τοῦ λόγου, καὶ διὰ τοῦτο, ἄλλοτε μὲν ἔρρεεν οὗτος ὡς νᾶμα διαυγούς καὶ δροσερωτάτου ὕδατος, ἄλλοτε δὲ ὡς λάβα ἠφαιστίου καυστικωτάτη. Σπανία κοινοβουλευτικὴ δεξιότης! Διεξέλθετε ὅλους τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς, ὅλους τοὺς κοινοβουλευτικούς τόπους, ὅλας τὰς ἡλικίας, καὶ ὅλας τὰς ἐποχάς, καὶ ὀλίγους θὰ εὑρετε ἄνδρας ἔχοντας τοσαύτην κάμφιν καὶ τοσοῦτο κύρος εἰς τὸν λόγον, ὡς τὸν ἄνδρα τὸν ὁποῖον, μετὰ ἀλγούσης καρδίας σκιαφραφῶ. Τὴν λάμφιν τοῦ ἐχάρισεν ἡ φύσις, τὸ κύρος ὅμως τὸ ἔλαβε μόνος διὰ τῆς ἐνδεδελεχοῦς καὶ βαθείας μελέτης, διὰ τῆς ὑγιῶν καὶ ἀναλλοιώτων ἀρχῶν, διὰ τῆς χρηστότης τῶν ἡθῶν, καὶ διὰ τῆς κοινοβουλευτικῆς ἐμπειρίας καὶ εὐπρεπείας. Τοσοῦτο δὲ ἦτο τὸ κοινοβουλευτικὸν αὐτοῦ κύρος ὥστε, κυβερνῶν, ὠδήγει τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἀντιπολιτευόμενος δὲ, ἐποδηγέται τὴν κυβέρνησιν. Ἦτο κέντρον βαρύτητος, τοῦ ὁποῖου τὴν ἔλλειψιν θὰ αἰσθανθῆ ταχέως τὸ ἡμέτερον κοινοβούλιον. Ἦτο δύναμις σωτήριος, καθὼ μετριαστικὴ καὶ χαλιναγωγικὴ, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν ἦτον ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ. Τὸ θαυμαστότερον δὲ πάντων ὅτι, ἂν καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς δοκιμωτέρους τῶν κοινοβουλευτικῶν ρητόρων συμβαίη, ἐνίοτε, νὰ ὀλισθαίνωσι, πώποτε δὲν κατεδέχθη νὰ κάμῃ χρῆσιν ἀστάθμητον τῆς παντοδυναμίας του, καὶ διὰ τοῦτο, σεμνοπρεπέστατος ὢν ἐκ φύσεως, καὶ ἐξ εὐγενῶν ἔξεων ὀδηγούμενος, ἀπηξίου πᾶσαν περὶ τὰ κοινοβουλευτικὰ ἤθη ὑπέροχον, τὴν κοινοβουλευτικὴν δὲ ἀνεξαρτησίαν καὶ ἀξιοπρέπειαν περὶ πολλοῦ ποιούμενος, καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα οὕτως ἀνυψῶν, περιπαθῶς ἠσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς κοινοβουλευτικῆς τοῦ ἔθνους παιδαγωγῆσεως, καὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ὡς προσφιλέστατον εἰς αὐτὸν, ἐπεμελεῖτο καθ' ὅλας τὰς ἀγορεύσεις του, καὶ καθ' ὅλας τὰς μετὰ βουλευτῶν καὶ ἄλλων δημοσίων ἀνδρῶν συνεντεύξεις. Τοῦτο δὲ πράττων, παρεδίδοτο ἐνίοτε εἰς ὄρμᾶς γενναίας, καὶ τοσοῦτο πα-

τριωτικᾶς, ὥστε εἶχον τὴν δύναμιν ἢ ν' ἀνακαλέσωσιν εἰς τὸ καθῆκον καὶ τοὺς μᾶλλον ἐπιρρεπεῖς πρὸς τὸ παρεκτρέπεσθαι χαρκτηῖρας, ἢ νὰ προκαλέσωσι τὸ ἐρύθημα εἰς τὸ πρόσωπον αὐτῶν. Στοχασθεὶς νὰ σταματήσῃ μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος, ὅπως μακρὰν τῆς κοινοβουλευτικῆς τύρβης, δυνηθῆ ἡρέμως, τὸ παρελθὸν ἀναλογιζόμενος, νὰ μετρήσῃ, μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας, τὴν κατωφύριαν τοῦ μέλλοντος, διὰ τελευταίαν δὲ φοράν, δυστυχῶς ἀνελθὼν εἰς τὸ βῆμα, ἀνερπᾶγη ὑπὸ τῆς πικρίας τὴν ὁποῖαν τοῦ ἐπροξένει ἡ ὀδυνηρὰ ἐντύπωσις παρατεταμένης νοσηρᾶς κοινοβουλευτικῆς καταστάσεως, καὶ πρὸς τὴν βουλήν αὐτὴν, μετὰ προφητικῆς παρηρησίας, τὸν λόγον ἀποστρέφων, εἶπε· «Βουλή, δυστροποῦσα νὰ δώσῃ κυβέρνησιν εἰς τὸν τόπον, ἢ ἀρνούμενη τὴν ἑαυτῆς ὑποστήριξιν, καὶ κυβερνῆσιν περιχρῶσαν ἀποχρῶσας ἐγγυήσεις, εἶναι περὶ τῆς ἀλλοτρίας καὶ ἐπιζήμιας, καὶ οὐδένα δύναται νὰ ἔχη λόγον ὑπάρξεως ὠφελίμου πρὸς τὸ ἔθνος.» Καὶ οὕτω, διὰ τῆς εὐγενοῦς, ἀλλ' ἰσχυρᾶς, ταύτης ὀρμῆς του, ἔκοψε τὸ νῆμα τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ πολιτικοῦ βίου, ὀλίγα μὲν εἰπὼν, πολλὰ δὲ ἀφήσας νὰ ἐννοηθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἔθνους.

Τὸ κυβερνᾶν τὴν ἰδίαν πατρίδα ἐθεώρει ὁ ἠνάρετος ἀνὴρ ὡς τὴν ὑψηλοτέραν λειτουργίαν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, καὶ ὡς τὸ ἱερώτερον καθῆκον τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας. Δὲν ἐνδιεφέρετο νὰ κυβερνήσῃ. Ἄλλὰ πῶς νὰ κυβερνήσῃ. Διὰ τοῦτο, ὁσάκις ἐκλήθη εἰς τὰ πράγματα, εὐρέθη πάντοτε ἐνομιμος καὶ προπαρασκευασμένος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου, καὶ ἤξευρε πόθεν ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ καὶ ποῦ ἔμελλε νὰ καταλήξῃ. Σπάνιοι εἶναι οἱ θνητοὶ οἵτινες ἠτύχησαν νὰ κάμωσι τοσοῦτο εὐγενῆ τοῦ βίου αὐτῶν χρῆσιν, ὡς τὸν Ἑπαμεινώνδαν Δεληγώργην. Ἀποσυρόμενος τῆς κυβερνήσεως, προητοιμάζετο εἰς μέλλοντας ἀγῶνας βελτίονος διοικήσεως. Ἡ ἐνδεδελεχὴς οὗτου μελέτη εἶχε τι ἰδιον καὶ ξένον τῆς ἐν χρῆσει χυδαίας καὶ ἀσκόπου μελέτης. Διάνοια εὐρεῖα καὶ ἐρευνητικὴ ἔχουσα δημιουργικὴν δύναμιν, δὲν εὐχαριστεῖτο εἰς τὰ γνωστὰ καὶ παρεδεδεγμένα πορίσματα, ἀλλ' ἐπροσπάθει ν' ἀνοίξῃ

νέας ὁδοὺς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς ἐφαρμογῆς τῆς κυβερνητικῆς ἐπιστήμης, ὁδοὺς καναλῆλους πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας ἐθνικὰς ἀνάγκας περιστάσεις. Ὅτι σπουδαῖον ἀνεγίνωσκεν, ὅτι ὀρθὸν ἠκροᾶιο, ἦτεν εἰς αὐτὸν ὑποκείμενον μελέτης βαθείας καὶ ἰδίων συμπερασμάτων. Ὁ βίος του, δύναται τις εἰπεῖν μετὰ βαθυτάτου στεναγμοῦ, ἦτο μακρὰ τις νόσος, καὶ ὅμως εἶχεν ἐκ φύσεως τὴν ἐνδοξοτέραν τῶν ὑπερχῶν, τὴν μηδὸλως δυναμένην νὰ φιλονεικηθῆ. Εἶχε χαρακτῆρα ἀκάματον μέχρις ἡρωϊσμοῦ καὶ μέχρι μαρτυρίου! Καὶ ἀλγῶν, εἰργάζετο ἀδιαλείπτως, καὶ ἐν τῇ ἀδιακόπῃ ἐργασίᾳ, ἠσθάνετο ἀνακούφισιν. Ὅταν ἐζητήθη κοινοβουλευτικὴ μομφὴ κατὰ τοῦ ὑπουργείου τοῦ 1872, α' Ἀλγῶ, εἶπε, καὶ ἀλγῶ δεινῶς, τὴν στιγμὴν ταύτην, ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀφήσω ἄπαρατήρητον, οὔτε ἐπὶ μικρὸν, τὴν ἐκρουσθῆμον κοινοβουλευτικὴν διαγωγὴν τῶν ἀντιπάλων. Καὶ ἠγόρευσε πλέον τῆς ὥρας, καὶ κατῆλθε τοῦ βήματος νικητής. Ὁ τοσοῦτον δὲ φιλόπνοος χαρακτῆρ αὐτοῦ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τινος ὑψίστης ἠθικῆς ἀρχῆς, ἣτις ἐχρημάτισεν ὁ συνέκδημος ὄλου τοῦ πολυαλοῦς βίου του. Ἐπρέσβευεν, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπάρχει ἀγαθόν τι, ἀνώτερον πάσης ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἀπολαύσεως, ἀνώτερον καὶ αὐτῆς ἀκόμῃ τῆς ὑγείας, καὶ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο εἶναι ἡ εἰς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσις. Τῆς ἀφοσίωσεως δὲ ταύτης ἐπεθύμησε νὰ γίνῃ θῦμα, καὶ ἐγένετο.

Ὅταν ἐκυβέρνα, ἡ ἀνεξαρτησία τοῦ χαρακτῆρος του ἐφθάνεν εἰς τὸ κατακόρυφον τοῦ κυβερνητικοῦ κύρους. Καὶ ὅμως, ἦτο μετριοπαθέστατος, τὴν μετριοπαθειάν του δὲ ἐστήριζεν οὐχὶ εἰς τὴν ἐπίδειξιν τῆς ὑλικῆς βίας, ἀλλ' εἰς τὸ κύρος τῶν νόμων καὶ τῆς ἐξουσίας, τὸ κύρος δὲ αὐτὸ ἐπροσπάθει πάντοτε ν' ἀνυψώσῃ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μόνου ἠθελε νὰ κυβερνᾷ. Πᾶσαν ἄλλην κυβερνητικὴν μέθοδον τὴν ἀπεστρέφετο ἐνδομύχως, καὶ διὰ τοῦτο πόλεμον κεκηρυγμένον εἶχε κατὰ τῶν κακῶν ἔξεων, καὶ οὐδέποτε ὁ νόμος εὐρε πιστότερον καὶ ἀκαμπτότερον αὐτοῦ ἐκτελεστήν. Ἡ πρὸς τὸ ἀνομῆν ἐπιθυμία καὶ αἱ κακαὶ ἔξεις θὰ μᾶς καταφάγωσιν, ἔλεγε πολλάκις. Ἠγά-

πα τοὺς πολιτικούς αὐτοῦ φίλους, ἀλλὰ τοὺς ἠγάπα μέχρι βωμοῦ. α' Μέχρις ὑποδημάτων, ἀνεφώνησέ ποτε μέγας τῆς τῆς ἀρχαιότητος καλλιτέχνης πρὸς σκανδαλοποιὸν, μεμφθέντα τὴν γραφὴν τῶν πεδίων ζωγραφήματος, ἀποτολήσαντα δι' ἐπειτα νὰ μεμφθῆ καὶ τὴν γραφὴν τῆς χλαμύδος. α' Μέχρις ὑποδημάτων, ἔλεγε καὶ ὁ ἀνένδοτος ἀνὴρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ φίλους. μὴ ἀνεχόμενος νὰ ἴδῃ αὐτοὺς ἀνερχομένους καὶ μέχρι τῆς κεφαλῆς του, καὶ μέχρι τῆς συνειδήσεώς του! Ἄν ὑπῆρξε παράπονον τι περὶ τούτους οἱ εὐσυνείδητοι καὶ φιλόνομοι τῶν πολιτῶν βεβαίως θὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι τὸ παράπονον αὐτὸ ἀπονελεῖ τὸν διαπρεπέστερον ὄλων τῶν πρὸς αὐτὸν ὀφειλομένων δικαίων ἐπαίμων.

Ὁ φθόνος — καὶ τοῦτο εἶναι ἡ τροφή του — ἐπιθυμεῖ νὰ ὑποθέτῃ ὅτι πᾶν τὸ λαμπρὸν εἶναι ἀσταθές, καὶ πᾶν τὸ διαυγές εἶναι ἀβαθές. Προσέτι δὲ ὁ κόσμος ἀγαπᾷ νὰ μὴ πιστεύῃ ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξωσι μεγαλοφυαί καὶ αὐταπαρνήσεις, δυνάμεναι νὰ συγκεντρώσωσιν ἐν ἑαυταῖς διαφόρους ἀντιθέτους ἰκανότητες. Καὶ ὅμως ὁ περιφανὴς ἀνὴρ ὑπερέτρησε πᾶσαν εἰδικότητα περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν τε ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν καὶ τῶν τῆς δικαιοσύνης πραγμάτων, ἰδιάζουσαν δὲ ἀνέπτυξεν δεξιότητα περὶ τὰ οικονομικά, καὶ ἀπαράμιλλος εἰδείχθη περὶ τὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν. Ἀνώτεροι τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικοὶ ἀνομολογοῦσι τὴν εὐχέριαν μεθ' ἧς ἀντελαμβάνετο, εὐκρινῶς, ὄλων τῶν στρατιωτικῶν ζητημάτων, καὶ τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν καταλλότητα τῶν ἑαυτοῦ σκέψεων καὶ ἀποφάσεων. Καὶ τί δὲν δύναται διάνοια γενικὴ, ἀρκούτως πεφωτισμένη, καὶ ἀδιακόπως καλλιεργούμενη, ὅταν αὐτὴ ὑποβοηθῆται ὑπὸ τῆς θείας ἐμπνεύσεως τῆς πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσεως, καὶ ἀφοσιώσεως, ἣτις φθάνει μέχρι τοῦ ἐσχάτου ὀρίου τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ τῆς θυσίας!

Ἦρισμένοι καὶ σταθεραὶ πεποιθήσεις, ἐκπηγάζουσαι ἐκ τῆς πρὸς τὴν ἱστορίαν ἀκρας αὐτοῦ πίστεως, ὠδήγουν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, εἰς δὲ τὰς μετὰ τῶν ξένων σχέσεις του, φιλοτιμώτα-

Ἰχθύν χρυσοῦν ἀνείλκυσα, ὀλόχρυσον πλὴν δέος
ἀμέσως μὲ κατέλαβε τοῦ Ποσειδῶνος μήτις
πεφιλημένος ἦν ἰχθύς ἀγκιστρωθεὶς μοιραίως,
ἢ τῆς γλαυκῆς κειμήλιον θεᾶς τῆς Ἀμοφίτριτης.
Ὅθεν ἀπέλυσα αὐτὸν μετ' ἄρας ἡμερίας,
μὴ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκσπάσω χρυσοῦ τρίμμα,
καὶ σπαίροντα ἀφείς αὐτὸν ἐπὶ τῆς παραλίας
νὰ μὴ πατήσω τοῦ λοιποῦ ὀρκίσθην εἰς τὸ κύμα.
Ἄλλὰ νὰ μὲν πάντοτε εἰς τὴν ξηρὰν κατέχων
τὸν θησαυρόν μου, κ' ἐν αὐτῷ τῷ ὄρκῳ ἀφυπνίσθην.
Εἰς σέ λοιπὸν ἀπόκειται, τὸ ὄνειρόν μου ἔχων
νὰ μ' ἐνθαρρύνῃς τρέμοντα τὸν ὄρκον, ὃν ὀρκίσθην.

Ἀλιεὺς Β'.

Θάρρει, ὦ φίλε, οὐδαμῶς ὀρκίσθη· ἀλλὰ μήτε
ἰχθύν χρυσοῦν εὔρες ὡς χθὲς τὴν δείλην σοὶ ἐφάνη,
καθ' ὕπνον βλέπει τις πολλὰ καὶ χαιρεῖ καὶ λυπῆται,
ἀλλ' ἐξυπνᾷ κ' αἰσθάνεται ὅτ' ἦσαν ὅλα πλάνη.
Ἄν δ' ἐρευνησῆς ἐξυπνῶν αὐτὴν τὴν παραλίαν,
θα εὔρης σάρκινον ἰχθύν ἀντὶ τοῦ ὀλοχρύσου·
πλὴν θ' ἀποφύγῃς δι' αὐτοῦ σκληρὰν λιμοκτονίαν,
ἣν φέρουν ὄνειροι χρυσοί, ἀλλὰ ψευδεῖς ἐξ ἴσου.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ψ. ΒΕΡΕΤΤΑΣ.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ΤΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΒΥΡΩΝΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΑ'.—ΠΡΟΕΔΡΕΙΑ Π. ΡΑΖΗ

Τὴν 25ῃν Ἰουνίου συνελθοῦσα ἡ ἐφορεία,
τῇ προτάσει τοῦ προέδρου αὐτῆς ἀπεφάσισε
ὅπως ἀποστείλει πρὸς τὸ ἐν Λονδίῳ φιλελ-
ληνικὸν κοιμητάτον τὸ ἐξῆς τηλεγράφημα.

Πρὸς τὸν κύριον Γραμματέα τοῦ φιλελ-
ληνικοῦ κοιμητάτου.

Λονδίνον.

Ἀξιότιμε κύριε,

Εὐάρεστηθεῖτε παρακαλῶ νὰ κοινοποιή-
σητε τοῖς εὐγενεῖσι μέλεσι τοῦ φιλελλι-
κου κοιμητάτου, τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἡ-

μετέρου συλλόγου ἐπὶ τοῖς φίλελληνικοῖς
αἰσθήμασι, καὶ ταῖς προσπαθείαις αὐτῶν διὰ
τὴν κατὰ γράμμα ἐκτέλεσιν τοῦ II' πρω-
τοκόλου τῆς ἐν Βερολίῳ συνθήκης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14)26 Ἰουνίου 1879.

Ὁ Πρόεδρος

ΠΑΝΑΓΗΣ ΡΑΖΗΣ.

Ὁ κύριος γραμματεὺς ἀπήντησεν ὡς
ἐξῆς.

Ἰουλίου 4 1879.

Κύριον Παναγῆν Ῥαζῆν Πρόεδρον τοῦ
Φιλολογικοῦ Συλλόγου Βύρωνος.

Ἀξιότιμε Κύριε.

Εὐχαρίστως λίαν ἔλαβον τὸ ἀπὸ 26ης
Ἰουνίου τηλεγράφημα ἡμῶν, δι' οὗ ἐξητή-
σατέ μοι ὅπως ἐκφράσω, τὴν εὐγνωμοσύνην
τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Βύρωνος, πρὸς
τὰ μέλη τοῦ Ἑλληνικοῦ Κοιμητάτου, διὰ
τὰς προσπαθείας ἃς καταβάλλουσιν, εἰς τὴν
πραγμάτωσιν τῶν Ἑλληνικῶν πόθων.

Κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ συνεδρία-
σιν, δὲν ἔλειψα τοῦ νὰ ἐκπληρώσω ταύτην
τὴν ὑμετέραν ἐντολήν, εἰμὴ δὲ ἐπιφορτι-
σμένος νὰ ἀνταποδώσω ὑμῖν τὰς εὐλικρι-
νεῖς ἀπάντων εὐχαριστίας.

Παρακαλῶν ἡμᾶς ὅπως ποιήσητε τοῦτο
γνωστὸν πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συλλό-
γου, δρᾶττομαι τῆς εὐκαιρίας ταύτης, ὅ-
πως διαβεβαίωσω ὑμᾶς περὶ τῆς ὑψηλῆς
ἀτομικῆς ὑπολήψεώς μου, ὡς καὶ τῶν δια-
καιστέρων, ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς ὑμετέ-
ρας πατρίδος εὐχῶν μου.

Διατελῶ πρόθυμος

ὑπογεγραμμένος

SEWIS PÉRGEANT.